

Valtiotieteellinen tiedekunta
Helsingin yliopisto

NUORTEN HYVINVOINTI ALUEELLISEN ERILAISTUMISEN NÄKÖKULMASTA

Pirjo Turtiainen

VÄITÖSKIRJA

Esitetään Helsingin yliopiston valtiotieteellisen tiedekunnan suostumuksella
julkisesti tarkastettavaksi lauantaina syyskuun 5. päivänä

Helsinki 2020

Valtiotieteellisen tiedekunnan julkaisuja 2020:162
Sosiologia

Ohjaajat

Tutkimusprofessori, dosentti Sakari Karvonen, THL ja Helsingin yliopisto
Yliopistonlehtori, dosentti Tarja Tolonen, Helsingin yliopisto
Professori Ossi Rahkonen, Helsingin yliopisto

Kustos

Apulaisprofessori Lena Näre, Helsingin yliopisto

Esitarkastajat

Yliopistonlehtori, dosentti Päivi Armila, Itä-Suomen yliopisto
Apulaisprofessori Riikka Korkiamäki, Tampereen yliopisto

Vastaväittäjä

Professori emerita Elina Lahelma, Helsingin yliopisto

© Pirjo Turtiainen

Kannen kuva: Harry Schulman

ISSN 2343-273X (painettu)
ISSN 2343-2748 (verkkojulkaisu)
ISBN 978-951-51-5652-5 (nid.)
ISBN 978-951-51-5653-2 (pdf)

Unigrafia, Helsinki 2020

TIIVISTELMÄ

Sosiologian alaan kuuluvassa, monitieteisillä hyvinvointitutkimuksen, nuorisotutkimuksen ja kaupunkitutkimuksen kentillä liikkuvassa väitöstitelmässäni tarkastelen nuorten hyvinvointia alueellisen erilaistumisen näkökulmasta.

Tutkimuskohteenani ovat yhdeksäsluokkalaisten nuorten käsitykset hyvinvoinnista ja hyvinvoinnin reunaehdoista kolmella sosioekonomisella rakenteellaan erityyppisellä asuinalueella 2000-luvun alun Helsingissä. Tutkimukseni koostuu neljästä osajulkaisusta ja yhteenvedosta, jossa käyn vuoropuhelua 2000-luvun alun ja 2010-luvun tutkimuksen kanssa paikantaen ja päivittäen samalla tutkimustani. Tutkimukseni on osa nuorten hyvinvointia ja elämäntyyliä Helsingissä ja Glasgow'ssa tarkastelevaa tutkimushanketta.

Tutkimukseni lähtökohdat kytkeytyvät havaintoihin hyvinvoinnin eriytymisestä ja alueellisen erilaistumisen voimistumisesta. Tutkimusten mukaan alueelliset hyvinvointierot ovat Suomessa kasvaneet ja myös nuoria koskevissa tutkimuksissa on löydetty hyvinvoinnin ja terveyden eroja niin eri kuntien välillä kuin myös kuntien sisällä.

Kuitenkin edelleen on vähän tietoa siitä, miten nuoret ymmärtävät hyvinvoinnin ja mikä merkitys asuinympäristöllä on heille. Väitöstitelmässäni vastaan tähän hyvinvointitiedon tarpeeseen alueellisen erilaistumisen kontekstissa. Tutkin, miten nuoret ymmärtävät hyvinvoinnin ja mitkä seikat nuorten omien käsitysten perusteella vaikuttavat hyvinvointiin sekä siihen, millaiseksi elämä tulevaisuudessa muotoutuu.

Tutkimuksen pääkysymykset ovat: 1) Miten nuoret ymmärtävät hyvinvoinnin? Vaihtelevatko nuorten käsitykset hyvinvoinnista alueittain? 2) Miten asuinympäristöön liittyvät tekijät ja alueellinen erilaistuminen näyttäytyvät nuorten hyvinvointikäsitteissä?

Tarkastelen hyvinvointia ainekirjoitus-, haastattelu- ja kyselyaineiston kautta. Tutkimukseni aineisto muodostuu 118 ainekirjoituksesta ja yhteensä 42 haastattelusta. Lisäksi hyödynnän tutkimuksessani kouluterveyskyselyiden yhteydessä vuosina 1998 ja 2004 toteutettujen Helsinki-Glasgow -kyselyjen antamaa tietoa helsinkiläisnuorten hyvinvoinnista.

Monimenetelmällisellä lähestymistavalla olen kartoittanut tutkittavan ilmiön eri puolia ja samalla pyrkinyt laajentamaan ymmärrystä nuorten hyvinvoinnista ja sen alueellisista ulottuvuuksista. Tutkimukseni tuo uusia näkökulmia nuorten hyvinvoinnin ja alueellisen erilaistumisen tutkimukseen ja täydentää tilasto- ja rekisteritutkimuksen niistä antamaa kuvaa.

Hyvinvointia en ole halunnut määritellä tiukasti etukäteen, koska olen ollut kiinnostunut siitä, miten tutkimani nuoret ymmärtävät hyvinvoinnin. Olen kuitenkin hyödyntänyt Erik Allardtin elintasosta, yhteisyysuhteista ja ihmisenä olemisesta kertovia hyvinvoinnin ulottuvuuksia jäsentäessäni nuorten hyvinvointikäsitteitä. Ymmärrän hyvinvoinnin kytkeytyvän

tarpeisiin ja resursseihin, mutta myös kykyyn hyödyntää resursseja. Peilaan nuorten käsityksiä mahdollisuuksistaan vaikuttaa elämänsä kulkuun toimijuudesta ja sen rajoista käytyyn keskusteluun.

Tutkimukseni tulosten mukaan hyvinvointi ja syrjäytyminen määrittyivät samaan tapaan eri asuinalueilla eikä asuin ympäristön merkitys korostunut nuorten hyvinvointikäsityksissä. Nuoret kertoivat ennen kaikkea kaveri- ja perhesuhteiden sekä koulunkäynnin ja koulumenestyksen tärkeydestä. Syrjäytyminen määrittyi nuorten puheessa yksin jäämiseksi ja syrjäytymiseksi vertaissuhteista. Nuorten arki näyttäytyi monipaikkaisena ja kaupungin mahdollisuudet vaikuttivat olevan heidän ulottuvillaan.

Alueellinen erilaistuminen oli vuosituhannen vaihteen Helsingissä vielä maltillista. Monissa tutkimuksissa kaupunkirakennetta kuvattiin tuolloin kansainvälisesti vertailtuna tasapainoiseksi. Tutkimukseeni osallistuneiden nuorten käsitykset hyvinvoinnista ja alueellisesta erilaistumisesta tukevat osaltaan tätä näkemystä. Nuorten kuvauksissa asuinalueet näyttäytyivät erilaisina ja niistä oli löydettävissä viitteitä alueellisesta erilaistumisesta. Kuitenkin nuorten käsitykset hyvinvoinnista, hyvästä elämästä ja hyvästä asuin ympäristöstä olivat samankaltaisia kaikilla alueilla. Nuoret myös uskoivat omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa kaikilla asuinalueilla.

Havaitsin, kuinka monimuotoista ja dynaamista hyvinvoinnin ja alueellisen erilaistumisen tematiikka on ja miten eri tekijät kietoutuvat toisiinsa. Tutkimukseni osoitti, että hyvinvoinnin ja siihen kytkeytyvien osatekijöiden, kuten alueellisen kiinnittymisen, perheen ja perheajan, saamiin moniin ulottuvuuksiin ja merkityksiin on vaikea päästä kiinni ilman monimenetelmällistä tutkimusotetta. Nuorten hyvinvointitutkimuksessa on vaarana, että indikaattoritarkastelu dominoi liikaa. Ymmärryksemme nuorten hyvinvoinnin moninaisuudesta tulisi ohjata hyvinvointia mittaavien indikaattoreiden laadintaa ja tulkintaa.

ABSTRACT

In my dissertation, I focus on the wellbeing of the young people from the viewpoint of the regional differentiation. The interdisciplinary dissertation is positioned in the field of sociology, but it also draws from the wellbeing research, youth studies and urban studies.

The empirical focus of my dissertation is on the comprehension and boundaries of wellbeing of the ninth-grader pupils living in three diverse neighbourhoods, based on the socioeconomic structures, in the city of Helsinki early 2000's. The dissertation comprises four articles and a summary, in which I introduce the research done in the early 2000's and 2010's, hence contextualising and updating my research. The dissertation is part of the Helsinki-Glasgow study, which concerns the wellbeing and lifestyle of young people.

My research origins from the notions of the diversification of wellbeing and the increase in regional differentiation. The research done in this field shows that the diversification of wellbeing and health is taking place both between and within the municipalities. The growing regional gap has raised special concern on its influence on the wellbeing of the children and young people.

There is still lack of knowledge on the comprehension of the wellbeing as well as on the meaning of their living areas for the young people. My dissertation increases this knowledge on wellbeing in the context of the regional differentiation. I examine how the young people comprehend the wellbeing and what factors contribute to their understanding about their wellbeing and their future prospects.

My main research questions are: 1) How do young people understand wellbeing? Are these understandings different in different residential areas? 2) How are the elements of living areas and differentiation expressed in their understandings of wellbeing?

I examine the youth wellbeing by young people's writings, interviews and surveys. The data consists of 118 composition writings and 42 interviews. Additionally I utilise the Helsinki-Glasgow survey, which concerned the wellbeing of the young people living in Helsinki and was collected along the school health and wellbeing survey. With the multimethodological approach, I have examined the variety of wellbeing and hence aimed for increasing the knowledge on youth wellbeing and its residential dimensions. My research produces novel viewpoints on the youth wellbeing and residential differentiation and adds to statistical and register-based knowledge on them.

I have not pre-defined the wellbeing too strictly, since the young people's understanding on wellbeing was my core interest. Nevertheless, I have utilised the wellbeing dimensions of having, loving and being, developed by Erik Allardt, when outlining the young people's comprehension on wellbeing. In my understanding the wellbeing connects to needs and resources, but also to

the abilities to utilise them. Therefore, I reflect the young people's comprehensions of their possibilities to influence their life courses to discussions about agency and its boundaries.

As an outcome, I argue that the wellbeing and exclusion were understood alike in different residential areas and the living environment were not given notable importance in the wellbeing. Instead, young people emphasised the importance of friendship and family relationships, schooling and school achievements, above all. Exclusion followed from being alone and excluded from the peer group. The everyday life was multi-sited and all the urban opportunities seemed to be achievable for them.

The diversification of the socioeconomic structures and residential areas in Helsinki was yet modest and the urban structure was still globally stable in the early 2000's. My dissertation follows this interpretation. Although the young people in my sub studies described the variety and diversification of the residential areas, their comprehensions on wellbeing, good life and good living areas were alike. They also believed they had possibilities to influence their life courses.

To conclude, I noticed how multifaceted and dynamics the relationships between the wellbeing and residential diversification are. My research shows how difficult it is to grasp the dimensions of wellbeing and the intertwining dimensions like neighbourhood attachment, family and family time, without the multimethodological approach. There is a danger that the indicator-based approaches dominate the wellbeing research done among the young people. Instead, the understanding about the variety of the youth wellbeing should guide the formulation and interpretation of the wellbeing indicators.

KIITOKSET

Monet ihmiset ja tahot ovat tukeneet minua väitöstyössäni ja edesauttaneet väitökseni valmistumista vuosien saatossa. Lämmin kiitos kaikille.

Työni käynnistyi osana Suomen Akatemian rahoittamaa Helsinki-Glasgow -tutkimushanketta. Tein tutkimusta alkuun Stakesin tutkijana Helsingin kaupungin tietokeskuksessa. Tietokeskus tarjosi työtilat ja innostavan työyhteisön. Väitöskirjatyön rinnalla osallistuin Helsingin lähiöprojektin seurantaan. Tietokeskuksen kaupunkitutkimus on jättänyt jälkensä tapaani tehdä tutkimusta ja vahvistanut kiinnostustani soveltavaan tutkimukseen. Kiitos tietokeskuksen väelle tutkimuksen pariin johdattamisesta.

Sitten tein väitöstutkimustani Helsingin yliopistolla. Helsingin yliopiston sosiologian ja myöhemmin sosiaalitieteiden laitosta kiitän työtilojen ja kannustavan työympäristön tarjoamisesta. Kiitän myös Snellmaninkadun ja Mariankadun väitöskirjantekijöitä ja tutkijoita vertaistuesta ja iloisista käytäväkeskusteluista. Jatkokoulutusseminaarien vetäjiä ja jatko-opiskelijoita kiitän uusia näkökulmia avaavista keskusteluista.

Olen tehnyt tutkimustani myös muiden työtehtävien rinnalla. Vantaan kaupungilla työskennellessäni sain mahdollisuuden tutustua kunnan hyvinvointityöhön, nuorisotakuun toteuttamiseen sekä lapsiperheiden palveluiden kehittämiseen. Erilaiset tutkimusympäristöt ja työtehtävät ovat osaltaan vaikuttaneet väitöstutkimukseni muotoutumiseen.

Ohjaajiani Sakari Karvosta ja Ossi Rahkosta kiitän pitkämielisestä ja asiantuntevasta tuesta aivan työn alusta alkaen. Sain työni kolmanneksi ohjaajaksi Tarja Tolosen. Tarjan lempeän päättäväinen ohjaus sekä nuorisotutkimuksen ja laadullisen lähestymistavan osaaminen oli juuri sitä, mitä tarvitsin, jotta työni valmistui.

Suuren suuret kiitokset Sakari, Tarja ja Ossi. Sakaria, Ossia ja Timo Kauppista kiitän myös kanssakirjoittajuudesta.

Paneutuvien ja kärsivällisten ohjaajien lisäksi kiitän Mira Kalalahtea ja Harry Schulmania ”lisäohjauksesta”. Miran tuki ja käytännön apu viimeistellesäni väitöskirjaa on ollut korvaamatonta. Lämmin kiitos Mira keskusteluista, kommentoinnista, käänös- ja taittoavusta, oikoluvusta sekä kannustuksesta. Harry on lukenut ja kommentoinut tekstiäni useaan otteeseen ja ollut lähitukenani työn viimeistelyvaiheessa. Suuri kiitos siitä.

Esitarkastajiani Päivi Armilaa ja Riikka Korkiamäkeä kiitän asiantuntevista ja tarkkanäköisistä kommenteista, joiden innoittamana olen työstänyt tekstiäni vielä uudemman kerran. Rahoittajiani Suomen Akatemiaa, Alli Paasikiven Säätiötä, Kunnallisalan kehittämissäätiötä, Helsingin kaupunkia, Emil Aaltosen Säätiötä ja Helsingin yliopistoa kiitän työni mahdollistamisesta.

Väitöstyöni eri vaiheissa olen saanut käydä innostavia keskusteluja useiden kollegoiden kanssa. Pia Bäcklundia kiitän pitkäaikaisesta ystävytydestä sekä

tutkimuksen teon ilosta ja ihmettelystä. Pasi Mäenpään kanssa olen saanut käydä sosiologisia keskusteluja opiskelija-ajosta lähtien. Anu Anttilaa kiitän tuesta ja näkökulmista monikulttuurisuuteen. Elina Stenvallia kiitän väitökseen valmistautumista ja itse väitöstilaisuutta koskevista käytännön neuvoista sekä kannustuksesta. Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto on tarjonnut yhteisön, johon olen tuntenut kuuluvani. Sinikka Aapola-Karia ja Sanna Aaltosta haluan kiittää erityisesti innostavista tutkimuksista ja kannustavista sanoista aina kohdatessamme.

Ilman tutkimukseen osallistuneita nuoria tätä työtä ei olisi. Lämpimät kiitokset siitä, että jaoitte ajatuksianne. Toivottavasti olette voineet elää omannäköistänne hyvää elämää. Tutkimuskouluja ja myös esitutkimuskoulua kiitän lämpimästi yhteistyöstä.

Olen saanut seurata läheltä niin sisarusteni lapsien kuin myös kummilapsieni ja heidän sisarustensa kasvua lapsesta nuoreksi aikuiseksi, mistä olen kiitollinen ja iloinen. Laurin, Susannan ja Tuomon kokemus-asiantuntijuutta hyödynsin väitöstutkimukseni esiesitutkimusvaiheessa haastattelurungon testauksessa ja ainekirjoitusaiheen muotoilussa. Kiitos. Alexandraa, Mikaelia, Annia ja Rossia kiitän erityisavusta työn loppumetreillä.

Siskoani Eijaa ja veljeäni Juhaa kiitän tien tasoittamisesta ja möykkyjen näkyväksi tekemisestä sekä myötäelämisestä väitöskirjatyössä. Eijaa ja Tuomoa kiitän myös työni viime hetken kommentoinnista lyhyellä varoitusajalla. ”Omalääkäriäni” Ullaa kiitän ystävydestä, ilojen ja surujen jakamisesta sekä oikea-aikaisista kannustavista sanoista. Annea ja Ullaa kiitän ystävydestä, joka on kestänyt yläastevuosista tähän päivään. Apu on ollut aina lähellä.

Vanhempiani Airi ja Pentti Turtiaista kiitän rakkaudesta, tuesta ja kannustuksesta lapsuudesta keski-ikäni kynnykselle. Sain tutustua asuin-ympäristöni maailmoihin ja tehdä omat nuoren valintani turvallisista lähtökohdista. Vanhempani seurasivat työni käynnistymistä ja etenemistä. Valitettavasti he eivät ole enää näkemässä työni valmistumista. Työ tuli valmiiksi. Tiedoksi – ja kiitos.

Omistan työni vanhemmilleni. Heidän koulutususkonsa siivittämänä minun oli helppo lähteä ensin lukioon ja sitten yliopistoon. Omistan työni myös vuosituhannen vaihteen ja tämän hetken nuorille, jotka tekevät omia valintojaan taas hieman muuttuneessa ympäristössä ja uusien haasteiden keskellä.

Puolisoani Harria ja tyttärentäni Annia kiitän kärsivällisyydestä ja tuesta väitöskirjatyön eri vaiheissa sekä hyvinvoinnista, onnesta ja ilosta. Kiitos Anni niistä ilmoista, joita olet minulle avannut ja tulet arvatenkin avaamaan.

Helsingissä 14.8.2020
Pirjo Turtiainen

SISÄLLYS

Tiivistelmä	3
Abstract.....	5
Kiitokset.....	7
Sisälllys	9
Alkuperäiset julkaisut	11
1 Johdanto	12
1.1 Tutkimuksen lähtökohdat	12
1.2 Tutkimustehtävä ja työn rakenne.....	14
2 Paikannuksia alueellisen erilaistumisen ja nuorten hyvinvoinnin tutkimuksen kentille	19
2.1 Alueellinen eriytyminen, erilaistuminen sekä asuinalueen vaikutukset ja merkitykset.....	19
2.2 Nuorten hyvinvointi tutkimuksen kohteena	27
2.2.1 Hyvinvointitutkimuksen lähestymistavat ja käsitteet.....	28
2.2.2 Nuorten hyvinvoinnin jäljillä.....	40
2.3 Tutkimuskysymykset ja keskeiset käsitteet.....	43
3 Tutkimuksen toteuttaminen.....	47
3.1 Tutkimuksen lähestymistapa ja monimenetelmäisyys tutkimusstrategiana	49
3.2 Tutkimusalueiden ja koulujen valinnasta	51
3.3 Aineistosta ja aineistonkeruusta	55
3.3.1 Ainekirjoituksista	58
3.3.2 Haastatteluaineistosta	60
3.3.3 Kyselyaineistosta.....	64
3.4 Analyysin etenemisestä ja luentatavasta	65
3.5 Tutkimuksen teon eettiset kysymykset ja tutkijan positio.....	71

4	Tulokset ja niiden merkittävyyden arviointi	74
4.1	Nuorten käsitykset hyvinvoinnista ja asuinympäristön merkitys hyvinvoinnille	74
4.2	Tutkimuksen anti nuorten hyvinvointitutkimukselle ja keskustelulle alueellisesta erilaistumisesta	89
4.3	Lopuksi.....	97
	Kirjallisuus.....	101
	Liite: Nuorten haastattelurunko	124

ALKUPERÄISET JULKAISUT

Väitöstutkimus perustuu seuraaviin julkaisuihin:

- I Turtiainen, Pirjo (2002) Helsinkiläisnuorten käsityksiä omasta asuinalueestaan. *Nuorisotutkimus* 20:4, 18–32.
- II Turtiainen, Pirjo & Karvonen, Sakari (2002) Nuoret metropolin ytimessä – nurkkapatriotteja vai maailmankansalaisia? Teoksessa Vesa Keskinen & Martti Tuominen & Mari Vaattovaara (toim.): Helsinki – pohjoinen metropoli. 16 ajankohtaisnäkökulmaa Helsingistä suurkaupunkina. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus, 267–291.
- III Turtiainen, Pirjo & Kauppinen, Timo (2004) Helsinkiläisnuorten käsityksiä hyvinvoinnista ja syrjäytymisestä – alueellisuuden näkökulmasta. Teoksessa Petri Paju (toim.) Samaan aikaan toisaalla... Nuoret, alueellisuus ja hyvinvointi. Nuorten elinolot 2004 -vuosikirja. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura julkaisuja 47. Sosiaali- ja terveysalan kehittämiskeskus & Nuorisosiain neuvottelukunta, 117–131.
- IV Turtiainen, Pirjo & Karvonen, Sakari & Rahkonen, Ossi (2007) All in the Family? The Structure and Meaning of Family Life among Young People. *Journal of Youth Studies* 10:4, 477–493.

Alkuperäisjulkaisuihin viitataan tekstissä roomalaisin numeroin.

1 JOHDANTO

Sosiologian alaan kuuluvassa, mutta monitieteisillä hyvinvointitutkimuksen, nuorisotutkimuksen ja kaupunkitutkimuksen kentillä liikkuvassa, väitöstitelmässäni tarkastelen nuorten hyvinvointia alueellisen erilaistumisen näkökulmasta. Tutkimuskohteenani ovat yhdeksäsluokkalaisten nuorten käsitykset hyvinvoinnista ja hyvinvoinnin reunaehdoista kolmella sosio-ekonomisella rakenteeltaan erityyppisellä asuinalueella 2000-luvun alun Helsingissä. Käyn työssäni tiivistä vuoropuhelua 2000- ja 2010-luvun tutkimuksen kanssa paikantaen ja päivittäen samalla tutkimustani.

1.1 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT

Tutkimukseni käynnistyi 1990-luvun laman jälkimainingeissa. Työn yhtenä keskeisenä lähtökohdana oli aikaisempien tutkimusten havainnot alueellisesta erilaistumisesta ja eriytymisestä Helsingissä. Alueellisen eriytyksen oli havaittu aiemman tasoittumisen sijaan voimistuvan pääkaupunkiseudulla 1990-luvulla (Syrjäytymistä ja sosiaalista segregatiota...1997; Kortteinen & Vaattovaara 1999, 350). Vuosituhannen vaihteessa tutkijoiden näkemykset eriytyksen laajuudesta ja luonteesta kuitenkin vaihtelivat (ks. esim. Kortteinen & Vaattovaara 1999; Vaattovaara & Kortteinen 2001; Lankinen 2001a). Sitten asuinalueiden sosiaalisen ja myös etnisen eriytyksen on havaittu voimistuneen edelleen (Vilkama ym. 2014, ks. myös Kortteinen & Vaattovaara 2015). Helsingin on todettu eriytyneen ei ainoastaan pistemäisesti korttelitasolla vaan myös laajemmin: peruspiireittäin ja osa-alueittain (Helsingin tila ja kehitys 2013, 15, myös Helsingin tila ja kehitys 2016; 2019).

Vaikka alueellinen eriytyminen oli tutkimukseni käynnistyessä Helsingissä vielä maltillista, niin huoli eriytymisestä ja alueellisten erojen vaikutuksista lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointiin oli tuolloin jo herännyt. Helsingin kaupunginkanslian vuonna 1997 julkaisemassa syrjäytymistä ja sosiaalista segregatiota selvittäneen työryhmän mietinnössä korostetaan lasten ja nuorten kasvun turvaamisen ja syrjäytymisen ehkäisyn tärkeyttä kaikilla alueilla (Syrjäytymistä ja sosiaalista segregatiota...1997, vrt. Mukana ohjelman projektisuunnitelma 2019). Kaupunkirakenteen muutoksiin varautuminen ja vaikuttaminen nimettiin vuosituhannen vaihteessa yhdeksi Helsingin lapsi- ja perhepolitiikan haasteeksi (Helsingin kaupungin lapsi- ja perhepoliittinen ohjelma 2001, vrt. Maailman toimivin kaupunki 2018). Eitoivottua eriytymistä onkin Helsingissä koko 2000-luvun ajan pyritty ehkäisemään ja hillitsemään muun muassa tukemalla heikoimmassa asemassa olevia alueita positiivisen diskriminaation hengessä (ks. esim.

Lankinen 2001b). Vuonna 1996 käynnistyneen Helsingin lähiöprojektin tavoitteeksi kirjattiin niin fyysisen, sosiaalisen kuin myös toiminnallisen ympäristön parantaminen lähiöprojektialueilla (ks. esim. Bäcklund & Schulman 2003). Fyysisen ympäristön kohentamisen rinnalla lähiöprojektissa on kehitetty esimerkiksi alueelliseen yhteistyöhön perustuvia toimintatapoja lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin edistämiseksi ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi (ks. esim. Turtiainen 1999; 2000; 2008; Lähiöprojektin toimintakertomus 2016).

Keskustelu lasten ja nuorten syrjäytymisestä ja syrjäytymisen ehkäisystä on käynyt vilkkaana koko 2000-luvun ajan. Tutkijat ovat olleet kiinnostuneita lasten ja lapsiperheiden terveys- ja hyvinvointieroista sekä lapsiperheiden köyhyydestä ja huono-osaisuuden ylisukupolvisuudesta (esim. Kaikkonen ym. 2012; Karvonen & Salmi 2016). Nuoria koskevissa tutkimuksissa on löydetty eroja hyvinvoinnissa ja terveydessä niin eri kuntien välillä kuin myös kuntien sisällä (ks. esim. Paju 2004; Ristikari ym. 2016).

Nuorten syrjäytymistä ja asemaa palvelujärjestelmässä tarkastelevan tutkimuksen mukaan nuorten syrjäytyminen on ollut yksi 2000-luvun kuumimmista yhteiskuntapoliittisista kysymyksistä ja huolenaiheista (Aaltonen ym. 2015).

Huoli nuorten syrjäytymisestä on tavoittanut myös valtion ja kuntien päättäjät. Huomiota on kiinnitetty erityisesti siihen, miten palvelujärjestelmää tulee kehittää, jotta se tavoittaisi koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevat nuoret paremmin (ks. esim. Gretschel ym. 2014; Ervamaa 2014). Vuoden 2011 hallitusohjelmaan kirjatun nuorten yhteiskuntatakuun, sittemmin nuorisotakuun, mukaisesti jokaiselle alle 25-vuotiaalle nuorelle ja alle 30-vuotiaalle vastavalmistuneelle tulee tarjota työ-, harjoittelu-, opiskelu-, työpaja- tai kuntoutuspaikka viimeistään kolmen kuukauden kuluessa työttömäksi joutumisesta (VN 2011, ks. myös Pekkarinen & Aapola-Kari 2016). Osana nuorisotakuuta nuorille lähdettiin kehittämään valtakunnallista matalan kynnyksen palvelua, Ohjaamo-toimintamallia. Mallin tavoitteena on ollut tehostaa ja selkiyttää nuorten palveluja ja samalla ennalta ehkäistä nuorten syrjäytymistä (ks. esim. Nuorisotakuu -työryhmän loppuraportti 2015). Pääkaupunkiseudun suuret kaupungit tekivät tiivistä yhteistyötä ideoidessaan Ohjaamo-toimintamallia. Nuorten ohjauskäytäntöjä ja palveluja haluttiin yhtenäistää, jotta ne palvelisivat paremmin myös yli kuntarajojen muuttavia ja kaupungista toiseen työn, opiskelun, harrastusten tai ystävien vuoksi liikkuvia nuoria. Ohjaamoiden toiminta käynnistyi pääkaupunkiseudulla vuonna 2015. (Turtiainen 2015, ks. myös Työn alla Ohjaamo Helsinki 2017.)

2010-luvun loppupuolella nuorisotakuuta on haluttu kehittää yhteisötakuun suuntaan ja huomiota on kohdennettu nuorten psykososiaalisten palvelujen kehittämiseen (esim. VN 2015; Björklund ym. 2018) sekä lasten ja nuorten vapaa-ajan harrastamiseen. Harrastustakuulla on haluttu edistää lasten ja nuorten hyvinvointia sekä ehkäistä syrjäytymistä (esim. Haanpää 2019). Helsingissä alueellista eriytymistä on pyritty

ehkäisemään alueperustaisella palvelusuunnittelulla ja positiivisen diskriminaation mallin mukaisella resursoinnilla (ks. Ala-Outinen 2010). Nuorten eriarvoisuuden ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi on Helsingissä laadittu systeemistä muutosta tavoitteleva kaupunkistrategiahanke (ks. Mukana ohjelman projektisuunnitelma 2019).

Niin alueellista eriytymistä kuin myös hyvinvointia ja syrjäytymistä on tarkasteltu usein tilastollisten indikaattoreiden kautta. Siitä, miten alueellinen erilaistuminen vaikuttaa yksilötasolla hyvinvointiin ja pahoinvointiin tiedetään kuitenkin vähän (ks. esim. Kortteinen & Vaattovaara 2000, 123, vrt. Alshail & Högnabba 2015). Hyvinvointia mittaavien indikaattoreiden rinnalle on jo pitkään kaivattu tietoa hyvinvointiin ja huono-osaisuuteen liitetystä merkityksistä ja kokemuksista (ks. esim. Morrow 2001; Törrönen ja Vornanen 2002; Rinne 2016). Tutkimuksessani vastaan osaltani tähän hyvinvointitiedon tarpeeseen tutkimalla nuorten käsityksiä hyvinvoinnista alueellisen erilaistumisen kontekstissa Helsingissä.

1.2 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TYÖN RAKENNE

Tutkimuksessani kysyn, miten nuoret ymmärtävät hyvinvoinnin ja mitkä seikat nuorten omien käsitysten perusteella vaikuttavat hyvinvointiin sekä siihen, millaiseksi elämä tulevaisuudessa muotoutuu. Tutkittaessa hyvinvointia nuoret ovat erityisen kiinnostava tutkimuskohde. Nuoruus on keskeinen elämänvaihe hyväosaisuuden ja menestymisen, toisaalta myös huono-osaisuuden, kehittämisessä. Yhdeksäsluokkalaiset nuoret joutuvat tekemään konkreettisia tulevaisuuteen suuntautuvia valintoja koulutuksen osalta siirtyessään peruskoulusta toisen asteen koulutukseen. Koulumenestyksen ja koulutusuran on havaittu ennakoivan tulevaa hyvinvointia ja terveyttä. Hyvinvoinnin pelätään polarisoituvan jatkossa siten, että koulutetut voivat hyvin, kun taas vähän koulutusta saaneet työllistyvät heikommin, mikä vaikuttaa myös heidän hyvinvointiinsa (Koivusilta ym. 2002; Myllyniemi 2008, myös Kestilä 2008; Furlong 2009). Tutkimuskohteen ja -tehtävän kautta tutkimukseni kiinnittyy vahvasti nuorisotutkimuksen traditioon, jossa painopiste on usein elämänkulkuun ja myös koulutussiirtyimiin liittyviä kysymyksissä (ks. esim. Wyn & White 1997, Tolonen 2005a; 2005b; Henderson ym. 2007).

Alueellisista eroista puhuttaessa ja niitä tutkittaessa huomio kiinnitetään usein ei-toivottuun alueelliseen eriytymiseen. Myös hyvinvointia tarkastellaan usein hyvinvoinnin puutteiden ja pahoinvoinnin kautta (ks. esim. Karvonen 2006; Poikolainen 2014; Anttila 2017, 8). Syrjäytyminen, segregaatio ja köyhyys käsitteinä suuntaavat katsetta negatiivisiin ilmiöihin. Omassa työssäni olen lähtökohtaisesti halunnut tutkia hyvinvointia, vaikkakin peilaan tuloksiani myös hyvinvoinnin käänköpuoleen, pahoinvointiin ja syrjäytymiseen.

Tutkimuksessani tarkastelen erilaisilla asuinalueilla asuvien nuorten käsityksiä hyvinvoinnista sekä hyvinvointiin ja tulevaisuuden odotuksiin vaikuttavista tekijöistä. Erik Allardtin (1976) hyvinvointimalli on vaikuttanut esiyttämykseni hyvinvoinnista ja olen hyödyntänyt Allardtin hyvinvoinnin ulottuvuuksia jäsentäessäni nuorten hyvinvointikäsitteitä. Mallissaan Allardt on jakanut hyvinvoinnin kolmeen ulottuvuuteen: lähinnä materiaalisista olosuhteista kertovaan elintasoon (having), sosiaalisia suhteita kuvastavaan yhteisyyssuhteisiin (loving) sekä itsensä toteuttamiseen (being). Myöhemmissä kirjoituksissaan Allardt on itsensä toteuttamisen rinnalla puhunut identiteetin muodostamisen tarpeesta (esim. Allardt 1998). Tutkimuksessani analysoin nuorten omaa elämää koskevaa tyytyväisyyttä ja kiinnitän huomiota siihen, minkälaisen painoarvon hyvinvoinnin eri ulottuvuudet saavat nuorten puheessa. Tarkastelen sitä, kuinka merkityksellisiä perinteiset hyväosaisuuden ja huono-osaisuuden määreet, kuten esimerkiksi perheen tulotaso, perhemuoto tai asumismuoto, ovat tarkasteltaessa hyvinvointia nuorten kokemusten kautta. (Ks. esim. Salmi ym. 1996; Sauli ym. 2004; Lammi-Taskula & Salmi 2010).

Tarkastelen nuorten hyvinvointia ja mahdollisuuksia vaikuttaa oman elämänsä kulkuun myöhäismodernista nuoruudesta, yksilöllistymisestä ja sen kriittistä käydyt tutkimustiedon kontekstissa (ks. esim. Hendry ym. 1993; Furlong & Cartmel 1997; Jones ym. 2004; Furlong 2009). Useissa myöhäismodernia nuoruutta tarkastelevissa tutkimuksissa on tarkasteltu kriittisesti yksilön valinnan mahdollisuuksia ja käyty keskustelua sekä yksilöllistymisen positiivisista puolista että myös siihen liittyvistä riskeistä (esim. te Riele 2004; Jones ym. 2004; Furlong 2009; Henderson ym. 2007, ks. myös Komonen 2001). Tutkimuksissa on noussut esiin sekä perheen taloudellisten, sosiaalisten ja kulttuuristen resurssien kuin myös perheen ilmapiiriin merkitys lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja myös tulevaisuuden suuntautumisen kannalta (Järventie & Sauli 2001; Vanttaja 2002, ks. myös Tolonen 2005a; 2005b; Gordon 2005; Tolonen 2008). Peilaan nuorten käsityksiä hyvinvoinnista ja omista mahdollisuuksistaan vaikuttaa elämänkulkuun toimijuudesta, resursseista ja perhetaustan merkityksestä käytyyn keskusteluun (ks. esim. Gordon 2005; Tolonen 2005a; 2005b; Henderson ym. 2007; Aaltonen 2012).

Pyrkimys ongelmälähtöisyyden välttelyyn näkyy myös työni käsitteellisissä valinnoissa. Alueellisen eriytymisen ja segregaaation sijaan puhun alueellisesta erilaistumisesta, mikä näkyy työni otsikossa. Erilaistumisella voidaan viitata myös positiiviseen erottautumiseen, profiloitumiseen ja asuinalueen vahvuuksiin, kun taas segregatiota on suomalaisessa keskustelussa käytetty tyypillisesti viitattaessa vahvaan eriytymiseen ja uhkiin (Bernelius 2013, 27–28). En pyri tutkimuksessani määrittelemään alueellista eriytymistä enkä siihen johtavia kehityskulkuja, vaan kiinnostukseni kohteena on se, miten alueellinen erilaistuminen näyttää nuorten kokemuksissa ja käsityksissä. Käytän alueellisen erilaistumisen käsitettä myös erottautuakseni alueellisen eriytymisen tutkimuksen traditiosta, jossa alueellisia eroja ja niitä tuottavia

prosesseja tutkitaan tilastollisten indikaattoreiden kautta (vrt. Vilkama 2011, 24–26). Alueellisella erilaistumisella viitataan tutkimuksessani eroihin alueiden väestön sosioekonomisessa rakenteessa, mutta myös eroihin esimerkiksi fyysisessä ympäristössä, toimintamahdollisuuksissa, palveluissa ja maineessa.

Tutkimukseni pääaineisto on kerätty lukuvuonna 2000–2001 Helsingistä kolmesta eri koulusta, kolmelta sosioekonomisesti erityyppiseltä asuinalueelta. Aineisto muodostuu 118 ainekirjoituksesta ja 42 haastattelusta. Tutkimus on osa ”Nuorten hyvinvointia, elämäntyyliä ja terveyttä määrittävät tekijät Glasgow’ssa ja Helsingissä” -hanketta (Health and Well-being in Youth – Comparison of 15-year-olds in Helsinki and Glasgow). Ainekirjoitus- ja haastatteluaineiston lisäksi hyödynsin tutkimuksessani kouluterveyskyselyiden yhteydessä vuosina 1998 (N=2420) ja 2004 (N=2477) toteutettujen Helsinki-Glasgow -kyselyjen antamaa tietoa helsinkiläisnuorten hyvinvoinnista (ks. myös Karvonen & Rahkonen 2000; 2002; Karvonen ym. 2001; Kalalahti 2014).

Monimenetelmällisellä lähestymistavalla kartoitin tutkittavan ilmiön eri puolia ja samalla pyrin laajentamaan ymmärrystä nuorten hyvinvoinnista ja sen alueellisista ulottuvuuksista. Yhdistämällä haastattelu- ja ainekirjoitusaineistoon perustuvaa kvalitatiivista analyysia ja kyselyaineistoon perustuvaa kvantitatiivista analyysia olen saanut tietoa niin hyvinvointiin liitetystä merkityksistä ja jäsenyksistä kuin myös siihen kytkeytyvien aspektien yleisyydestä ja hyvinvoinnin alueellisista eroista. Pääpaino tutkimuksessani on hyvinvoinnin merkityksissä, mutta olen täydentänyt kuvaa hyvinvoinnista kyselytietojen avulla.

Kolmen tutkimusalueen valinnassa käytin apuna Markku Lankisen (2001b) Helsingin kaupungin opetusvirastolle laatimaa positiivisen diskriminaation laskentamallia. Mallin muuttujien on ajateltu kuvastavan alueellista eriarvoisuutta erityisesti kouluikäisten osalta. Valitut alueet erosivat tutkimusajankohtana sosioekonomiselta rakenteeltaan toisistaan, mutta ne eivät edustaneet kuitenkaan kaupungin ääripäitä positiivisen diskriminaation mallin muuttujilla mitattuna. Yhteistä valitsemilleni tutkimusalueille on se, että ne sijaitsevat Helsingin kantakaupungin ulkopuolella. Olen halunnut tutkia erilaisilla alueilla asuvien ja erilaisen perhetaustan omaavien nuorten käsityksiä hyvinvoinnista sijaintinsa puolesta samankaltaisilla alueilla. Alueet muistuttivat toisiaan myös rakennuskannaltaan, sillä kultakin alueelta löytyi sekä kerrostalo- että pientaloasumista. (Ks. tarkemmin luku 3.2.) Olen tarkastellut eri alueilta kerättyä aineistoa rinnakkain etsien mahdollisia alueellisia erityispiirteitä.

Väitöstutkimukseni osajulkaisuissa lähestyn nuorten hyvinvointia asuinympäristöön ja alueellisen kiinnittymiseen sekä hyvinvoinnin ulottuvuuksiin liittyvien kysymysten kautta. Perhe kytkeytyy vahvasti niin nuorten hyvinvoinnin kuin myös alueellisen eriytymisen ja erilaistumisen problematiikkaan. Viimeisessä osajulkaisussa tutkimuskohteena on nuoren perhe-elämä ja perheen yhteinen ajankäyttö. Yhteenvedossa tarkastelen

viimeisen osajulkaisun tuloksia erityisesti siltä osin, mitä ne kertovat perheen merkityksestä nuoren hyvinvoinnille.

Ensimmäisessä ainekirjoitusaineistoon perustuvassa osajulkaisussa tarkastelen sitä, miten nuoret kirjoittavat omasta asuinalueestaan ja minkälaisia mielikuvia he omaan asuinalueeseensa liittävät (osajulkaisu I). Tehtäväksi annossa nuoria kehoitettiin kirjoittamaan oman asuinalueensa tulevaisuudesta sekä omista tulevaisuudennäkymistään. Mielikuvien olen tulkinnut kertovan nuoren suhteesta omaan asuinalueeseen, mutta kytkeytyvän myös nuoren tämänhetkiseen hyvinvointiin ja heijastelevan tulevaa hyvinvointia. Mielikuviin ja asuinalueen maineeseen liittyvät kysymykset ovat merkityksellisiä myös alueellisen erilaistumisen problematiikan näkökulmasta. Lähempään tarkasteluun olen osajulkaisussani ottanut hyvistä asuinympäristöstä ja sosiaalisista ongelmista kertovat puheet, joita peilaan segregaatio- ja lähiötutkimukseen.

Toisessa haastattelu- ja kyselyaineistoon perustuvassa osajulkaisussa, jonka kirjoitin yhdessä Sakari Karvosen kanssa, tarkastelukohteena on nuorten alueellinen kiinnittyminen (osajulkaisu II). Kysymme, mihin helsinkiläisnuoret alueellisesti kiinnittyvät, vaihtelee kiinnittyminen eri puolilla kaupunkia ja eroavatko tytöt ja pojat toisistaan suhteessa alueelliseen kiinnittymiseen. Tarkastelua syvennetään havainnollistamalla nuorten omalle asuinalueelleen antamia merkityksiä arjen käytäntöjen, liikkuvuuden ja ajankäytön näkökulmasta. Nuorten käsityksiä alueellisesta kiinnittymisestä ja Helsingistä asuinympäristönä tarkastellaan osajulkaisussa metropolinuoruuden, kansainvälistymisen ja monikulttuurisuuden kontekstissa.

Kolmannessa osajulkaisussa, jonka kirjoitin yhdessä Timo Kauppinen kanssa, kysymme, miten nuoret ymmärtävät hyvinvoinnin ja minkälaisen painoarvon hyvinvoinnin eri osa-alueet saavat nuorten kokemuksissa (osajulkaisu III). Lisäksi kysymme, mitä nuorten käsitykset ja syrjäytymisen määritelmät kertovat asuinympäristön merkityksestä hyvinvoinnille ja onko nuorten käsityksistä löydettävissä alueellisia erityispiirteitä. Peilaamme tuloksia indikaattoreihin perustuvan tutkimuksen tietoon hyvinvoinnista sekä aikaisempien tutkimusten havaintoihin asuinympäristön merkityksestä nuorille. Osajulkaisu perustuu nuorten haastatteluihin.

Neljännessä haastattelu- ja kyselyaineistoon perustuvassa osajulkaisussa, jonka kirjoitin yhdessä Sakari Karvosen ja Ossi Rahkosen kanssa, tutkimuksen kohteena ovat nuorten perhe-elämä ja ajankäyttö perheen kanssa (osajulkaisu IV). Osajulkaisu perustuu sekä haastatteluaineistoon että vuosina 1998 ja 2004 kerättyihin kyselyaineistoihin. Kysymme, mitä nuoret tekevät yhdessä perheen kanssa ja mikä merkitys perheellä ja perheajalla (familytime) on nuorille. Kyselyaineiston avulla selvitämme sitä, minkälaiset perheet viettävät eniten aikaa yhdessä ja onko perheiden ajankäytössä tapahtunut muutoksia vuosien saatossa. Kysymme myös, vaihtelee perheen yhteinen ajankäyttö asuinalueen mukaan. Kytämme osajulkaisumme laajempaan perheen asemaa, perhe-elämän ja vanhemmuuden muutoksia koskevaan keskusteluun

(esim. Ferri & Smith 1996; Forssén ym. 2002; Sallinen ym. 2004; Aapola ym. 2005).

Yhteenvedossa kokoan hyvinvointia eri näkökulmista tarkastelevien osajulkaisujen keskeiset tulokset ja vastaan tutkimukseni pääkysymyksiin. Samalla paikannan tutkimustani teoreettisesti ja metodologisesti. Yhteenvedon luvussa kaksi kytken tutkimusteemani aikaisempaan tutkimukseen. Aluksi esittelen niin alueellista eriytymistä ja erilaistumista koskevaa tutkimusta ja käsitteistöä. Tämän jälkeen käyn läpi hyvinvointitutkimuksen lähestymistapoja ja problematiikkaa sekä sitä, miten nuorten hyvinvointia on tutkittu. Luvun kaksi lopussa esittelen myös tutkimuskysymykseni ja tutkimukseni keskeiset käsitteet.

Luvussa kolme esittelen tutkimusasetelman ja käyn läpi työn etenemistä tutkimusalueiden valinnasta aineiston keruuseen ja analysointiin. Pohdin myös tutkimuksentekoon liittyviä eettisiä kysymyksiä sekä tutkijan roolia. Luvussa neljä esittelen tutkimukseni tulokset ja reflektoin työni antia hyvinvointitutkimukselle ja keskustelulle asuinalueiden erilaistumisesta. Luvun neljä lopuksi esittelen jatkotutkimuksen aiheita ja pohdin myös tulosteni merkittävyyttä laajemmassa yhteiskunnallisessa ja ajallisessa kontekstissa.

2 PAIKANNUKSIA ALUEELLISEN ERILAISTUMISEN JA NUORTEN HYVINVOINNIN TUTKIMUKSEN KENTILLE

Tässä luvussa esittelen tutkimukseni kontekstia ja sitä tutkimuksellista keskustelua ja käsitteistöä, joka on ollut innoittamassa tutkimustani ja johon olen tutkimukseni edetessä peilannut tuloksiani. Käyn läpi lähestymistapoja ja näkökulmia, joita olen työni eri vaiheissa hyödyntänyt. Samalla paikannan omaa tutkimustani kaupunkitutkimuksen, hyvinvointitutkimuksen ja nuorisotutkimuksen sekä yhteiskuntatieteellisen ympäristöntutkimuksen monitieteisille kentille. Kaupunkitutkimuksella viitataan tässä erityisesti alueellisesta eriytymistä ja erilaistumista koskevaan tutkimukseen sekä lähiötutkimukseen. Nuorisotutkimus on työssäni läpikulkeva juonne.

Aluksi esittelen niin alueellista eriytymistä, segregaatiota kuin myös alueellista erilaistumista koskevaa tutkimusta. Tutkimuksissa on käytetty useita alueiden eroihin viittaavia käsitteitä eikä käsitteille ole ollut vakiintuneita käyttötapoja (ks. esim. Bernelius 2013; Vilkama 2011). Käytän tutkimuksia esitellessäni niitä alueiden eroihin viittaavia käsitteitä, joita kussakin tutkimuksessa on käytetty. Hyvinvoinnin alueellista jakautumista on tutkittu myös esim. kunnittain ja kuntatyypeittäin (ks. esim. Karvonen & Kauppinen 2009, Vaarama ym. 2010a). Omassa tutkimuksessani pääpaino on 2000-luvun Helsinkiä ja pääkaupunkiseutua käsittelevissä tutkimuksissa. Kiinnitän huomiota myös siihen, miten asuin ympäristön on ajateltu vaikuttavan nuoriin ja miten asuin ympäristön merkitystä nuorelle on tutkimuksissa tarkasteltu. Samalla kun paikannan tutkimustani kaupunkitutkimuksen kentälle, luon myös kuvaa alueellisen erilaistumisen ja eriytymisen tilasta ja muutoksista 2000-luvun Helsingissä.

Alueellisen eriytymisen tutkimus ja hyvinvointitutkimus tuottavat molemmat tietoa poliittisen päätöksenteon tueksi sekä palveluiden kehittämiseksi ja arvioimiseksi. Nostan luvussa kaksi esiin myös hyvinvointipalvelujen kehittämisen tietotarpeisiin liittyviä kysymyksiä. Luvun loppuksi esittelen tutkimuskysymykseni ja tutkimukseni keskeiset käsitteet.

2.1 ALUEELLINEN ERIYTYMINEN, ERILAISTUMINEN SEKÄ ASUINALUEEN VAIKUTUKSET JA MERKITYKSET

Aluksi paikannan tutkimustani alueellisen erilaistumisen tutkimuksen kentälle. Haen tutkimuksessani vastausta siihen, miten asuin ympäristöön liittyvät tekijät ja alueellinen erilaistuminen näyttäytyvät 2000-luvun alussa Helsingissä nuoruuttaan eläneiden nuorten hyvinvointikäsitteissä ja -kokeimuksissa sekä arvioissa elämänkulkuun vaikuttavista tekijöistä. Tutkimani

nuoret ovat syntyneet 1980-luvun puolivälissä. Tutkimushetkellä he olivat noin 15-vuotiaita ja yhteenvedon kirjoitushetkellä nuoria aikuisia, 30–40-vuotiaita (vrt. Ristikari ym. 2016). He ovat eläneet varhaislapsuutensa ja aloittaneet koulunkäyntinsä 1990-luvulla, jolloin Helsingin väestön sosio-ekonominen rakenne oli tutkimuksen mukaan tasapainoisimmillaan ja alueelliset erot olivat vähäiset (Lankinen 1997). Merkkejä alueellisen eriytymisen voimistumisesta oli tuolloin jo nähtävissä. Kaupunkirakenne näyttäytyi 1990-luvun lopun tutkimuksissa kuitenkin vielä mosaiikkimaisena ja huono-osaisuuden todettiin jakautuvan pistemäisesti. Yksittäisillä mittareilla, kuten esim. tuloilla, koulutuksella ja työttömyydellä, mitattuna huono-osaisuus näytti kuitenkin olevan jo keskittymässä. (Vaattovaara 1998.)

Kansainvälisesti vertailtuna pääkaupunkiseutu oli vielä 2000-luvun alussa, jolloin tutkimusaineistoni on kerätty, alueellisesti hyvin tasapainoinen (Kortteinen & Vaattovaara 1999; Vaattovaara & Kortteinen 2001). Sittemmin 2010-luvulla alueiden välisten erojen on havaittu lukuisissa tutkimuksissa kasvaneen ja asuinalueiden sosioekonomisen ja etnisen eriytymisen voimistuneen (ks. esim. Vilkama ym. 2014). Helsingin on havaittu olevan eriytynyt sekä peruspiireittäin että osa-alueittain. Alueellisia eroja on niin väestön terveydessä ja hyvinvoinnissa, koulutus- ja tulotasossa kuin myös työttömyydessä ja maahanmuuttajien osuuksissa (Helsingin tila ja kehitys 2013, 15, ks. myös Bernelius 2013). 1990-luvun laman jälkeiset alueelliset erot ovat tutkimusten mukaan jääneet pysyviksi. Sosiaalisen ja alueellisen eriytymisen kehitys on Helsingin seudulla yhdistynyt yhä enemmän etniseen eriytymiseen. (Vilkama ym. 2013, 485.) Tutkijat ovat saaneet viitteitä eriytymisen kielteisistä vaikutuksista hyvinvointiin ja alkaneet alueellisen eriytymisen sijaan puhua segregaatiosta (Kortteinen & Vaattovaara 2015, 562).

Alueellisen eriytymisen kielteisten vaikutusten on ajateltu paikantuvan usein lähiöihin. Alueellisten erojen kasvu on näkynyt Mats Stjernbergin (2017) mukaan myös Helsingin seudulla 1960- ja 1970-luvulla rakennettujen lähiöiden kehityksessä. Lähiöiden sosioekonominen asema on heikentynyt tulo- ja koulutustasolla sekä työttömyysasteella mitattuna 1990-luvun jälkeen. Lähiöiden väliset sosioekonomiset erot ovat kasvaneet. Myös demografisia muutoksia on tapahtunut. Lähiöissä on aiempaa enemmän yksin asuvia ikääntyneitä asukkaita, mutta vähemmän lapsiperheitä ja nuoria aikuisia. Vieraskielisen väestön osuus on kasvanut erityisesti 2000-luvulla. Lähiöiden kehityskuluissa on monia yhteneväisyyksiä, mutta myös eroja. Helsingille tunnusomaista ovat suuret lähiöiden väliset erot verrattuna muihin kuntiin. (Ks. Stjernberg 2017; 2019, myös Kempainen 2017, vrt. Saikkonen ym. 2018.)

Alueellista eriytymistä tutkitaan usein demografista, sosioekonomista ja etnistä eriytymistä kuvaavien muuttujien avulla (ks. esim. Vilkama 2011). Pääkaupunkiseudun eriytymistä vuosina 2002–2012 tarkastelleessa tutkimuksessa asuinalueiden sosioekonomista rakennetta kuvaavina muuttujina käytettiin koulutustasoa, tulotasoa ja työttömyysastetta. Etnisestä rakenteesta kerättiin tietoa tarkastelemalla vieraskielisten asukkaiden osuutta

alueilla. Kuvaa eriytymisestä täydennettiin vielä Helsingin osalta alueellista syrjäytymisen riskiä kartoittavilla muuttujilla. Huomiota kiinnitettiin toimeentulotukea saaneiden osuuteen, 15–24-vuotiaiden työttömyysasteeseen, ns. nuorisopudokkuusriskiin, lastensuojeluasiakkuuksien osuuteen sekä 25–64-vuotiaiden pitkäaikaistyöttömien osuuteen työvoimasta. Nuorisopudokkuusriskiä mitattiin tarkastelemalla työttömien ja työvoiman ulkopuolella kategoriassa ”muu” olevien 15–24-vuotiaiden nuorten osuutta ikäryhmästä. Tähän kategoriaan sijoittuvat nuoret eivät ole töissä, työttömänä eivätkä opiskele. He eivät myöskään ole armeijassa, vanhempainvapaalla tai eläkkeellä. (Vilkama ym. 2014.)

Kyseisessä tutkimuksessa havaittiin, että asuinalueiden sosioekonominen ja etninen eriytyminen näkyvät pääkaupunkiseudulla selkeinä ja että eriytymiskehitys on tuottanut eroja, jotka näkyvät huono-osaisuuden riskien alueellisena kasautumisena. Tutkimuksen mukaan matalat keskitulot, kantaväestön alempi koulutustaso, korkea työttömyysaste ja korkeimmat vieraskielisten osuudet paikantuvat samoille alueille. Nuorisotyöttömyydessä ja nuorisopudokkuusriskissä havaittiin Helsingissä suuria alueellisia eroja. Myös asukkaiden turvattomuuskokemusten on havaittu vaihtelevan Helsingissä alueittain ja olevan yhteydessä asuinalueen sosioekonomiseen ja etniseen rakenteeseen (Vilkama ym. 2014; Keskinen & Laihininen 2017, ks. myös Kempainen 2017).

Asuinalueen sosioekonomista rakennetta kuvaavien muuttujien tuottamaa tietoa eriytymisestä ja alueellisista eroista on kaivattu politiikan tueksi ja palveluiden kehittämiseksi (esim. Vilkama ym. 2014, ks. myös Ala-Outinen 2010). Helsingissä on ollut koko 2000-luvun käytössä alueellisiin väestötietoihin perustuva positiivisen diskriminaation laskentamalli, jonka mukaisesti resursseja on kohdennettu eri alueille. Mallin mukaisesti Helsingissä on tuettu heikommassa asemassa olevia alueita ja ryhmiä. Mallilla on pyritty tasoittamaan kaupunkirakenteesta johtuvia alueellisia hyvinvointieroja ja ehkäisemään ei-toivottua alueellista eriytymistä. Mallissa alueita on tarkasteltu esimerkiksi väestön koulutustasosta, tulotasosta, työttömyysasteesta ja maahanmuuttajien sijoittumisesta kertovien muuttujien kautta. Positiivisen diskriminaation mukaista resursointia on sovellettu 2000-luvulla opetusvirastossa, sosiaalivirastossa, terveyskeskuksessa ja nuorisoasiainkeskuksessa. (Ala-Outinen 2010, ks. myös Lankinen 2001b.) Erityistä tukea on myönnetty esimerkiksi päiväkodeille ja kouluille, jotka ovat lasten ja nuorten arjen kannalta keskeisiä instituutioita. Omassa tutkimuksessani käytin opetusvirastolle laadittua positiivisen diskriminaation laskentamallia apuna tutkimuskoulujen valinnassa (ks. Lankinen 2001b, tarkemmin luku 3.2).

Nuoria koskevaa alueellista tietoa on Helsingissä koottu vuodesta 2005 alkaen Nuoret alueittain -julkaisuun. Julkaisu sisältää alueellista tietoa muun muassa helsinkiläisten nuorten lukumääristä ikäryhmittäin, äidinkielestä, väestöennusteesta, asumisesta, koulutuksesta, nuorille suunnatuista palveluista ja niiden käytöstä. (Ks. Nuoret alueittain 2013, myös Nuorten

hyvinvointikertomus, Helsingin kaupunki.) Vuodesta 2014 alkaen nuoria koskevaa indikaattori- ja kokemustietoa on Helsingissä koottu Nuorten hyvinvointikertomuksen internet-sivustolle. Tilastojen perusteella nuorten hyvinvointi on polarisoitunut Helsingissä ja huono-osaisuutta ennakoivien tekijöiden on havaittu kasaantuvan alueellisesti (ks. Mukana ohjelman projektisuunnitelma 2019). Toisaalta kouluterveyskyselyyn pohjautuvassa tarkastelussa nuorten hyvinvointikokemuksissa ei havaittu selkeitä alueellisia eroja (Alsuhail & Högnabba 2015, 47).

Silloin kun alueellista eriytymistä tutkitaan usean eri muuttujan kautta, pyritään usein luomaan kokonaiskuvaa alueista ja niiden kehityssuunnista sekä palvelutarpeista eri alueilla (ks. esim. Ala-Outinen 2010). Alueellista eriytymistä on tutkittu myös kiinnittäen huomiota niihin prosesseihin, jotka tuottavat tai toisaalta ehkäisevät alueellista eriytymistä (ks. esim. Vilkama 2011). Esimerkiksi asumistoiveita, viihtyvyyttä, muuttoliikettä ja sosiaalisen epäjärjestyksen kokemuksia on tutkimuksissa tarkasteltu alueellisen eriytymisen kontekstissa (Kortteinen & Tuominen & Vaattovaara 2005; Dhalmann 2011; Vilkama 2011; Vilkama ym. 2013; Kempainen 2017). Tutkimuksissa kantaväestön valikoivan muuttoliikkeen on havaittu osaltaan vahvistavan etnistä eriytymistä pääkaupunkiseudulla (Vilkama 2011). Keskiluokan kokemuksia asumisesta sosioekonomisesti heikoimmilla alueilla kartoittaneessa tutkimuksessa sosiaaliset häiriöt näyttäytyvät muuttohalukkuutta laukaisevana tekijänä (Vilkama & Vaattovaara 2015). Myös koulujen maineen on havaittu ohjaavan perheiden kouluvalintoja ja vaikuttavan lapsiperheiden muuttopäätöksiin (Bernelius 2013; Bernelius & Vilkama 2019).

Alueellisista eroista ja eriytymisen voimistumisesta pääkaupunkiseudulla on paljon tietoa, mutta alueellisen eriytymisen ja erilaistumisen vaikutuksista ihmisten hyvinvoinnille tiedetään vähemmän. Asuinalueen ja ympäristön vaikutuksia tarkastellaan useista näkökulmista, mutta yleisesti ne pitävät sisällään ajatuksen siitä, että asuinympäristö ja naapurusto vaikuttavat yksilöön ja hänen hyvinvointiinsa (Kauppinen 2004; Bernelius 2013, 33). Oletuksena on, että tietyllä alueella asumisella on vaikutusta esimerkiksi yksilöiden asenteisiin ja käyttäytymiseen (Kauppinen 2004, 13). Aluevaikutuksen käsitteellä viitataan näihin naapuruston kautta syntyneisiin itsenäisiin vaikutuksiin (Bernelius 2013, 34). Joissakin tutkimuksissa pyritään erottamaan kaveripiirin vaikutukset asuinalueen vaikutuksista, vaikka asuinalue vaikuttaa myös kaveripiirin valikoitumiseen (Kauppinen 2004, 13; Rankin & Quane 2002). Lasten ja nuorten kohdalla on tarkasteltu aluevaikutuksen lisäksi kouluvaikutusta. Kouluvaikutusten voi kuitenkin ajatella välittävän asuinalueen vaikutuksia erityisesti silloin, kun oppilaat valikoituvat kouluun asuinalueensa perusteella (Kauppinen 2004, 13, ks. myös Bernelius 2013, 34). Koulujen on havaittu olevan sosiaalisesti oman asuinalueensa jatkumoa (Tolonen 2001). Koulu on keskeinen alueellinen instituutio ja alueelliseen kouluverkkoon kuuluvia kouluja voidaan pitää osana alueen ominaisuuksia, kuten Venla Bernelius toteaa omassa

tutkimuksessaan (2013, 34, vrt. Vilkama & Bernelius 2019; Bernelius & Vilkama 2019).

Aluevaikutustutkimusta on tehty etenkin Yhdysvalloissa, mutta myös Euroopassa (ks. Kauppinen 2004; Bernelius 2013, 35). Suomalaisissa tutkimuksissa on jäljitetty asuinalueen vaikutuksia esimerkiksi nuorten kouluvastaisuuteen, koulutusuriin ja oppimistuloksiin (ks. Karvonen & Rahkonen 2002; Kauppinen 2004; Bernelius 2013). Vaikka tutkimuksissa on havaittu alueen vaikuttavan nuorten koulutusuriin, niin aluevaikutukset eivät yleensä ole niin vahvoja kuin perhetaustan vaikutukset. Kansainvälisissä tutkimuksissa naapurustovaikutuksen on arvioitu selittävän koulutusurien yksilötason vaihtelusta keskimäärin 5–10 prosenttia. (Kauppinen 2004, 32.) Oppilaiden välisten oppimistulosten vaihteluista alue- ja kouluvaikutusten on arvioitu selittävän yhdestä kymmeneen prosenttia (Bernelius 2013, 35).

Yksi varhaisista nuoriin kohdistuvista asuinalueen vaikutuksiin kytkeytyvistä tutkimuksista Helsingissä on Antti Kariston ja Seppo Monténin (1996) tilastoaineistoon perustuva tutkimus alueellisista eroista helsinkiläisten lukionkäynnissä. Heidän mukaansa nuorten koulutushalukkuuteen vaikuttaa perhetaustan lisäksi alueellinen pedagoginen eetos. Sakari Karvonen ja Ossi Rahkonen (2002) ovat tutkineet yhdeksännen luokan oppilaiden kouluvastaisuuden alueellisia eroja Helsingissä. He selvittävät tutkimuksessaan, mitkä seikat vaikuttavat koulutusvastaisuuden kehittymiseen. Helsinkiläisnuorten kouluvastaisuus ei heidän tutkimuksensa mukaan palaudu yksilötekijöihin, vaan taustalla on yhteiskuntarakenteellisia ja paikalliseen kulttuuriin sidoksissa olevia tekijöitä. Katusuuntautunut elämäntyyli, mutta myös alueellinen koulukielteinen kulttuuri myötävaikuttavat tutkimuksen mukaan koulukielteisen kulttuurin syntymiseen.

Timo Kauppinen (2004) on omassa väitöstutkimuksessaan selvittänyt asuinalueen ja perheen ominaisuuksien vaikutuksia nuorten keskiasteen tutkintojen suorittamiseen Helsingissä 1990-luvulla. Aineistona hän käytti tutkimuksessaan yksilötason rekisteriaineistoa ja alueellisia tilastotietoja. Hänen tutkimuksensa mukaan asuinalueella ei ollut vaikutusta siihen, suorittavatko nuoret keskiasteen tutkinnon. Tutkinnon tyyppiin alue kuitenkin vaikutti. Tutkituista asuinalueen ominaisuuksista väestön koulutusrakenne vaikutti eniten. Korkean koulutustason alueilla ylioppilastutkintojen osuus oli keskimääräistä suurempi silloinkin, kun perhetaustan vaikutus oli otettu huomioon. Kouluvaikutus välitti Kauppisen mukaan asuinalueen väestön koulutusrakenteen vaikutusta. Kauppinen (2004, 13) soveltaa omassa tutkimuksessaan laajaa aluevaikutuksen määritelmää, joka ”kattaa kaikki ne vaikutukset, joiden taustalta löytyy tietyllä alueella asuminen”.

Venla Bernelius (2013) tarkastelee tilasto- ja arviointiaineistoon perustuvassa tutkimuksessaan muun muassa sitä, ovatko koulujen toimintaympäristöt eriytyneet väestöpohjansa osalta tavalla, joka selittää oppimistulosten eriytymistä koulujen välillä. Tutkimuksessa etsitään merkkejä alue- ja kouluvaikutuksista eli siitä, vaikuttavatko koulun

oppilas pohja tai asuinalueen ominaisuudet yksittäisten oppilaiden tuloksiin. Hänen tutkimuksessaan alue- ja kouluvaikutusten käsitteelliset sisällöt limittyvät toisiinsa (mt., 34). Berneliuksen tutkimuksen mukaan koulun oppilas pohjan yleiset piirteet ovat itsenäisesti yhteydessä oppilaan osaamiseen ja asenteisiin. Vaikutukset korostuvat yläkoulussa ja parhaita oppimistuloksia saavissa kouluissa. Bernelius havaitsi tutkimuksessaan eroja tyttöjen ja poikien välillä siinä, kuinka paljon vanhempien koulutustaso, asenteet ja alueelliset muuttajat vaikuttavat heidän osaamiseensa. (Mt., 71.) Bernelius kuvaa koulujen ja asuinalueiden segregaatioprosessia, jossa alueellinen väestörakenteen eriytyminen vaikuttaa koulujen oppilas pohjan eriytymiseen, mikä taas kanavoituu eroiksi koulujen oppimistuloksissa ja maineessa. Tällä on puolestaan vaikutusta oppilaiden kouluvalintoihin ja perheiden muuttopäätöksiin, mikä vahvistaa entisestään alueiden ja koulujen eriytymistä. (Mt., 77.)

Lasten ja nuorten on ajateltu olevan aikuisia alttiimpia ympäristön vaikutuksille, koska heidän oletetaan viettävän enemmän aikaa omalla asuinalueellaan ja oman alueensa instituutioissa. Nuorten ajatellaan tätä kautta olevan enemmän sidoksissa oman asuinalueensa tarjoamiin mahdollisuuksiin. Myös socialisaatioprosessin keskeneräisyys altistaa heitä ympäristön vaikutuksille. (Ks. esim. Rankin & Quane 2002; Kauppinen 2004; Bernelius 2013.) Toisaalta tutkimuksissa on havaittu nuorten liikkuvan laajalla alueella ja nuorten arkea on luonnehdittu monipaikkaiseksi. Ystävät, harrastukset ja koulunkäynti vievät nuoria oman asuinalueensa ulkopuolelle. (Ks. esim. Jovero & Horelli 2002; Ponto 2017, vrt. Tuuva-Hongisto 2018, 32.) Tämän voi ajatella heikentävän nuoren alueellista sidoksellisuutta ja myös aluevaikutusta yksilötasolla. Koulujen maineiden eriytyminen lisää perheiden halukkuutta valita muu kuin lähikoulu, mikä lisää entisestään nuorten monipaikkaisuutta (esim. Kosunen 2014, vrt. Bernelius & Vilkama 2019).

Kansainvälisissä tutkimuksissa on esitetty tapoja, joilla asuinympäristö voi vaikuttaa nuoren elämään (ks. myös Kauppinen 2004; 2010; Rimpelä & Karvonen 2010; osajulkaisu III). Ajattelutavat ja käyttäytymismallit voivat tarttua alueen muilta nuorilta (ks. esim. Mayer & Jencks 1989; Crane 1991). Asuinalueen vaikutteet voivat välittyä myös aikuisten kautta. Alueen aikuiset toimivat roolimalleina nuorille ja myös kontrollin ylläpitäjinä alueella (Wilson 1987; 1996; Mayer & Jencks 1989). Myös paikallinen mahdollisuuksien rakenne määrittää nuorten elämää ja valintoja. Mahdollisuuksien rakenteella viitataan muun muassa alueen opiskelu- ja työmahdollisuuksiin. Esimerkiksi koulut ovat osa paikallista mahdollisuuksien rakennetta (ks. esim. Brewster ym. 1993, vrt. Rimpelä & Karvonen 2010). Alueen palvelurakenteen lisäksi myös asuinalueen fyysisillä ominaisuuksilla on merkitystä. Rakennetun ympäristön kunto saattaa vaikuttaa asenteisiin ja käyttäytymiseen. Fyysinen ympäristö luo myös puitteet toiminnalle ja kohtaamisille. (Ks. esim. Kauppinen 2004; Ala-Outinen 2010.)

Christopher Jencks ja Susan Mayer (1990) jaottelevat aluevaikutusmekanismit kolmeen ryhmään. Tartuntamallissa painotetaan kavereiden

vaikutusta. Kollektiivisen sosialisointin mallissa korostuu alueen aikuisten merkitys ja institutionaalissa mallissa viitataan asuinalueen ulkopuolisten aikuisten rooliin nuorten elämässä.

Kauppinen (2004, 13–24) tutkimuksessa asuinalueen vaikutusten selitysmallit on jaettu kolmeen ryhmään. Hän erottelee asuinalueen väestörakenteen suorat vaikutukset yhdeksi ryhmäksi. Tässä selitysmallissa oletetaan, että asuinalueen sosioekonomisilla ryhmillä on erilaiset normit. Eri ryhmien osuudet alueen väestöstä ovat määrittämässä sitä, minkälainen normatiivinen ilmasto alueella on ja mikä on hyväksyttävää ja toivottavaa käyttäytymistä (ks. myös Brewster ym. 1993). Esimerkiksi tartuntateoria ja kollektiivisen sosialisointin teoria kuvaavat Kauppinen mukaan väestörakenteen suoria vaikutuksia. Kauppinen (2004, 16) toteaa, ettei asuinalueen väestörakenne ole alueen ainoa sosiaalinen ominaisuus, vaan keskeistä on myös se, minkälaisia sosiaalisia siteitä asukkaiden välillä on ja miten asukkaat ovat vuorovaikutuksessa keskenään. Toisena ryhmänä Kauppinen esittämässä selitysmallien jaottelussa ovatkin asuinalueen väestön keskinäisten siteiden vaikutukset. Keskeistä tässä selitysmallissa on se, muodostavatko alueella asuvat ihmiset jonkinlaisen kollektiivisen yksikön tai verkoston vai ovatko he vaan joukko erillisiä toimijoita. (Kauppinen 2004, 16.) Kolmantena selitysmallien ryhmänä Kauppinenillä ovat asuinalueiden globaalien ominaisuuksien vaikutukset. Globaaleilla ominaisuuksilla tai toisin sanoen jaetuilla olosuhteilla viitataan niihin tekijöihin, jotka eivät suoranaisesti liity alueen väestöön, mutta joilla voi olla vaikutuksia asukkaisiin. Näitä tekijöitä ovat esimerkiksi asuinalueella toimivat instituutiot, mahdollisuuksien rakenne, fyysiset tekijät sekä leimautuminen. (Kauppinen 2004, 22–24.)

Kouluihin ja koulutukseen liittyvät kysymykset ovat olleet vahvasti esillä tutkittaessa alueellista eriytymistä ja asuinalueen vaikutuksia suomalaisnuorten elämässä (esim. Kauppinen 2004, Karvonen & Rahkonen 2002; Bernelius 2013). Varsinaisia aluevaikutuksia on tutkittu pääosin kvantitatiivisella otteella. Tutkimuksissa on etsitty näyttöä aluevaikutuksista tilastollisesti mitattavien muuttujien avulla. (Bernelius 2013, 32.) Asuinalueiden vaikutuksia on kuitenkin tarkasteltu myös toisenlaisista näkökulmista ja toisenlaisin ottein.

Asuinalueen vaikutuksia ja sen saamia merkityksiä on tutkittu tilastollisten vaikutusten lisäksi myös laadullisin tutkimusasetelmin sekä kyselyjä ja laadullisia aineistoja hyödyntäen. Esimerkkejä varhaisemmista helsinkiläisnuoria koskevista tutkimuksista ovat Harri Taposen ja kumppaneiden (1986) haastattelu- ja tilastoaineistoon pohjautuva tutkimus siitä, miten kaupunkiympäristön eri ominaisuudet ohjaavat nuorten toimintoja sekä Mervi Ilmosen (1991) nuorten ympäristön kokemista kyselyn ja evaluatiivisten karttojen avulla tarkastellut tutkimus. Jukka Kurttila ja Sirpa Tani (1993) tutkivat itähelsinkiläisten nuorten identiteettiä ja mielikuvia omasta asuinalueestaan muun muassa kyselyä ja piirrostehtävää hyödyntäen. Sari Jovero ja Liisa Horelli tutkivat nuoria ja paikallisuuden merkitystä Vantaalla

monimenetelmähaastattelun avulla. Teemahaastattelun rinnalla he käyttivät karttoja, valokuvia ja sosiaalisten verkostojen kartoitusta. Heidän tutkimiaan nuoria yhdisti liikkuvuus ja arjen monipaikkaisuus. Nuoren suhde omaan asuinympäristöön oli jatkuvan puntaroinnin alla. (Jovero & Horelli 2002, vrt. Ponto 2017.)

Sittemmin Anne Ollila (2008) tutki väitöstutkimuksessaan itä-helsinkiläisten, kemijärveläisten ja kittiläläisten nuorten tulevaisuuspuhetta; puhetta tulevaisuuden tavoitteista ja valinnoista. Tulevaisuuskuvia tarkasteltiin tutkimuksessa paikkasuhteiden näkökulmasta. Tutkimuksen mukaan asuinalue ja paikallisuus ovat läsnä nuoren elämässä ja muokkaamassa sitä. Asuinalue näyttäytyy elämisen mahdollisuuksia rajaavana tilana. Laadullisella otteella toteutetussa tutkimuksessa ei varsinaisesti tutkittu asuinalueen vaikutuksia, mutta siinä tarkastellaan alueiden, identiteetti-positioiden ja menestyksen välisiä sidoksia (Ollila 2008, 16).

Lotta Junnilainen (2019) on väitöstutkimuksessaan Lähiökylä tutkinut yhteisöllisyyttä ja eriarvoisuutta. Hän on tarkastellut etnografiseen aineistoon pohjautuen sosiaalista elämää eriarvoisuuden tiivistymissä. Hän on tutkinut paikallista elämää sosiaalisina käytäntöinä ja pyrkinyt ymmärtämään, miten paikka tulee tehdyksi osana arkisia käytäntöjä (mt., 35). Hän kuvaa, miten ulkopuolisten ihmisten käsitykset tutkituista alueista vaikuttivat asukkaiden elämään ja minkälaisia käytäntöjä alueen asukkailla oli stigman työstämiseksi. Junnilainen mukaan ymmärrys ”ongelmalähiöistä” ja niiden asukkaista muokkaa osaltaan nuorten mahdollisuuksia. Hänen mukaansa tutkituilla alueilla kasvavat nuoret joutuivat luovimaan keskenään ristiriitaisten kulttuuristen mallien keskellä, mikä asetti heidät potentiaalisesti eriarvoiseen asemaan verrattuna ikätovereihinsa. Junnilaisen mukaan tämän ”kulttuurisen riitasoinnun” voi tästä näkökulmasta nähdä aluevaikutukseksi. (Mt., 283–284.)

Marjaana Seppänen (2001) on tutkinut väitöstutkimuksessaan asuinalueen sosiaalista merkitystä sen asukkaille lahtelaisen Liipolan lähiöön kohdistuvan tapaustutkimuksen kautta. Sosiaalisen merkityksen Seppänen ymmärtää tutkimuksessaan osallisuudeksi tai osattomuudeksi paikasta, jota hän tarkastelee asuinalueen käytön ja kokemisen tasolla sekä osallisuudeksi tai osattomuudeksi asuinalueen sosiaalisista suhteista, jota hän tarkastelee kanssakäymisen eri muotojen ja osallistumisen tasolla. Pääaineistona Seppäsellä on asukkaille lähetetty postikysely, jonka pohjalta tehtyjä havaintoja hän peilaa Liipolan sosioekonomista rakennetta ja kehitystä kuvaaviin indikaattoreihin. (Mt., 62–63.) Seppänen havaitsi tutkimuksessaan, että asukkaat olivat pääosin tyytyväisiä asumiseensa ja asuinalueeseensa. Mutta hän havaitsi myös huolestuttavia kehityskulkuja ja merkkejä kehkeytyvästä marginaalisuudesta (mt., 193, vrt. Seppänen ym. 2012).

Tutkimukseni täydentää luvun alussa esitettyä asuinalueen vaikutusten tutkimusta kohdentamalla katseen omaan asuinalueeseen liitettyihin mielikuviin ja asuinalueen saamiin merkityksiin nuoren elämässä. Samalla

käyn työssäni keskustelua nuorten asuinalue mielikuvia, paikallisuuden merkitystä ja paikkasuhteita tarkastelevien tutkimusten kanssa. Ainekirjoitus-, haastattelu- ja kyselyaineistoon pohjautuvassa väitöstudiumuksessani tutkin nuorten käsityksiä omasta asuinalueestaan ja asuinalueen merkityksestä hyvinvoinnille ja elämäkudulle. Kiinnostukseni kohteena on se, miten alueellinen erilaistuminen näyttäytyy nuorten kokemuksissa ja käsityksissä. Olen kiinnostunut asuinalueiden sosiaaliseen, toiminnalliseen ja fyysiseen ympäristöön sekä myös alueen maineeseen liitetystä piirteistä (ks. osajulkaisu I). Käytän omassa tutkimuksessani alueellisen erilaistumisen käsitettä erottautuakseni pääosin kvantitatiivisellä otteella tehdyistä alueellisia eroja ja eriytymistä tarkastelevista tutkimuksista. Alueellisen eriytymisen ja erilaistumisen käsitteitä käytetään usein rinnakkaisina, kun taas segregaaion käsitettä käytetään kuvaamaan ei-toivottua tai syventynyttä eriytymistä (ks. esim. Bernelius 2013; Kortteinen & Vaattovaara 2015). Alueellisen erilaistumisen käsite näyttäytyy kuitenkin eriytymistä laajempänä käsitteenä ja sillä voidaan viitata eroihin niin väestörakenteessa kuin myös palvelurakenteessa ja fyysisessä ympäristössä. Käsitteellä voidaan viitata myös asuinalueiden positiiviseen erottautumiseen ja niiden imagoihin liittyvään profiloitumiseen (ks. Bernelius 2013). Alueellisen erilaistumisen käsite soveltuu siten omaan työhöni alueellisen eriytymisen käsitettä paremmin.

2.2 NUORTEN HYVINVOINTI TUTKIMUKSEN KOHTEENA

Tässä luvussa paikannan tutkimustani hyvinvointitutkimuksen kentälle. Käyn läpi sitä, miten hyvinvointia on eri tutkimuksissa lähestytty ja miten hyvinvoinnin käsitettä on määriteltä. Nostan esiin oman työni kannalta relevantteja lähestymistapoja ja määrittelyjä. Täsmennän luvussa sitä, miten olen omassa tutkimuksessani lähestynyt hyvinvointia ja mihin teoreettiseen keskusteluun työni kytken.

Nuorten hyvinvointia tarkastellaan tyypillisesti tilastotietojen ja erilaisten hyvinvointia ja syrjäytymistä kuvaavien indikaattoreiden kautta. Usein indikaattoreilla kartoitetaan hyvinvoinnin vajeita. Omassa tutkimuksessani haen vastausta siihen, miten nuoret ymmärtävät hyvinvoinnin. Tutkin, miten hyvinvointi määrittyy nuorten käsityksissä ja mitkä hyvinvoinnin osa-alueet ja osatekijät ovat nuorille itselleen tärkeitä. Kiinnitän huomiota siihen, kuinka merkityksellisiä tilastollisten tutkimusten hyvinvoinnin määreet ovat tarkasteltaessa hyvinvointia nuorten käsitysten kautta. Kysyn työssäni, mitä nuorten hyvinvoinnin käsitykset kertovat hyvinvoinnin reunaehdoista ja asuinympäristön merkityksestä hyvinvoinnille. Tutkimuksellani pyrin täydentämään tilastollisen hyvinvointitutkimuksen antamaa kuvaa nuorten hyvinvoinnista (ks. myös Poikolainen 2014, 19).

Tutkin ensisijaisesti hyvinvointia, mutta peilaan nuorten hyvinvointikäsitteitä myös yhteiskunnalliseen keskusteluun syrjäytymisestä sekä syrjäytymisen tutkimukseen. Olen kartoittanut hyvinvointikäsitteiden lisäksi nuorten käsitteitä pahoinvoinnista ja syrjäytymisestä (osajulkaisu III). Siksi käyn tässä luvussa lyhyesti läpi myös syrjäytymisen tutkimuksen lähestymistapoja.

2.2.1 HYVINVOINTITUTKIMUKSEN LÄHESTYMISTAVAT JA KÄSITTEET

Hyvinvointitutkimuksen kenttä on laaja ja sisältää monia eri suuntauksia. Hyvinvointi käsitteenä on monivivahteinen ja myös poliittisesti latautunut ja sillä voidaan viitata niin yksilötason kuin myös yhteisötason hyvinvointiin. Eri tutkijoita ja hyvinvointitutkimuksen suuntauksia yhdistää kuitenkin Juho Saaren (2011b, 10–19) mukaan kysymys hyvästä elämästä sekä ajatus hyvinvointivajeiden välttämisestä ja hyvinvointierojen epäoikeudenmukaisuudesta. Muita yhteisiä nimittäjiä ovat ymmärrys hyvinvoinnin arvopohjaisuudesta, suhteellisuudesta ja monitieteellisyydestä sekä pyrkimys tiivistää hyvinvointitietoa esim. indikaattoritiedoksi. Myös ymmärrys hyvinvoinnin ja julkisen vallan toiminnan kytköksestä yhdistää hyvinvointitutkijoita. Empiirinen hyvinvointitutkimus on Saaren mukaan usein tilastollista ja vertailemaan pyrkivää. Vertailua voidaan tehdä yksilöiden, kotitalouksien, sosioekonomisten ryhmien, alueiden tai valtioiden välillä. (Ks. esim. Vaarama ym. 2010a; Kestilä ym. 2019.)

Kysymykset hyvästä elämästä ja hyvinvoinnin eriarvoistumisesta ovat työssäni keskeisiä, ja tässä mielessä työni kiinnittyy edellä esitettyyn hyvinvointitutkimuksen perinteeseen ja keskusteleen sen kanssa. Hyvinvointi ja hyvä elämä tulevat työssäni käsitteellisesti lähelle toisiaan (osajulkaisu III). Tutkin hyvinvointia pääosin laadullisella otteella, mutta hyödynnän myös laajoja kyselyaineistoja, mikä on mahdollistanut alueellisen, ajallisen ja sukupuolen mukaisen vertailun (osajulkaisu II ja osajulkaisu IV). Tältä osin tutkimukseni liittyy tilastollisen hyvinvointitutkimuksen perinteeseen (ks. Saari 2011a).

Jussi Simpuran ja Hannu Uusitalon (2011, 106–108) mukaan hyvinvointitutkimus alkoi kehittyä omaksi tutkimussuunnakseen 1960- ja 1970-luvuilla, ja sen keskeisten suuntausten juuret ovat hyvinvoinnin taloustieteessä, sosiologiassa, psykologiassa sekä sosiaaliantropologiassa ja etnologiassa. Pohjoismaista hyvinvointitutkimusta luonnehtivat heidän mukaansa erityisesti hyvinvoinnin jakaminen osatekijöihin, hyvinvoinnin määrittely resurssien avulla ja huomion kiinnittäminen resurssien ja toimintakenttien vuorovaikutukseen (mt., 113). Lisäksi pohjoismaista hyvinvointitutkimusta luonnehtivat pyrkimys hyvinvoinnin resurssien mittaamiseen objektiivisilla mittareilla sekä sosiaali- ja talouspolitiikan kannalta sovellettavan tiedon tuottaminen. Pohjoismaisessa hyvinvointitutkimuksessa on heidän mukaansa kiinnitetty huomiota

hyvinvoinnin yleiseen kehitykseen, mutta myös esimerkiksi huono-osaisuuden ilmenemiseen ja elinolojen ylisukupolvisen periytymiseen. Pohjoismainen hyvinvointitutkimus on kohdentunut enemmän huonojen olojen tutkimiseen kuin hyvään elämään. (Mt., 114.)

Hyvinvointitilastot ja -indikaattorit kertovat usein hyvinvoinnin sijaan hyvinvoinnin vajeista ja pahoinvoinnista (esim. Gissler ym. 2006; Poikolainen 2014). Omassa työssäni olen halunnut tutkia hyvinvointia, vaikka myös hyvinvoinnin kääntöpuoli on mukana tutkimuksessani. Lasten hyvinvointia tutkinut Jaana Poikolainen (2014, 18) käyttää tutkimuksessaan käsitettä positiivinen hyvinvointi. Lapsen positiivisen hyvinvoinnin tutkimuksen tavoitteena on hänen mukaansa saada tietoa niistä tekijöistä, jotka lasten itsensä mielestä tukevat hyvinvointia. Toisin kuin aikuislähtöisessä tilasto- ja indikaattoritietoon pohjautuvassa hyvinvointitutkimuksessa positiivisen hyvinvoinnin tutkimuksessa kiinnostus ei siis hänen mukaansa kohdistu hyvinvoinnin vajeisiin. Poikolaisen tapaan olen omassa tutkimuksessani halunnut tutkia nuorten omaa ymmärrystä (positiivisesta) hyvinvoinnista.

Suomalaisessa perinteessä Erik Allardtin hyvinvointitutkimuksella on ollut vahva asema usean vuosikymmenen ajan. Teoksessaan Hyvinvoinnin ulottuvuuksia Allardt (1976) määrittelee hyvinvoinnin tilaksi, jossa ihmisen on mahdollista saada keskeiset tarpeensa tyydytetyiksi. Hän esittelee elintasosta (having), yhteisyysuhteista (loving) ja itsensä toteuttamisesta (being) kertovat hyvinvoinnin ulottuvuudet. Kahta jälkimmäistä ulottuvuutta Allardt on täydentänyt ja kehittänyt edelleen myöhemmissä kirjoituksissaan (esim. Allardt 1998). Kolmannesta being-ulottuvuudesta Allardt on eri yhteyksissä käyttänyt nimitystä itsensä toteuttaminen, ihmisenä oleminen ja sosiaalisen identiteetin omaamisen tarve (ks. Allardt 1976; 1998). Allardtin (1998, 39–40) lähtökohdat erosivat hänen omien sanojensa mukaan kahdessa suhteessa pohjoismaisen hyvinvointitutkimuksen perinteestä. Ensinnäkin hän halusi tutkia ulkoisten elinolojen lisäksi subjektiivisia kokemuksia ja asenteita. Toiseksi Allardtin hyvinvointi-indikaattoreiden lähtökohtina olivat ihmisten tarpeet, kun taas ruotsalainen elintasoselvitys painotti resurssien merkitystä. Jälkimmäinen lähtökohta johtaa Allardtin mukaan väistämättä elintason aineellisten tekijöiden painottumiseen. Elintasoa mitatessaan Allardt kuitenkin hyödynsi ruotsalaisen elintasotutkimuksen indikaattoreita (mt., 40). Simpuran ja Uusitalon (2011, 115) mukaan Allardtin 1960- ja 1970-luvun tutkimukset sijoittuvat resurssipohjaisen hyvinvointitutkimuksen ja elämänlaatututkimuksen välimaastoon (vrt. Kainulainen 2011, 144).

Itse ymmärrän hyvinvoinnin koostuvan niin materiaalisista kuin myös ei-materiaalisista tekijöistä ja kytkeytyvän sekä tarpeisiin että resursseihin. Ajattelen Allardtin (1976) tapaan, että tyydyttyneet tarpeet voivat toimia hyvinvoinnin resursseina. Ajattelen myös, että hyvinvoinnin kannalta keskeistä on kyky hyödyntää resursseja.

Allardt (1998, 40–41) tarkastelee hyvinvoinnin elintasosta, yhteisyysuhteista ja ihmisenä olemisesta kertovia ulottuvuuksia sekä objektiivisten että subjektiivisten indikaattoreiden kautta. Näin syntyy kuusi

hyvinvointia mittaavaa indikaattorityyppiä. Elintaso (having) mittaavat objektiiviset indikaattorit kertovat esimerkiksi tulotasosta, asumisesta, terveydestä ja työllisyydestä. Subjektiiviset indikaattorit kuvastavat elintasaan liittyvää tyytyväisyyttä tai tyytymättömyyttä. Yhteisyyssuhteisiin (loving) liittyvät objektiiviset indikaattorit kertovat esimerkiksi ystävien lukumäärästä ja kontakteista paikallisyhteisöissä. Yhteisyyssuhteisiin liittyvät subjektiiviset indikaattorit taas kytkeytyvät Allardtin mukaan onnellisuuden ja onnettomuuden elämyksiin. Ihmisenä olemisen ulottuvuutta (being) mittaavat objektiiviset indikaattorit kertovat esimerkiksi poliittisesta aktiivisuudesta, korvaamattomuudesta työssä, aktiivisista harrastuksista ja toiminnasta luonnossa. Ihmisenä olemiseen kytkeytyvillä subjektiivisilla indikaattoreilla taas mitataan kokemusta vieraantumisesta ja itsensä toteuttamisesta.

Sekä tarpeista että resursseista lähteviä hyvinvointinäkemymiä on kritisoitu tutkimuksen piirissä. Sakari Kainulaisen (2011, 144) mukaan tarpeiden tyydytytystä mittaavan analyysin taustalla on ajatus siitä, että mittaja tietää, mitä hyvinvointi on. Resursseja mitattaessa ei hänen mukaansa ole vastaavaa ongelmaa, sillä silloin kartoitetaan hyvinvoinnin edellytyksiä. Hyvinvoinnin edellytyksiä kartoittava mittari ei hänen sanojensa mukaan kuitenkaan välttämättä kerro ihmisten hyvinvoinnista. Resurssilähtöistä hyvinvointinäkemystä ja lähestymistapaa on kritisoitu siitä, ettei se tavoita ihmisten kykyjä hyödyntää käytettävissä olevia resursseja (esim. Saari 2011c, 48–49). Oman tutkimukseni lähestymistapa ja aineisto mahdollistavat sen, että olen voinut kartoittaa nuorten käsityksiä sekä käytettävissä olevista resursseista että mahdollisuuksista hyödyntää niitä.

Euroopan unionin vaikutus on näkynyt 2000-luvun alun hyvinvointitutkimuksessa esimerkiksi siten, että huomiota on kiinnitetty enemmän hyvinvoinnin reunaryhmiin kokonaisuus- ja tasapuolisuusnäkökulman kustannuksella. Euroopan unioniin kuuluvissa Pohjoismaissa on myös tuotettu EU-mallin mukaisia hyvinvointikuvauksia. (Simpura & Uusitalo 2011, 116–117.)

Hyvinvointia on haluttu mitata yhä moniulotteisimmilla mittareilla. Taloudellisten mittareiden rinnalle on kaivattu elämänlaadusta, koetusta hyvinvoinnista ja myös onnellisuudesta kertovia mittareita (Simpura & Uusitalo 2011; Vaarama ym. 2010b; Stiglitz ym. 2009; Veenhoven 2018). Huomiota on haluttu kiinnittää siihen, miten yksilöt kokevat hyvinvointinsa ja arvioivat sitä (esim. Vaarama ym. 2010b, 14). Elämänlaadulle ei ole tutkimuksen piirissä olemassa yhtä vakiintunutta määritelmää, mutta usein elämänlaatu rinnastetaan koettuun hyvinvointiin tai se näyttäytyy koetun hyvinvoinnin yläkäsitteenä (Vaarama ym. 2014, 22). Elämänlaadun tutkimuksen hyvinvointiteoreettisessa suuntauksessa ”hyvinvointia lähestytään yksilön (objektiivisten tai koettujen) elinolojen ja subjektiivisen hyvinvoinnin välisenä vuorovaikutuksena.” (Vaarama ym. 2010b, 14). Maailman terveysjärjestön (WHO) määritelmässä elämänlaadun peruselementit ovat fyysinen, psyykinen, sosiaalinen ja elinympäristöllinen

hyvinvointi. Määritelmä sisältää ajatuksen siitä, että ihminen peilaa elämänlaatuaan muiden samaan viiteryhmään kuuluvien elämänlaatuun. Elämänlaadun tekijöiden merkityksen on havaittu vaihtelevan eri elämäntilanteissa, ja elämänlaatua vahvistavat ja heikentävät tekijät voivat myös vaihdella eri ikäkausina (Vaarama ym. 2014, 23).

Onnellisuuden käsitteellä viitataan eri elämänalueisiin kohdistuvaan tyytyväisyyteen ja myös se rinnastuu usein koettuun hyvinvointiin. Onnellisuudesta on tullut keskeinen käsite erityisesti vauraissa hyvinvointivaltioissa, missä perustarpeet on pitkälti tyydytetty. (Ervasti & Saari 2011, 191–196.) Onnellisuuden mittaamiseen ja kansakuntien onnellisuuden vertailemiseen on kehitetty indikaattoreita (esim. Ervasti & Saari 2011; Veenhoven 2018). Käsitteellisesti elämänlaatu, koettu hyvinvointi ja onnellisuus tulevat lähelle toisiaan. Elämänlaadun, koetun hyvinvoinnin ja onnellisuuden tutkimuksessa kiinnostuksen kohteena ovat yksilöiden kokemukset ja arviot omasta hyvinvoinnistaan, kuten omassa työssäni.

Stiglitzin komission raportti vuodelta 2009 on saanut runsaasti huomiota eurooppalaisessa hyvinvointikeskustelussa. Raportissa rakennetaan kokonaiskuvaa kansakuntien edistyksistä ja väestön hyvinvoinnista sekä hyvinvoinnin mittaamisesta. (Simpura & Uusitalo 2011; Simpura 2009; Stiglitz ym. 2009.) Raportissa esitetään, että objektiivisten mittareiden kautta syntyvää kuvaa hyvinvoinnista tulee täydentää subjektiivisilla mittareilla. Elämänlaatu riippuu raportin mukaan objektiivisista olosuhteista ja kyvykkyyksistä (capabilities). Raportin suosituksissa peräänkuulutetaan luotettavia mittareita, joiden avulla voidaan ennustaa elämään tyytyväisyyttä. (Simpura 2009, 555.)

Omassa työssäni hyvinvointi ei näyttäydy mitattavana, vaan pyrin täydentämään indikaattoreiden antamaa kuvaa hyvinvoinnista nuorten käsityksillä.

Hyvinvoinnin ulottuvuuksista ja relationaalisuudesta

Allardtin (1976; 1998) esittelemät elintasosta (having), yhteisyyssuhteista (loving) ja itsensä toteuttamisesta (being) kertovat hyvinvoinnin ulottuvuudet ovat innoittaneet tutkijoita pohtimaan hyvinvoinnin olemusta, ja ulottuvuuksia on hyödynnetty lukuisissa tutkimuksissa (esim. Konu 2002; Gissler ym. 2006; Bardy 2009; Salmi & Lammi-Taskula 2014; Hirvilammi 2015; Kivipelto & Saikkonen 2018; Kestilä ym. 2019). Allardtin mallia soveltaen on laadittu esimerkiksi koulun hyvinvointimalli (Konu 2002) ja kehitetty kestävästä hyvinvoinnin mallia (Hirvilammi 2015). Olen hyödyntänyt kyseisiä malleja pohtiessani oman työni jäsenyyksiä.

Marjatta Bardy (2009) on paneutunut hyvinvoinnin ulottuvuuksiin perheen ja yhteiskunnan suhteissa. Hän on tarkastellut rinnakkain resurssiperustaista hyvinvointikäsitystä ja inhimillisistä perustarpeista lähtevää Allardtin having-loving-being -näkemystä. Hän on ”istuttanut kolmiulotteisen hyvinvointinäkemysen historialliseen perspektiiviin ja havainnut sen avaavan näkökulmia perheinstituution vastavuoroisiin

suhteisiin hyvinvoinnin tuottamisessa” (Bardy 2009, 240). Bardy painottaa hyvinvoinnin kolmiulotteisen ymmärryksen kokoavaa merkitystä. Hyvinvoinnin ulottuvuudet kytkeytyvät hänen mukaansa toisiinsa ja saattavat vahvistaa toisiaan, mutta yksikään ulottuvuus ei korvaa toista. Bardyn mukaan perustarpeiden tyydytys kolmella ulottuvuudella on tärkeää kaikille, vaikka esimerkiksi ihmisen ikä ja sosiaalinen asema voivat vaikuttaa hyvinvoinnin ulottuvuuksien järjestykseen ja myös ulottuvuuksien sisällöllisiin osatekijöihin. Hyvinvoinnilla on ikäspesifit piirteensä. (Bardy 2009, 230–231.) Hänen mukaansa hyvinvoinnin kolmen ulottuvuuden dynamiikan ymmärtäminen voi auttaa meitä ymmärtämään, mistä hyvinvoinnin subjektiivinen kokemus syntyy (mt., 234–235). Omassa tutkimuksessani tarkastelen hyvinvointia moniulotteisena ilmiönä ja olen kiinnittänyt huomiota hyvinvoinnin ulottuvuuksien keskinäiseen dynamiikkaan.

Anne Konu (2002) esittelee väitöstutkimuksessaan käsitteellisen koulun hyvinvointimallin, joka perustuu Erik Allardtin hyvinvointimalliin. Konu on kehittänyt Allardtin mallia kouluolosuhteisiin soveltuvaksi koulua ja kouluterveyttä koskevan kirjallisuuden pohjalta. Kouluhyvinvoinnin käsite on jaettu Konun tutkimuksessa neljään osa-alueeseen: koulun olosuhteet (having), sosiaaliset suhteet (loving), itsensä toteuttamisen mahdollisuudet (being) ja terveydentila (health). Toisin kuin Allardtin mallissa kouluhyvinvointimallissa terveydentilaa tarkastellaan omana erillisenä osa-alueenaan. Koulun olosuhteilla Konu viittaa muun muassa koulun fyysiseen ympäristöön, koulutiloihin ja myös opetuksen järjestelyihin. Sosiaaliset suhteet käsittelevät sosiaalista opiskeluympäristöä, suhteita opettajiin ja koulutovereihin, kodin ja koulun välistä yhteistyötä ja koulun ilmapiiriä. Koulukiusaaminen kertoo mallissa sosiaalisten suhteiden toimimattomuudesta. Itsensä toteuttamisella viitataan muun muassa arvostuksen saamiseen ja mahdollisuuteen vaikuttaa itseään koskeviin asioihin. Terveys nähdään Konun tutkimuksessa tautien ja sairauksien puuttumisena, mutta myös voimavarana, jonka avulla hyvinvointia voidaan saavuttaa muilla osa-alueilla. Omassa tutkimuksessani tarkastelen terveyttä Allardtin (1976) tapaan yhtenä hyvinvoinnin having -ulottuvuuden osatekijänä, mutta myös Konun (2002) tavoin voimavarana, jonka turvin hyvinvointia voi tavoitella muillakin osa-alueilla. Kiinnitän työssäni erityistä huomiota asuinympäristöön, mutta myös koulu näyttäytyy minulle keskeisenä nuoren hyvinvoinnin ympäristönä ja lisäksi osana alueen ominaisuuksia (ks. Bernelius 2013, 32).

Tuuli Hirvilammi (2015) hakee omassa väitöstutkimuksessaan vastausta siihen, minkälainen voisi olla kestävän hyvinvoinnin teoria. Hän pohtii, minkälaisia ulottuvuuksia kestävän hyvinvoinnin sisältöön kuuluu. Hirvilammi soveltaa tutkimuksessaan sekä toimintamahdollisuuksien teoriaa että tarveteorioita. (Mt.) Hän ymmärtää tarpeet ihmisen perusolemuksen elementeiksi ja toiminnan motiiveiksi. Tarpeet saavat ihmiset toimimaan, koska ihmisen olemassaolo ja hyvinvointi edellyttävät tarpeiden tyydyttämistä. (Mt., 28–29.)

Hirvilammi jäsentää tarpeita Allardtin having-loving-being -ulottuvuuksien kautta. Hänen mukaansa being-ulottuvuudessa nousevat esiin myös tekemisen mahdollisuudet. Allardtin teoria kattaa Hirvilammin mukaan laajasti ihmisenä olemisen ja inhimillisen toiminnan eri ulottuvuudet ja siksi se soveltuu hyvin viitekehykseksi hyvinvointia kestäväen kehityksen näkökulmasta tarkastelemaan tutkimukseen. (Mt., 31–32.) Hirvilammi pitää elämänlaadun ja elintason käsitteiden jaottelua oleellisena oman työnsä kannalta, mutta ei koe tarvetta käyttää erillistä elämänlaadun käsitettä. Hirvilammin mukaan hänen esittämässään moniulotteisessa hyvinvoinnissa tulevat esiin hyvinvoinnin ei-aineelliset ulottuvuudet, jotka yhdistetään elämänlaatuun. Elintasoja Hirvilammi tarkastelee erillään hyvinvoinnin kokonaisuudesta. Käsite on hänen mukaansa keskeinen myös siksi, että ekologinen kriisi on yhteydessä elintason nousuun ja kulutuksen kasvuun. (Mt., 33–34.)

Hirvilammi (2015, 66–70) kehittää Allardtin hyvinvointiteoriaa liittämällä hyvinvoinnin ulottuvuudet osatekijöineen relationaalisen paradigman kontekstiin ja kestäväen hyvinvoinnin tavoitteluun. Allardtin jaotteluun lisätään Hirvilammin tutkimuksessa Doing-ulottuvuus ja syntyneitä hyvinvointikäsitteitä kutsutaan HDLB-malliksi. Doing-ulottuvuus korostaa mallissa ihmisen toiminnallisuutta ja sillä viitataan mielekkääseen ja vastuulliseen hyvinvointia edistävään toimintaan. Having-ulottuvuus näyttää mallissa kohtuullisena elintasona. Loving-ulottuvuus taas viittaa merkityksellisiin suhteisiin ja yhteenkuuluvuuden tarpeisiin. Being-ulottuvuus näyttää kestäväen hyvinvoinnin teoriassa elävänä läsnäolona ja tilana, jossa yksilö on yhteydessä omiin tarpeisiinsa ja kokemuksiinsa. Elävän läsnäolon vastakohtana teoriassa on vieraantuminen.

En käytä omassa tutkimuksessani erikseen elämänlaadun käsitettä, vaan tarkastelen hyvinvoinnin ei-aineellisia ulottuvuuksia Allardtin hyvinvointimallin loving- ja being-kategorioiden alla. Toisin kuin Hirvilammi sisällyttän mielekkään toiminnan (doing) Allardtin (1976) tavoin being-ulottuvuudelle (ks. myös Kivipelto & Saikkonen 2018).

Minna Kivipelto ja Paula Saikkonen (2018, 59–60) tarkastelevat tutkimuksessaan viimesijaisen turvan asiakkaiden hyvinvointia relationaalisen hyvinvoinnin näkökulmasta. He lähtevät tutkimuksessaan siitä, että hyvinvointiin vaikuttavat niin yhteiskunnan rakenteet kuin myös yksilön oma toiminta ja valinnat. Hyvinvointi muodostuu useasta osatekijästä ja osatekijöiden merkitys ihmisille vaihtelee. Relationaalinen hyvinvointi muodostuu heidän mukaansa erilaisissa suhteissa toisiin ihmisiin, yhteisiin, yhteiskuntaan ja ympäristöön. Allardtin having-loving-being -ulottuvuudet soveltuvat hyvin monimuotoisen ja dynaamisena näyttäväen hyvinvoinnin tarkasteluun (ks. myös Bardy 2009). Kivipelto ja Saikkonen viittaavat tutkimuksiin, joissa Allardtin kolmea hyvinvoinnin ulottuvuutta on täydennetty neljännellä mielekkään toiminnan doing-ulottuvuudella. Itse he sisällyttävät kyseisen ulottuvuuden Allardtin tapaan osaksi being-

ulottuvuutta. Tuloksenaan he esittävät, että heidän tutkimassaan viime-sijaisessa turvassa hyvinvointi näyttäytyy liiaksi materiaalisena. He peräänkuuluttavat hyvinvoinnin eri ulottuvuuksien parempaa huomioimista ja hyvinvoinnin relationaalisuuden ymmärtämistä edistettäessä kestäväää hyvinvointia.

Sekä Hirvilammi (2015) että Kivipelto ja Saikkonen (2018) tarkastelevat hyvinvointia relationaalisuuden näkökulmasta ekologisia kysymyksiä painottaen. Hirvilammin (2015, 61) mukaan relationaalisessa sosiologiassa kyseenalaistetaan ihmisyyksilöiden erillisuus ja korostetaan vuorovaikutusten ja verkostojen keskeistä merkitystä ihmisten kehitykselle, tietoisuudelle ja toiminnalle. Ihmisen ymmärretään olevan suhteessa itseensä ja muihin ihmisiin, mutta luonnosta irrallaan, minkä Hirvilammi kokee puutteena. Tutkimuksessaan hän kohdentaa katseensa erityisesti ihmisen ja luonnon väliseen yhteyteen. (Mt., 61–62.)

Omassa tutkimuksessani ekologiset kysymykset jäävät vähemmälle huomiolle, mutta ihmisen ja ympäristön välinen suhde on työssäni vahvasti läsnä tutkiessani nuorten hyvinvointia alueellisen erilaistumisen näkökulmasta. Ymmärrän nuorten hyvinvoinnin ja hyvinvointikäsitteiden syntyvän rakenteellisten ja yksilöllisten tekijöiden vuorovaikutuksessa ja suhteessa fyysiseen, toiminnalliseen ja sosiaaliseen ympäristöön. Hyvinvointi näyttäytyy työssäni relationaalisena (ks. esim. White ym. 2017, 377).

Toimintamahdollisuuksien teoriasta ja toimijuudesta

Tutkimuksissa on nostettu esiin sekä resurssipohjaisten hyvinvointiteorioiden että koettuun hyvinvointiin nojautuvien hyvinvointiteorioiden heikkouksia. Resurssipohjaisten lähestymistapojen ja mittareiden ongelmana on pidetty sitä, että ne eivät kerro siitä, pystyvätkö ihmiset hyödyntämään resurssejaan. Amartya Senin kehittämissä toimintakykyteoriassa (capability theory) kiinnostuksen kohteena on nimenomaan ihmisten kyky toimia ja hyödyntää käytettävissä olevia resursseja. (Saari 2011c, 48–49, ks. myös Nussbaum & Sen 1993.) Sitten toimintakykyteoriaa on kehitetty edelleen ja lähestymistapaan on viitattu nimellä toimintamahdollisuuksien teoria (ks. esim. Hirvilammi 2015; Nuorten hyvinvointikertomus, Helsingin kaupunki).

Hirvilammille (2015, 24–25) Senin ja Martha Nussbaumien yhdessä kehittämä capability approach näyttäytyy laajana, normatiivisena viitekehyksenä, josta käsin on mahdollista arvioida yksilöiden hyvinvointia, poliittisia järjestelmiä ja yhteiskunnassa tapahtuvia sosiaalisia muutoksia. Hirvilammin mukaan toimintamahdollisuuksien teoriassa hyvinvointi on ymmärrettävissä tekemisten ja olemisten (doings and beings) kokonaisuudeksi, ja siinä kiinnitetään huomiota myös ihmisten vapauksiin tehdä asioita, ei ainoastaan toteutuneisiin toimintoihin. Hirvilammi viittaa Senin esiin nostamiin erotteleviin tekijöihin, jotka vaikuttavat siihen, miten hyvin yksilö voi hyödyntää resurssejaan ja muuntaa niitä toiminnoiksi. Erottelevia tekijöitä ovat esimerkiksi lukutaitoon, fyysiseen kuntoon ja älykkyyteen liittyvät henkilökohtaiset tekijät, poliittiseen järjestelmään, sosiaalisiin

normeihin ja sukupuolirooleihin liittyvät sosiaaliset tekijät ja ympäristöön liittyvät tekijät. Hirvilammen esittämässä kestävästä hyvinvoinnin teoriassa “toimintamahdollisuuksilla tarkoitetaan ihmisten tosiasiallista vapautta, kykyä tai pystyvyyttä tyydyttää tarpeitaan kaikilla hyvinvoinnin ulottuvuuksilla” (mt., 85).

Toimintamahdollisuuksien teoria on innoittanut hyvinvointitutkijoita. Lähestymistapaa on pidetty joustavana ja sen on sanottu soveltuvan erilaisten kohteiden arviointiin. Tosin sitä on pidetty myös käsitteellisesti epäselvänä ja joustavuuden on sanottu rajoittavan sen empiiristä sovellettavuutta (Saari 2011c, 50–51). Tästä huolimatta esimerkiksi Helsingin kaupungin nuorten hyvinvointikertomuksessa Senin ja Nussbaumin kehittämä toimintamahdollisuuksien teoria on viitekehyksenä kartoitettaessa helsinkiläisnuorten hyvinvointia. Hyvinvointikertomuksen tehtävänä on tuottaa tietoa nuorten hyvinvoinnista tiedolla johtamisen edistämiseksi ja nuorten palvelujen kehittämiseksi. (Nuorten hyvinvointikertomus, Helsingin kaupunki.)

Toimintamahdollisuuksien teorialla on yhtymäkohtia keskusteluun toimijuudesta. Nuoria tutkittaessa toimijuuden käsitteellä on viitattu yksilön kykyyn tehdä omaa elämäänsä koskevia valintoja ja päätöksiä olemassa olevien rakenteiden puitteissa (esim. Gordon 2005; Aaltonen 2012; 2013, vrt. Mäkinen 2015; Toiviainen 2019). Tuula Gordon (2005, 119) on tarkastellut toimijuuden rinnalla toimijuuden tuntoa, jolla hän viittaa nuoren kokemuksiin omista päätös- ja vaikutusmahdollisuuksistaan. Erityistä huomiota tutkimuksissa on kiinnitetty nuorten toimijuuden mahdollisuuksiin ja rajoituksiin siirtymävaiheissa (ks. esim. Gordon 2005; Aaltonen 2012; Juvonen 2015; Toiviainen 2019). Nuorten toimijuutta on tutkittu suhteessa nuoren perhetaustaan ja käytettävissä oleviin resursseihin (ks. esim. Tolonen 2005a; ks. myös Wierenga 2009; Toiviainen 2019). Nuoret eivät tutkimusten mukaan tunnista niitä rakenteellisia reunaehtoja, jotka säätelevät heidän mahdollisuuksiaan ja toimijuuttaan valintatilanteissa (esim. Tolonen 2005a; Furlong & Cartmel 2007; Käyhkö 2016; vrt. Aaltonen 2013).

Karen Evans (2002; 2007) on käyttänyt rajoitetun toimijuuden (bounded agency) käsitettä, jolla hän viittaa yksilön toimijuuden reunaehtoihin. Toimijuus on hänen mukaansa sosiaalisesti paikantunutta ja rakenteiden määrittelemää ja sen muotoutumiseen vaikuttavat hänen mukaansa niin yksilön aikaisemmat kokemukset, nykyiset mahdollisuudet kuin myös käsitykset tulevaisuuden mahdollisuuksista.

Feministisissä keskusteluissa on painotettu toimijuuden moniulotteisuutta ja dynaamisuutta sekä avattu sukupuolen käsitteen moninaisuutta suhteessa toimijuuteen. Huomiota on kiinnitetty siihen, miten historialliset, materiaaliset, kulttuuriset ja sosiaaliset ehdot sekä niihin kietoutuneen vallan ulottuvuudet muovaavat toimijuutta. (Ojala ym. 2009, 14–20.)

Toimijuuden tutkimuksen kenttä on laaja ja moninainen. Tavot käsitteellistää ja operationalisoida toimijuutta vaihtelevat eri tutkimusperinteissä ja lähestymistavoissa. Omassa tutkimuksessani viittaan toimijuudella nuorten kykyyn hyödyntää resursseja ja tehdä valintoja

erilaisissa tilanteissa ja elämänvaiheissa. Kysyn, miten nuoret ymmärtävät hyvinvoinnin ja kokevatko he voivansa vaikuttaa elämänsä kulkuun. Jäsennän nuorten käsityksiä hyvinvoinnista ja omista mahdollisuuksistaan Allardtin (1976; 1998) hyvinvoinnin ulottuvuuksien kautta, mutta peilaan nuorten käsityksiä myös edellä esitettyyn keskusteluun toimintamahdollisuuksista ja toimijuudesta. Tarkastelen myös nuorten käsityksiä omista mahdollisuuksistaan suhteessa heidän käsityksiinsä omasta asuinympäristöstään ja sen tarjoamista mahdollisuuksista.

Hyvinvointierojen tutkimisesta

Edellä olen tarkastellut hyvinvointitutkimuksen lähestymistapoja ja käsitteistöä. Tässä nostan vielä erikseen esiin hyvinvointierojen tutkimuksen, sillä hyvinvointierojen tutkiminen on oleellinen osa hyvinvointitutkimusta ja kytkeytyy vahvasti hyvinvointipolitiikkaan. Hyvinvointitutkimus tuottaa poliittisille päättäjille tietoa, jonka pohjalta pyritään tasoittamaan eri väestöryhmien ja myös alueiden välisiä hyvinvointieroja. Suomalaisten hyvinvoinnin ja hyvinvointierojen seuranta ja sosiaali- ja terveyspolitiikan arviointi ovat Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen perustehtäviä. Hyvinvointierojen kaventaminen edellyttää tietoa ja yhteistä ymmärrystä hyvinvoinnista. Vaaraman ja kumppaneiden (2010b, 11) mukaan hyvinvoinnin osatekijät voidaan karkeasti jakaa terveyteen, materiaaliseen hyvinvointiin ja koettuun hyvinvointiin. Puhuttaessa terveyseroista viitataan heidän mukaansa yleensä terveyden ja materiaalisen hyvinvoinnin tekijöihin. Myös kunnat seuraavat tiiviisti hyvinvointierojen kehitystä. Sosioekonomisten ja alueellisten terveys- ja hyvinvointierojen kaventaminen on kirjattu yhdeksi keskeiseksi tavoitteeksi Helsingin kaupungin strategiaan vuosille 2017–2021. Strategiassa painotetaan tietoon ja vaikuttavuuteen perustuvia menetelmiä. (Esim. Ahlgren-Leinvuo ym. 2017, Maailman toimivin kaupunki 2018.)

Helsingissä rekisteri- ja tilastotiedon rinnalla on hyödynnetty Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen toteuttaman alueellisen terveys- ja hyvinvointitutkimuksen antamaa kokemustietoa helsinkiläisten hyvinvoinnista. Kyselytietojen pohjalta on tarkasteltu esimerkiksi sairauksien yleisyyttä ja koulutuksen mukaisia eroja sairastavuudessa, helsinkiläisten koettua yksinäisyyttä, luottamusta yhteiskuntaan ja osallistumista, alkoholinkäyttöä ja heikentyntä työkykyä sekä kokemusta lähiympäristöstä ja liikuntaaktiivisuudesta ja ikääntyneiden osallisuutta järjestö- ja yhdistystoimintaan ja muiden auttamiseen. (Ahlgren-Leinvuo ym. 2017.) Hyvinvointierojen tutkimuksessa hyvinvointi nähdään usein terveyspainotteisena verrattuna siihen, miten omassa tutkimuksessa ymmärrän hyvinvoinnin tarkastellessani sitä Allardtin hyvinvointiulottuvuuksien kautta.

Elintasosta kertovien alueellisten hyvinvointierojen tutkimisella on Suomessa useiden vuosikymmenien pituinen historia (esim. Karvonen & Kauppinen 2009). Jotta alueellisia hyvinvointieroja voidaan tarkastella, tulee Karvosen ja Kauppisen (2009) mukaan olla käsitys siitä, mitä alueellinen hyvinvointi on ja mitkä tekijät siihen vaikuttavat. Alueellisesta hyvinvoinnista

käydyn keskustelun pohjalta he esittävät kaksi havaintoa, joiden suuntaisesti alueellista empiiristä tutkimusta tulisi tehdä. He painottavat hyvinvoinnin teorian tai mallin tärkeyttä hyvinvointia kuvaavien muuttujien valinnassa ja hyvinvoinnin analysointia moniulotteisena ilmiönä. Heidän mukaansa yksittäisiin indikaattoreihin perustuvat tarkastelut ovat riittämättömiä. Tarvitaan monimuuttujatarkastelua. Tutkimuksellaan he pyrkivät tuottamaan yleiskuvan moniulotteisen hyvinvoinnin alueellisesta jakautumisesta 2000-luvun Suomessa. Lähtökohdaksi he ottivat yksilön hyvinvointia jäsentävät teoriat ja mallit. Yhtenä heidän tarkastelunsa lähtökohdaksi olivat Allardtin hyvinvoinnin ulottuvuudet. Synteesinä aikaisemmasta tutkimuksesta he katsoivat hyvinvoinnin jakautuvan kuuteen ulottuvuuteen: 1) materiaaliseen hyvinvointiin, mukaan lukien ”tuottavuus”, 2) terveyteen, 3) psykososiaaliseen hyvinvointiin, 4) turvallisuuteen, 5) poliittiseen osallisuuteen ja 6) palveluiden saatavuuteen ja laatuun. Tutkimuksessaan he nostavat esiin sen, että hyvinvointia on tarkasteltava moniulotteisena ilmiönä ja myös prosessina, johon vaikuttavat alueellisesti eri tasojen tekijät. He viittaavat alueellista hyvinvointia eritteleviin malleihin, joiden mukaan alueellisten erojen tarkastelu edellyttää näkökulmaa, jossa huomioidaan ajallinen muutos sekä lähialueiden kehitys. (Karvonen & Kauppinen 2009, 482.)

Koetun hyvinvoinnin eroja ja kehitystä asuinpaikan mukaan tarkastelevassa kyselyaineistoon perustuvassa tutkimuksessaan Karvonen ja kumppanit hyödynsivät edellä esitetyistä hyvinvoinnin ulottuvuuksista neljää ensimmäistä; materiaalista elintaso, terveyttä, psykososiaalista hyvinvointia ja turvallisuutta (Karvonen ym. 2010). Tutkijat nostavat esiin havainnon väestön omien hyvinvoinnin kokemusten ja hallinnollisiin indikaattoreihin pohjautuvien tietojen eroista. Koetun hyvinvoinnin erot ovat vähäisempiä kuin ns. objektiiviset erot. Tätä he selittävät sillä, että toisin kuin hallinnolliset indikaattorit kyselytutkimukset eivät tavoita koko väestöä. Kyselytutkimukset eivät yleensä tavoita kaikkein heikoimmassa asemassa olevia (vrt. Gretschel & Myllyniemi 2017). Toisaalta Karvonen ja kumppanit ottavat esiin sen, että oman hyvinvoinnin arvioissa näyttää korostuvan vertailu lähiympäristöön, mikä vaikuttaa arvioihin. He painottavat kuitenkin sitä, että havainto ei tee subjektiivista arvioista epäluotettavia. He toteavat, että heidän käyttämiensä koettujen mittareiden voi ajatella kuvaavan ihmistä asuinympäristönsä sopeutuneena sosiaalisena yksilönä ja että subjektiiviset ja objektiiviset tiedot täydentävät toisiaan. (Karvonen ym. 2010, 229.)

Hyvinvointierojen tutkimus kytkeytyy vahvasti terveys- ja hyvinvointierojen kaventamiseen tähtäävään poliittiseen päätöksentekoon ja hyvinvointijohtamiseen. Tietoa hyvinvointieroista tarvitaan huolestuttavien ilmiöiden tunnistamiseen ja tehtyjen toimenpiteiden vaikuttavuuden arviointiin. Taustalla vaikuttavat yhdenvertaisuuden turvaamiseen ja eriarvoisuuden kaventamiseen velvoittavat lait ja kansalliset ohjelmat. (Ks. THL-kotisivut.) Nuorisolaki (L1285/2016) velvoittaa kuntia kokoamaan tietoja nuorten kasvu- ja elinoloista sekä arvioimaan tietojen pohjalta nuorten tilannetta. Helsinkiläisten terveys- ja hyvinvointieroja tarkastellaan

esimerkiksi sairastavuuden, kuolleisuuden, alkoholinkäytön, liikunnan, koetun hyvinvoinnin ja turvallisuuden kokemusten osalta. Tarkastelua tehdään muun muassa ikäryhmittäin sekä sukupuolen ja koulutuksen mukaan. Väestöryhmittäisten erojen todetaan näkyvän alueellisina eroina. Helsingiläisten terveyttä ja hyvinvointia peilataan koko maan tilanteeseen. Nuorten osalta todetaan, että valtaosa nuorista voi hyvin ja ongelmat kasautuvat pienelle ryhmälle. (Helsingin tila ja kehitys 2016.) Polarisaation käsitteellä on viitattu tähän hyvinvoinnin ”kaksinapaisuuteen” (Eräranta & Autio 2008, 8).

Hyvinvoinnin käänöpuolesta ja syrjäytymisen käsitteestä

Nuorten syrjäytyminen on ollut yhteiskuntapoliittisen keskustelun keskiössä pitkään ja myös tutkijoiden mielenkiinto on kohdistunut syrjäytymiseen ilmiönä ja diskurssina (esim. Helne 2002; Lämsä 2009; Sandberg 2015). Nuoruus on nähty erityisen syrjäytymisherkkänä elämänvaiheena (Lämsä 2009, 36). Hyvinvointia tutkitaan usein hyvinvoinnin vajeista kertovien indikaattoreiden kautta ja hyvinvointitutkimus näyttää usein pahoinvoinnin ja syrjäytymisen tutkimuksena (vrt. Sutela ym. 2016).

Riikka Lämsä (2009, 23–28) on väitöskirjassaan käynyt läpi syrjäytymiskäsitteen historiaa ja sitä, miten käsite on rantautunut suomalaisen yhteiskuntapoliittiseen ja -tutkimukselliseen keskusteluun. Pohjoismaisen syrjäytymiskeskustelun juuret Lämsä paikantaa 1970-luvun ruotsalaiseen työmarkkinatutkimukseen, mistä käsite omaksuttiin suomalaisen yhteiskuntapoliittiseen keskusteluun. Alkuun käsitettä käytettiin muodossa uloslyönti ruotsalaisen utslagning-sanan mukaisesti. Sanalla viitattiin tuolloin Lämsän mukaan erityisesti työelämän ulkopuolelle jäämiseen. Sittemmin se korvattiin käsitteellä syrjäytyminen, jolloin sen merkitys laajentui.

Suomalaiseen yhteiskunnalliseen ja myös tutkimukselliseen keskusteluun syrjäytymisen käsite vakiintui 1980-luvulla, jolloin syrjäytymistä tarkasteltiin huono-osaisuuden ja köyhyyden yhteydessä (esim. Järvinen & Jahnukainen 2001; Aaltonen ym. 2015, myös Paju & Vehviläinen 2001, 23). 1990-luvun syrjäytymiskeskustelussa huomiota kiinnitettiin Tero Järvisen ja Markku Jahnukaisen (2001, 130) mukaan erityisesti työttömyyteen ja koulutukseen liittyviin kysymyksiin. He toteavat, että kapeimmillaan syrjäytyminen näyttäätyi tuolloin synonyymina työttömyydelle, koulutuksen ulkopuolella olemiselle tai koulutuksen keskeyttämiselle (vrt. Myrskylä 2012, ks. myös Ulvinen 2014). 2000-luvun kahden ensimmäisen vuosikymmenen syrjäytymiskeskustelulle on ollut tyypillistä työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten paikantaminen sekä syrjäytymistä ehkäisevien palvelujen kehittäminen (Aaltonen ym. 2015, 9, ks. myös Myrskylä 2012; Gretschel ym. 2014). Poliittisissa ohjelmissa syrjäytyminen näyttäätyy syrjäytymisriskinä ja nämä riskit koskettavat laaja joukkoa (ks. Sandberg 2015).

Helsingin kaupungin syrjäytymistä ja sosiaalista segregatioita selvittäneen työryhmän mietinnössä (1997, 12–13) syrjäytymisellä

tarkoitetaan ulosajautumista sosiaalisesti ja kulttuurisesti arvostetun elämäntavan virrasta. Mietinnön mukaan syrjäytymisessä on kyse huono-osaisuuden kasautumisen prosessista ihmisen tai perheen elämässä. Syrjäytymisellä tarkoitetaan mietinnön mukaan usein syrjäytymiskierrettä ja syrjäytyminen näyttäytyy luonteeltaan kasautuvana. Mietinnössä viitataan Antti Kariston (1986) neljän kohdan jaotteluun, jonka mukaisesti syrjäytyminen merkitsee ”poispuotoamista tuotannosta ja työelämästä (työttömyyttä), jäämistä muulle yhteiskunnalle tyypillisten kulutuksen mallien ulkopuolelle (köyhyyttä), joutumista sosiaalisen yhteisyyden, ’normaalien’ sosiaalisten suhteiden ulkopuolelle (yksinäisyyttä) ja poissulkemista yhteiskunnallisesta vallankäytöstä ja vaikuttamisesta (kulttuurista marginalisoitumista).” Sitten ”Eriarvoisuuden vähentämisen ja nuorten syrjäytymisen ehkäisyn kaupunkistrategiahankkeessa 2017–2021” syrjäytyminen on ymmärretty kasaumaksi vastoinkäymisiä ja huonoja lähtökohtia. Syrjäytyminen näyttäytyy ylisukupolvisena, ja syrjään jäämisen keskeisiksi juurisyyksi on hankkeessa priorisoitu yksinäisyys ja ulkopuolisuus, turvaton lapsuus, peruskoulun varaan jääminen ja lapsuuden ajan köyhyys. (Mukana ohjelman projektisuunnitelma 2019, 4.)

Syrjäytymistä voi tarkastella niin yksilön, sosiaalisten ryhmien kuin myös yhteiskunnan näkökulmista. Järvinen ja Jahnukainen (2001, 132–138) tarkastelevat yksilötason syrjäytymiskehitystä prosessimallin kautta. He esittelevät viiden tason hypoteettisen mallin. Ensimmäiseen tasoon he liittävät ongelmat kotona ja/tai koulussa. Toiseen tasoon liittyvät epäonnistuminen koulussa ja koulun keskeyttäminen. Kolmas taso liittyy heikkoon asemaan työmarkkinoilla ja neljäs taloudellisiin ongelmiin ja riippuvuuteen hyvinvointivaltiosta. Viidenteen tasoon he liittävät mallissaan elämäntahallinnan ongelmat. Malli on heidän mukaansa ideaalityyppinen kuvaus, johon empiiristä todellisuutta voidaan verrata. Se toimii viitekehysenä, jonka avulla voidaan etsiä ja paikantaa syrjäytymiskierteestä pois auttaneita tekijöitä. (Mt.) Järvinen ja Jahnukainen painottavat syrjäytymisen ja marginaalisuuden erottamisen tärkeyttä. Kaikkeen syrjässä olemiseen ei liity huono-osaisuutta ja syrjässä oleminen joltain tietyltä elämäntahalueelta voi olla yksilön tietoinen valinta. Syrjäytyminen näyttää staattisempaan ja kokonaisvaltaisempaan tilaan kuin marginaalisuus. (Mt., 145.)

Samaan tapaan kuin hyvinvoinnin käsitettä myös syrjäytymisen käsitettä on kritisoitu sen laaja-alaisuudesta ja erottelukyvyn puutteesta (esim. Paju & Vehviläinen 2001, 25; Lämsä 2009, 29, ks. myös Helne 2002). Syrjäytymistä on tutkimuksissa tarkasteltu suhderekäsitteenä ja prosessina sekä hyvinvoinnin ongelmina, kuten Lämsä (2009) väitöstutkimuksessaan tuo esiin. Otso Sandbergille (2015, 93) syrjäytyminen näyttää sateenvarjokäsitteenä, jonka alle on koottu erilaisia sosiaalisia ongelmia uudella tavalla järjestettyinä. Syrjäytyminen on hänen mukaansa määritelmällisesti samaan aikaan syrjäytymistä tuottava prosessi, syrjäytyneen tila ja normin mukaisesta elämäntahasta irtautumista. Se on yksilöllisten toimintamahdollisuuksien

kaventumista ja moniongelmaisuuutta, jossa ihmiset eivät saa otetta elämästään.

Omassa työssäni en ole pyrkinyt määrittelemään syrjäytymisen käsitettä tarkasti etukäteen (ks. Sandberg 2015, 103). Olen kiinnostunut siitä, miten pahoinvointi ja syrjäytyminen määrittyvät nuorten käsityksissä. Kiinnitän huomiota myös siihen, mitkä tekijät nuorten mielestä vaikuttavat elämäntilanteeseen. Tätä kautta on mahdollista hahmotella hyvinvointia ja syrjäytymistä myös prosessin näkökulmasta (ks. osajulkaisu III). Päähuomio kiinnittyy työssäni hyvinvointiin – ei syrjäytymiseen, syrjäytymisen ehkäisyyn tai riskienhallintaan (ks. Sandberg 2015).

2.2.2 NUORTEN HYVINVOINNIN JÄLJILLÄ

Nuorten hyvinvointia ja erityisesti syrjäytymistä koskevat kysymykset ovat olleet pitkään yhteiskuntapoliittisen keskustelun keskiössä, ja nuoria koskevan hyvinvointitiedon tarve on ollut suurta (esim. Suurpää 2009). Hyvinvointi-käsitteen laaja-alaisuus ja sen eri yhteyksissä saamat merkitykset (esim. Saari 2011a) tulevat esiin myös nuoria koskevissa tutkimuksissa. Usein hyvinvoinnin käsite jää kokonaan määrittelemättä ja esimerkiksi hyvinvoinnin ja terveyden suhde täsmentämättä (vrt. Konu 2002). Koska hyvinvointi on käsitteenä niin laaja-alainen ja moniulotteinen, sitä on nuoria koskevissa tutkimuksissa usein lähestytty rajaamalla tarkastelu yhteen hyvinvoinnin osa-alueeseen tai tekijään tai ympäristöön. Esimerkiksi Anu Raijas (2015) on tutkinut, mistä nuorten taloudellinen hyvinvointi muodostuu ja Anne Konu (2002) tutkinut oppilaiden hyvinvointia koulussa.

Nuorisotutkimuksissa nuorten elämää ja elinoloja on tarkasteltu hyvin monista näkökulmista ja useiden eri teoreettisten lähestymistapojen ja käsitteiden kautta. Nuorten elämää ja mahdollisuuksia on tarkasteltu esimerkiksi sosiaalisen pääoman, toimijuuden ja luokan käsitteiden kautta (esim. Korkiamäki 2013; Aaltonen 2012; Käyhkö 2006). Myös Allardtin hyvinvoinnin ulottuvuuksia on käytetty tutkimustulosten jäsentämisessä tutkittaessa nuorten hyvinvointia (ks. esim. Gissler ym. 2006; Myllyniemi 2012; Simonen 2019; Kestilä ym. 2019).

Nuorten hyvinvointia lähestytään usein myös tilastotietojen ja erilaisten hyvinvointia ja syrjäytymistä kuvaavien indikaattoreiden kautta (ks. Tietoanuorista -sivusto). Indikaattoritietoihin perustuvissa raporteissa tai kuvauksissa hyvinvointikäsitystä tai viitekehystä indikaattoreiden taustalla ei yleensä avata tai problematisoida. Indikaattorit kuvaavat usein hyvinvoinnin vajeita ja pahoinvointia. Helsingin kaupungin nuorten hyvinvointikertomus näyttäytyy tässä suhteessa poikkeuksena. Siinä hyvinvointia lähestytään Senin ja Nussbaumin kehittämän toimintamahdollisuuksien teorian näkökulmasta. Nuorten hyvinvointia kuvataan kahdeksan osa-alueen kautta. Nämä ovat elämä ja terveys, itsensä kehittäminen, tulevaisuuden hallinta, turvallisuus, tunteet ja vuorovaikutus, aktiivinen kansalaisuus, yhdenvertaisuus sekä luonto ja kestävä kehitys. Kunkin osa-alueen alle kootut indikaattorit on

muodostettu tilastoista, rekistereistä ja tutkimuksista kuvaamaan nuorten hyvinvointia eri näkökulmista. Indikaattoreiden joukossa on sekä hyvinvoinnin puutteita että hyvinvointia kuvaavia indikaattoreita. Indikaattoritiedon rinnalle on hyvinvointikertomuksessa nostettu nuorten kokemuksia kustakin osa-alueesta. (Nuorten hyvinvointikertomus, Helsingin kaupunki.)

Valtion nuorisoneuvoston nuorten hyvinvointia kuvaavat indikaattorit pohjautuvat Euroopan nuorisostrategian 2010–2018 aihealueisiin. Aihealueina ovat koulutus, työllisyys ja yrittäjäys, terveys, arjenhallinta, kulttuuri, luovuus ja harrastuneisuus, vaikuttaminen ja osallisuus sekä henkilökohtainen koskemattomuus ja oikeusturva. Indikaattoreiden avulla arvioidaan nuorten hyvinvoinnin kehitystrendejä ja valtakunnan tason nuorisopolitiikan onnistumista. Valtion nuorisoneuvoston sivuilta löytyvät nuorisotakuun vaikutusindikaattorit kytkeytyvät nuorten työllistymisen edistämiseen, koulutustakuun toteutumiseen, nuorten syrjäytymisen ehkäisyyn ja syrjäytymisen riskitekijöihin (ks. Tietoanuorista -sivusto). Me-säätiön sivuilta löytyy Syrjässä-työkalu, joka tarjoaa jatkuvasti päivittyvää kunnittaista tietoa esimerkiksi nuorten työttömyydestä, ammatillisen koulutuksen keskeyttäneiden osuudesta sekä nuorten masennuslääkkeistä korvausta saaneiden osuuksista (ks. Syrjässä-työkalu). Hyvinvoinnin sijaan indikaattorit määrittävät pitkälti hyvinvoinnin puutteita ja syrjäytymistä.

Kouluterveyskysely, Nuorisobarometri ja Nuorten elinolot -vuosikirja ovat esimerkkejä säännöllisesti toteutetuista nuoria koskevista tiedon keruujärjestelmistä (ks. myös Suurpää 2009). Vuodesta 1995 alkaen toteutettu kouluterveyskysely tuottaa alueille, kunnille ja kouluille vertailukelpoista tietoa yläasteikäisten nuorten ja toisen asteen opiskelijoiden terveydestä, terveystottumuksista ja koulukokemuksista. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen toteuttamassa kyselyssä hyvinvoinnin mittareita on yli neljäkymmentä ja ne on jaettu viiteen aihealueeseen: elinolot, kouluolot, terveys, terveystottumukset ja terveysosaaminen sekä oppilas- ja opiskelijahuolto. (Luopa ym. 2010; 2014.) Vaikka kouluterveyskyselyssä on myös esimerkiksi koulukiusaamiseen, ystävyysuhteisiin ja perhesuhteisiin liittyviä kysymyksiä, niin pääosa kysymyksistä liittyy terveyteen, terveystottumuksiin ja elintapoihin. Hyvinvointi näyttääyty indikaattoreiden valossa terveyspainotteisena.

Vuodesta 1994 lähtien toteutettu Nuorisobarometri mittaa suomalaisten 15–29-vuotiaiden nuorten arvoja ja asenteita (ks. Tietoanuorista -sivusto). Nuorisobarometri käsittelee nuorten elämän kannalta ajankohtaisia vuosittain vaihtuvia teemoja. 2010-luvulla teemoina ovat olleet esimerkiksi nuorten suhtautuminen tulevaisuuteen, arjenhallinta, yhdenvertaisuus, nuorten osallisuus ja monipolvinen hyvinvointi. Vuoden 2017 Nuorisobarometrin teemana olivat koulutus ja nuorten koulutuspolut. Barometrissa tarkastellaan muun muassa nuorten kokemuksia oppimisesta koulussa ja koulun ulkopuolella, koulutusvalintoihin liittyviä pelkoja ja opiskeluvaihtoihin liittyviä tekijöitä (Pekkarinen & Myllyniemi 2018). Jonna

Pulkkinen kumppaneineen (2018) tarkastelee Nuorisobarometri -julkaisun artikkelissaan suomalaisnuorten hyvinvointia Nuorisobarometrin ja PISA-tutkimusten tulosten valossa. He tutkivat nuorten hyvinvoinnin kokemuksia, hyvinvoinnin muuttujien välisiä yhteyksiä sekä sukupuolen ja perhetaustan yhteyttä hyvinvointiin. Osa Nuorisobarometrin kysymyksistä toistuu säännöllisesti, mikä mahdollistaa nuorten asenteiden muutoksen tarkastelun. Vastaukset vuosittain toistuviin kysymyksiin on koottu kuuden kategorian alle. Kategoriat ovat: työ ja työllistyminen, yhteiskunta ja demokratia, ihmissuhteet, tyytyväisyys, syrjäytyminen sekä epävarmuus ja turvattomuus. Nuorten asenteista kertovan tilasto-osion ja Nuorisobarometrin tieteellisten artikkelien kautta muodostuu moniulotteinen kuva nuorten elämästä ja elinoloista sekä niihin liittyvistä haasteista. Nuorten hyvinvointi näyttäytyy Nuorisobarometrin teemojen kautta tarkasteltuna moninaisena.

Vuodesta 2001 lähtien julkaistut Nuorten elinolot -vuosikirjat tarjoavat ajankohtaista tietoa nuorten hyvinvoinnista päätöksentekijöille, nuorisolan ammattilaisille sekä vanhemmille ja muille kasvattajille. Vuosikirjat koostuvat nuorten elinoloja kuvaavasta tilasto-osuudesta sekä asiantuntija-artikkeleista, joissa nuorten elämää ja nuoruutta tarkastellaan monista eri näkökulmista. Nuorten elinolot -vuosikirjassa nuoruutta on tarkasteltu muun muassa muuttoliikkeen, kasvatusinstituutioiden, sukupolvien kohtaamattomuuden, nuoruuden polarisoitumisen ja sukupuolittuneen hyvinvoinnin näkökulmista. Vaikka kaikki artikkelit kytkeytyvät nuorten elämään ja myös hyvinvointiin, niin artikkelien lähestymistavat ja käsitteet vaihtelevat. Osa artikkeleista kiinnittyy vahvemmin hyvinvointitutkimuksen traditioon ja käsitteistöön ja osassa viitekehystä on haettu toisenlaisesta teoreettisesta keskustelusta. Hyvinvointi näyttäytyy nuorten elinolot -vuosikirjoissa muun muassa alueellisesti eriytyneenä, sosiaalisesti periytyvänä ja arjenhallinnan myötä vahvistuvana (Paju 2004; Myllyniemi 2012; Myllyniemi 2015).

Nuorten hyvinvoinnin ja syrjäytymisen tutkimus kytkeytyy vahvasti palvelujärjestelmän kehittämiseen ja arviointiin. Nuoren suhdetta palvelujärjestelmään on tutkittu paljon myös nuorisotutkimuksen kentällä. Palvelujärjestelmiin kytkeytyvien tutkimusten tavoitteena on usein selvittää, miten hyvin palvelut vastaavat nuorten tarpeisiin ja miten yhdenvertaisuus toteutuu nuorten hyvinvointipalveluissa (esim. Aaltonen ym. 2015; Aaltonen & Kivijärvi 2017; Gissler ym. 2018, vrt. Rimpelä 2008, 62).

Nuorten hyvinvointia tarkastelevissa tutkimuksissa ovat nähtävissä nimittäjät ja piirteet, jotka liittyvät yleisemminkin hyvinvointitutkimukseen. Nuorten hyvinvointia koskevaa tietoa tiivistetään indikaattoreiksi ja indikaattorit kuvaavat usein nimenomaan hyvinvoinnin vajeita. Kansainväliset vaikutukset, erityisesti EU:n vaikutus näkyvät niin nuorten hyvinvoinnin tutkimuksessa kuin myös poliittisessa keskustelussa (vrt. Saari 2011c; Simpura & Uusitalo 2011). Hyvinvointi määrittyy indikaattori-tarkasteluissa pitkälti työllisyyteen, koulutukseen ja terveyteen, erityisesti mielenterveyteen, liittyvien tekijöiden kautta. Kouluterveyskyselyssä painottuvat terveyteen ja terveystottumuksiin liittyvät kysymykset.

Nuorisobarometrissa ja Helsingin kaupungin nuorten hyvinvointikertomuksessa nuorten hyvinvointia lähestytään usean eri osa-alueen kautta. Huomiota kiinnitetään muun muassa ihmissuhteisiin, osallisuuteen, turvallisuuteen ja kestäväan kehitykseen liittyviin tekijöihin. Omassa tutkimuksessani hyvinvointi näyttäytyy moniulotteisena elintasosta, yhteisyyssuhteista ja itsensä toteuttamisesta koostuvana kokonaisuutena, jota lähestytään nuorten käsitysten kautta.

2.3 TUTKIMUSKYSYMYKSET JA KESKEISET KÄSITTEET

Edellä olen esitellyt tutkimukseni lähtökohdat, tutkimustehtävän sekä sitä tutkimuksellista keskustelua ja käsitteistöä, johon tutkimukseni kiinnittyy. Olen paikantanut tutkimustani alueellisen eriytymisen tutkimuksen ja hyvinvointitutkimuksen kentille omissa alaluvuissaan. Näiden lisäksi nuorisotutkimus on työssäni läpikulkeva juonne. Tutkimukseni kiinnittyy nuorisotutkimuksen traditioihin niin tutkimustehtävän ja tutkimuskohteen kuin myös käsitteellisen keskustelun ja metodologisen lähestymistavan osalta. Nuorisotutkimukselle tyypillisesti olen tutkinut nuoria siirtymävaiheessa. Tosin itse siirtymän käsitteeseen ovat nuorisotutkijat suhtautuneet myös kriittisesti, sillä sen on ajateltu viittaavan liian suoraviivaiseen etenemiseen kohti tiettyä, ennalta tiedossa olevaa määränpäättä (ks. esim. Wyn & White 1997, Aapola & Ketokivi 2005; Henderson ym. 2007; Cieslik & Simpson 2013). Nuorisotutkijat ovatkin todenneet, että siirtymät nuoruudesta aikuisuuteen ovat pirstaloituneet ja monimutkaistuneet (esim. Furlong & Cartmel 1997; 2007, Aaltonen 2013). Hyvinvointitutkimuksen rinnalla käyn keskustelua nuorisotutkimuksen kanssa ja viittaa erityisesti nuorisotutkimuksellisiin keskusteluihin resursseista ja toimijuudesta sekä nuoren suhteesta kaupunkitilaan (ks. Gordon 2005; Tolonen 2005a; Henderson ym. 2007; Wierenga 2009; Aaltonen 2012; Ponto 2017; Tolonen ym. 2018). Tässä alaluvussa täsmennän tutkimuskysymykseni ja kiteytän väitöstutkimukseni keskeisimmät käsitteet.

Tarkastelen työssäni nuorten hyvinvointia alueellisen erilaistumisen näkökulmasta. Olen tutkinut nuorten käsityksiä hyvinvoinnista sekä asuinympäristön merkityksestä hyvinvoinnille ja elämäntilanteelle vuosituhaten vaihteen Helsingissä ja tarkastellut tuloksiani suhteessa uudempaan tutkimukseen. Tutkimuksellani pyrin täydentämään ja monipuolistamaan tilasto- ja rekisteriaineistoihin pohjautuvien tutkimusten antamaa kuvaa nuorten hyvinvoinnista ja alueellisesta erilaistumisesta. Osajulkaisuissani olen lähestynyt hyvinvointia eri näkökulmista, vaihtuvien tutkimuskysymyksin ja hyödyntäen erityyppistä teoreettista keskustelua, käsitteistöä ja aineistoa. Kaikki osajulkaisut vastaavat osaltaan tutkimukseni pääkysymyksiin.

Tutkimukseni pääkysymykset ovat:

- 1) Miten nuoret ymmärtävät hyvinvoinnin? Vaihtelevatko nuorten käsitykset hyvinvoinnista alueittain?
- 2) Miten asuinympäristöön liittyvät tekijät ja alueellinen erilaistuminen näyttävät nuorten hyvinvointikäsityksissä?

Käytän tutkimuksessani alueellisen erilaistumisen käsitettä, joka näyttää minulle laajempänä kuin alueellisen eriytymisen käsite. Alueellisen erilaistumisen käsitteellä voidaan viitata myös asuinalueiden positiiviseen erottautumiseen (ks. esim. Bernelius 2013). Koska en ole halunnut rajata tarkasteluani koskemaan ainoastaan negatiivista erottautumista, niin alueellisen erilaistumisen käsite sopii tutkimukseeni hyvin. Käytän tutkimuksessani myös alueellisen eriytymisen käsitettä silloin, kun viittaa tutkimuksiin, joissa kyseistä käsitettä on käytetty. Alueellisen erilaistumisen ja eriytymisen käsitteet näyttävät työssäni rinnakkaisina, mutta silloin kun viittaa nimenomaan omaan tutkimukseeni ja haluan korostaa myös positiivisen erottautumisen mahdollisuutta, käytän alueellisen erilaistumisen käsitettä. Segregaation käsitettä käytetään tutkimuksissa kuvaamaan ei-toivottua tai syventynyttä eriytymistä (ks. esim. Bernelius 2013; Kortteinen & Vaattovaara 2015). Käyn tutkimuksessani keskustelua myös segregaatio- ja lähiötutkimuksen kanssa. Onhan alueellisen eriytymisen kielteisten vaikutusten havaittu tutkimuksissa paikantuvan usein lähioihin ja erityistä huolta on kannettu lähioiden nuorista (esim. Syrjäytymistä ja sosiaalista segregaatiota... 1997, 29; Roivainen 1998, ks. myös Stjernberg 2017; 2019; Junnilainen 2019).

Haen vastausta siihen, minkä merkityksen asuinympäristöön liittyvät tekijät saavat nuorten käsityksissä ja miten alueellinen erilaistuminen näyttää nuorten käsityksissä. Olen peilannut nuorten käsityksiä omasta asuinalueestaan ja asuinympäristön merkityksestä myös alue-eroja ja aluevaikutusta tarkastelleiden tutkimusten tuloksiin (esim. Rankin & Quane 2002; Kauppinen 2004; Bernelius 2013). Tutkin, miten alueelliset erot mahdollisesti näyttävät nuorten käsityksissä.

Tutkimuksessani painopiste on hyvinvoinnin tutkimisessa, mutta tarkastelen myös hyvinvoinnin kääntöpuolta. Peilaan nuorten käsityksiä hyvinvoinnista ja pahoinvoinnista syrjäytymisestä käytyyn keskusteluun. Hyvinvointia en ole tutkimuksessani halunnut määritellä tiukasti etukäteen, koska olen ollut kiinnostunut siitä, miten tutkimani nuoret ymmärtävät hyvinvoinnin. Allardt (1976; 1998) hyvinvoinnin ulottuvuudet ovat kuitenkin vaikuttaneet esiyttämykseni hyvinvoinnista. Olen hyödyntänyt Allardt (1976; 1998) elintasosta, yhteisyyssuhteista ja ihmisenä olemisesta kertovia hyvinvoinnin ulottuvuuksia jäsentäessäni nuorten käsityksiä ja palaan niihin yhteenvedon tulosluvussa (alaluku 4.2).

Ymmärrän hyvinvoinnin kytkeytyvän tarpeisiin, kuten Allardtin (1976; 1998) mallissa sekä erilaisiin materiaalsiin ja ei-materiaalsiin resursseihin, mutta myös kykyyn hyödyntää resursseja (ks. esim. Tolonen 2005a; 2005b; Wierenga 2009; Käyhkö 2016). Vaikka jaan toimintamahdollisuuksien teorian näkemyksen kyvykkyyksien merkityksestä hyvinvoinnille (ks. Sen 1993; Nuorten hyvinvointikertomus, Helsingin kaupunki), niin omassa työssäni peilaan nuorten käsityksiä mahdollisuuksistaan vaikuttaa elämänsä kulkuun toimijuudesta ja sen reunaehdoista käytyyn keskusteluun (esim. Thomson & Holland 2002, Gordon 2005; Aaltonen 2012; 2013, vrt. Mäkinen 2015; Toiviainen 2019). Toimijuudella viittaa Sanna Aaltosen (2012, 180) tapaan yksilön kykyyn muuttaa asioiden kulkua rakenteiden puitteissa (ks. myös Giddens 1984, 14–16). Kiinnitän tutkimuksessani erityistä huomiota siihen, kokevatko nuoret voitavansa vaikuttaa elämänsä kulkuun, minkä ymmärrän kytkeytyvän hyvinvointiin ja kertovan ”toimijuuden tunnosta”. Toimijuuden tunto -käsitteen olen omaksunut Tuula Gordonilta (2005, 119).

Osajulkaisuissani olen kiinnittänyt huomiota nuorten asuinalue-mielikuviin ja tarkastellut nuorten hyvinvointia myös alueellisen kiinnittymisen sekä perheajan ja perheen merkityksen näkökulmista. Nämä osajulkaisujen kysymyksenasetteluihin kytkeytyvät käsitteet olen esitellyt ja operationalisoinut osajulkaisuissa, mutta palaan niihin myös yhteenvetoni menetelmä- ja tulosoosuuksissa.

Alla olevaan kuvioon olen kiteyttänyt tutkimukseni tavoitteen, tutkimustehtävän ja metodisen lähestymistavan sekä tutkimuksen pääkysymykset.

TUTKIMUKSEN TAVOITE

Tuoda uusia näkökulmia nuorten hyvinvoinnin ja alueellisen erilaistumisen tutkimukseen ja täydentää tilasto- ja rekisteritutkimuksen niistä antamaa kuvaa.

TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA METODINEN LÄHESTYMISTAPA

Tutkia nuorten käsityksiä hyvinvoinnista alueellisen erilaistumisen näkökulmasta osajulkaisukohtaisten tutkimuskysymysten kautta tutkimuksen pääkysymyksiin vastaten monimenetelmäistä lähestymistapaa hyödyntäen.

TUTKIMUKSEN PÄÄKYSYMYKSET

- 1) Miten nuoret ymmärtävät hyvinvoinnin? Vaihtelevatko nuorten käsitykset hyvinvoinnista alueittain?
- 2) Miten asuinympäristöön liittyvät tekijät ja alueellinen erilaistuminen näyttäytyvät nuorten hyvinvointikäsityksissä?

Kuvio 1. Tutkimuksen tavoite, tutkimustehtävä ja lähestymistapa sekä tutkimuskysymykset

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tässä luvussa esittelen tutkimukseni lähestymistapaa, metodologisia valintoja ja haasteita. Käyn läpi tutkimusprosessin etenemistä tutkimusasetelman rakentumisesta ja tutkimusalueiden valinnasta aineiston keruuseen ja analysointiin. Kiinnitän huomiota tutkimuksen teon eettisiin kysymyksiin. Pohdin tutkimuksen teon mahdollisuuksia ja rajoitteita sekä tutkijan roolia.

Tutkimuksessani lähestyn hyvinvointia nuorten käsitysten kautta. Olen kiinnostunut siitä, miten nuoret ymmärtävät hyvinvoinnin ja miten alueellinen erilaistuminen näyttäytyy nuorten hyvinvointiin liittyvissä käsityksissä. Kysyn myös, mitä nuorten hyvinvoinnin käsitykset kertovat hyvinvoinnin reunaehdoista, kuten esimerkiksi asuinympäristön merkityksestä hyvinvoinnille. Nämä kysymykset ja lähtökohdat ovat ohjanneet tutkimusasetelmani rakentumista ja metodologisia ratkaisujani.

Tarkastelen hyvinvointia ainekirjoitus-, haastattelu- ja kyselyaineiston kautta. Ainekirjoitus- ja haastatteluaineisto on kerätty vuosituhannen vaihteen Helsingistä kolmesta eri koulusta, kolmelta sosioekonomisesti erityyppiseltä alueelta. Aineisto koostuu 118 ainekirjoituksesta ja yhteensä 42 haastattelusta. Lisäksi hyödynnän tutkimuksessani Helsinki-Glasgow -kyselyaineistoa, joka on kerätty Helsingistä kouluterveyskyselyiden yhteydessä vuosina 1998 (N=2420) ja 2004 (N=2477). Monimenetelmällisellä lähestymistavalla olen kartoittanut tutkittavan ilmiön eri puolia. Samalla olen pyrkinyt laajentamaan ymmärrystä nuorten hyvinvoinnista ja sen alueellisista ulottuvuuksista. Tutkimuksellani pyrin täydentämään ja monipuolistamaan tilasto- ja rekisteriaineistoihin pohjautuvien tutkimusten antamaa kuvaa nuorten hyvinvoinnista ja alueellisesta erilaistumisesta (ks. esim. Poikolainen 2014). Osajulkaisuissani olen lähestynyt hyvinvointia eri näkökulmista, vaihtuvin tutkimuskysymyksin ja hyödyntäen erityyppistä teoreettista keskustelua, käsitteistöä ja aineistoa.

Taulukko 1: Osajulkaisujen tutkimustehtävät

Julkaisun nimi	Osajulkaisujen tutkimuskysymykset	Aineisto
Helsinkiläisnuorten käsityksiä omasta asuinalueestaan. (Turtiainen 2002)	<ul style="list-style-type: none"> Miten yhdeksäsluokkalaiset helsinkiläisnuoret kirjoittavat omasta asuinalueestaan? Minkälaisia mielikuvia he omaan asuinalueeseensa liittävät? Vaihtelevatko nuorten tavat kirjoittaa eri alueilla? Miten alueellinen erilaistuminen mahdollisesti näkyy nuorten ainekirjoituksissa? 	Ainekirjoitukset: 118 n. 40 kirjoitusta jokaiselta alueelta
Nuoret metropolin ytimessä – nurkkapatriotteja vai maailmankansalaisia? (Turtiainen & Karvonen 2002)	<ul style="list-style-type: none"> Mihin helsinkiläisnuoret alueellisesti kiinnittyvät? Kuinka tärkeää helsinkiläisyys nuorille on ja missä määrin oma lähi(asuin) yhteisö on alueellisen samastumisen kohde? Vaihteleeko nuorten alueellinen kiinnittyminen eri puolilla Helsinkiä ja eroavat tytöt ja pojat tässä suhteessa toisistaan? Minkälaisena nuorten Helsinki näyttäytyy? Näyttäytykö se monikulttuurisena, kansainvälisenä, suvaitsevaisena ja vireänä metropolina vai kenties sosiaalisten ongelmien värähtämänä suurkaupunkina? 	Haastattelut: 42 Kyselyaineisto vuodelta 1998 (N=2192)
Helsinkiläisnuorten käsityksiä hyvinvoinnista ja syrjäytymisestä – alueellisuuden näkökulmasta. (Turtiainen & Kauppinen 2004)	<ul style="list-style-type: none"> Miten yhdeksäsluokkalaiset helsinkiläisnuoret ymmärtävät hyvinvoinnin ja syrjäytymisen? Mitkä hyvinvoinnin osatekijät osoittautuvat keskeisiksi tarkasteltaessa hyvinvointia nuorten omien käsitysten kautta? Mitä nuorten käsitykset hyvinvoinnista ja syrjäytymisen määritelmät kertovat asuinympäristön merkityksestä hyvinvoinnille? Miten asuinympäristö ja sen ominaisuudet, vahvuudet ja riskit, näyttävät, kun niitä tarkastellaan nuorten hyvinvointikäsitysten kautta? 	Haastattelut: 34, n. 10 haastattelua jokaiselta alueelta
All in the Family? The Structure and Meaning of Family Life among Young People. (Turtiainen & Karvonen & Rahkonen 2007)	<ul style="list-style-type: none"> Mitä nuoret tekevät yhdessä perheen kanssa? Minkälaiset perheet viettävät eniten aikaa yhdessä? Onko tämä ajankäyttö muuttunut vuodesta 1998 vuoteen 2004? Mikä on perheen ja perheen kanssa vietetyn ajan merkitys nuorelle? 	Haastattelut: 34, n. 10 haastattelua jokaiselta alueelta Kysely vuodelta 1998 (N=2420) ja vuodelta 2004 (N=2477)

3.1 TUTKIMUKSEN LÄHESTYMISTAPA JA MONIMENETELMÄISYYS TUTKIMUSSTRATEGIANA

Sosiologian alaan kuuluvassa tutkimuksessani liikun monitieteisen hyvinvointitutkimuksen, nuorisotutkimuksen ja kaupunkitutkimuksen kentillä. Teoreettisessa ja käsitteellisessä tarkastelussani on vaikutteita näiltä kaikilta tutkimusaloilta. Metodologisesti tutkimukseni ammentaa erityisesti nuorisotutkimuksen traditiosta ja lähestymistavoista. Tutkimusotteessani on vaikutteita etnografisesti orientoituneiden nuorisotutkijoiden kokonaisvaltaisesta, refleksiivisyyttä ja eettisyyttä korostavasta lähestymistavasta (esim. Tolonen & Palmu 2007; Peltola 2014, 57; Högbacka & Aaltonen 2015). Nuorten elämäntapaa ja siirtymiä tarkastelevat pitkittäistutkimukset ja elämäkerrallinen tutkimusote ovat myös inspiroineet tutkimustani (esim. Gordon & Lahelma 2003b; Henderson ym. 2007). Olen kiinnostunut siitä, miten tutkimani nuoret merkityksellistävät asioita ja tapahtumia suhteessa hyvinvointiin ja omaan elämäntapoonsa (vrt. Granfelt 1998; Estola ym. 2017, 156).

Tutkimukseni lähestymistapaa voi luonnehtia monimenetelmälliseksi ja myös moniparadigmaattiseksi. Tutkimuskysymykset ovat ohjanneet menetelmällisiä valintojani paradigmasidonnaisuuden sijaan. (Ks. Puuronen 2006, 253–262.) Olen pyrkinyt täydentämään kvantitatiiviseen tutkimusotteeseen perustuvaa kuvaa nuorten hyvinvoinnista ja alueellisesta erilaistumisesta laadullisen tutkimusotteen avulla. Uskon tutkijasta ja tutkimustilanteesta riippumattoman todellisuuden olemassaoloon, mutta todellisuus näyttäytyy minulle myös diskursiivisesti tuotettuna (esim. Puuronen 2006; Peltola 2014, 68).

Tutkimukseni on saanut vaikutteita niin kielellisiin konstruktioihin kuin myös yhteiskuntaluokkiin ja niiden diskursiiviseen tuottamiseen kohdistuvista tutkimuksista (ks. Puuronen 2006; Tolonen 2008). Tutkimuksessani lähestyn sosiaalista todellisuutta Marja Peltolan (2014, 67) tapaan ”ilmiökenttänä, jossa konstruoidut, diskursiiviset merkitykset ja materiaaliset ja ei-diskursiiviset olosuhteet ovat yhtä aikaa läsnä”. Olen kiinnostunut sekä hyvinvoinnin alueellisista reunaehdoista että erityisesti siitä, minkä merkityksen ne saavat nuorten kertoessa omasta elämästään ja mahdollisuuksistaan. Haastatteluihin suhtaudun siten, että ne kertovat nuorten ajatuksista ja käsityksistä haastatteluhetkellä. Ymmärrän nuorten haastattelupuheen kiinnittyvän heidän arkitodellisuuteensa (ks. esim. Peltola 2014). Ainekirjoituksia tarkastelen mielikuvina ja käsityksinä, jotka eivät kuitenkaan ole irrallaan nuorten elämästä (ks. Aapola 1999, 212; myös McQueen & Henwood 2002). Olen hyödyntänyt analyysissäni sekä diskursiivista että realistista luentaa (ks. esim. Peltola 2014, 68).

Työtäni ohjanneet tutkimuskysymykset ja erityisesti hyvinvointi -käsitteen laaja-alaisuus sekä käsitteen eri yhteyksissä saamat erilaiset merkitykset ovat asettaneet tutkimukselleni omat haasteensa. Hyvinvoinnin käsitteellä voidaan viitata sekä yksilötason että yhteisötason hyvinvointiin (esim. Saari 2011a).

Toisin kuin esimerkiksi sosiaalisen pääoman käsite, hyvinvointi on myös osa arkista kielenkäyttöä (vrt. Korkiamäki 2013, 63). Omassa tutkimuksessani Allardtin (1976) hyvinvoinnin ulottuvuudet ovat kehystäneet ymmärrystäni hyvinvoinnista. Hyvinvoinnin vajeiden sijaan olen halunnut tutkia hyvinvointia kokonaisuudessaan (ks. esim. Gissler ym. 2006; Poikolainen 2014).

Olen ollut erityisen kiinnostunut siitä, miten nuoret ymmärtävät hyvinvoinnin. Olen pyrkinyt aineistoa kerätessäni ja aineistoa ensimmäisiä kertoja lukiessani ja analysoidessani etenemään aineiston ehdoilla, ilman tiukkoja ennakko-oletuksia. Sitten olen lukenut aineistoa uudestaan teoreettisten käsitteiden kautta ja avulla. Menetelmäkirjallisuudessa on puhuttu teoriaohjaavasta tai teoriasidonnaisesta analyysistä silloin, kun analyysissa edetään sekä aineistolähtöisesti että teoriaa hyödyntäen (ks. esim. Tuomi & Sarajärvi 2018). Ulla-Maija Salo painottaa teorian kanssa ajattelua, jolla hän viittaa esiin nostamiensa tutkijakollegoiden tapaan siihen, miten laadulliset aineistot kytetään teoriaan (Salo 2015, 181, ks. myös Coffey & Atkinson 1996; Jackson & Mazzei 2012). Vastaavasti Sanna Aaltonen (2018, 376) kertoo oman analyysinsä kytkeytyvän lähtökohdiltaan menetelmiin, joissa pyritään aineiston kanssa ja kautta ajatteluun. Tämänkaltaista menetelmää voisi hänen mukaansa kutsua lähiluvuksi.

Omassa tutkimuksessani aineistolähtöinen tarkastelu ja aikaisempien tutkimusten ja käsitteiden kautta luenta ovat vuorotelleet (vrt. Strauss & Corbin 1998, 201–215). Olen pyrkinyt ajattelemaan sekä aineiston että teorian kanssa tutkimuksen teon eri vaiheissa. Aineistoa analysoidessani olen hyödyntänyt teema-analyysia (esim. Tolonen 2001, 71–73) ja lähilukua (esim. Aaltonen 2018). Analyysissa ja analyysin etenemisen kuvauksessa olen pyrkinyt systemaattisuuteen ja läpinäkyvyyteen, mitä olen Aaltosen tavoin pitänyt analyysimenetelmän nimeämistä olennaisempana (ks. Aaltonen 2018, 376).

Monimenetelmäisyys tarkoittaa työssäni sitä, että tarkastelen hyvinvointia ainekirjoitus-, haastattelu- ja kyselyaineiston kautta. Pääaineistonani ovat ainekirjoitukset ja haastattelut, joita lähestyn laadullisella tutkimusotteella. Monimenetelmäisyys kytkeytyy työssäni myös tutkimuksen lähtökohtiin ja pyrkimykseen käydä dialogia tilasto- ja rekisteriaineistoihin perustuvan hyvinvointia ja alueellista eriytymistä tarkastelevan tutkimuksen kanssa. Yhdistämällä haastattelu- ja ainekirjoitusaineistoon perustuvaa kvalitatiivista analyysia ja kyselyaineistoon perustuvaa kvantitatiivista analyysia olen saanut tietoa niin hyvinvointiin liitetyistä merkityksistä ja jäsennyksistä kuin myös hyvinvointiin kytkeytyvien aspektien yleisyydestä ja hyvinvoinnin alueellisista eroista. Pääpaino tutkimuksessani on hyvinvointiin liitetyissä merkityksissä.

Riikka Korkiamäen (2013, 67) tapaan ymmärrän erilaisten aineistojen ja menetelmien vastaavan erilaisiin tutkimustarpeisiin ja kysymyksiin. Erityyppisten aineistojen ja kysymyksenasettelujen kautta pyrin täydentämään kuvaa nuorten hyvinvoinnista ja myös löytämään uudenlaisia näkökulmia nuorten hyvinvointiin. Tältä osin tutkimukseni kiinnittyy

kvalitatiivista ja kvantitatiivista tutkimusotetta yhdistävään Mixed/Mixing Methods -tutkimusperinteeseen, jossa hyödynnetään molempien tutkimusotteiden vahvuuksia (ks. Brannen 2005; Woolley 2009, vrt. Flick 2018).

Triangulaatiolla on tutkimuskirjallisuudessa viitattu erilaisten aineistojen, tutkimusmenetelmien, teoreettisten näkökulmien ja eri tiedonlähteiden yhdistämiseen samassa tutkimuksessa. Triangulaatiosta on puhuttu myös silloin, kun tutkimusta on tehty useamman tutkijan tai havainnoijan voimin. (Esim. Laine ym. 2011; Tuomi & Sarajärvi 2018; Flick 2018.) Metodologinen triangulaatio on näyttäytynyt keinona varmistella tutkimustulosten paikkansapitävyyttä ja lisätä tutkimuksen validiteettia (esim. Tuomi & Sarajärvi 2018, vrt. Silverman 2000, 177; Marvasti 2004, 114). Näkemystä objektiivisen totuuden tavoittelusta on myös kritisoitu. Triangulaatiolla onkin haettu tutkimukseen myös leveyttä ja syvyyttä (ks. esim. Tuomi & Sarajärvi 2018; Flick 2018). Monimenetelmäisyys on nähty yhtenä triangulaation muotona (Laine ym. 2011; Flick 2018).

Omassa tutkimuksessani haen monimenetelmäisellä lähestymistavalla erilaisia näkökulmia tutkittavaan ilmiöön ja painottaakseni tätä lähtökohtaa kutsun tutkimusasetelmaani monimenetelmäisyydeksi triangulaation sijaan (ks. Korkiamäki 2013, 66). Silloin kun halutaan tarkastella tutkittavan ilmiön eri puolia, on mielekästä käyttää rinnakkain erilaisia aineistoja ja menetelmiä (ks. esim. Woolley 2009; Korkiamäki 2013). Kvalitatiivinen tutkimus ja kvantitatiivinen tutkimus eivät ole niin kaukana toisistaan kuin usein on ajateltu (ks. Brannen 2005, vrt. Bryman 2007; 2008).

Tutkimuksen uskottavuuden ymmärrän kytkeytyvän tutkimusprosessin eri vaiheiden systemaattiseen kuvaukseen ja analyysin läpinäkyväksi tekemiseen. Keskeistä tutkimuksen teossa ovat systemaattisuus ja refleksiivisyys sekä vuoropuhelu aiemman tutkimuksen kanssa. Tutkimus voi tukea, täydentää tai haastaa aikaisempaa tutkimusta. (Esim. Aaltonen 2018.) Peilaamalla oman tutkimukseni havaintoja aikaisempaan tutkimukseen olen tuonut esiin sitä, mikä omissa havainnoissani on erityistä. Toisaalta eri tutkimusten havaintojen samankaltaisuuden voi tulkita kertovan myös yleisemmistä yhteisesti jaetuista arvostuksista ja kulttuurisista malleista. (Ks. osajulkaisu II.)

3.2 TUTKIMUSALUEIDEN JA KOULUJEN VALINNASTA

Nuorten hyvinvointikäsitteisiin sekä hyvinvoinnin alueellisuuteen ja alueelliseen eriytymiseen kohdistuva kiinnostukseni on ohjannut tutkimusasetelman rakentumista ja aineiston hankintaa. Tutkimukseni muotoutumiseen ovat vaikuttaneet aikaisempien, usein tilasto- ja rekisteriaineistoihin perustuvien tutkimusten havainnot hyvinvoinnin alueellisesta eriytymisestä. Kysynhän työssäni, miten tilastollisin indikaattorein havaitut alueelliset erot mahdollisesti näyttäytyvät nuorten hyvinvointikäsitteissä ja kokemuksissa omista mahdollisuuksistaan. Myös

Helsinki-Glasgow -kyselyaineistoon pohjautuvat havainnot esimerkiksi nuorten elämäntyylin ja terveystietoisuuden kulttuurisesta vaihtelusta ovat suunnanneet tutkimusasetelmani rakentumista ja tutkimusalueiden valintaa (ks. Karvonen & Rahkonen 2000).

Keräsin tutkimukseni pääaineiston, haastattelut ja ainekirjoitukset, kolmen sosioekonomiselta rakenteeltaan erityyppisen alueen koulusta. Olen tarkastellut eri alueilta kerättyjä aineistoja rinnakkain etsien yhteneväisyyksiä ja mahdollisia alueellisia erityispiirteitä nuorten käsityksistä. Keräämällä aineistoa erityyppisiltä alueilta oletin myös saavani paremmin esiin hyvinvointiin ja asuinympäristöön liitettyjen käsitysten kirjoa. Kiinnostuksen kohteenani oli erityyppisillä alueilla asuvien ja mahdollisesti erilaisen perhetaustan omaavien, niin sanottujen tavallisten yhdeksäsluokkalaisten nuorten käsitykset hyvinvoinnista. Olin erityisen kiinnostunut hyvinvoinnin alueellisista reunaehdoista ja asuinympäristön vaikutuksista nuorten käsityksiin omista mahdollisuuksistaan, mukaan lukien peruskoulun jälkeiset koulutusmahdollisuudet.

Useiden muiden tutkijoiden tapaan päädyin keräämään aineistoni kouluista (esim. Tolonen 2001; Aaltonen 2006; Ollila 2008; Haikkola 2012; Korkiamäki 2013). Halusin tavoittaa eritaustaisia nuoria, mihin suomalainen peruskoulu tarjoaa mahdollisuuden (ks. myös Aaltonen 2006, 60; Korkiamäki 2013, 100). Koulun kautta nuoret on helppo tavoittaa ja koulun oppitunnit tarjoavat mahdollisuuden esimerkiksi ainekirjoitusten toteuttamiseen. Tiedostan kuitenkin, että koulu ei ole tutkimuspaikkana metodologisesti neutraali (ks. Strandell 2010, 99–100). Aaltonen (2006, 75) toteaa omassa tutkimuksessaan, että oppilaiden osallistumishalukkuuteen vaikuttavat koulun valtarakenteet ja oppilaana olemisen konventiot. Esimerkiksi ainekirjoitustehtävä ja taustatietolomakkeen täyttäminen saattavat rinnastua helposti koulutehtävään ja näyttäytyä pakollisina. Tuula Gordonin ja Elina Lahelman (2003a) esiin nostamat analyyttiset virallisen, informaalin ja fyysisen koulun tasot kietoutuvat koulun arjessa toisiinsa ja ovat läsnä aineistoa hankittaessa (ks. Gordon ym. 2000, myös Tolonen 2001; Palmu 2003).

Omassa tutkimuksessani kiinnostuksen kohteena on nuorten hyvinvointi, jota tarkastelen laajasti, en ainoastaan kouluympäristössä kouluhyvinvoinnin näkökulmasta (vrt. Konu 2002). Vaikka tiedostan koulukontekstin läsnäolon aineistoa tuottaessa, niin tutkittavani näyttävät minulle kuitenkin ensisijaisesti nuorina, eivät oppilaina (vrt. Aaltonen 2006, 71).

Pääsääntöisesti tutkimani nuoret opiskelivat niin sanotuilla tavallisilla luokilla, eivät erityisillä tai erityisen painotuksen luokilla. Nuorten alueellista kiinnostusta tarkastelevassa osajulkaisussa kyselytuloksia kuitenkin havainnollistetaan myös painotetussa opetuksessa opiskelevien oppilaiden haastatteluilla (ks. osajulkaisu II). Tavallisuudella viitataan myös siihen, että en valinnut tutkittavia esimerkiksi sen perusteella, että he olisivat jonkin erityisen tuen tai palvelun piirissä (vrt. esim. Aaltonen 2012; Stenvall 2018, 78). En kuitenkaan ajattele, että nuoret, edes samalla asuinalueella asuvat,

olisivat yhtenäinen joukko tai että tietyllä alueella ainekirjoituksiin ja haastatteluihin osallistuneet nuoret edustaisivat alueen nuoria. Tutkimusasetelmaa laatiessani ajattelin kuitenkin löytäväni nuorten käsityksistä mahdollisia alueellisia erityispiirteitä tai painotuksia (vrt. Tolonen 2001).

Helsingissä on pyritty ehkäisemään ei toivottua alueellista eriytymistä positiivisen diskriminaation mallin mukaisella resurssien jaolla koko 2000-luvun ajan (esim. Ala-Outinen 2010; Harjunen 2016). Helsingin kaupungin tietokeskuksen erikoistutkija Markku Lankinen laati jo vuosituhannen vaihteessa omat positiivisen diskriminaation laskentamallit opetusvirastolle, sosiaalivirastolle ja nuorisoasiainkeskukselle (ks. Lankinen 2001b). Myös terveyskeskuksessa on ollut käytössä positiivisen diskriminaation mukainen resursointi (esim. Ala-Outinen 2010, 52–58). Sittenkin Helsingin kaupunki on ottanut käyttöön Venla Berneliuksen vuonna 2009 laatimaan raporttiin perustuvan positiivisen diskriminaation mallin. Tätäkin laskentamallia on päivitetty 2010-luvulla, ja sitä on käytetty yhdessä uusimpien oppimistulosten ja taustamuuttujien kanssa. (Harjunen 2016.)

Omassa tutkimuksessani käytin alueiden ja koulujen valinnassa apuna Lankisen Helsingin kaupungin opetusvirastolle laatimaa positiivisen diskriminaation laskentamallia. Mallissa alueiden ominaisuuksia on kuvattu kahdeksan muuttujan avulla. Muuttujina ovat: 1) yksinhuoltajien osuus lapsiperheistä, 2) vuokra-asuntojen osuus asuntokannasta, 3) matalan koulutustason osuus yli 15-vuotiaista, 4) kaupungin vuokra-asukkaiden osuus asukkaista, 5) alueen yleinen työttömyysaste, 6) toimeentulotukea saaneiden osuus, 7) lastensuojelun piiriin tulleet uudet lapset ja 8) lapsiperheiden tulot. Kyseisten muuttujien ajateltiin tuolloin kuvastavan alueellista eriarvoisuutta erityisesti kouluikäisten osalta. (Lankinen 2001b.)

Aineiston keräämisen aikoihin valitsemani alueet erosivat toisistaan perherakenteen osalta siten, että heikkoresurssisella ja keskiverrolla alueella oli yksinhuoltajia enemmän kuin kaupungissa keskimäärin, kun taas vahvalla alueella yksinhuoltajia oli kaupungin keskiarvoa vähemmän. Koulutustaso oli matalin heikolla alueella ja korkein vahvalla alueella. Työttömyyttä oli eniten heikolla alueella. Heikolla ja keskiverrolla alueella asuntokuntien tulot jäivät alle kaupungin keskitason, kun taas vahvalla alueella tulotaso oli selvästi yli kaupungin keskiarvon. (Lankinen 2004.)

Positiivisen diskriminaation mallissa kaupungin osa-alueita koskevat tiedot sovitettiin koulujen oppilaaksiottoalueiden mukaisesti eli koulupiiri-jakoon. Mallin muuttujat kuvaavat siis kunkin koulun oppilaaksiottoalueen ominaisuuksia. Mallin mukainen rahanjako tehdään erikseen ala- ja yläasteen kouluille ja siksi ala- ja yläasteen kouluille laskettiin omat muuttujien väliset korrelaatiot. (Ks. Lankinen 2001b.) Vaikka oppilaaksiottoalueet eivät noudata kaupunginosajakoa, niin omaan tutkimukseeni oppilaaksiottoaluekohtaiset tiedot soveltuivat (ks. myös Bernelius 2013, 32). Positiivisen diskriminaation mallin tietojen lisäksi minulla oli käytettävissäni tietoa siitä, kuinka suuri osuus koulun oppilaista tuli omalta oppilaaksiottoalueelta. Valitsin tutkimukseeni koulut, joiden oppilaista suuri osa tuli omalta alueelta ja niitä

voisi tässä mielessä kutsua lähikouluiksi (vrt. Kalalahti & Varjo 2016; Tolonen 2001). Yhtenä koulujen valintakriteerinä oli myös se, että kyseiset koulut olivat ottaneet osaa kouluterveyskyselyyn ja kouluterveyskyselyn yhteydessä toteutettuun Helsinki-Glasgow -tutkimuksen kyselyyn vuonna 1998 (ks. Karvonen & Rahkonen 2000; 2002; Karvonen ym. 2001). Hyödynnän tutkimuksessani myös vuoden 2004 kyselyaineistoa. Kyselyaineistoja ei ole kuitenkaan analysoitu koulukohtaisesti. Kyselyaineistoja hyödyntäen tarkastelen väitöstutkimuksessani nuorten alueellista kiinnittymistä ja perhe-elämään kytkeytyviä muutoksia suurpiirteisellä. (Ks. osajulkaisu II ja osajulkaisu IV.)

Positiivisen diskriminaation mallia hyödyntäen valitsin tutkimukseeni kolme erityyppistä aluetta ja koulua. Yksi koulu sijaitsi positiivisen diskriminaation mallin muuttujilla mitattuna resurssiltaan kaupungin keskiarvoa heikommalla alueella, yksi resurssiltaan keskiverroilla alueella ja yksi keskiarvoa vahvemmalla alueella. En kuitenkaan ottanut mukaan kaikista heikoimpia tai vahvimpia alueita osin tunnistettavuuden vuoksi, mutta myös siksi, että ajattelin niiden olevan oppilaspuoleltaan ja toimintaympäristöltään liian erityisiä. Anonymiteetin turvaamiseksi kutsun valitsemiani alueita heikkoresurssiseksi, keskiverroksi ja vahvaresurssiseksi alueeksi tai lyhyemmin heikoksi, keskiverroksi ja vahvaksi alueeksi (ks. myös Ollila 2008, 54–55). Nimityksillä viitataan alueiden valintakriteereihin – en siihen, että olisin aineistoni pohjalta havainnut alueiden olevan resurssiltaan heikkoja, keskivertoja tai vahvoja (vrt. Junnilainen 2019). Olen kutsunut alueita myös Heikkometsäksi, Keskikyläksi ja Vahvamäeksi (ks. osajulkaisu I ja II).

Olen pyrkinyt turvaamaan niin yksittäisten tutkittavien kuin myös koulujen ja asuinalueiden tunnistamattomuuden. Asuinalueiden ja koulujen maineella on havaittu olevan vaikutuksia esimerkiksi lapsiperheiden muuttopäätöksiin ja kouluvalintoihin (Bernelius 2008; 2013; Vilkkama & Bernelius 2019). Maineeseen liittyvät kysymykset kytkeytyvät alueellisesta eriytymisestä käytävään keskusteluun. Omassa tutkimuksessani käyn tätä keskustelua yleisemmällä tasolla, nimeämättä tutkimiani alueita. En ole halunnut osallistua tutkimuksellani kaupunginosien ”imagokamppailuun” (vrt. Lähteenmaa 2006, 59, ks. myös Junnilainen 2019).

Tutkimusalueiden valintaa ovat ohjanneet aikaisempien tutkimusten havainnot alueellisen eriytyksen kielteisten vaikutusten paikantumisesta erityisesti lähiöihin (ks. esim. Stjernberg 2017; 2019). Otin alueita valitessani huomioon alueen sijainnin suhteessa kaupungin keskusta ja kiinnitin huomiota myös alueen muihin ominaisuuksiin, kuten esimerkiksi rakennuskantaan. Yksikään valitsemistani alueista/kouluista ei sijaitse Helsingin kantakaupungissa. Alueita valitessani hyödynsin saatavilla olevaa aluekohtaista tietoa Helsingistä (esim. Helsinki alueittain 1999) ja tutustuin alueisiin myös paikan päällä kävellen ja karttaa hyödyntäen ennen haastatteluaineiston keruuta. Olin merkinnyt karttoihin nuorten ainekirjoituksissa ja taustatietolomakkeissa esiin nostamia paikkoja. Tein kävelykierroksista muistiinpanot, joihin kirjasin ylös havaintojani. Näin

saadusta aluetuntemuksesta oli apua esimerkiksi silloin, kun haastatteluissa kävimme nuoren kanssa läpi hänen näkemyksiään omasta asuinalueestaan ja liikkumisestaan vapaa-ajalla. Haastattelijana pysyin näin paremmin ”kartalla”.

Tavoitteenani oli haastatella sosioekonomiselta rakenteeltaan erityyppisillä alueilla asuvia ja koulua käyviä nuoria. Ainekirjoitustilanteessa täytettyjen taustatietolomakkeiden ja haastatteluissa esiin tulleen perusteella tutkimani tavallisten luokkien nuoret asuivat pääosin samalla alueella, missä kävivät koulua tai viereisellä sosioekonomiselta rakenteeltaan samantyyppisellä alueella. He olivat hakeutuneet yläasteelle omaan lähikouluunsa (ks. Kalalahti & Varjo 2016). Tavoitteeni toteutuikin tältä osin.

Haastatteluissa kysyin nuorilta, missä he asuvat ja pyysin heitä kertomaan asuinympäristöstään, mutta en pyytänyt heitä määrittelemään tai rajaamaan omaa asuinalueettaan (ks. esim. Kurttila & Tani 1993; Jovero & Horelli 2002). Olen kiinnostunut siitä, minkä merkityksen asuinympäristö saa nuoren kertoessa omasta elämästään ja valinnoistaan. Se, miten oma asuinalue maantieteellisesti rajautuu ja vastaako nuorten käsitys omasta asuinalueestaan hallinnollisia aluejakoja, jää tutkimuksessani vähemmälle huomiolle.

3.3 AINEISTOSTA JA AINEISTONKERUUSTA

Tutkimukseni pääaineisto, ainekirjoitukset ja haastattelut, on kerätty lukuvuonna 2000–2001. Puhun aineiston keräämisestä, vaikka ymmärrän aineiston yhdessä tuotetuksi tuottamiseen liittyvien ehtojen puitteissa (ks. esim. Högbäck & Aaltonen 2015, 19). Varsinainen ainekirjoitusaineisto koostuu 118 ainekirjoituksesta. Ainekirjoituksia on noin neljäkymmentä kultakin alueelta. Ainekirjoituksen yhteydessä nuoret saivat täytettäväkseen taustatietolomakkeen. Tämän lisäaineiston tavoitteena oli tuoda ymmärrystä ainekirjoitus- ja haastatteluaineiston sekä alueellisen kontekstin tarkasteluun. Haastatteluaineisto koostuu 34:stä niin sanottujen tavallisten luokkien oppilaiden haastattelusta. Haastatteluja on kymmenkunta jokaiselta alueelta. (Ks. osajulkaisu III ja IV.) Lisäksi haastattelimme yhdellä alueella kahdeksaa painotetun opetuksen piirissä olevaa nuorta. Nämä haastattelut ovat mukana aineistossa nuorten alueellista kiinnittymistä tarkastelevassa artikkelisamme, jossa havainnollistamme kyselyn tuloksia haastatteluilla. Kyseisen artikkelin haastatteluaineisto koostuu siis yhteensä 42 haastattelusta. (Ks. osajulkaisu II.) Ainekirjoitus- ja haastatteluaineiston lisäksi hyödynän tutkimuksessani Helsinki-Glasgow -kyselyaineistoa. Kyselyaineisto on kerätty kouluterveyskyselyiden yhteydessä vuosina 1998 (N=2420) ja 2004 (N=2477). Nuorten alueellista kiinnittymistä tarkasteleva artikkeli pohjautuu vuoden 1998 kyselyyn (osajulkaisu II). Perheikaan paneutuva artikkeli pohjautuu haastatteluihin sekä vuosien 1998 ja 2004 kyselyihin. (Ks.

osajulkaisu II ja IV, myös Karvonen & Rahkonen 2000; 2002; Karvonen ym. 2001.)

Aineistonkeruuprosessi käynnistyi tutkimusluvan anomisella Helsingin kaupungin opetusvirastosta ja yhteydenotolla koulujen rehtoreihin. Ainekirjoituksista sovittiin rehtorin ja koulun opettajien kanssa. Ainekirjoitukset kirjoitettiin oppituntien aikana ja kirjoittamiseen varattiin aikaa kaksi oppituntia. Valtaosa ainekirjoituksista kirjoitettiin äidinkielen kaksoistunneilla. Se, kuinka pitkään opettaja oli läsnä ainekirjoitustilanteessa ja kuinka paljon hän ohjeisti ainekirjoituksen muotoseikkojen, kuten esimerkiksi kirjoitusmarginaalien, osalta vaihteli. Me tutkijat painotimme sitä, että kyseessä ei ole koulun ainekirjoitus, jota arvioidaan oikeinkirjoituksen tai siisteyden perusteella (ks. myös Palmu 2003, 154). Tutkijakollegani Sakari Karvonen osallistui kaikkiin tavallisten luokkien ainekirjoitustilaisuuksiin ja kirjoitti niistä myös muistiinpanot. Lisäksi hän haastatteli viittä tavallisten luokkien oppilasta ja neljää painotetussa opetuksessa olevaa nuorta. Kävelykierrokset teimme valituilla alueilla yhdessä. Pääsääntöisesti opettaja oli paikalla ainoastaan tunnin alussa. Ainekirjoituksen ohjeistus, tunnin valvonta ja jonkinlaisen järjestyksen ylläpito jäivät meidän tutkijoiden vastuulle. Haastatteluihin oppilaat saivat kaikissa kouluissa osallistua oppituntien aikana.

Oppilaita ja heidän vanhempiaan informoin tutkimuksesta etukäteen kirjeellä. Kirjeessä esittelin lyhyesti tutkimuksen tarkoitusta ja toteutusta. Kerroin, että aineet kirjoitetaan nimettöminä ja samoin haastattelut tehdään nimettöminä. Jatkoin kertomalla, että aineistoa käsitellään luottamuksellisesti ja tutkimuksesta raportoidaan siten, ettei yksittäinen ainekirjoittaja tai haastateltu ole tunnistettavissa. Kerroin myös antavani mielelläni lisätietoja tutkimuksesta. En kuitenkaan saanut huoltajilta enkä nuorilta yhteydenottoa tutkimusta koskien. En siis pyytänyt vanhemmilta erikseen lupaa, jonka turvin heidän lapsensa voisivat osallistua tutkimukseen. 15-vuotiaiden on ajateltu olevan riittävän vanhoja päättämään itse osallistumisestaan tutkimukseen (esim. Mäkelä 2010; Korkiamäki 2013; Kohonen ym. 2019). Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeen mukaan alle 15-vuotiaita tutkittaessa huoltajien informointi ja tutkittavien oma suostumus riittävät silloin, kun tutkimus on suunnattu suurille vastaajamäärille ja kun tutkimuksessa ei käsitellä tutkittavien henkilötietoja (ks. Kohonen ym. 2019).

Omassa tutkimuksessani arvioin nuorten ymmärtävän, mistä tutkimuksessa on kyse ja kykenevän itse päättämään osallistumisestaan. Vaikka erityisesti haastatteluihin kartoitettiin nuorten elämää laajasti, niin arvioin, ettei tutkimusaiheeni ollut erityisen sensitiivinen (vrt. Aaltonen 2006). Minulla ei ollut syytä olettaa, että tutkimukseen osallistumisella olisi negatiivisia vaikutuksia nuorten elämään (ks. esim. Aaltonen 2006, 75; Mäkelä 2010, 83). Haastatteluihin osallistuneet nuoret vaikuttivat kertovan mielellään elämästään ja ajatuksistaan (ks. myös Haikkola 2012, 59). Haastattelujen lopuksi kehoitin nuoria ottamaan minuun yhteyttä, jos jokin asia jäi heitä mietittävään.

Vaikka painotimme tutkimukseen osallistumisen olevan vapaaehtoista, niin koulun oppitunnilla tehty ainekirjoitus kuin myös kyselylomakkeen täyttäminen on saatettu mieltää koulutyöksi, josta on hankala kieltäytyä (ks. Strandell 2010, 100; Korkiamäki 2013, 101–103). Tosin neljä ainekirjoitukseen osallistunutta nuorta jätti ainekirjoituksen kirjoittamatta, mikä puoltaa sitä, että tehtävän vapaaehtoisuus on ymmärretty. Pyytäessäni nuoria haastateltavaksi painotin haastattelun vapaaehtoisuutta. Erityisesti silloin, kun nuori osallistui haastatteluun opettajan ehdotuksesta, pidin tärkeänä korostaa osallistumisen vapaaehtoisuutta. Valtaosa haastatelluista päätyi haastatteluun kuitenkin ilman opettajan myötävaikutusta. Tutkimusta esitellessäni ja vuorovaikutuksessa nuorten kanssa pyrin tuomaan esiin sitä, miten tärkeää on kuulla nuoria heidän hyvinvointiinsa ja elämäänsä liittyvissä asioissa. Tällä tavoin motivoin nuoria osallistumaan tutkimukseen (ks. myös Korkiamäki 2013, 101).

Ennen varsinaisen tutkimusaineiston keräämistä keräsin ainekirjoitusaineiston koealueelta ja tein neljä koehaastattelua. Muotoilin ainekirjoitusaihetta hieman koealueelta kerättyjen ainekirjoitusten ja koulun äidinkielen opettajan kanssa käymieni keskustelujen pohjalta. Haastattelurunko osoittautui koehaastatteluissa pääpiirteissään toimivaksi (ks. liite). Varsinaisen laadullisen pääaineistoni hankinta eteni kaksivaiheisesti. Ensin keräsin ainekirjoitusaineiston ja sen jälkeen tein haastattelut. Halusin tarkastella tutkimusaiheittani kahden erityyppisen ja tuottamishdoiltaan toisistaan poikkeavan aineiston kautta (esim. Aaltonen 2006). Analysoin ainekirjoituksia alustavasti jo ennen haastattelujen tekemistä. Pidin hyvänä sitä, että minun oli mahdollista syventää ainekirjoituksissa esiin nousseita teemoja haastatteluissa. Ajattelin, että ainekirjoitus toimii tutkittaville jonkinlaisena orientaationa tutkimuksen aihepiiriin ja että ainekirjoituksen jälkeen heidän on helpompi osallistua haastatteluun, kun haastattelijan kasvot ovat jo ainekirjoitustilanteesta tutut. En kuitenkaan pyrkinyt yhdistämään ainekirjoitus- ja haastatteluaineistoja eli minulla ei ollut tietoa siitä, mitä haastateltavat olivat ainekirjoituksissaan kirjoittaneet. Halusin aloittaa haastatteluissa ikään kuin tyhjältä pöydältä ja antaa haastateltavan määritellä itse sen, mitä hän haluaa haastattelu-tilanteessa kertoa ja jättää kertomatta. Toki nuoren oli mahdollista viitata itse kirjoittamaansa aineeseen niin halutessaan (vrt. Aaltonen 2006). Ajattelin myös, että ainekirjoitukset ja haastattelut erosivat tuottamishdoiltaan ja aineistotyypiltään toisistaan ja siksi halusin tarkastella niitä erikseen (esim. Aaltonen 2006; Palmu 2003).

Ainekirjoituksen yhteydessä nuoret täyttivät taustatietolomakkeen, jonka avulla kartoitin sitä, missä ja miten nuori asuu ja keitä kuuluu hänen perheeseensä. Kysyin myös vanhempien työllisyystilanteesta ja ammatista sekä siitä, mitä nuori tekee vapaa-ajallaan (ks. myös Aaltonen 2006, 439). Lomakkeen lopussa vapaa sana -osuudessa nuoren oli mahdollista antaa palautetta ainekirjoitusaiheesta ja taustatietolomakkeesta. Lomaketietoja olen tarkastellut lisäaineistona, jonka avulla olen luonut yleiskuvaa

alueellisesta kontekstista ja siitä, eroavatko eri alueilla tutkimukseen osallistuneet nuoret perhetaustansa ja asumisensa osalta toisistaan. Lomakkeen nuorten vapaa-ajanviettoa koskevat avovastaukset ovat myös auttaneet minua orientoitumaan haastatteluihin ja lisänneet ymmärrystäni nuorten elämämpiiristä ja liikkumisesta vapaa-ajalla. Taustatietolomakkeet sekä muistiinpanot ainekirjoitustilanteista ja kävelykierroksilta ovat tuoneet minulle lisäymmärrystä sekä haastattelutilanteisiin että ainekirjoitusten ja haastattelujen analyysiin (vrt. Aaltonen 2006, 63). Taustatietolomakkeessa nuorilta ei kysytty henkilötietoja kuten nimiä tai osoitteita, kuten ei tutkimukseni muunkaan aineiston yhteydessä.

3.3.1 AINEKIRJOITUKSISTA

Ainekirjoitukset kirjoitettiin oppitunnin aikana ja kirjoitukseen osallistuivat kaikki tuona päivänä koulussa olleet nuoret. Ainekirjoitukseen varattiin aikaa kaksi oppituntia. Ennen varsinaista aineiden kirjoittamista esittelin tutkimushanketta lyhyesti ja kerroin, että tarkoituksena on myös haastatella nuoria. Pyysin nuoria täyttämään ensin taustatietolomakkeen ja kävimme myös yhdessä läpi ainekirjoitusohjeistusta. Taustatietolomakkeet ja ainekirjoitukset palautettiin nimettöminä kirjekuorissa. Olin itse paikalla ainekirjoitustilaisuuden ajan tehden havaintoja luokasta ja oppilaiden suhtautumisesta tehtävänantoon. Olin valmistautunut antamaan tarvittaessa lisäohjeistusta. Ainekirjoitustilaisuuden päätyttyä kyselin nuorten halukkuudesta osallistua haastatteluihin ja haastateltaviksi valikoituivat ne nuoret, jotka tuolloin tai myöhemmin koulun tiloissa tavatessamme kertoivat halukkuudestaan tai suostumuksestaan haastateltaviksi.

Ainekirjoituksen ohjeistus sisälsi aihepiiriin johdattelevia apukysymyksiä sekä kaksi esimerkinomaista ainekirjoituksen otsikkoa. Tehtävänanto käytiin myös suullisesti läpi ennen ainekirjoitusta. Sekä kirjallisessa että suullisessa ohjeistuksessa korostettiin sitä, että otsikon saa keksiä myös itse. Yhteen otsikkoon rajattu tehtävänanto ei vaikuttanut toimivalta, vaan halusimme jättää nuorille mahdollisuuden suunnata kirjoitusta itse valitsemansa otsikon suuntaan (vrt. Aaltonen 2006, 70–71; Korkiamäki 2013, 80–81). Ohjeistuksessa pyysimme nuoria kirjoittamaan siitä, millaista he arvelevat omalla asuinalueellaan olevan kymmenen vuoden kuluttua eli vuonna 2010. Pyysimme heitä kirjoittamaan siitä, miltä asuinalueella silloin näyttää ja keitä siellä asuu. Kehotimme heitä myös miettimään, mitä mahdollisia hyviä ja huonoja puolia alueella tuolloin on. Lisäksi pyysimme nuoria kirjoittamaan siitä, millaista he arvelevat oman elämänsä olevan kymmenen vuoden kuluttua, 25-vuotiaina. Mitä he arvelevat silloin tekevänsä ja missä he viettävät aikaansa? Ohjeistuksen sanavalinnoilla houkuttelimme nuoria kirjoittamaan siitä, millaista heidän elämänsä olisi, jos he jäisivät nykyiselle asuinalueelleen. Tarjosimme heille kuitenkin myös mahdollisuutta kirjoittaa elämästään jollakin toisella asuinalueella, mikäli he arvelevat muuttaneensa muualle. Tarjotut otsikot olivat: 1) Minä ja Heikkometsä (Keskikylä,

Vahvamäki) – 10 vuotta myöhemmin 2) Elämää ja asumista Heikkometsässä (Keskikylässä, Vahvamäessä) vuonna 2010. (Ks. osajulkaisu I, vrt. Ollila 2008). Otsikot olivat tietoisesti muotoiltu neutraaleiksi. Emme pyytäneet nuoria kirjoittamaan esimerkiksi Loistavasta Heikkometsästä tai Kurjasta Keskikylästä.

Tulevaisuusaihe valittiin useasta eri syystä. Ensinnäkin ajattelin, että tulevaisuus aiheena saattaisi innostaa nuoria kirjoittamaan. Tulevaisuusaihe saattaisi houkutella ”irrottelemaan” ja kokeilemaan erilaisia kirjoitustyyliä (ks. osajulkaisu II). Tulevaisuusaiheella ajattelin saavani kuitenkin ennen kaikkea tietoa siitä, mitä nuoret ajattelevat asuinalueestaan tällä hetkellä ja myös siitä, minkälaisia alueen tulevaisuuden kehityksestä kertovia merkkejä nuoret kenties havaitsevat asuinympäristössään. Olin erityisen kiinnostunut siitä, näkevätkö nuoret merkkejä siitä, että jotkut asuinalueet olisivat jäämässä selkeästi jälkeen muiden alueiden kehityksestä (esim. Syrjäytymistä ja sosiaalista segregatioita... 1997). Tarkastelin rinnakkain nuoren käsityksiä omista tulevaisuudennäkymistään ja asuinalueen tulevasta kehityskulusta.

Ainekirjoituksessa nuoria pyydettiin siis eläytymään vuoteen 2010 ja kuvittelemaan, millaista heidän nykyisellä asuinalueellaan kymmenen vuoden päästä on. Lisäksi nuoria pyydettiin kertomaan, minkälaista heidän oma elämänsä silloin on ja missä he silloin asuvat. Kaikille kirjoittajille jaettiin sama ohjeistus (vrt. Ollila 2008, 56–57). Ainekirjoitusaihe mahdollisti myös kirjoittamisajankohdan ja vuoden 2010 tilanteen vertailun. Ainekirjoituksessa nuoret saattoivat rakentaa itselleen ja asuinalueelleen joko yhteneviä tai erisuuntaisia tulevaisuudenkulkuja ja -näkyviä. Osassa ainekirjoituksissa nuoret käyttävätkin näitä edellä mainittuja mahdollisuuksia hyväkseen.

Vaikka ainekirjoituksen tehtäväännossa haettiin eläytymistä tulevaan ja tehtävänanto mahdollisti variaation esimerkiksi tulevan asuinpaikan suhteen, niin varsinaisesta eläytymismenetelmästä kehyskertomuksineen ei ole kyse (vrt. Ollila 2008; Eskola 1997). Anne Ollila (2008) tarkasteli omassa väitöstutkimuksessaan nuorten käsityksiä tulevaisuudesta ja paikoista aineistonaan eläytymismenetelmää hyödyntäen kerätyt nuorten kirjoitelmat ja ryhmäkeskustelut. Ollilan kehyskertomuksissa kirjoittajia ohjeistettiin kertomaan omasta elämästään 15 vuoden kuluttua, eläytyen joko menestyjän tai epäonnistujan asemaan ja paikantuen joko nykyiselle asuinalueelleen tai jonnekin toisaalle. Eläytymismenetelmällä saadut kirjoitelmat poikkesivat Ollilan mukaan toisistaan niin sisältönsä kuin myös rakenteensa ja kerronnallisen tyylin osalta. Saman havainnon tein omassa tutkimuksessani. Aineistonkeruuni ei kuitenkaan pohjautunut muunneltuihin kehyskertomuksiin enkä etsinyt aineistosta nimenomaan kehyskertomusten tuottamaa logiikkaa, kuten Ollila omassa työssään (ks. Ollila 2008, 61–62). Vaikka käytin omassa tutkimuksessa yhtä ohjeistusta, niin tämän ohjeistuksen sisällä kirjoittajilla oli kuitenkin paljon liikkumavapautta. Ainekirjoituksia analysoidessani olen kiinnittänyt huomiota siihen, missä määrin nuoret hyödyntävät tätä liikkumavapautta.

Omassa tutkimuksessani, jossa pyysin nuoria eläytymään tulevaisuuteen, jäljitän nuorten käsityksiä omasta asuinympäristöstään. Eläytymismenetelmän on kritisoitu tuottavan pelkästään stereotyyppioita. Eskolan mukaan eläytymismenetelmä tuottaa kuitenkin tyyppillisten vastausten lisäksi poikkeuksellisia vastauksia. Keskeistä ei olekaan hänen mukaansa kysyä, ovatko vastaukset pelkästään stereotyyppioita vaan kiinnittää huomiota siihen, mitä muuta tarinoissa otetaan esiin. Eskolan mukaan stereotyyppiat ovat osa jokapäiväistä elämää. Eläytymismenetelmällä tuotetut tarinat stereotyyppioineen kertovat hänen mukaansa myös siitä, minkälaisien käsitysten perusteella ihmiset tekevät valintoja elämässään. (Eskola 1997, 29, ks. myös Ollila 2008, 57.) Tulkitsen nuorten paikoin stereotyyppisten asuin-aluekirjoitusten kertovan siitä, mitä he näkevät ympärillään, mutta myös yleisimmistä kulttuurisista ilmiöistä ja puhutavoista (ks. osajulkaisu II).

Ainekirjoituksiin osallistui yhteensä 122 tavallisten luokkien oppilasta. Neljä nuorta jätti aineen kokonaan kirjoittamatta. Varsinainen ainekirjoitusaineisto koostuu yhteensä 118 ainekirjoituksesta, joista 48 on tyttöjen kirjoittamia ja 70 poikien kirjoittamia. Ainekirjoituksia oli noin neljäkymmentä jokaisesta koulusta ja kirjoittajien joukossa oli jokaisella alueella hieman enemmän poikia kuin tyttöjä. Kaikissa kouluissa suosituin aineen otsikko oli jonkinlainen muunnelma tarjotuista otsikoista, kuten esimerkiksi ”Minä ja tulevaisuus”, ”Mun mesta 10 vuoden kuluttua” ja ”Elämäni 2010”. Oma muunnelma otsikosta oli erityisen suosittu vahvalla alueella. Muissa kouluissa eri otsikoita käytettiin ainekirjoituksissa tasaisemmin. Aiheen perusteella oli mahdollista kirjoittaa myös kuviteltu, fiktiivinen tarina tulevaisuudesta. Selkeästi kuvitteellisia tarinoita aineistoissa on muutama. Tarja Palmun tapaan (2003, 88) olimme painottaneet ainekirjoituksen ohjeistuksessa sisällön tärkeyttä. Osassa aineista rikotaankin ainekirjoituksen sääntöjä niin muodollisesti kuin myös sisällöllisesti, kuten Palmun keräämissä ainekirjoituksissa. Keräämissäni aineissa kieli on usein puhekielistä ja sanavalinnat ovat ajoittain melko ronskeja.

Puhtaaksikirjoitin kaikki aineet. Ainekirjoitusten pituus vaihteli yhdestä lauseesta lähes yhteen A4-sivuun puhtaaksikirjoitettuna. Yhden lauseen tai virkkeen mittaisia ainekirjoituksia oli ainoastaan muutama. Tulkitsen näiden hyvin lyhyiden kirjoitusten kertovan joko aiheen vaikeudesta tai tylsyydestä tai sitten ylipäättänsä kirjoittamisen vaikeudesta. Keskimäärin ainekirjoitukset ovat 1/3 tai 1/4 A4-sivun mittaisia. Etsin ainekirjoitusaineistosta mahdollisia aluekohtaisia erityispiirteitä. Olen kiinnostunut ainekirjoitusten sisällöstä ja kiinnitän huomiota myös kirjoitustyyliin ja nuorten sanavalintoihin.

3.3.2 HAASTATTELUAINEISTOSTA

Haastatteluaineisto koostuu 34:stä tavallisten luokkien oppilaiden haastatteluista. Haastattelimme kahtakymmentä tyttöä ja neljäätoista poikaa. Heikkoresurssisella alueella haastatteluihin osallistui yhteensä kymmenen nuorta: seitsemän tyttöä ja kolme poikaa. Keskiarvolla ja vahvalla alueella

haastateltujen tyttöjen ja poikien osuudet jakaantuivat tasaisemmin. Keskiarvolla alueella haastatteluun osallistui yhteensä kolmetoista nuorta; seitsemän tyttöä ja kuusi poikaa. Vahvalla alueella haastateltavana oli yhteensä yksitoista nuorta: kuusi tyttöä ja viisi poikaa. Lisäksi haastattelimme keskiarvolla alueella kahdeksaa painotettuun opetukseen osallistuvaa oppilasta, kuutta poikaa ja kahta tyttöä. Nämä haastattelut ovat mukana aineistossa alueellista kiinnittymistä tarkastelevassa osajulkaisussa (ks. osajulkaisu II).

Haastattelut tehtiin oppituntien aikana koulun tiloissa, esim. kirjastossa, vapaana olevissa luokkahuoneissa ja syrjäisellä käytävällä. Muutamista keskeytyksistä ja ulkopuolisista häiriötekijöistä huolimatta haastattelut saatiin vietyä sujuvasti läpi. Haastattelujen ilmapiiri oli hyvä, ja vaikutti siltä, että nuoret kertoivat mielellään ajatuksistaan. Toki se, miten vilkkaasti, vapautuneesti ja pitkästi haastateltavat vastailivat esitettyihin kysymyksiin, vaihteli. Haastattelut erottautuivat ainekirjoituksia selvemmin koulutyöstä. Oletan, että haastatteluihin osallistuminen ymmärrettiin enemmän vapaaehtoiseksi kuin ainekirjoitukseen osallistuminen, vaikka myös haastattelut tehtiin koulun tiloissa ja kouluaikana. Oppilaan rooli ei määritellyt haastattelutilannetta samaan tapaan kuin ainekirjoitustilanteessa (vrt. Strandell 2010, 100, ks. myös Haikkola 2012, 54). Samoin kuin Lotta Haikkolan (2012, 54) tutkimuksessa koulu osoittautui myös omassa tutkimuksessani hyväksi valinnaksi tutkimuspaikaksi. Haikkolan mukaan koulu näyttäytyi nuorille tuttuna tilana, jossa tutkija oli ulkopuolinen ja hieman hämmäntynyt. Itse ajattelen, että koulu on nuorelle tuttu ja myös turvallinen ympäristö osallistua haastatteluun. Verrattuna esimerkiksi kotiin, koulu julkisena tilana jättää nuorelle valinnanvaraa sen suhteen, mitä hän haluaa elämästään kertoa ja paljastaa (vrt. Wrede 2019, 167–168). Haastattelu ei tutkimuksessani ”tunkeudu” yksityiseen tilaan (ks. Tolonen ja Palmu 2007, 102).

Haastattelujen kesto vaihteli hieman alle tunnista puoleentoista tuntiin. Haastattelut nauhoitettiin nuorten luvalla ja litteroitiin sanasta sanaan. Haastattelujen pituus litteroituna vaihtelee 16 sivusta 56 sivuun. Keskimäärin haastattelut ovat 25–30 sivun mittaisia. Haastatteluaineisto koostuu yhteensä noin tuhannesta litteroidusta sivusta. Kuten Johanna Ruusuvuori ja Pirjo Nikander toteavat (2017, 430) analyttiset lähestymistavat määrittävät litteroinnin tarkkuutta. Oma kiinnostukseni kohdistui ensisijaisesti haastattelupuheen sisältöön, mikä on vaikuttanut litteroinnin tarkkuuteen (ks. Ruusuvuori & Nikander 2017). Lähtökohtaisesti ihan kaikkia täytesanoja ja puheen nyansseja, kuten esimerkiksi äänensävyjä ja -voimakkuuksia, ei ole merkitty litteroituun tekstiin, mutta esimerkiksi naurahdukset ja tuhahtukset on kirjattu ylös. Myös tilkesanat on kirjattu erityisesti silloin kun niiden on ajateltu kertovan esimerkiksi epäroinnista. Ruusuvuoren ja Nikanderin (2017, 436) mukaan litterointi on analyysin ensimmäinen vaihe. Omassa tutkimuksessani tein valtaosan haastatteluista itse. Haastattelujen litterointiin sain kuitenkin litterointiapua, mikä tuntui tuolloin

tutkimustaloudellisesti hyvältä ratkaisulta. Laadin litterointia varten ohjeet ja tarkistin valmiit litteroinnit jälkikäteen. Haastatteluaineiston alustava analyysi käynnistyi jo haastatteluja tehdessäni ja jatkui tarkistaessani litterointeja haastattelunauhoituksia kuunnellen.

Haastatteluilla halusin laajentaa ja syventää ainekirjoituksissa esiin nousseiden teemojen tarkastelua liittyen nuorten käsityksiin hyvinvoinnista, omista mahdollisuuksistaan ja asuinympäristön merkityksestä. Ennen haastattelua kävin lyhyesti läpi sitä, mistä haastattelussa on kyse. Kysyin nuorelta lupaa haastattelun nauhoittamiseen ja kerroin haastattelujen luottamuksellisuudesta ja anonymisoinnista (ks. esim. Ranta & Kuula-Luumi 2017). Kehotin nuoria myös ottamaan jälkikäteen yhteyttä minuun, mikäli jokin haastatteluun liittyvä asia jää heitä askarruttamaan tai mikäli he haluavat keskustella haastattelusta ”muuten vaan”.

Haastattelut olivat puolistrukturoituja. Haastatteluja ohjasi teemoittain ryhmitelty kysymysrunko, jonka mukaan haastatteluissa pääsääntöisesti edettiin (ks. liite). Haastattelurunko kuitenkin eli tilanteen mukaan jonkin verran eikä täsmälleen samoja kysymyksiä esitetty kaikille haastatelluille. Myös kysymysten ja teemojen järjestys vaihteli haastattelutilanteen ja keskustelussa jo esiin tulleen mukaisesti. Haastatteluissa pyrittiin kuitenkin siihen, että lopun arvioivat kysymykset esitettiin kaikille haastatelluille samassa muodossa. Tiettyjen sanojen ja käsitteiden käyttöä välttelin haastatteluissa (vrt. Korkiamäki 2013, 85). Vasta haastattelun lopussa kysyin nuorilta, mitä heille tulee mieleen sanasta hyvinvointi ja syrjäytyminen. Tätä ennen olin vältellyt käsitteiden hyvinvointi ja syrjäytyminen käyttöä. Lähestyin haastatteluissa hyvinvointia ja syrjäytymistä esimerkiksi hyvin menemisen ja huonosti menemisen kautta. Välttelin haastatteluissa myös usein negatiivisesti latautunutta lähiö-sanaa (ks. esim. Roivainen 1999; Stjernberg 2017, 14; Stjernberg 2019, 123). Lähiön sijaan puhuin haastatteluissa asuinalueista.

Haastattelumenetelmä mahdollisti tarkentavien lisäkysymysten tekemisen ja tulkintojen tarkistamisen sekä joidenkin kysymysten pois jättämisen, mikäli kyseiset teemat olivat nousseet esiin nuoren puheessa jo aiemmin. Vaikka haastattelut etenivät pitkälti kysymysrunгон mukaisesti, niin pyrin jättämään tilaa myös omaehtoiselle kerronnalle (ks. esim. Granfelt 1998). Pyrin haastatteluissa omalta osaltani edesauttamaan sitä, että vuorovaikutus olisi mahdollisimman rentoa, luottamuksellista ja miellyttävää. Tavoitteena oli, että nuoret voisivat haastatteluissa (niin halutessaan) tuoda vapautuneesti esiin omia ajatuksiaan ja että haastattelujen kautta pääsisin kiinni nuorten käsityksiin hyvinvoinnista (vrt. Granfelt 1998, 37).

Haastattelut alkoivat elämäkertahaastattelujen tapaan avoimella ja laajalla kysymyksellä: ”Kertoisitko, millaista sun elämä on tällä hetkellä”. Mutta toisin kuin kertomushaastatteluissa haastattelu eteni omassa tutkimuksessani kysymysvetoisesti (esim. Estola ym. 2017; Hyvärinen 2017a; 2017b). Halusin tuoda haastattelun alussa esiin oman tietämättömyyteni ja samalla kiinnostukseni nuorten elämää ja haastateltavan nuoren ajatuksia kohtaan

(vrt. Hyvärinen 2017a, 30–32). Avauskysymysten merkitystä on korostettu menetelmäkirjallisuudessa (ks. esim. Hirsjärvi & Hurme 2000). Omassa tutkimuksessani olen ensimmäisestä kysymyksestä lähtien pyrkinyt tuomaan esiin sitä, että haastattelun ajatukset ovat tärkeitä ja arvokkaita ja että oikeita ja vääriä vastauksia ei ole olemassa, toisin kuin koulutehtävissä. Näkemys siitä, että nuori on oman elämänsä ja hyvinvointinsa ”asiantuntija” on ohjannut tutkimustani ja uskon sen välittyneen myös haastatteluille nuorille. Korostamalla nuoren asiantuntemusta ja jättämällä tilaa nuoren omalle kerronnalle pyrin vähentämään haastattelun haastattelijavetoisuutta ja lieventämään haastattelutilanteen hierarkkista asetelmaa (vrt. Granfelt 1998, 37).

Sirkka Hirsjärven ja Helena Hurmeen mukaan haastattelun alkuun sijoitetut laaja-alaiset avauskysymykset antavat haastateltavalle mahdollisuuden käsitellä aihetta itseään kiinnostavasta näkökulmasta ja omien kykyjen mukaisesti (Hirsjärvi & Hurme 2000, 107). Ajattelen, että alun kysymykset johdattelevat myös haastattelijan haastateltavan maailmaan, puhetyyliin ja -rytmiin. Haastattelun alkuketket ovat merkittäviä haastattelun tunnelman ja luottamuksen syntymisen kannalta (ks. Hyvärinen 2017a). Riitta Granfeltin (1998, 39) tapaan olen haastattelijana pyrkinyt olemaan haastattelussa keskittyneesti läsnä ja osoittamaan kiinnostuneisuuttani. Riikka Korkiamäki (2013, 85) kertoo tyytyneensä haastattelijana aktiivisen kuuntelijan rooliin etenkin haastatellessaan puheliaita nuoria, jotka ottivat haastatteluteemat oma-aloitteisesti esiin. Omassa tutkimuksessani pyrin haastatellessani kuuntelemaan aktiivisesti ja osoitin sen, että kuuntelen reagoimalla haastateltavan vastauksiin (ks. Hyvärinen 2017a, 30). En kuitenkaan tuonut haastatteluteemoihin liittyviä omia näkemyksiäni esiin.

Alun johdattelevien kysymysten jälkeen esitin nuorille asumiseen, perheeseen, asuinympäristöön, kouluun, koulunkäyntiin, kavereihin, harrastuksiin ja vapaa-ajan viettoon liittyviä kysymyksiä. Haastattelun ensimmäisen puoliskon kysymysten tarkoituksena oli lisätä ymmärrystäni nuorten elämästä ja alueellisesta kontekstista. Pyrin saamaan nuoren elämästä jonkinlaisen kokonaiskuvan, johon voin peilata nuorten käsityksiä hyvinvoinnista ja arvioita omista mahdollisuuksistaan. Haastattelujen jälkimmäisellä puoliskolla lähestyin hyvinvointia usean eri kysymyksen kautta. Pyysin nuoria arvioimaan omaa elämäänsä; sen hyviä ja huonoja puolia. Lisäksi pyysin heitä kuvailemaan nuorta, jolla heidän mielestään menee hyvin ja nuorta, jolla heidän mielestään menee huonosti. Kysyin nuorten tulevaisuuden suunnitelmista ja elämänkulkuun vaikuttavista tekijöistä. Samaan tapaan kuin elämäkertahaastatteluissa olin kiinnostunut siitä, miten nuoret merkityksellistävät kokemuksiaan suhteessa elämänkulkuunsa (vrt. esim. Estola ym. 2017, 156; Granfelt 1998, 37). Haastattelun loppupuolella pyysin nuoria kertomaan, mitä heille tulee mieleen sanoista hyvinvointi ja syrjäytyminen. Haastattelun lopussa halusin vielä tarjota nuorelle mahdollisuuden nostaa esiin hänelle itselleen tärkeitä

asioita ja antaa palautetta haastattelusta. Samalla pyrin hieman lieventämään haastattelun tutkijavetoisuutta ja päättämään haastattelun huomaavaisesti.

3.3.3 KYSELYAINEISTOSTA

Ainekirjoitus- ja haastatteluaineistojen lisäksi olen kahdessa osajulkaisussani (osajulkaisut II ja IV) hyödyntänyt Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskuksen, nykyisen Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen toteuttaman valtakunnallisen kouluterveyskyselyn yhteydessä vuosina 1998 (N=2420) ja 2004 (N=2477) kerättyä Helsinki-Glasgow -kyselyaineistoa (ks. myös Karvonen & Rahkonen 2000; 2002; Karvonen ym. 2001; Kalalahti 2014). Kyselyaineistot on kerätty oppituntien aikana luokissa opettajien ohjatessa lomakkeiden täyttämistä. Kyselyyn vastattiin nimettömästi ja kyselylomakkeet palautettiin suljetuissa kuorissa.

Siitä, mielsivätkö kouluterveyskyselyyn osallistuneet oppilaat lomakkeiden täyttämisen vapaaehtoiseksi vai osaksi koulutyötä, ei minulla tutkijana ole tietoa. Lomakkeeseen vastaaminen on saattanut muistuttaa koetilannetta, jolloin oppilaat ovat voineet pyrkiä vastaamaan oikein tai siten kuin he kuvittelevat, että heidän kuuluu vastata (ks. myös Korkiamäki 2013, 102–103; Kalalahti 2014, 42). Edellä esitetyistä kouluun tutkimusympäristönä liittyvistä haasteista pidän ensin mainittua vapaaehtoisuuden toteutumista tutkimuksen eettisyyden kannalta tärkeänä. Osallistumisen vapaaehtoisuuden esille tuominen ja vaihtoehtoisen tekemisen tarjoaminen niille, jotka eivät halua osallistua tutkimukseen, edistää vapaaehtoisuuden toteutumista ja tekee tutkimuksesta eettisesti kestävämpää (ks. Korkiamäki 2013, 102).

Vuoden 1998 kyselyn otos kattoi kolme neljäsosaa Helsingin yläasteiden yhdeksänsistä luokista. Otoksesta rajattiin tuolloin pois pienet erityiskoulut ja ruotsinkieliset koulut. Kolmen koulun kieltäytyttyä kyselyssä oli mukana yhteensä 32 koulua. Vuoden 2004 kyselyssä mukana oli 26 koulua. Tuolloin otoksessa oli mukana myös neljä ruotsinkielistä koulua, mutta rajasimme ne omasta tutkimuksestamme pois, sillä tutkimme kyselyaineiston pohjalta perheen kanssa vietetyn ajan muutosta vuodesta 1998 vuoteen 2004. Kyselyaineisto edusti suomenkielisiä yhdeksäsluokkalaisia helsinkiläiskoululaisia. (Ks. osajulkaisu II ja osajulkaisu IV.) Kyselyaineistot kerättiin luokkahuoneissa opettajien valvonnassa ja vastaustilanteessa syntyneitä katoa on vähän (ks. Kalalahti 2014, 36).

Kvantitatiivisen tutkimusperinteeseen nojautuvassa kyselytutkimuksessa keskeistä on ilmiön mitattavuus, eri muuttujien väliset yhteydet ja riippuvuudet sekä mahdollisuus vertailla ilmiötä esim. alueellisesti ja ajallisesti (Alkula ym. 1999, 20–22). Omassa tutkimuksessani tarkastelen kyselyaineistoon pohjautuen hyvinvointiin kytkeytyvien aspektien yleisyyttä, alue- ja sukupuolieroja sekä ajallisia muutoksia nuorten vastauksissa liittyen ajanviettoon perheen kanssa (osajulkaisu II ja osajulkaisu IV). Kouluterveyskyselyn yhteydessä kerättyä kyselyaineistoa on mahdollista tarkastella kaupungin tasolla, suurpiiritasolla ja myös koulukohtaisesti (ks.

esim. Nummelin ym. 2001). Mira Kalalahti (2014, 36) painottaa Helsinki-Glasgow -kyselyaineistoa hyödyntäneessä väitöstutkimuksessaan niin oppilaiden kuin myös koulujen anonymiteetin tärkeyttä tarkasteltaessa kouluittain kerättyä aineistoa. Omassa tutkimuksessani kyselytutkimuksen tuloksia tarkasteltiin suurpiirteisellä (ks. osajulkaisu II ja osajulkaisu IV).

Kyselyssä oli lukuisia nuorten perhetaustaa, vapaa-ajanviettoa, koulunkäyntiä ja terveystyöskäytymistä koskevia kysymyksiä. Tässä tutkimuksessa olemme ottaneet lähempään tarkasteluun nuorten alueellista kiinnittymistä ja perheen kanssa vietettyä aikaa kartoittavat kysymykset. Kyselylomakkeessa nuorten kiinnittymistä selvitettiin kolmivaiheisella kysymyksellä. Ensin nuorilta tiedusteltiin sitä, kuinka tärkeää heille on olla oman lähi(asuin)yhteisönsä jäsen. Kysymystä täsmennettiin viittaamalla esimerkiksi töölöläisyyteen tai kontulalaisuuteen. Toisessa vaiheessa nuorilta kysyttiin helsinkiläisyyden tärkeydestä. Vastausvaihtoehdot olivat lähi(asuin)yhteisön jäsenyyden ja helsinkiläisyyden tärkeydestä kysyttäessä 1) erittäin tärkeää 2) tärkeää 3) melko merkityksetön ja 4) täysin merkityksetön. Lisäksi lomakkeessa kysyttiin nuorten tulevaisuudensuunnitelmista. Nuorilta kysyttiin: Mitä arvelet tekeväsi, kun olet 21-vuotias. Yhtenä osiona kysymyksessä oli: Asun Suomessa. Vastausvaihtoehdot vaihtelivat hyvin todennäköisestä hyvin epätodennäköiseen. Tarkastelimme nuorten vastauksia sukupuolittain ja alueittain. (Ks. osajulkaisu II.) Kyselyllä kartoitettiin myös sitä, kuinka usein nuoret viettävät aikaa perheensä kanssa ja mitä he silloin tekevät. Nuorten piti kyselyssä arvioida sitä, kuinka usein he ruokailevat, katsovat televisiota, käyvät eri paikoissa, kyläilevät, harrastavat liikuntaa tai pelaavat kotona jotain yhdessä perheensä kanssa. Kiinnitimme huomiota siihen, vaihteliko perheen kanssa vietetty aika sukupuolen, perhetaustan tai asuinalueen mukaisesti. (Ks. osajulkaisu IV.)

3.4 ANALYYSIN ETENEMISESTÄ JA LUENTATAVASTA

Tutkimuksen tekeminen näyttäytyy minulle polveilevana ja limittyneitä vaiheita sisältävänä prosessina. Analyysi on läsnä tutkimusprosessin eri vaiheissa (ks. esim. Coffey & Atkinson 1996, 192). Jo tutkimussuunnitelmaa laatiessaan ja kartuttaessaan ymmärrystään tutkimuksen aihepiiristä tutkija samalla kerää aineksia analyysiin (Aaltonen 2018, 373, ks. myös Tolonen 2001, 70–71).

Ymmärrän analyysin Aaltosen (2018, 377) tavoin jatkuvaksi liikkeeksi aineiston yksittäisten havaintojen, aineistokokonaisuudesta tehtyjen havaintojen ja teorian välillä. Kyse on prosessista, jossa aineiston lukeminen, tutkimuskirjallisuuteen paneutuminen, tutkijakollegoiden kanssa keskustelu ja kirjoittaminen vuorottelevat (ks. esim. Coffey & Atkinson 1996, 110; Punch 2005, 274–275; Peltola 2014, 67).

Vaikka analyysi on näin ymmärrettynä osa koko tutkimusprosessia, niin tutkimuksen teosta on usein erotettavissa myös intensiivinen analyysivaihe,

jota Aaltonen (2018, 376) on kutsunut aineistossa asusteluksi. Omassa tutkimuksessani varsinainen intensiivinen analyysivaihe käynnistyi puhtaaksikirjoitettujen ainekirjoitusten ja litteroitujen haastattelujen aineistolähtöisellä, huolellisella lukemisella. Pyrin lukemaan aineistoa ilman vahvoja ennakkokäsityksiä kuitenkin tietoisena siitä, että esiyemmärykseni hyvinvoinnista ja myös arkikokemukseni vaikuttavat tapaani lukea ja nähdä (ks. Korkiamäki 2013, 90–91, myös Peltola 2014, 72). Kävin alkuun läpi ainekirjoitusaineistoa ja haastatteluaineistoa kokonaisuuksina ja sen jälkeen ryhmittelin ja järjestelin aineistoa Atlas.ti -ohjelmaa apuna käyttäen. Teemoittelin aineistoa alkuun haastattelurungon mukaan ja kiinnitin huomiota myös toistuviin teemoihin. Pyrin järjestämään haastatteluaineistoa siten, että pystyin aineistoa myöhemmin lukiessani palauttamaan haastatellun nuoren vastauksen haastattelukontekstiin ja tarkastelemaan sekä haastattelijan kysymystä että nuoren vastausta (ks. esim. Ruusuvoori & Tiittula 2017). Tein aineistosta muistiinpanoja ja tiivistyksiä. Kokosin huomioitani myös alustavasti taulukkomuotoon, mikä helpotti etenkin aineiston tarkastelua alueittain.

Ainekirjoitusaineistoa kävin huolella läpi heti aineiston keräämisen ja tallentamisen jälkeen analysoidessani nuorten käsityksiä omasta asuinalueestaan (osajulkaisu I). Haastatteluaineistoa kävin alkuun läpi kokonaisuutena ja sen jälkeen hieman eri näkökulmista ja eri teemojen kautta useaan kertaan tutkimusprosessin edetessä (osajulkaisu II, osajulkaisu III ja osajulkaisu IV). Kyselyaineistoa olemme tarkastelleet yksittäisten lomakekysymysten ja teemojen osalta hakien vastausta osajulkaisukohtaisiin kysymyksiin (osajulkaisu II ja osajulkaisu IV). Tutkijakollegani Sakari Karvonen vastasi kvantitatiivisen aineiston tarkemmasta analyysistä.

Alkuvaiheen aineiston läpikäymisen ja järjestämisen jälkeen analyysini on edennyt pitkälti osajulkaisukohtaisten tutkimustehtävien mukaisesti. Olen lukenut aineistoa yhä uudestaan erilaisten teemojen sekä teoreettisten kehysten ja käsitteiden kautta (ks. esim. Salo 2015, 181). Temaattinen ja analyttinen luenta ovat vuorotelleet analyysin eri vaiheissa. Aineiston huolellisen analyysin jälkeen olen tehnyt tulkintaa siitä, mistä havaintoni kertovat. Olen peilannut tuloksiani aikaisempaan tutkimukseen ja pyrkinyt käymään keskustelua sen kanssa.

Tutkimuksen teon eri vaiheissa olen lähestynyt aineistoa pääosin osajulkaisujen tutkimusteemojen ja -kysymysten kautta. Lisäksi olen prosessin edetessä käynyt aineistoa tarkemmin läpi esimerkiksi koulutusvalintojen ja nuorten tulevaisuuden suunnitelmien osalta ja paneutunut myös koulutusvalintoja koskevaan tutkimukseen. Koulutusvalintoja ja tulevaisuuden suunnitelmia olen tarkastellut osana hyvinvoinnin problematiikkaa. Nämä aineiston lukukerrat ja kirjallisuuteen perehtymiset ovat vaikuttaneet osaltaan analyysiini ja tulkintaani tutkimusprosessin edetessä (ks. myös Peltola 2014, 66–67).

Yhteenvetoa kirjoittaessani olen arvioinut, päivittänyt ja tulkinnut osajulkaisujani suhteessa tutkimuskokonaisuuteen ja tutkimukseeni

pääkysymyksiin (ks. Nikander & Piattoeva 2014). Alueellisuuden ja alueellisen erilaistumisen näkökulma on ollut läsnä kaikissa osajulkaisuissani. Alueellinen erilaistuminen on ollut hyvinvoinnin ohella läpikulkeva juonne tutkimuksessani. Kahdessa ensimmäisessä osajulkaisuissa hyvinvoinnin alueellisuuden problematiikka on keskiössä.

Ensimmäisessä ainekirjoitusaineistoon pohjautuvassa osajulkaisuissa tarkastelen sitä, miten nuoret kirjoittavat omasta asuinalueestaan ja minkälaisia mielikuvia he omaan asuinalueeseensa liittävät. Kiinnostuksen kohteena oli, vaihtelevatko nuorten tavat kirjoittaa alueittain. Kysyin, miten alueellinen erilaistuminen mahdollisesti näkyy nuorten ainekirjoituksissa. Ainekirjoitusten analyysi eteni siten, että ensin puhtaaksikirjoitin ainekirjoitukset ja myös ainekirjoitusten yhteydessä täytetyt taustatietolomakkeet. Samalla kirjasin ylös havaintojani ja ainekirjoitusten herättämiä ajatuksia. Kunkin ainekirjoituksen tunnistetietoihin kirjasin taustatietolomakkeista tiedot, jotka helpottivat ainekirjoitusten tarkastelua alueittain, sukupuolittain ja myös asumismuodoittain. Käydessäni ainekirjoituksia ensimmäisiä kertoja läpi kiinnitin huomiota otsikon valintaan, kirjoituksen pituuteen, tyyliin sekä siihen, missä määrin ainekirjoituksessa kirjoitetaan asuinalueesta ja missä määrin kirjoittajan omista tulevaisuudennäkymistä. Halusin myös saada yleiskuvan siitä, eroavatko eri alueilla kirjoitetut ainekirjoitukset toisistaan ja onko tyttöjen ja poikien kirjoituksissa eroavaisuuksia. Tallensin kaikki ainekirjoitukset Atlas.ti -ohjelmaan. Käytin ohjelmaa apuna aineiston järjestämisessä ja temaattisessa tarkastelussa.

Ainekirjoitusaineistoa tarkastellessani kiinnitin huomiota siihen, mitä teemoja nuoret ottavat kirjoituksissaan esiin ja mitkä teemat jäävät kirjoituksissa vähemmälle huomiolle. Temaattisessa tarkastelussa hyödynsin esimerkiksi lähiöiden uudistusprojekteista tuttua jaottelua fyysiseen, toiminnalliseen ja sosiaaliseen ympäristöön (esim. Helsingin lähiöprojekti 1996–1999, 8, ks. myös Taponen ym. 1986). Jaottelua fyysisiin, toiminnallisiin ja sosiaalisiin ominaisuuksiin on käytetty myös tutkittaessa ympäristön arvottamista ja miellyttävyyttä (Ilmonen 2000, 193, vrt. Roivainen 1999, 56). Omassa tutkimuksessani viitataan fyysisellä ympäristöllä sekä rakennettuun että luonnonympäristöön. Toiminnallisella ympäristöllä viitataan palveluihin sekä erilaisiin toiminta- ja harrastusmahdollisuuksiin. Esimerkiksi kauppapalvelut ja kulkuyhteydet kuuluvat tähän ryhmään. Alueella asuviin ihmisiin, alueen rauhallisuuteen ja turvallisuuteen sekä toisaalta rauhattomuuteen ja turvattomuuteen liittyvien kommenttien olen tulkinut kertovan sosiaalisesta ympäristöstä (vrt. Hiltunen 2008, 8). Aineistoa läpikäydessäni olen kiinnittänyt huomiota siihen, missä määrin ja miten nuoret viittaavat kirjoituksissaan fyysiseen, toiminnalliseen ja sosiaaliseen ympäristöön.

Olen myös tarkastellut ainekirjoituksia sen suhteen, arvotetaanko niissä omaa asuinympäristöä ja alueen tulevaisuutta. Kiinnitin huomiota siihen, olivatko kirjoittajan ja asuinalueen tulevaisuudennäkymät samansuuntaisia.

Havaitessani aineissa ristiriitaisuuksia tai jännitteitä suhteessa omaan asuinympäristöön palasin lukemaan aineistoa tästä näkökulmasta uudestaan ja yhä tarkemmin. Tunnistin erilaisia kirjoitustapoja ja -tyylejä ja kiinnitin huomiota sanavalintoihin ja ilmaisuihin. Havaitsin osassa ainekirjoituksista fiktiivisiä piirteitä ja ironisia sävyjä. Olen ainekirjoituksia analysoidessani hyödyntänyt narratiivisesta analyysistä tuttuja ideoita tarkastellessani esimerkiksi sitä, miten nuoret kirjoittavat tapahtumista ja niiden seurauksista. En kuitenkaan ole analysoinut ainekirjoituksia systemaattisesti tarinan narratiivisen rakenteen osalta kuten Anne Ollila (2008, 61–65) tekee analysoidessaan nuorten kirjoitelmia juonen ja toimijuuden näkökulmasta.

Aineistolähtöinen temaattinen luenta nosti esiin alueiden sisäisen eriytymisen ja sosiaaliset ongelmat, joista kirjoittaessaan nuoret käyttivät toistuvasti samoja vahvoja ilmaisuja. Tarkastelin ainekirjoituksia alueittain etsien mahdollisia alueellisia erityispiirteitä. Tarkastelin myös rinnakkain tyttöjen ja poikien kirjoittamia ainekirjoituksia etsien yhtäläisyyksiä ja eroja. Luin ainekirjoituksia aikaisemman nuorten ympäristösuhteesta ja alueellisesta eriytymisestä kertovan tutkimuksen kanssa ja tein tulkintaa siitä, mistä nuorten asuinaluekirjoitukset kertovat. Peilasin havaintojani segregatio- ja lähiötutkimukseen ja tunnistin kirjoituksista viitteitä myös nuorisokulttuurisista ilmiöistä ja median tavoista puhua tulevaisuudesta. (Ks. osajulkaisu I.)

Toisessa osajulkaisussa lähestymme nuorten hyvinvointia alueellisen kiinnittymisen kautta. Haastattelu- ja kyselyaineistoon pohjautuvassa osajulkaisussa tarkastelun kohteena on nuorten alueellinen kiinnittyminen myöhäismodernin nuoruuden kontekstissa. Kysymme, mihin helsinkiläisnuoret alueellisesti kiinnittyvät, vaihteleeko kiinnittyminen eri puolilla kaupunkia ja eroavatko tytöt ja pojat toisistaan suhteessa alueelliseen kiinnittymiseen. Lisäksi kysymme, näyttäytykö nuorten Helsinki monikulttuurisena, kansainvälisenä, suvaitsevaisena ja vireänä metropolina vai kenties sosiaalisten ongelmien värittämänä suurkaupunkina. Lähestymme kysymyksiä sekä kyselyaineiston että haastatteluaineiston avulla kvantitatiivista ja kvalitatiivista analyysia hyödyntäen.

Kyselylomakkeen kysymysten pohjalta analysoimme lähi(asuin)yhteisön jäsenyyden ja helsinkiläisyyden merkitystä nuorille. Kansainvälisyyttä lähestymme nuorten tulevaisuuden asumissuunnitelmia koskevan kysymyksen kautta. Lomakkeessa kysyttiin, kuinka todennäköisenä nuoret pitivät sitä, että he asuvat tulevaisuudessa Suomessa. Muuttosuunnitelmia ja ulkomailla asumista pidimme osoituksena kansainvälistymisestä. Tarkastelimme nuorten vastauksia sukupuolittain ja alueittain ristiintaulukointia hyödyntäen. Alue-eroja tarkastelimme suurpiiritasolla.

Haastatteluaineiston avulla havainnollistimme kyselyn tuloksia ja syvensimme tarkasteluamme nuorten merkityksenantojen osalta. Luimme haastatteluja läpi kiinnittäen erityistä huomiota siihen, mitä nuoret kertovat asuinalueestaan, asumistavoistaan ja -arvostuksistaan sekä liikkumisestaan vapaa-ajalla. Tarkastelimme, miten helsinkiläisyys, kaupunkilaisuus ja

kansainvälisyys ilmenevät nuorten kertoessa arjestaan ja arvostuksistaan. Haastatteluissa nuorilta kysyttiin myös suoraan alueellisesta kiinnittymisestä. Kysyimme, tunteeko nuori itsensä esimerkiksi keskikyläläiseksi vai enemmän helsinkiläiseksi. Luimme erityisellä tarkkuudella näitä alueellisesta kiinnittymisestä ja paikallisyhteisyydestä kertovia haastatteluosuuksia. Haastatteluja emme tarkastelleet tässä osatutkimuksessa alueittain. Peilasimme kyselytuloksia ja haastatteluja myöhäismodernista nuoruudesta ja nuorten ympäristösuhteesta kertoviin aikaisempiin tutkimuksiin. Tarkastelimme nuorten alueellista kiinnittymistä suurkaupunkilaisuuden, kansainvälistymisen ja monikulttuurisuuden kontekstissa. (Ks. osajulkaisu II.)

Kolmannessa haastatteluaineistoon pohjautuvassa osajulkaisussa tarkastelemme nuorten käsityksiä hyvinvoinnista ja syrjäytymisestä alueellisuuden näkökulmasta. Kysymme ensinnäkin, miten nuoret ymmärtävät hyvinvoinnin ja syrjäytymisen ja minkälaisen painoarvon hyvinvoinnin eri osa-alueet saavat nuorten käsitysten kautta tarkasteltaessa. Toiseksi kysymme, mitä nuorten käsitykset ja syrjäytymisen määritelmät kertovat asuinympäristön merkityksestä hyvinvoinnille. Tässäkin osajulkaisussa etsimme nuorten käsityksistä mahdollisia alueellisia erityispiirteitä. Peilaamme tuloksia tilastoihin perustuvan tutkimuksen tietoon hyvinvoinnista, Allardtin (1976) hyvinvoinnin ulottuvuuksiin sekä aikaisempien tutkimusten havaintoihin asuinympäristön vaikutuksista ja merkityksestä nuorille.

Aineistoa analysoidessani olen lukenut haastatteluja läpi kokonaisuuksina ja sen jälkeen palannut lukemaan tarkemmin hyvinvointiin ja pahoinvointiin liittyviä osuuksia. Olen lähtenyt liikkeelle aineistolähtöisen analyysin keinoin teemoitellen aineistoa haastattelurungon mukaan ja kiinnittäen huomiota toistuviin teemoihin. Haastatteluissa olen lähestynyt hyvinvointia ja pahoinvointia monesta eri suunnasta ja usean eri kysymyksen kautta. Aineistoa analysoidessani olen tarkastellut rinnakkain nuorten käsityksiä tämän hetken hyvinvoinnista ja tulevaisuuden hyvinvoinnista. Lisäksi olen kiinnittänyt huomiota siihen, miten hyvinvointi määrittyy, kun nuoret tarkastelevat sitä oman elämänsä kautta ja kun he puhuvat hyvinvoinnista yleisemmin. Asuinalueen merkitystä hyvinvoinnille olen lähestynyt tarkastelemalla ensinnäkin sitä, missä määrin nuoret viittaavat asuinympäristöön kertoessaan hyvinvoinnista ja toiseksi millaiset seikat painottuvat nuorten käsityksissä eri alueilla. Haastatelluilta on myös erikseen kysytty asuinympäristön mahdollisista vaikutuksista nuoren elämäntilanteeseen. Aineistoa analysoidessani olen tarkastellut nuorten käsityksiä hyvinvoinnista ja asuinympäristön merkityksestä rinnakkain sen kanssa, miten nuoret kuvailevat omaa asuinaluettaan.

Olen ryhmitellyt haastatteluaineistoa Atlas.ti -ohjelmaa apuna käyttäen hyvinvointia kuvaavien yläteemojen alle ja tehnyt alueellisia aineistokoosteita. Lisäksi olen tehnyt aineistosta tiivistelmiä ja tyypittelyjä, joita olen hyödyntänyt aineistoa analysoidessani. Alueellisten ja teemoittaisten

aineistokoosteiden rinnalla olen lukenut yksittäisiä kokonaisia haastatteluja (ks. myös Peltola 2014, 66–71). Olen tarkastellut, miten yksittäinen haastateltu kertoo hyvinvoinnista eri konteksteissa ja minkälainen kokonaiskuva tästä syntyy. Tätä ymmärrystä olen hyödyntänyt lukiessani alueellisia ja teemoittaisia koosteita ja etsiessäni nuorten merkityksellistämisen tapoja. Aineiston läpikäymisen rinnalla olen lukenut nuorten hyvinvointia ja syrjäytymistä sekä alueellista eriytymistä ja asuinympäristön merkitystä hyvinvoinnille tarkastelevia tutkimuksia. Olen hahmotellut aineiston pohjalta hyvinvoinnin ja syrjäytymisen ulottuvuuksia ja peilannut niitä aikaisempaan tutkimuskirjallisuuteen. (Ks. osajulkaisu III.)

Neljännessä osajulkaisussa tutkimuskohteina ovat nuorten perhe-elämä ja perheen kanssa vietetty aika. Jäljitämme tässä osajulkaisussa perheen ja perheajan (family time) merkitystä nuorelle. Perheajan käsitteellä viittaamme skottitutkijoiden tapaan yhdessäoloon ja erityyppiseen toimintaan ja tekemiseen perheen kanssa (Sweeting ym. 1998). Osajulkaisu pohjautuu sekä haastatteluaineistoon, että vuosina 1998 ja 2004 kerättyihin kyselyaineistoihin.

Kyselyaineistoa kvantitatiivisesti analysoimalla olemme selvittäneet, mitä nuoret tekevät yhdessä perheensä kanssa, minkälaiset perheet viettävät eniten aikaa yhdessä ja onko perheiden yhteinen ajankäyttö muuttunut vuodesta 1998 vuoteen 2004. Olemme tarkastelleet aineistoa vastaajan sukupuolen, perhetyyppin, vanhempien koulutuksen ja asuinalueen mukaan.

Kyselyaineiston pohjalta analysoimme ensin, mitä nuoret tekevät perheensä kanssa. Tarkastelimme tuloksia erikseen tyttöjen ja poikien osalta. Tarkastelimme myös, onko näissä perheaktiiviteeteissa tapahtunut muutoksia vuodesta 1998 vuoteen 2004. Seuraavaksi tutkimme erityyppisten perheaktiiviteettien välisiä korrelaatiota ja analysoimme aktiiviteettien välisiä riippuvuuksia faktorianalyysin avulla. Jatkoimme analyysia luomalla perheajasta kertovan summamuuttujan (familytime score). Lopuksi tutkimme perheajan sekä perherakenteesta, vanhempien koulutuksesta ja asuinalueesta kertovien taustatekijöiden välisiä yhteyksiä lineaarisen regressiomallin avulla.

Laadullisen aineiston analyysi eteni siten, että ensin luimme haastatteluja läpi kiinnittäen huomiota kaikkiin niihin kohtiin, joissa haastatellut nuoret viittasivat perheeseen. Seuraavaksi luimme haastatteluotteita tarkemmin selvittääksemme, miten ja missä yhteyksissä nuoret perheestään puhuivat. Lopuksi kiinnitimme huomiota erityisesti niihin kohtiin, joissa haastatellut kertoivat siitä, mitä he perheenjäsentensä kanssa tekevät. Tarkastelimme, minkä merkityksen perheen kanssa vietetty aika saa nuoren kertoessa omasta elämästään. Olimme erityisen kiinnostuneita nuorten ajankäytön ja perheen merkityksen suhteesta. Lähestyimme nuorten perheaikaa kvantitatiivista ja kvalitatiivista analyysia yhdistäen ja peilasimme saamiamme tuloksia aikaisempiin perhe-elämää ja vanhemmuutta tarkasteleviin tutkimuksiin. (Ks. osajulkaisu IV.)

3.5 TUTKIMUKSEN TEON EETTISET KYSYMYKSET JA TUTKIJAN POSITIO

Olen pyrkinyt tekemään refleksiivistä ja eettisesti kestäväää tutkimusta. Eettisten kysymysten pohdinta on kulkenut mukana tutkimuksen teon eri vaiheissa tutkimusaiheen ja näkökulman valinnasta aineiston keräämiseen, tutkimuksen analyysiin ja kirjoittamiseen (ks. esim. Kuula 2006; Vehkalahti ym. 2010). Olen tarkastellut eettisiä kysymyksiä erityisesti suhteessa tutkittaviin sekä tutkijan ja tutkittavien väliseen vuorovaikutukseen ja valtasuhteisiin (esim. Tolonen & Palmu 2007; Peltola 2014, 7). Olen pohtinut omaa tutkijan positiotani ja sen vaikutuksia niin aineiston tuottamistilanteessa kuin myös aineistoa analysoidessani ja tulkitessani. Lisäksi olen pyrkinyt arvioimaan tutkimusasetelmani toimivuutta ja pohtinut yleisemmin tutkimukseni lähestymistapaan ja metodologisiin valintoihin liittyviä kysymyksiä. Riitta Högbäckin ja Sanna Aaltosen tapaan ymmärrän refleksiivisuuden tutkimuksen teon metodologiseksi apuvälineeksi. Heidän mukaansa refleksiivisuuden avulla tavoitellaan ”kontekstitietoista, elämismailmalle herkistynyttä ja eettisesti kestävämpää tutkimusta.” (Högbäck & Aaltonen 2015, 13.)

Ihmistieteellistä tutkimusta koskeissa eettisissä periaatteissa painotetaan tutkittavien itsemääräämisoikeuden kunnioittamista, vahingoittamisen välttämistä sekä yksityisyydestä ja tietosuojasta huolehtimista (Tutkimuseettisen neuvottelukunnan mietintö 2009; Kuula 2006, ks. myös Kohonen ym. 2019). Näitä periaatteita olen pyrkinyt noudattamaan myös omassa tutkimuksessani. Kytken tutkimuseettiset kysymykset ennen kaikkea tutkimuksen teon käytäntöihin ja niihin valintoihin, joita tutkija joutuu tekemään tutkimusprosessin eri vaiheissa, suunnittelusta ja toteutuksesta tutkimuksesta raportointiin (ks. Vehkalahti ym. 2010; Rutanen & Vehkalahti 2019, 25).

Keskeisin omaa tutkimustani koko tutkimusprosessin ajan ohjannut eettinen periaate on ollut tutkittavien arvostaminen ja itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen, minkä toivon välittyneen myös tutkittaville kohtaamisissamme ja erityisesti haastattelutilanteissa (ks. Hyvärinen 2017a, 30–34). Olen pyrkinyt tekemään tutkimukseen osallistumisen tutkittaville mahdollisimman vaivattomaksi ja miellyttäväksi tai ainakin olen viimeiseen asti pyrkinyt välttämään mielipahan tuottamista. Olen pitänyt tärkeänä sitä, että nuori kokee haastattelun ilmapiirin turvalliseksi (ks. esim. Toiviainen 2019, 66).

Ennen tutkimusta olen informoinut tutkittavia ja myös heidän vanhempiaan tutkimuksen aihepiiristä ja toteutuksesta ja tarjonnut nuorille mahdollisuuden arvioida omaa osallistumistaan tutkimukseen. Olen korostanut tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuutta. Koulussa oppituntien aikana toteutettujen ainekirjoitusten kohdalla jäin kuitenkin pohtimaan sitä, kuinka vapaaehtoiseksi nuoret osallistumisen kokivat. Haastattelut koin tässä suhteessa helpommiksi. Erityisesti silloin, kun nuori

osallistui haastatteluun opettajan ehdotuksesta, koin kuitenkin tarvetta painottaa haastattelun vapaaehtoisuutta vielä ennen haastattelun alkua. Vaikka haastatteluja ohjasi kysymysrunko, niin pyrin jättämään tilaa nuorten omalle kerronnalle. Pyrin haastatteluissa osoittamaan kiinnostuneisuutta ja kuuntelemaan – jättäen kuitenkin nuorelle vapauden valita, kuinka paljon hän itsestään ja ajatuksistaan kertoo (ks. esim. Toiviainen 2019, 66). Pyrin huomioimaan nuoren puherytmin ja -tyylin sekä vireystilan. Uskon, että hyväksyvä, arvostava ja rento asenne edesauttoi luottamuksen synnyssä haastattelutilanteissa (ks. esim. Hyvärinen 2017a). Osallistumisen vapaaehtoisuus tarkoitti minulle myös sitä, että haastateltava nuori olisi voinut halutessaan keskeyttää tutkimukseen ja haastatteluun osallistumisen missä vaiheessa tahansa (esim. Kuula 2006, 107).

Pyrin myös kaikissa tutkimuksen teon vaiheissa välttämään tutkittavien vahingoittamista ja kunnioittamaan heidän yksityisyyttään (ks. Kuula 2006; Alderson & Morrow 2011). Olen pyrkinyt säilyttämään kunnioittavan ja arvostavan asenteen niin haastattelutilanteissa kuin myös tutkimuksestani kirjoittaessani (ks. Kuula 2006, 63; myös Aaltonen 2018, 381). Olen raportoinut tutkimuksesta siten, ettei yksittäinen ainekirjoittaja tai haastateltu ole tunnistettavissa. Olen muokannut ainekirjoitus- ja haastattelusitaatteja ja poistanut niistä tietoja, joiden perusteella kirjoittaja saattaisi olla tunnistettavissa. Olen pyrkinyt turvaamaan myös koulujen ja asuinalueiden tunnistamattomuuden. Olen pitänyt erityisen tärkeänä sitä, että kirjoitan nuorista ja asuinalueista arvostavaan sävyyn, ilman leimaamista.

Tutkimukseni lähtökohtana ollut ajastusta siitä, että nuorten hyvinvointia koskevan indikaattoritiedon rinnalla tarkastellaan nuorten näkemyksiä hyvinvoinnista, pidän tärkeänä ja myös eettisesti perusteltuna. Olen tutkimuksellani halunnut tuoda esiin nuorten käsityksiä hyvinvoinnista, mutta tiedostan hyvin oman asemani tutkijana tutkimusprosessin eri vaiheissa ja osuuteni nuorten käsitysten tuottamisessa. Tutkijana vastaan tutkimusasetelman laadinnasta, kysymysten muotoilusta sekä aineiston tulkinnasta ja raportoinnista. Haastateltavien autenttinen ääni ei siirry tutkimukseen heidän omilla ehdoillaan, vaan tutkija on aina mukana äänen tuottamisessa, kuten Aaltonen (2018, 382) toteaa. Tutkija valikoi, mitä hän aineistostaan nostaa esiin ja minkälaisen tarinan hän tutkimuksellaan kertoo. Kuitenkin ajattelen, että omassa tutkimuksessani pääsen laadullisen aineiston kautta lähemmäs nuorten merkityksenantoja kuin esimerkiksi pelkkiin kyselyaineistoihin perustuvissa tutkimuksissa (ks. Aaltonen 2018, 382). Ajattelen myös, että tutkimuksellani pystyn tuomaan esiin nuorten hyvinvointiin ja asuinympäristön liittämien käsitysten ja merkityksellistämisen tapojen kirjoa (vrt. Toiviainen 2019, 69).

Tutkimuksen teon asetelma ja etenkin haastattelutilanne ei ole tasa-arvoinen, vaan se asettaa tutkijan valta-asemaan suhteessa tutkittavaan (esim. Kvale 2006; Tolonen & Palmu 2007; Hyvärinen 2017a, 17; Toiviainen 2019, 68–69). Haastattelutilanteessa olen pyrkinyt olemaan läsnä tutkijana ja nuorten asioista kiinnostuneena aikuisena, mutta kuten Högbacka ja Aaltonen

(2015, 17) toteavat haastattelun kaltaisissa tilanteissa kannamme mukana myös muita identiteettejä. Siihen, miten tutkimani nuoret minut kohtaamistilanteissa loppujen lopuksi näkivät, on vaikea päästä kiinni.

Niin haastattelutilanteissa kuin myös tutkimusprosessin muissa vaiheissa tutkija on läsnä elämäkokemuksineen, arvoineen ja esiyymmärryksineen (ks. esim. Peltola 2014, 72; Korkiamäki 2013, 90). Tutkimusprosessin edetessä olen pohtinut erityisesti sitä, miten kokemusteni ja aikaisempien tutkimusten kautta syntynyt esiyymmärrykseni nuorista, hyvinvoinnista ja alueellisista eroista ovat vaikuttaneet tutkimusasetelmani rakentumiseen ja tulkintoihini. Lapsuuteni ja nuoruuteni heikkoresurssiseksi luokiteltavalla alueella Helsingissä asuneena ns. lähiöelämä on minulle tuttua ja tästä tuttuudesta on ollut minulle hyötyä tutkimusasetelmaa rakentaessani, aineistoa kerätessäni ja tarkentavia kysymyksiä niin tutkittaville, itselleni kuin työlleni esittäessäni. Toisaalta jotkut seikat ovat saattaneet jäädä tarkastelussani vähemmälle huomiolle tuttuuden vuoksi. Aineistoa analysoidessani pyrin kiinnittämään erityistä huomiota niihin näkemyksiin, jotka olivat erisuuntaisia kuin omat havaintoni ja mielikuvani. Aineistoa kerätessäni oma nuoruuteni oli kuitenkin jo kaukana takana päin enkä oletanut, että nuorten elämismailma olisi samankaltainen kuin omassa nuoruudessa. Kuuntelin erityisen herkillä korvalla nuorten kertomaa omasta elämästään. Omat kokemukseni lapsuudesta ja nuoruudesta monessa mielessä heterogeeniseksi mieltämältäni asuinalueelta ovat vaikuttaneet omiin odotuksiini myös siten, etten ajatellut kuulevani yhtä tarinaa vaan useita erilaisia tarinoita kultakin alueelta. Tiivistäen voisi todeta, että silloin, kun olen aineistoa läpikäydessäni törmännyt erityisen tutuilta tai vierailta kuulostaviin näkemyksiin, olen pyrkinyt tarkentamaan katsettani entisestään. Olen pyrkinyt työskentelemään tuttuuden ja vierauden välisellä rajamaalla ja tunnustamaan niin tuttuuden kuin myös vierauden moniselitteisyyden, kuten Amanda Coffey (2005, 222) kehottaa.

Tutkimusprosessin edetessä ja väitöstutkimukseni yhteenvedoa kirjoittaessani olen pohtinut sitä, miten tutkimukseni aikajänne on vaikuttanut erityisesti teoreettismetodologisiin valintoihini ja tulkintoihini. Olen ymmärtänyt yhteenvedon omaksi tarinakseen, jossa vastaan väitöstutkimukseni pääkysymyksiin osajulkaisujen ja tutkimuskirjallisuuden kautta. Osajulkaisut näyttäytyvät minulle aineistona, jota olen päivittänyt, tulkinnut uudelleen ja arvioinut yhteenvedossa (ks. Nikander & Piattoeva 2014, 57). Olen kirjoittanut yhteenvedoa tietoisena siitä, että tutkimukseni on sidoksissa kokemuksiini ja erityisesti lukemaani tutkimuskirjallisuuteen (ks. myös Toiviainen 2019, 67). Ajallisuus vaikuttaa tutkimusprosessin eri vaiheissa ja myös tutkijan asema muuntuu tutkimusprosessin edetessä (ks. Tolonen & Palmu 2007, 103). Toisessa ajassa ja paikassa väitös-tutkimuksestani olisi tullut toisenlainen.

4 TULOKSET JA NIIDEN MERKITTÄVYYDEN ARVIOINTI

Edellä olen esitellyt tutkimukseni lähestymistapaa ja kuvannut tutkimukseni etenemisen osajulkaisukohtaisten tutkimuskysymysten kautta kohti yhteenvedoa. Olen kuvannut sitä, miten neljä osajulkaisuani eroavat toisistaan kysymyksenasettelun, aineiston, analyysin ja myös käsitteellisen lähestymistavan osalta.

Tässä yhteenvedon tulosluvussa käyn ensin läpi kunkin osajulkaisun keskeiset tulokset suhteessa tutkimukseni pääkysymyksiin uudemman tutkimuksen kanssa keskustellen (alaluku 4.1). Esittelen tulokset tutkimukseni etenemisen mukaisessa järjestyksessä. Tutkimukseni tulokset ovat rakentuneet prosessissa, jossa aiempien osajulkaisujen tulokset ovat osaltaan vaikuttaneet niin uusien kysymysten esittämiseen kuin myös saatujen tulosten tulkintaan.

Sen jälkeen tulkitseen osajulkaisuja tarkemmin hyvinvointiin ja alueelliseen erilaistumisen kytkeytyvän käsitteellisen keskustelun kautta (alaluku 4.2). Peilaan osajulkaisukohtaisia tuloksia hyvinvointitutkimukseen ja alueellisen eriytymisen tutkimukseen. Esittelen tämän ”metallukemisen” tuloksia (vrt. Korkiamäki 2013, 126) ja pohdin tutkimukseni antia hyvinvoinnin ja alueellisen eriytymisen tutkimukselle.

4.1 NUORTEN KÄSITYKSET HYVINVOINNISTA JA ASUINYMPÄRISTÖN MERKITYS HYVINVOINNILLE

Väitöstutkimukseni neljä osajulkaisua tarjoavat neljä eri näkökulmaa nuorten hyvinvointiin alueellisen erilaistumisen kontekstissa. Tässä alaluvussa esittelen osajulkaisujen antamat vastaukset tutkimukseni pääkysymyksiin ja peilaan havaintojani myös uudempaan tutkimuskirjallisuuteen päivittäen samalla tutkimustani.

Ensimmäinen ainekirjoitusaineistoon pohjautuva osajulkaisu vastaa osaltaan kumpaankin tutkimukseni pääkysymykseen. Osajulkaisun kautta haen vastausta ensinnäkin siihen, miten nuoret ymmärtävät hyvinvoinnin ja erityisesti siihen, minkä merkityksen asuinympäristö saa osana hyvinvointia. Toiseksi haen vastausta siihen, miten alueellinen erilaistuminen näyttäytyy nuorten ainekirjoituksissa.

Tutkin osajulkaisussa sitä, miten nuoret kirjoittivat omasta asuin-alueestaan ja sen tulevaisuudesta sekä omasta tulevaisuudestaan (ks. osajulkaisu I). Lähtökohdiltaan ensimmäinen osajulkaisu kytkeytyi aikaisempien tutkimusten havaintoihin alueellisen erilaistumisen voimistumisesta pääkaupunkiseudulla 1990-luvulla (ks. esim. Kortteinen & Vaattovaara 1999). Se, että kaupunkien ongelmien ajateltiin paikantuvan

erityisesti lähiöihin, joissa nuoret erottautuivat vielä erityiseksi ongelmaryhmäkseen (Syrjäytymistä ja sosiaalista segregatiota... 1997, 29; Roivainen 1998), teki tutkimusaiheestani erityisen kiinnostavan. Tutkin, minkälaisia mielikuvia nuoret asuinalueeseensa liittävät ja vaihtelevatko nuorten tavat kirjoittaa eri alueilla. Asuinalueeseen liitettyjen mielikuvien ja alueen maineen on havaittu vaikuttavan alueiden eriytymiskehitykseen (esim. Bäcklund & Schulman 2000; 2003; Seppänen ym. 2012, 64, vrt. Vilkama & Bernelius 2019). Tutkimuksissa on myös havaittu, että nuoret ovat tietoisia oman asuinalueensa maineesta ja alueeseen julkisuudessa liitetystä kielteisistä mielikuvista. Alueen huonosta maineesta voi tulla nuorille taakka. (Ks. esim. Bush ym. 2001; Jovero & Horelli 2002; Ollila 2008; Alppivuori 2010, vrt. Junnilainen 2019, 245-247.)

Havaitsin, että nuorten tavat katsoa ja arvottaa asuinympäristöään sekä kirjoittaa siitä ovat moninaiset. Nuoret viittasivat ainekirjoituksissaan niin fyysiseen, toiminnalliseen kuin myös sosiaaliseen ympäristöön (ks. myös Helsingin lähiöprojekti 1996–1999, vrt. Ilmonen 2000, 193, Roivainen 1999, 56). Vaikka nuoret mainitsivat kirjoituksissaan esimerkiksi koulurakennusten kunnostuksen tarpeesta ja kantoivat huolta luonnon ympäristön häviämisestä tulevaisuuden lisärakentamisen tieltä (vrt. Nasar 1998; Bäcklund 1998; Ilmonen 2000), niin kaiken kaikkiaan he tarkastelivat ja arvottivat fyysistä ympäristöä erityisesti rakennetun ympäristön osalta melko vähän. Tulkitsin tämän kertovan siitä, että nuoret tarkastelevat asuinympäristöään omasta elämäntilanteestaan käsin ja etenkin toimintamahdollisuuksien näkökulmasta: sekä rakennettu ympäristö että luonto tarjoavat heille puitteet toiminnalle ja kaverien tapaamiselle (ks. esim. Taponen ym. 1986; vrt. Ilmonen 1991, 91). Kaikilla alueilla oman asuinalueen hyvinä puolina mainittiin hyvät kulkuyhteydet, hyvät palvelut ja harrastusmahdollisuudet – sosiaalisesta ympäristöstä kertovan rauhallisuuden lisäksi.

Tulkitsin nuorten toiminnallista ympäristöä ja erityisesti kulkuyhteyksiä korostavien mainintojen heijastelevan yleisiä asumiseen ja asuinalueisiin liittyviä kulttuurisia arvostuksia (vrt. Ilmonen 1991, 94; myös Juntto 2010), mutta ne kertoivat myös nuorten elämänvaiheeseen liittyvästä elinpiirin laajentamisesta ja nuorten liikkuvuudesta (ks. Aura ym. 1997; Jovero & Horelli 2002; Clark & Uzzel 2002). Sosiaaliseen ympäristöön, kuten esimerkiksi rauhallisuuteen tai levottomuuteen, liittyviä mainintoja oli kaikilla alueilla paljon. Oma asuinalue ja kaupunki laajemminkin näyttäytyivät nuorille oman toiminnan kenttänä, samaan tapaan kuin Tarja Tolonen ja kumppanit havaitsivat omassa tutkimuksessaan (Tolonen ym. 2018).

Nuoret kirjoittivat omasta asuinalueestaan positiivisesti tai negatiivisesti arvottaen ja myös toteavaan tyyliin. Lisäksi ainekirjoituksissa nostettiin esiin ristiriitaisilta tai vastakkaisilta vaikuttavia käsityksiä. Nuori saattoi esimerkiksi kuvata omaa asuinaluettaan negatiiviseen sävyyn, mutta kertoi silti viihtyvänsä alueella. Nuorten ainekirjoituksissa piirtämä kuva alueen sisäisestä erilaistumisesta tarjoaa mielestäni tulkintakehikon ristiriidoille (vrt. Ilmonen 1991, 87). Nuoret viittasivat kirjoituksissaan erilaisiin alueisiin oman

asuinalueen sisällä. Joveron ja Horellin (2002, 31) tavoin ajattelen, että oma asuinalue ei määriyty hyväksi tai huonoksi pelkästään yhden tekijän perusteella ja että kielteisiä piirteitä on mahdollista käsitellä rajaamalla ne tiettyyn aikaan, paikkaan ja ihmisiin (ks. myös Bush ym. 2001). Omasta asuinalueesta kirjoitettiin ainekirjoituksissa myös hyvin positiiviseen sävyyn. Aluetta saatettiin pitää erinomaisena paikkana lapsiperheille, mutta se ei välttämättä näyttäytynyt toiveiden asuinpaikkana nuorelle. Tulkitsin näiden kirjoitusten kertovan asuinalueiden elämäntavahesidonnaisuudesta ja toisaalta myös asuinalueiden ja elämäntavallisten valintojen välisestä yhteydestä (ks. myös Jovero & Horelli 2002). Yksilöllisten elämäntavojen on havaittu vaikuttavan asumispreferensseihin ja usein asuntoa etsitään sellaiselta asuinalueelta, jonka ajatellaan tukevan omaa elämäntapaa ja sopivan omaan elämäntilanteeseen (Kytä ym. 2010, 91).

Ainekirjoituksia lukiessani huomioni kiinnittyi sosiaalisista ongelmista, kuten esimerkiksi levottomuudesta, alkoholin ja huumeiden käytöstä sekä rikollisuudesta, kertoviin kirjoituksiin. Sosiaaliset ongelmat olivat sekä eri alueita erottava että niitä yhdistävä teema. Sosiaaliin ongelmiin viitattiin kaikilla alueilla, mutta vahvaresurssisella alueella viittauksia oli vähemmän kuin kahdella muulla alueella. Kaiken kaikkiaan vahvaresurssisen alueen ainekirjoitukset olivat sävyiltään positiivisempia kuin heikkoresurssisen ja keskiverron alueen ainekirjoitukset. Sosiaalista ongelmista kertovien kirjoitusten kautta nuorten aineet kytkeytyivät segregaatiokeskusteluun. Ainekirjoituksissa oli kuvauksia alueen sosiaalisten ongelmien sävyttämästä nykytilanteesta sekä tulevaisuuden syösykierteenomaisesta heikkenevästä kehityksestä alueella (ks. esim. Karisto & Karjalainen 2000). Muutamissa ainekirjoituksissa viitattiin segregaatiokeskustelusta tuttuun näkemykseen segregaation syvenemisestä huono-osaisuuden tarttumisen kautta (ks. Seppänen 2001, 45). Oma tulevaisuus sekä alueen heikkenevät tulevaisuudennäkymät kytkeytyivät näissä kirjoituksissa yhteen.

Asuinalueen ja oman elämän kehityskulkuja ei kuitenkaan välttämättä nähty samansuuntaisina, vaan ratkaisuna nähtiin se, että nykyiseltä asuinalueelta muutetaan pois, jotta oma elämä sujuisi toivotulla tavalla. Kirjoitusten perusteella myös muutto oman alueen sisällä ”paremmalle puolelle”, saattoi riittää. En tulkinnut ainekirjoitusten kuitenkaan kertovan lähtemisen pakosta, vaan hyvän elämän edellytykset ja erityisesti opiskelumahdollisuudet olivat eri alueilla nuorten ulottuvilla, mikä tuli esiin etenkin haastatteluissa. Lähtemisen pakon on sanottu leimaavan erityisesti maaseudun nuorten tulevaisuutta (Farrugia 2016; Käyhkö 2016; Tuuva-Hongisto ym. 2016; Armila ym. 2018). Ollila (2008, 202–205) havaitsi omassa tutkimuksessaan, että erityisesti menestys kiinnittyi nuorten tulevaisuuskuviin lähtemiseen myös Itä-Helsingissä. Ollilan mukaan taloudellisesti paremman elämän tavoittelu ajaa lappilaisnuoret pois Lapista ja toisaalta taloudelliset seikat pakottavat itähelsinkiläisnuoret jäämään omalle asuinalueelleen.

Ainekirjoituksista oli löydettävissä myös aluekohtaisia erityispiirteitä. Heikkoresurssisen alueen ainekirjoituksille oli tyypillistä se, että niissä nostettiin esiin sekä positiivisia että negatiivisia seikkoja. Oma asuinalue näyttäytyi heterogeenisena alueena, josta kirjoitettiin myös voimakkaan arvolutautuneesti. Alueen näkeminen jakaantuneena viihtyisämpään ja epämiellyttävämpään puoleen selitti tulkintani mukaan aineissa esiintyviä ristiriitoja ja vastakkaisuuksia sekä vaikutti myös mielikuviin alueen tulevaisuudesta. Alueen tulevaisuuden suhteen ainekirjoituksissa esitettiin vaihtoehtoisia näkymiä ja kehityssuuntia. Vaikka osassa keskiverron alueen ainekirjoituksista omasta asuinalueesta kirjoitettiin hyvinkin positiivisesti, niin alueen ainekirjoitukset olivat yleissävyltään melko negatiivisia. Erityisesti alueen tulevaisuudennäkymistä kirjoitettiin negatiivisesti (ks. myös Ollila 2008). Myös keskiverto alue vaikuttaisi ainekirjoitusten perusteella jakautuvan erilaisiin alueisiin, vaikkei siitä heikkoresurssisen alueen tapaan kirjoitettu yhtä suoraan. Vahvaresurssisen alueen ainekirjoitukset olivat sävyltään positiivisempia, mutta niissä kirjoitettiin omasta asuinalueesta toteavaan tyyliin ja vähemmän arvolutautuneesti kuin kahden muun alueen aineissa (ks. myös Watt & Stenson 1998, 259). Suurimmassa osassa vahvaresurssisen alueen ainekirjoituksista oma asuinalue näyttäytyi tasaisen rauhallisena. Alueen kerrottiin olevan lapsiperheille hyvä paikka asua ja useissa kirjoituksissa sen arveltiin pysyvän myös tulevaisuudessa samanlaisena, vaikka myös tulevaisuuden uhkakuviin viitattiin. Tulkitsin, että erityisesti heikkoresurssisella ja keskiverrolla alueella nuoret näkivät ympärillään viitteitä huolestuttavista kehityskuluista ja erityisesti sosiaalisten ongelmien kasaantumisesta. Sitten tutkimuksissa on havaittu, että joidenkin alueiden suhteellinen asema on Helsingissä heikentynyt 2000-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä, mutta heikkenemisen syyt ovat vaihdelleet ja olleet aluekohtaisia (Vilkama ym. 2014, 42). Lähiöt ja niiden kehityskulut ovat näyttäneet moninaisina (ks. Kemppainen 2017; Stjernberg 2019, vrt. Seppänen ym. 2012).

Tulkitsin ainekirjoitusten sosiaalista ongelmista kertovien ja vahvoja ilmaisuja hyödyntävien kirjoitusten kertovan nuorten omalla asuinalueellaan näkemistä ongelmista, mutta myös yleisimmistä kulttuurisista ilmiöistä ja tavoista puhua. Nuorten ainekirjoitukset antoivat viitteitä sosiaalisten ongelmien kasautumisesta, mutta ne kertoivat myös alueiden sisäisestä erilaistumisesta (vrt. Vilkama ym. 2014, 48–50). Tulkitsin nuorten kirjoitusten kertovan myös siitä, että ongelmalähiöpuhe on heille entuudestaan tuttua tiedotusvälineistä (ks. Roivainen 1999, 113–114). Kirjoituksillaan nuoret ottivat kantaa myös oman asuinalueensa julkisuudessa saamaan maineeseen joko vahvistaen, kyseenalaistaen tai peräti ironisoiden sitä (ks. myös Jovero & Horelli 2002, vrt. Junnilainen 2019, 224–235). Ainekirjoitukset heijastelivat tulkintani mukaan osaltaan nuorten kirjoittajien perhetaustaa ja kunkin alueen sosiaalista rakennetta (ks. esim. Ilmonen 1991, 89–91; Watt & Stenson 1998; Cahill 2000). Tarkastelin ainekirjoituksia myös sukupuolittain ja havaitsin, että sekä tytöt että pojat kirjoittivat omasta

asuinalueestaan niin positiiviseen, negatiiviseen kuin myös toteavaan sävyyn. Sosiaalisista ongelmista kertovaa puhetta esiintyi sekä tyttöjen että poikien ainekirjoituksissa. Poikkeuksena olivat tosin vahvaresurssisen alueen tyttöjen kirjoitukset, joissa ei viitattu sosiaalisiin ongelmiin. Tulkintani mukaan nuorten asuinaluekirjoituksissa ja etenkin vahvoja ilmaisuja hyödyntävässä, sosiaalisista ongelmista kertovassa puheessa oli kyse eri alueita ja sukupuolia tietyssä määrin erottavasta tavasta puhua, mutta myös eri alueita ja eritaustaisia nuoria yhdistävästä kulttuurisesta ilmiöstä ja puhettavasta (ks. esim. Jallinoja 2002). Kirjoitukset saattoivat heijastella myös tulevaisuuden pelkoja (ks. Watt & Stenson 1998) ja toisaalta yleisempää riskipuhetta, joka on jatkunut vahvana koko 2000-luvun alkupuolen (ks. esim. Sandberg 2015; Sutela ym. 2016, vrt. Junnilainen 2019, 245–253).

Olen lukenut ainekirjoituksiin pohjautuvaa osajulkaisua uudestaan hakien vastausta tutkimukseni pääkysymykseen: miten nuoret ymmärtävät hyvinvoinnin. Erityisesti olen kiinnittänyt huomiota siihen, mitä nuorten kirjoitukset kertovat asuinympäristön merkityksestä nuoren hyvinvoinnille. Hyvä asuinalue määrittyi ainekirjoitusten perusteella yleisten kulttuuristen asumiseen liitettyjen arvostusten mukaiseksi (ks. esim. Keskinen 1998; Kyttä ym. 2010). Hyvään asuinalueeseen yhdistettiin rauhallisuus, siisteys, hyvät palvelut ja kulkuyhteydet sekä luonnonläheisyys (ks. myös Alppivuori 2010; Strandell 2017). Hyvä asuinalue määrittyi ainekirjoituksissa pitkälti hyväksi asuinpaikaksi lapsiperheille ja lapsille, kun taas huono asuinalue määrittyi rauhattomaksi, epäsiistiksi, turvattomaksi ja erityisesti lapsille sopimattomaksi. Myös tylsyys, tekemisen puute sekä huonot palvelut ja kulkuyhteydet näyttäytyivät huonon asuinalueen ominaisuuksina. Jälkimmäisiä huonon asuinalueen ominaisuuksia nuoret tarkastelivat tulkintani mukaan nimenomaan omasta elämäntilanteestaan käsin.

Tulkitsen ainekirjoitusten kertovan toiminnallisen ympäristön tärkeydestä nuorelle (vrt. Kuusisto-Arponen & Tani 2009, Tani 2011). Lukuisten sosiaalisesta ympäristöstä kertovien mainintojen tulkitsen kertovan sosiaalisen ympäristön merkityksestä nuoren hyvinvoinnille, vaikkakin myönteiseen sosiaaliseen ympäristöön viitataan harvemmin kuin sosiaalisiin ongelmiin (vrt. Turtiainen 2003). Ympäristön rauhattomuuden ja sosiaalisten ongelmien tulkitsen vaikuttavan kielteisesti nuorten hyvinvointiin. Tulkitsen ainekirjoitusten kertovan myös kiinnostavalla tavalla asuinalueitoiveiden elämäntilanne- ja elämänvaihesidonnaisuudesta sekä toiveiden kytköksistä elämäntavallisiin valintoihin, mikä vaikuttanee myös siihen, miten alueellinen erilaistuminen näyttäytyy nuorelle. Mikäli asuinalue vastaa nuoren elämänvaiheeseen ja elämäntapoihin liittyviä tarpeita (vrt. Strandell 2017, 105–108), niin alueellinen erilaistuminen tuskin näyttäytyy ongelmana. Vaikka nuorten asumiseen ja asuinalueisiin liittämät arvostukset näyttäytyvät yleisempien kulttuuristen asumiseen liitettyjen arvostusten mukaisina, niin nuorten tavat nähdä oma asuinalueensa ja käyttää kaupunkitilaa kytkeytyvät heidän ikäänsä ja elämänvaiheeseensa (ks. esim. Tolonen ym. 2018; Tani 2011).

Olen hakenut vastausta myös tutkimukseni toiseen pääkysymykseen: miten alueellinen erilaistuminen näyttäytyy nuorten ainekirjoituksissa. Kirjoitukset antavat viitteitä asuinalueiden välisistä eroista, mutta ne kertovat myös asuinalueiden sisäisestä erilaistumisesta. Vaikka heikkoresurssinen ja keskiverto alue näyttäytyivät ainekirjoituksissa sosiaalisen ympäristön osalta heikommilta kuin vahvaresurssinen alue, niin fyysisen ja etenkin toiminnallisen ympäristön suhteen tilanne oli toinen. Toiminnallisen ympäristön osalta heikkoresurssinen ja keskiverto alue vaikuttivat ainekirjoitusten kuvauksissa melko vahvoilta. Yksikään alue ei vaikuttanut olevan jäämässä jälkeen muiden alueiden kehityksestä kaikilta osin (vrt. Vilkama ym. 2014). Ainekirjoitusten kautta hahmottuva kuva alueellisista eroista tuki käsitystä mosaiikkimaisesta kaupunkirakenteesta ja huono-osaisuuden pistemäisestä kasaantumisesta (Vaattovaara 1998) sekä pienestä segregaatiosta (Lankinen 2001a, 58). Segregaatio näyttäytyi ainekirjoituksissa erityisesti tulevaisuuden uhkakuvana. Sittemmin asuinalueiden sosiaalisen ja myös etnisen eriytymisen on havaittu Helsingissä voimistuneen eikä eriytyminen näyttäyty enää pelkästään korttelikohtaisena (Vilkama ym. 2014; ks. myös Vilkama & Hirvonen 2018; Helsingin tila ja kehitys 2019).

Toinen haastattelu- ja kyselyaineistoon pohjautuva osajulkaisu vastaa myös kumpaankin tutkimuksen pääkysymykseen. Osajulkaisun kautta tarkastelen sitä, miten nuoret ymmärtävät hyvinvoinnin ja erityisesti sitä, miten alueellinen kiinnittyminen näyttäytyy nuorten elämässä ja minkä merkityksen se saa osana hyvinvointia. Lisäksi tarkastelen, miten alueellinen eriytyminen näyttäytyy, kun sitä tarkastelee alueellisen kiinnittymisen näkökulmasta.

Syvensimme osajulkaisussamme asuinympäristön merkityksen tarkastelua suuntaamalla katsemme alueellisen kiinnittymisen problematiikkaan, jota tarkastelimme metropolinuoruuden kontekstissa (ks. osajulkaisu II). Niin suurkaupunkimaista elämänmuotoa kuin myöhäismodernia nuoruutta on luonnehdittu kansainväliseksi, moninaiseksi ja liikkuvaksi. Nuorten kohdalla liikkuvuutta on pidetty myös ongelmallisena, sillä siihen on yhdistetty elämänpiirien pirstoutuminen, juurettomuus ja yhteisöllisyyden puute. Toisaalta huolta on kannettu myös niistä omalle asuinalueelleen juuttuneista nuorista, joilla ei ole mahdollisuuksia ja kykyjä liikkua oman asuinalueensa ulkopuolella (ks. esim. Ilmonen 1991; Helsingin kaupungin... 2001, vrt. Jovero & Horelli 2002). Tätä taustaa vasten lähdimme osajulkaisussamme tutkimaan, mikä merkitys alueellisella kiinnittymisellä on nuorille. Alueellisen kiinnittymisen ja samastumisen -käsitteillä viittasimme osajulkaisussa ennen kaikkea alueisiin ja paikkoihin kohdistuviin tunnesidoksiin, eli siihen koetaanko alue omaksi (ks. Kurttila & Tani 1993, 27). Kysimme, mihin helsinkiläisnuoret alueellisesti kiinnittyvät ja vaihtelee kiinnittyminen eri puolilla kaupunkia. Kiinnitimme huomiota siihen, miten lähi(asuin)yhteisön jäsenyys, helsinkiläisyys, kaupunkilaisuus ja kansainvälisyys ilmenevät nuorten kertoessa arjestaan ja arvostuksistaan ja miten nuoret kertovat alueellisesta kiinnittymisestäään sitä heiltä erikseen

kysyttäessä. Kysyimme osajulkaisussamme, minkälaisena kaupunkina Helsinki näyttääytyy, kun sitä tarkastelee nuorten käsitysten kautta. (Ks. osajulkaisu II.)

Havaitsimme, että lähi(asuin)yhteisön jäsenyydellä on helsinkiläisnuorelle vain vähäinen merkitys, kun Helsinki sen sijaan toimi nuorelle tärkeänä alueellisena kiinnittymiskohteena (vrt. Ståhlberg 1998, 203; Tulevaisuuden kunnan... 2017, 12; Myllyniemi & Kiilakoski 2019, 52–53). Tulkitsimme helsinkiläisyyden merkitsevän haastattelellemme nuorille ennen kaikkea suurkaupunkilaisuutta ja suurkaupungin tarjoamia mahdollisuuksia. Nuorten puheessa helsinkiläisyys tiivistyi keskustaan, sen kaupallisiin palveluihin, toimintamahdollisuuksiin sekä hyviin kulkuyhteyksiin laajemminkin. Helsinkiläisyyttä pidettiin yhtä lailla tärkeänä kaikilla alueilla ja haastattelujen perusteella Helsingin keskusta vaikutti olevan saavutettavissa eri suunnilta kaupunkia. Haastateltujen nuorten puheessa asuinalueita tarkasteltiin ja arvioitiin suhteessa keskustaan ja metsään, peräkylään. Hieman kärjistäen voisi todeta, että nuorten mielestä keskustassa oli kaikki ja peräkylässä ei taas ollut mitään, paitsi metsää. Toisaalta monen nuoren mielestä metsät, luonnonläheisyys, väljä rakentaminen ja rauhallisuus olivat ehdottomasti myös oman asuinalueen hyviä puolia verrattuna vaikkapa keskustan meteliin ja vilскеeseen (vrt. Tuuva-Hongisto 2018, 31). Sanoilla ”skutta” ja ”peräkylä” nuoret viittasivat tässä yhteydessä omaan asuin-alueeseensa. Haastateluissa nuoret vertailivat oman asuinympäristönsä tarjoamia mahdollisuuksia myös varsinaisen maaseudun mahdollisuuksiin. Nuoret eivät kuitenkaan korostaneet helsinkiläisyyden tai kaupunkilaisuuden ylemmyyttä suhteessa maaseutuun. Maaseudun huonoina puolina he ottivat esiin palvelujen ja erilaisten mahdollisuuksien, kuten opiskelu- ja työpaikkojen puutteen (vrt. Tuuva-Hongisto ym. 2016; Armila ym. 2018). Nuorten suhtautuminen maaseutuun vaikutti ongelmattomalta ja heidän suhtautumisensa voi nähdä olevan osa sitä kehitystä, jonka seurauksena maaseudun ja kaupungin välinen suhde on liudentunut jatkumoksi tiukan vastakkainasettelun sijaan (Viinikainen & Puustinen 2000, 104–105, vrt. Tuuva-Hongisto 2018, 34).

Tutkimukseni keskustelee kiinnostavalla tavalla uudemman ja erityisesti syrjäkylien nuorten elämää tarkastelevien tutkimusten kanssa. Metsä latautui tutkimieni nuorten puheessa myös positiivisesti, samaan tapaan kuin syrjäkylien nuorten puheessa (vrt. Tuuva-Hongisto 2018, 31). Tutkimani nuoret tunnistivat myös maaseudun niukemmat mahdollisuudet (vrt. Ollila 2008; Käyhkö 2016; Armila ym. 2018).

Helsinkiläisyys tiivistyi nuorten puheessa keskustaan. Tulkitsimme, että keskustan olemassaolo ja sen ainakin symbolinen saavutettavuus oli nuorille tärkeää. Vaikka nuoret viittasivat myös aluekeskuksiin, niin Helsinki ei näyttäytynyt monikeskuksisena (ks. Lehtovuori 2001, 74–79, vrt. Söderström 2014; Henriksson 2018). Etäisyys keskustaan oli myös yksi keskeinen kriteeri, jolla asuinalueita arvioitiin. Keskusta–metsä -jaottelu oli läsnä nuorten asuinaluepuheessa. Emme kuitenkaan tulkinneet, että kyse olisi välttämättä

vastakkainasettelusta, vaan metsän voi tulkita olevan nuorille oleellinen osa Helsinkiä.

Toinen metropolinuoruutta ilmentävä seikka symbolisen keskustan ohella oli tulkintamme mukaan monikulttuurisuuden ja kansainvälisuuden läsnäolo nuorten puheessa. Ulkomailla asuminen oli kyselyn perusteella osalle nuorista varteenotettava tulevaisuuden vaihtoehto. Vaikka haastatteluissa oli viitteitä myös luontevasta monikulttuurisesta rinnakkaiselosta, niin samalla nuorten kansainvälisyys oli ristiriitaista ja myös valikoivaa (ks. myös Helve 1993, 56, ks. myös Piispa 2019). Myönteiseksi tulkittava kansainvälisyys näyttäytyi haastatteluissa mahdollisuutena matkustaa ulkomaille ja myös toiveena asua ulkomailla tulevaisuudessa (vrt. Benjamin & Kuusisto 2016), kun taas monikulttuurisuuteen lähiympäristössä suhtauduttiin kielteisemmin. Havainto on samansuuntainen uudempien tutkimusten havaintojen kanssa. Matkustamisen vapaus ja toisiin kulttuureihin tutustuminen on nuorille tärkeää, mutta pysyväisluonteiseen maahanmuuttoon suhtaudutaan hieman varauksella (Piispa 2019, 137).

Yhtenä tutkimustuloksena nostimme esiin havaintomme siitä, miten moniulotteisesta ilmiöstä alueellisessa kiinnittymisessä on kyse. Kuten Jovero ja Horelli (2002) tutkimuksessaan tuovat esiin, paikkoihin liitetyt merkitykset eivät ole staattisia, vaan ne vaihtelevat elämänvaiheen ja -historian mukaan. Havaitimme omassa tutkimuksessa, että omaan asuinalueeseen liitetyt merkitykset ja mielikuvat vaihtelivat nuorten kesken samankin alueen sisällä, eikä kiinnittyminen palaudu suoraan siihen, kuinka pitkään alueella on asuttu (ks. myös Savage ym. 2005, 53). Pohdimme osajulkaisussamme sitä, missä määrin asujaimiston pysyvyys vaikuttaa lähi(asuin)yhteisöön kiinnittymiseen. Totesimme, että kenties voimakasta yhteisöllisyyttä ei pääse muodostumaan silloin, kun muutot ovat yleisiä ja kun asujaimiston rakenne on heterogeeninen, mitä pidimme tyypillisenä tilanteena monin paikoin Helsingissä. Toisaalta toimimme esiin sen, ettei hyvänpäivän tuttuus -tyyppinen kevyempi yhteisöllisyys välttämättä edellytä samassa määrin pysyvyyttä asumiselta kuin usein ideaalinakin pidetty kyläyhteisöllisyys (ks. Silvennoinen & Hirvonen 2002, 133, myös esim. Lapintie 1997). Tulkitsimme nuorten haastattelujen kertovan siitä, että alueellinen kiinnittyminen ja samastumisen kohde ja aste vaihtelevat paitsi elämänvaiheittain niin myös tilanteittain (ks. myös Suurpää & Lähtenmaa 1995, 274; Seppänen ym. 2012).

Yhteisyyden kokemuksesta on pidetty yhtenä keskeisenä hyvinvoinnin osatekijänä (ks. Allardt 1998) ja yhteisöllisyyden on ajateltu olevan tietyssä määrin tilaan, kuten esimerkiksi asuinalueeseen, sitoutunutta (Horelli 1982, 177, ks. myös Korkiamäki & Kallio 2014). Tutkimuksemme perusteella helsinkiläisnuorten alueellinen kiinnittyminen ja etenkin kiinnittyminen omaan lähi(asuin)yhteisöön oli löyhää. Emme kuitenkaan yhdistäneet tätä löyhyyttä hyvinvoinnin puutteeseen. Rinnastimme kiinnittymisen löyhyyden myöhäismoderniin nuoruuteen liitettyyn sukulointiin eri ryhmäkiinnittymisten ja elämänalueiden välillä (Lähtenmaa 2000), sekä nuorten liikkuvuuteen omannäköiseksi rakennetussa paikkojen verkostossa (Jovero &

Horelli 2002). Nuorten suhtautuminen omaan asuinalueeseensa näyttäytyi käytännönläheisenä. Haastattelujen perusteella nuorten elämänpiiri on laaja. Nuoret liikkuvat myös oman asuinalueensa ulkopuolella. Nuoret kiinnittyivät Helsinkiin ja arvostivat helsinkiläisyyttä. Emme tunnustaneet merkkejä nuorten hyvinvointia uhkaavasta omalle asuinalueelle jämähtämisestä emmekä juurettomuudesta (vrt. Savage ym. 2005, 103; Kivijärvi 2015, 87). Kiteytimme havaintomme toteamalla, että nuorten suurkaupunkia ja suhdetta suurkaupunkiin luonnehtivat paikallistuneisuus ja liikkuvaisuus (ks. myös Tolonen ym. 2018, vrt. Ponto 2017).

Alueellinen erilaistuminen näyttäytyi maltilliselta, kun sitä tarkasteli alueellisen kiinnittymisen näkökulmasta. Nuorten kiinnittymisissä ei ollut alue-eroja. Tosin tarkastelutasoinamme ja kiinnittymisen alueyksikköinä olivat oma asuinalue eli lähi(asuin)yhteisö sekä kaupunki kokonaisuudessaan. On mahdollista, että nuoret kiinnittyivät vahvemmin omaa asuinalueitaan suurempaan, mutta koko kaupunkia pienempään alueyksikköön, kuten esimerkiksi Itä-Helsinkiin tai Pohjois-Helsinkiin (ks. esim. Kurttila & Tani 1993, 49–50, vrt. Ollila 2008, ks. myös Myllyniemi & Kiilakoski 2019, 52–53). Pojat olivat hieman tyttöjä kiinnittyneempiä. Nuorten Helsinki vaikutti hahmottuvan keskusta–metsä -ulottuvuudella. Vaikka keskusta näyttäytyi kaupungin ytimenä, niin myös metsä oli oleellinen osa nuorten Helsinkiä. Helsinkiläisyyttä pidettiin yhtä lailla tärkeänä kaikilla alueilla ja haastattelujen perusteella Helsingin keskusta vaikutti olevan saavutettavissa eri suunnilta kaupunkia. Ainoastaan yhdellä alueella nuorten arki näyttäytyi haastattelujen perusteella monikulttuurisena, minkä voi tulkita kertovan alueellisesta erilaistumisesta. Alueellinen eriarvoistuminen kytkeytyi tutkimiemme nuorten puheessa enemmänkin kaupungin ja maaseudun tarjoamiin erilaisiin mahdollisuuksiin kuin Helsingin sisäisiin eroihin (vrt, esim. Käyhkö 2016; Tuuva-Hongisto ym. 2016; Armila ym. 2018). Helsinki näyttäytyi mahdollisuuksia tarjoavana suurkaupunkina ja nuoret kokivat, että nämä mahdollisuudet ovat heidän käytettävissään. Nuoret eivät tuoneet esiin perhetaustaan tai asuinalueeseen liittyviä rajoituksia omissa mahdollisuuksissaan hyödyntää kaupunkitilaa (vrt. Tolonen ym. 2018).

Kahdessa ensimmäisessä osajulkaisussa jäljitimme asuinympäristön ja alueellisen kiinnittymisen merkitystä hyvinvoinnille. *Kolmannessa* haastatteluaineistoon pohjautuvassa osajulkaisussa haimme vastausta kumpaankin tutkimuksen pääkysymykseen. Kysyimme, miten nuoret ymmärtävät hyvinvoinnin ja miten alueellinen erilaistuminen näyttäytyy nuorten hyvinvointikäsitelyksissä. Tutkimuksemme kohteena oli nuoren hyvinvointi kokonaisuudessaan alueellisen erilaistumisen näkökulmasta tarkasteltuna. Tutkimme nuorten käsityksiä hyvinvoinnista ja syrjäytymisestä. Kiinnitimme huomiota siihen, minkälaisen painoarvon hyvinvoinnin eri osa-alueet ja osatekijät saavat, kun niitä tarkastelee nuorten käsitysten kautta. Kysyimme myös, mitä nuorten käsitykset hyvinvoinnista ja syrjäytymisestä kertovat asuinympäristön merkityksestä ja onko nuorten käsityksistä löydettävissä alueellisia erityispiirteitä. Peilasimme nuorten

käsityksiä hyvinvointitutkimuksen tietoon hyvinvoinnin ulottuvuuksista ja osa-alueista (esim. Allardt 1998; Hermanson ym. 1998) sekä aikaisempien tutkimusten havaintoihin alueellisesta eriytymisestä Helsingissä (esim. Vaattovaara & Kortteinen 2003) ja asuinympäristön merkityksestä erityisesti lapsille ja nuorille (esim. Mayer & Jencks 1989; Cahill 2000; Bustos Castro & Lindbladh 2003).

Hahmottelimme osajulkaisussamme niitä ulottuvuuksia, joilla hyvinvoinnista ja toisaalta myös syrjäytymisestä puhuttaessa liikutaan. Olimme kiinnostuneita siitä, mitkä seikat nuorten mielestä vaikuttavat elämänsä muotoutumiseen. Asuinalueen merkitystä tarkastelimme kiinnittäen huomiota ensinnäkin siihen, missä määrin nuoret viittaavat asuin- ympäristöönsä kertoessaan hyvinvoinnista. Lisäksi tarkastelimme sitä, minkälaiset seikat painottuvat nuorten käsityksissä eri alueilla ja miten nuoret arvioivat asuin- ympäristön merkitystä sitä heiltä erikseen kysyttäessä.

Tarkasteltaessa hyvinvointia nuoren oman elämän kautta hyvinvoinnin kannalta keskeisiksi tekijöiksi osoittautuivat hyvät perhe- ja kaverisuhteet sekä koulumenestys. Myös taloudellinen tilanne ja terveys mainitaan oman elämän hyvinä puolina. Nuoret viittaavat niin perheen yleiseen ilmapiiriin, perheenjäsenten välisiin suhteisiin, perheen eheyteen kuin myös taloudelliseen tilanteeseen. Perheen ulkoisten resurssien sijaan nuoret kuitenkin painottavat sisäisten resurssien, kuten perheenjäsenten välisten suhteiden, tärkeyttä (ks. Forssén ym. 2002). Kaverisuhteiden osalta nuoret viittaavat niin kaverisuhteiden lukumäärään kuin myös laatuun (ks. myös Korkiamäki & Ellonen 2010). Ratkaisevinta vaikuttaisi kuitenkin olevan se, että ylipäättensä on kavereita, ettei jää yksin, esimerkiksi koulussa (ks. myös Törrönen & Vornanen 2002; Lahelma & Gordon 2003, 82; Juntila 2015; Anttila 2017, 56).

Toisaalta koulunkäynti ja erityisesti arvosanojen korottaminen mainittiin useimmiten tämänhetkisen oman elämän vaikeana asiana. Koulumenestys hyvinvoinnin osatekijänä yhdistyi yhdeksäsluokkalaisten nuorten puheessa lähes yksinomaan kouluarvosanaan (vrt. Kalalahti 2014, 49, ks. myös Kalalahti 2007). Hyvin menemiseen nuoret yhdistivät myös sen, että nuori tietää, mitä hän elämältään haluaa ja että hänellä on päämääriä. Harrastuksiin nuoret viittasivat vähemmän kuin perhe- ja kaverisuhteisiin tai koulu- menestykseen arvioidessaan omaa elämänsä tai nuoren hyvinvointia yleisemmin. Hyvinvointi määrittyi haastatteluissa samaan tapaan riippumatta siitä, tarkasteltiin sitä oman elämän hyvien ja huonojen asioiden kautta tai yleisemmin nuoren hyvin ja huonosti menemisen näkökulmasta.

Kuvailtaessa yleisemmin nuorta, jolla menee huonosti, huonosti meneminen näyttäytyi rankempana kuin oman elämän ja sen vaikeiden asioiden kautta peilattaessa. Silloin kun tutkimani nuoret tarkastelivat huonosti menemistä yleisemmin, he yhdistivät siihen yksinäisyyden lisäksi muun muassa huonot kotiolot, vanhempien päihdeongelmat ja vanhempien välinpitämättömyyden nuoren asioista. Lisäksi huonosti menemiseen yhdistyivät nuorten käsityksissä myös nuoren omat päihdeongelmat ja

rikosten tekeminen (vrt. Määttä 2004). Nuoret tarkastelivat haastatteluissa sekä hyvin ja huonosti menemisen syitä että myös sitä, miten hyvin ja huonosti meneminen ilmenevät. Esimerkiksi lintsaus, heikko koulumenestys, eristäytyneisyys, päihteiden käyttö ja likaisuus olivat nuorten mielestä ulkoapäinkin havaittavia huonosti menemisen merkkejä. Toisaalta nuoret painottivat, ettei huonosti meneminen aina näy ulos päin.

Aikaisemmissa tutkimuksissa nuorten oli havaittu suhtautuvan tulevaisuuteen positiivisesti, vaikka tulevaisuuteen liittyvät kysymykset myös mietityttävät nuoria (Helve 2002). Sen, miten nuoret suhtautuvat tulevaisuuteen, voi olettaa kertovan myös nykytilanteen tyytyväisyydestä ja yleisemmästä suhtautumisesta elämään (vrt. Seppänen 2001, 118). Tulevaisuuden suunnitelmien ja toiveiden voi myös ajatella heijastelevan nuorten tärkeänä pitämiä asioita ja arvostuksia (ks. myös Saarela 2002). Tulevaisuuden hyvin menemisen nuoret yhdistivät opiskeluun, ammatin hankintaan, työhön ja hyvään toimeentuloon. Nuoret viittasivat myös oman asunnon hankintaan ja perheen perustamiseen. Koulutus näyttäytyi nuorille keinona päästä kiinni hyvään ammattiin ja myös hyvään itselliseen elämään. Nuoret maalasivat hieman determinististäkin kuvaa elämäkulusta, jossa peruskoulun koulumenestys näyttäytyi ratkaisevana lenkkinä tulevaisuuden hyvin menemisen ketjussa (ks. Järvinen & Jahnukainen 2001, 135). Ei ollutkaan ihme, että nuoret tunsivat paineita koulunkäynnin suhteen. Tulevaisuuden huonosti menemisen nuoret yhdistivät kaikilla alueilla vailla koulutusta, työtä ja toimeentuloa oloon.

Kiinnostavaa oli se, että sekä nuoren nykyhetken hyvinvoinnista että myös tulevaisuuden hyvinvoinnista puhuttaessa koulutuksen rooli oli keskeinen. Koulutus näyttäytyi hyvinvoinnin resurssina ja kausaalisesti hyvinvointiin vaikuttavana tekijänä (ks. Martelin ym. 2002, 86, myös Järvinen & Jahnukainen 2001, 135). Nuorten koulutususko oli vahva (ks. myös Komonen 2001; Silvennoinen ym. 2018). Suomalaisten usko koulutuksen hyvää tekeviin vaikutuksiin onkin ollut pitkään vahvaa eikä koulutukseen osallistumista ole kyseenalaistettu, vaikka koulutuksen lupaukset täyttyvät vaan osittain (Kalalahti ym. 2018). Sitten opintojen ja työelämän ulkopuolella olevien nuorten omia käsityksiä ja kokemuksia kartoittamalla on päästy paremmin kiinni nuorten moninaiisiin elämäntilanteisiin sekä keinoihin edistää heidän hyvinvointiaan (ks. esim. Määttä & Määttä 2015; Gretschel & Myllyniemi 2017; Simonen 2019).

Syrjäytyminen määrittyi tutkimieni nuorten puheessa yksinjäämiseksi ja syrjäytymiseksi ihmissuhteista. Erityisesti nuorten kohdalla syrjäytyminen näyttäytyi ensisijaisesti syrjäytymisenä kaverisuhteista, mutta myös koulunkäynnistä syrjäytymiseen viitattiin (ks. myös Gretschel & Myllyniemi 2017; Simonen 2019). Tutkimamme nuoret määrittelivät syrjäytymistä hyvin samaan tapaan kuin Maritta Törrösen ja Riitta Vornasen (2002) tutkimat yläasteikäiset nuoret, jotka eivät liittäneet syrjäytymistä taloudellisiin vaikeuksiin tai köyhyyteen, vaan syrjäytyminen merkitsi heidän tutkimilleen nuorille yksinäisyyttä ja ryhmän ulkopuolelle jäämistä. Törrösen ja Vornasen

tutkimuksessa syrjäytyminen määrittyi toiseudeksi suhteessa vertaisryhmään, ei suhteessa aikuisiin tai yhteiskuntaan. Syrjäytymisen syyt ja seuraukset kietoutuivat tutkimiemme nuorten puheessa toisiinsa. Nuoret viittasivat sekä omaehtoiseen syrjään vetäytymiseen että sosiaalisten taitojen tai uskalluksen puutteesta johtuvaan syrjään jäämiseen. Mutta he viittasivat myös muiden harjoittamaan syrjintään ja ulkopuolelle sulkemiseen, jos syrjinnän yhtenä keskeisenä perusteena on erilaisuus. Syrjäytyminen ei näyttäytynyt yksinomaan yksilöllisistä tekijöistä tai esimerkiksi omasta laiskuudesta johtuvana. Syrjäytymisessä oli kyse myös sattumasta tai onnen puutteesta. Tässä suhteessa tulokset poikkesivat esimerkiksi Nuorisobarometrin tuloksista, joiden mukaan nuoret katsoivat syrjäytymisen johtuvan ennen muuta omasta laiskuudesta ja välinpitämättömyydestä (vrt. Saarela 2002, 53–54, vrt. Myllyniemi 2015, 53). Syrjäytyminen näyttäytyi nuorille tilana, johon voi jossain määrin myös itse vaikuttaa. Silloin kun syrjäytymistä tarkasteltiin oman elämän ja omien kokemusten kautta, ei syrjäytyminen välttämättä määrity lopulliseksi tai edes pitkäkestoiseksi eikä se automaattisesti koske kaikkia elämänalueita. Näin ymmärrettynä syrjäytyminen tulee lähelle Järvisen ja Jahnukaisen marginalisaation määritelmää. Heidän mukaansa se on yhteen tai useampaan elämänalueeseen liittyvää, joskus tietoisinkin syrjässä olemista, johon ei välttämättä liity huono-osaisuutta (Järvinen & Jahnukainen 2001, 142–143). Kertoessaan aikuisuuteen liittyvästä syrjäytymisestä tutkimani nuoret nostivat esiin yksinäiset vanhukset, alkoholisoituneet ja huonoissa oloissa asuvat ihmiset sekä työttömäksi jääneet. Sittemmin on havaittu, että yhä harvempi nuori pitää omaa laiskuutta tai välinpitämättömyyttä syynä syrjäytymiseen. Ystävien puute on nuorten mukaan tärkein selittäjä syrjäytymiselle. (Ks. Myllyniemi 2015, 53; Simonen 2019.)

Asuinalueen merkitys ei korostunut nuorten hyvinvointikäsityksissä eikä myöskään siinä, miten he kertoivat syrjäytymisestä. Hyvinvoinnin ja syrjäytymisen käsitysten yhteydessä nuoret eivät juurikaan tuoneet esiin asuinympäristöä. Erikseen kysyttäessä he kuitenkin arvelivat asuinpaikan vaikuttavan jonkin verran siihen, millaiseksi elämä tulevaisuudessa muotoutuu. Niistä nuorista, jotka uskoivat asuinalueella olevan merkitystä, osa viittasi erilaisiin asuinalueisiin ja mahdollisuuksiin Helsingin sisällä ja osa taas vertaili kaupungin tarjoamia mahdollisuuksia, etenkin koulutuksen ja työpaikkojen osalta maaseudun tilanteeseen (ks. myös osajulkaisu II, vrt. Rintala & Heikkilä 2002, 347; Farrugia 2016; Käyhkö 2016; Tuuva-Hongisto ym. 2016; Armila ym. 2018). Nuorten käsityksistä oli erotettavissa erilaisia tapoja, joilla asuinaluealue voi vaikuttaa tulevaan elämäntilanteeseen. Tämä voi nuorten mukaan tapahtua joko perheen, kaveripiirin tai yleisemmän ilmapiirin kautta. Asuinalueella voi olla joko negatiivisia tai positiivisia vaikutuksia. Negatiivisen vaikutuksen nuoret yhdistivät kavereiden tai perheen antamaan huonoon malliin ja esimerkiksi alkoholin käytön tai väkivaltaisuuksien ”tarttumiseen” (vrt. Mayer & Jencks 1989). Asuinalueen positiivinen vaikutus taas liittyi nuorten käsityksissä perheeseen ja

varakkaampien perheiden mahdollisuuksiin tukea lapsiaan taloudellisesti sekä myös yleiseen ilmapiiriin alueella. Asuinympäristön vaikutusten sijaan nuorten käsityksissä korostuivat kuitenkin yksilön mahdollisuudet vaikuttaa oman elämänsä kulkuun (vrt. Seppänen 2001, 119, ks. myös Käyhkö 2016; Simonen 2019). Yksilöllisyysretoriikka oli vahvasti läsnä tutkimieni nuorten puheessa, vaikka asuinympäristön ja perhetaustan merkitystä ei kokonaan kiistetty (vrt. esim. Gordon & Lahelma 2002; Thomson ym. 2002; Thomson ym. 2003; MacDonald & Shildrick 2007; Käyhkö 2016).

Kolmannessa osajulkaisussa tarkastelimme nuorten käsityksiä hyvinvoinnista monesta eri näkökulmasta. Vaikka nuorten haastatteluissa nousivat esiin hyvinvoinnin ja syrjäytymisen monet ulottuvuudet, niin nuorten käsityksistä voi löytää yhdistäviä piirteitä. Nuorten hyvinvoinnin kannalta oli keskeistä hyvät perhe- ja kaverisuhteet sekä koulumenestys. Koulutuksen merkitys hyvän elämän edellytyksenä ja turvaajana nousi vahvasti esiin. Nuorten tämän hetken hyvinvoinnissa korostui yhteisyyssuhteiden ja kuulumisen tunteen merkitys, mutta nuoret viittaavat myös arvostuksen saamiseen ja mahdollisuuksiin vaikuttaa oman elämänsä kulkuun (ks. Allardt 1998). Nuoret yhdistivät hyvinvointiin myös terveyden ja sen, että tietää mitä elämältään haluaa. Nuoret viittasivat myös elintasoon liittyviin tekijöihin, kuten perheen taloudelliseen tilanteeseen ja asumisoloihin, mutta kaiken kaikkiaan hyvinvointi näyttäytyy nuorten ihmissuhteiden ja koulu-
menestyksen tärkeyttä painottavien käsitysten kautta tarkasteltuna vähemmän materiaalisena kuin perinteisissä hyvinvointi- ja elinolotilastoissa (ks. Hermanson ym. 1998, vrt. myös Allardt 1998; Lammi-Taskula & Karvonen 2014). Elintasoon liittyvät seikat nousevat vahvemmin esiin nuorten tulevaisuuden hyvin menemisen määrittelyissä.

Tulkitsimme nuorten hyvinvointikäsitteiden heijastelevan myös heidän elämäntilannettaan vanhempien taloudessa vailla suurempia ”henkilökohtaisia toimeentulohuolia” (vrt. Wilska 2001; van Aerschot ym. 2016; Simonen 2019). Tosin meillä ei ollut tarkkaa tietoa perheiden varallisuudesta. Samaan tapaan kuin Tolosen ja kumppaneiden tutkimuksessa tietomme tutkimukseen osallistuneiden nuorten perheiden varallisuudesta perustuivat siihen, mitä nuoret kertoivat haastatteluissa perheestään, asumisestaan, vanhempiensa ammateista, harrastuksista, matkustamisesta ja kulutus-
tottumuksista (Tolonen ym. 2018, 61).

Haastateltujen nuorten kuvauksissa (tutkimus)alueet näyttäytyivät erilaisina. Eri alueilla asuvat nuoret ymmärsivät kuitenkin hyvinvoinnin ja syrjäytymisen samaan tapaan. Tulkitsimme tämän kertovan siitä, että käsitykset hyvinvoinnista heijastelevat sellaisia arvostuksia, jotka eivät vaihtelee alueittain. Kyse on siis toisen tyyppisestä ilmiöstä kuin esimerkiksi nuorten koulutusvalinnoissa, joissa on havaittu olevan selkeää alueellista vaihtelua. Voi myös ajatella, että kyse on ikään liittyvästä ilmiöstä. Mahdolliset asuinalueiden väliset erot hyvinvoinnissa ja myös hyvinvointikäsitteissä saattavatkin tulla esiin vasta aikuisiässä (vrt. Karvonen & Rahkonen 2002, 82). Se, että asuinympäristön merkitys ei korostunut nuorten käsityksissä

hyvinvoinnin turvaajana tai uhkana, saattoi liittyä myös Helsingin silloiseen suhteellisen tasapainoiseen aluerakenteeseen. Sittenkin alueelliset erot ovat Helsingissä kasvaneet ja sosioekonomisesti heikoimmat alueet ovat etäännyneet kaupungin keskiarvosta (esim. Helsingin tila ja kehitys 2019).

Ajattelimme tutkimiemme nuorten hyvinvointikäsitteiden heijastelevan myös suomalaisessa kulttuurissa yhteisesti jaettuja arvostuksia. Korostettiinhan haastatteluissa koulutuksen, työnteon ja itsellisen pärjäämisen merkitystä (ks. esim. Kortteinen 1992, vrt. Pyöriä ym. 2017; Simonen 2019). Yksilölliset tekijät ja yksilön vaikutusmahdollisuudet korostuivat nuorten arvioissa elämän kulkuun vaikuttavia tekijöitä kaikilla alueilla (ks. myös Ollila 2008).

Neljäs haastattelu- ja Helsinki-Glasgow -kyselyaineistoon pohjautuva osajulkaisu vastaa osaltaan tutkimuksen pääkysymykseen: miten nuoret ymmärtävät hyvinvoinnin. Osajulkaisussa nuorten hyvinvoinnin tarkastelua syvennettiin perhesuhteiden osalta kiinnittäen erityistä huomiota perheaikaan. Kahden erityyppisen aineiston kautta tutkimme nuorten ajankäyttöä perheen kanssa sekä perheen ja perheajan saamia merkityksiä. Yhteenvedossa tarkastelen neljännen osajulkaisun tuloksia erityisesti siltä osin, mitä ne kertovat perheen merkityksestä nuorten hyvinvoinnille. Osaltaan osajulkaisu kytkeytyy myös tutkimuksen toiseen alueellista erilaistumista tarkastelemaan pääkysymykseen, sillä olemme osajulkaisussamme tutkineet myös sitä, vaihtelee perheen kanssa vietetty aika alueittain.

Lähtökohtanamme oli aikaisempien tutkimusten havainnot työelämän muutoksista ja niiden vaikutuksista perhe-elämään (Wierda-Boerd & Rönkä 2004; Sallinen ym. 2004) sekä näkemykset perheen aseman ja vanhemmuuden heikentymisestä (esim. Aapola ym. 2005; Ferri & Smith 1996). Toisaalta kiinnitimme huomiota myös keskusteluun perheen ja vanhempien merkityksestä nuorten elämässä ja erityisesti siirtymävaiheissa (esim. Furlong & Cartmel 1997; Thomson ym. 2003; Tolonen 2005a). Olimme kiinnostuneita siitä, mitä nuoret tekevät yhdessä perheen kanssa ja miten he kertovat perhe-elämästään sekä siitä, mikä merkitys perheajalla (familytime) on heille (ks. Sweeting ym. 1998). Tutkimme myös sitä, minkälaiset perheet viettävät eniten aikaa yhdessä ja onko perheiden ajankäyttö muuttunut vuodesta 1998 vuoteen 2004.

Perheen kanssa vietetty aika ei korostunut nuorten kertoessa haastatteluissa vapaa-ajan vietostaan. Vapaa-ajan vietto yhdistyi omiin harrastuksiin ja kavereiden tapailuun, osin haastattelukysymystenkin ohjaamana. Mutta haastatteluissa viitattiin myös perheen yhteiseen tekemiseen. Vanhempien kanssa katseltiin televisiota, käytiin ostoksilla, matkustettiin ja mökkeiltiin.

Kyselyaineiston perusteella nuoret taas viettivät melko paljon aikaansa perheen kanssa. Vuonna 2004 lähes kaksi kolmasosaa nuorista teki jotakin yhdessä perheensä kanssa useina päivinä viikossa, esimerkiksi ruokaillen tai televisiota katsellen. Kyselyn perusteella perheajan määrä kasvoi vuodesta 1998 vuoteen 2004 ja useimmat vastanneista nuorista viettivät aikaa perheen

kanssa päivittäin, mikä ei tukenut käsityksiä perhe-elämän eroosiosta. Pojat viettivät kyselyn perusteella enemmän aikaa perheensä kanssa kuin tytöt.

Haastattelujen avulla meidän oli mahdollista tarkastella perheajan laadullisia ulottuvuuksia tarkemmin. HavaitSIMME, että nuoret arvostavat hyviä perhesuhteita. Vaikka vapaa-ajan vietosta kertoessaan nuoret viittasivat harvoin vanhempiin ja perheeseen, niin perheen merkitys tuli esiin nuorten kertoessa hyvinvoinnista ja hyvästä elämästä. Avoimet ja lämpimät suhteet vanhempiin nousivat esiin näissä yhteyksissä. Tulkitsimme haastattelujen kertovan siitä, että perheajan laatu on nuorelle tärkeämpää kuin sen määrä (ks. myös Joronen & Åstedt-Kurki 2005). Toisaalta nuoret tuntuivat ymmärtävän, että hyvä perhe-elämä edellyttää myös heiltä fyysistä ja henkistä läsnäoloa sekä aikataulujen miettimistä siten, että aikaa jää myös kotona oleiluun ja perheen yhteiseen tekemiseen (ks. myös Ashbourne & Daly 2010). Tunnistimme haastatteluista viitteitä kätkeyistä normeista, jotka määrittivät sitä, kuinka usein nuoren olisi hyvä viettää aikaa kotona. Taloudellisten tekijöiden sijaan nuoret painottivat perheen lämpimän ilmapiirin merkitystä. Perhe tarjosi heille rauhaa ja turvaa enemmän kuin yhteisiä aktiviteetteja (ks. myös Clark & Uzzel 2002). Haastattelut eivät viitanneet siihen, ettei heidän vanhemmillaan olisi heille, esimerkiksi työkiireiden vuoksi, riittävästi aikaa. Vanhempien ajanpuute ei vaikuttaisi olevan nuorille itselleen suuri ongelma (vrt. Salmi & Lammi-Taskula 2014, 41). Havaintomme sai tukea myös muista tutkimuksista (Sallinen ym. 2004; Wierda-Boer & Rönkä 2004, vrt. Ashbourne & Daly 2010).

Haastattelujen kautta meille paljastui se, miten moniulotteisesta ja monisyisestä ilmiöstä perheajassa on kyse. Rungas perheen kanssa vietetty aika kertonee useimmiten hyvistä perhesuhteista ja tätä kautta se yhdistyy nuoren hyvinvointiin, mutta se voi viestiä myös yksinäisyydestä ja ongelmista kaverisuhteissa. Toisaalta havaitSIMME, että vähäinen perheen kanssa vietetty aika ei välttämättä kerro huonoista perhesuhteista.

Peilasimme tutkimustuloksiamme keskusteluun yhteiskunnallisten ja erityisesti työelämän muutosten kielteisistä vaikutuksista perhe-elämään (ks. esim. Aapola ym. 2005, 81; Mestdag & Vandeweyer 2005). HavaitSIMME, että perhe-elämässä ja nuorten perheajassa on kyse moniulotteisesta ja monisyisestä ilmiöstä. Tätä perhe-elämän moniulotteisuutta ei tavoiteta, mikäli tutkitaan ainoastaan perheen yhteisen ajan määrää. Perhe-elämä näyttäytyy nuoruudessa tietyllä tapaa itsestäänselvyytenä eivätkä perheen kanssa tekemiset nouse esiin, ellei niistä erikseen kysytä. Haastatteluissa nuoret kertoivat usein viettävänsä melko vähän aikaa perheensä kanssa. Perheen merkitys tuli kuitenkin esiin nuorten kertoessa hyvästä elämästä ja koulutussuunnitelmistaan (ks. myös Sweeting ym. 1998; Thomson ym. 2003; Tolonen 2005a).

Neljännän osajulkaisun perusteella hyvät perhesuhteet ja erityisesti perheajan laatu ovat keskeinen osa nuorten hyvinvointia. Nuorille tärkeää on se, että heillä on lämpimät ja avoimet suhteet vanhempiinsa. Perhe ja vanhemmat tarjoavat nuorelle suojaa ja turvaa. Yhdessä tekemisen ja

aktiviteettien sijaan huomiota tulisi kiinnittää myös passiiviseen perhe-aikaan, jolla viittasimme siihen, että perheen aikuiset ovat läsnä ja nuoren saatavilla tarvittaessa. Tunnistimme tutkimuksessamme sekä perheajan laatuun että määrään liittyvää kompleksisuutta.

Perhe-aika, jolla siis viittasimme yhdessäoloon sekä erityyppiseen toimintaan ja tekemiseen perheen kanssa, ei vaihdellut tutkimuksemme mukaan alueittain eikä vanhempien koulutuksen mukaan. Sen sijaan havaitsimme, että kahden vanhemman perheissä nuoret viettivät enemmän aikaa perheensä kanssa kuin muun tyyppisissä perheissä.

4.2 TUTKIMUKSEN ANTI NUORTEN HYVINVOINTITUTKIMUKSELLE JA KESKUSTELULLE ALUEELLISESTA ERILAISTUMISESTA

Työni lähtökohtana ovat olleet aikaisempien tutkimusten havainnot alueellisesta eriytymisestä ja nuorten hyvinvointieroista. Sekä nuorten hyvinvointia että alueellista eriytymistä ja erilaistumista on tyypillisesti tarkasteltu tilasto- ja indikaattoritietojen kautta. Usein tutkimuksen kohteena ovat olleet hyvinvoinnin vajeet. Monimenetelmäisen lähestymistavan ja ennen kaikkea laadullisen tutkimusotteen avulla olen hakenut erilaista näkökulmaa tutkittavaan ilmiöön ja pyrkinyt täydentämään tilastollisen tutkimuksen antamaa kuvaa nuorten hyvinvoinnista ja alueellisesta erilaistumisesta. Olen halunnut tuoda indikaattoritiedon rinnalle tietoa nuorten hyvinvointiin ja myös alueelliseen erilaistumiseen liittämistä merkityksistä. Peilaan nuorten käsitysten kautta syntyvää kuvaa hyvinvoinnista ja alueellisesta erilaistumisesta indikaattoritietoon kyseisistä ilmiöistä. Olen halunnut tutkimuksessani kiinnittää lähtökohtaisesti huomiota Poikolaisen tavoin (2014) nimenomaan (positiiviseen) hyvinvointiin, en hyvinvoinnin vajeisiin tai riskeihin.

Allardtin (1976; 1998) hyvinvoinnin ulottuvuudet ovat vaikuttaneet esiyymmärrykseeni hyvinvoinnista. Allardtin malli on ollut innoittamassa tarkasteluani, mutta en ole pyrkinyt rakentamaan sen pohjalta omaa hyvinvoinnin mallia (vrt. Konu 2002, ks. myös Konu & Lintonen 2019) tai omaa teoriaa (vrt. Hirvilammi 2015). En myöskään ole pyrkinyt laatimaan mallia koetun hyvinvoinnin mittaamiseksi (vrt. Raijas 2008, ks. myös Weckroth 2017). Sen sijaan olen hyödyntänyt Allardtin having-loving- being -jaottelua jäsentäessäni nuorten hyvinvointikäsitteitä. Olen ymmärtänyt hyvinvoinnin koostuvan monista ulottuvuuksista sekä materiaalisista ja ei-materiaalisista osatekijöistä ja siksi Allardtin teorian laaja hyvinvointikäsitteitys on soveltunut hyvin kehystämään hyvinvoinnin tarkasteluani (ks. myös Hirvilammi 2015, 32). Ajattelen hyvinvoinnin kytkeytyvän tarpeisiin ja resursseihin, mutta myös kykyyn hyödyntää resursseja.

Olen ollut kiinnostunut siitä, mitä tekijöitä nuoret yhdistävät hyvinvointiin ja miten Allardtin (1976; 1998) hyvinvoinnin ulottuvuudet näyttäytyvät ja painottuvat nuorten hyvinvointikäsitteissä. Olen jäljittänyt työssäni nuorten käsitteitä hyvinvoinnin reunaehdoista. Olen kiinnittänyt huomiota siihen, miten perheen resurssit näyttäytyvät nuorten hyvinvointikäsitteissä ja miten asuinalueen fyysisen, sosiaalisen ja toiminnallisen ympäristön ominaisuudet sekä resurssit, joilla viitataan tässä erityisesti alueen väestön sosioekonomiseen rakenteeseen, mahdollisesti näkyvät nuorten käsitteissä. Olen ollut kiinnostunut siitä, kokevatko nuoret voivansa vaikuttaa elämänsä kulkuun. Hakiessani vastausta tutkimukseni pääkysymyksiin olen peilannut nuorten käsitteitä omista mahdollisuuksistaan ja rajoituksistaan keskusteluun nuorten toimijuuden tunnosta (Gordon 2005) sekä toimijuuden esteistä (esim. Tolonen 2005a). Tätä kautta tutkimukseni on kiinnittynyt myös keskusteluun yksilöllistymisestä ja siihen liittyvistä riskeistä (esim. Jones ym. 2004; Henderson ym. 2007).

Tarkastelen tutkimuksessani nuorten hyvinvointia alueellisen erilaistumisen näkökulmasta ja olen ollut erityisen kiinnostunut oman asuinympäristön merkityksestä nuoren hyvinvoinnille. En ole kuitenkaan halunnut rajata tarkasteluani ainoastaan yhteen hyvinvoinnin ympäristöön, omaan asuinalueeseen. Olen halunnut saada kokonaiskuvan nuorten hyvinvoinnista ja siksi en ole lähtökohtaisesti rajannut mitään hyvinvoinnin ympäristöä pois (ks. myös Poikolainen 2014, 19). Olen halunnut jättää nuorelle mahdollisuuden ottaa esiin itselleen tärkeitä hyvinvoinnin ympäristöjä ja osa-alueita. Tutkimuksessani nuoren elämä ei paikannu ainoastaan omalle asuinalueelle, vaan se näyttäytyy sekä oman tutkimukseni että myös muiden tutkimusten valossa liikkuvana ja kaupunkiympäristöä omaa asuinalueetta laajemmin hyödyntävänä (esim. Jovero & Horelli 2002; Ponto 2017, vrt. Tolonen ym. 2018). Kokonaisvaltainen tarkastelu, rajaamatta lähtökohtaisesti mitään hyvinvoinnin ympäristöä pois, mahdollistaa myös asuinympäristön merkityksen tarkastelun suhteessa muihin hyvinvoinnin ympäristöihin ja osa-alueisiin.

Koulun ymmärrän olevan nuorelle keskeinen hyvinvoinnin ympäristö. Koulu näyttäytyy minulle asuinympäristön osana ja jatkumona (ks. Tolonen 2001) ja toisaalta myös omana hyvinvoinnin ympäristönään (esim. Konu 2002, Konu & Lintonen 2019). Koulun eri kerrostumat, virallinen, informaali ja fyysinen koulu ovat osaltaan muovaamassa nuorten arkea ja kouluhyvinvointia (Gordon ym. 2000; Tolonen 2001; Gordon & Lahelma 2003a, ks. myös Paju 2011; Olsson 2018). Koululla voi olla joko hyvinvointia lisääviä tai heikentäviä vaikutuksia ja nämä vaikutukset laajenevat koulun ulkopuolelle ja ulottuvat myös kouluajan jälkeiseen aikaan. Esimerkiksi koulukiusaamisen hyvinvointia heikentävät vaikutukset saattavat ulottua pitkälle tulevaisuuteen (Simonen 2019).

Nuorten hyviä perhesuhteita ja kavereiden tärkeyttä korostavissa hyvinvointikäsitteissä painottui Allardtin (1976; 1998) loving-ulottuvuus (ks. osajulkaisu III). Nuorten käsitteissä korostuivat kodin hyvän ilmapiirin sekä

lämpimien ja avoimien vuorovaikutussuhteiden tärkeys. Vanhempien tärkeys ja hyvän keskusteluyhteyden merkitys tuli esiin esimerkiksi nuorten kertoessa peruskoulun jälkeisen opiskelupaikan valinnasta. Tuula Gordon ja Elina Lahelma (2002) havaitsivat omassa tutkimuksessaan, että nuoret kuuntelevat vanhempiaan ja arvostavat heidän mielipiteitään opiskelupaikan valinnan kaltaisissa tärkeissä asioissa, vaikka he kertovatkin tekevänsä omat päätöksensä itse.

Syvensimme nuorten hyvinvoinnin ja perheen merkityksen tarkastelua vielä kiinnittämällä erityistä huomiota perheikaan (ks. osajulkaisu IV). Sekä perheen kanssa vietetyn ajan määrään että laatuun liittyy kompleksisuutta, johon on vaikea päästä kiinni tutkimalla esimerkiksi vain perheajan määrää. Havaitsimme myös, että läheiset perhesuhteet ovat erityisen tärkeitä silloin, kun nuorella on ongelmia kaverisuhteissa. Yhdyn kuitenkin myös Marjatta Bardyn (2009, 230) näkemykseen siitä, että mikään hyvinvoinnin ulottuvuus ei korvaa toista. Nuorten kertoman perusteella tulkitsen, että toimivat perhesuhteet eivät voi korvata puuttuvia kaverisuhteita eivätkä harrastusten parista löytyvät kaverit korvaa kavereita koulussa (ks. osajulkaisu IV). Hyvinvoinnin ulottuvuuksien osatekijätäkään eivät ole korvattavissa toisilla.

Kaverisuhteita olen tutkimuksessani analysoinut osana hyvinvoinnin kokonaisuutta (ks. osajulkaisu III). En ole tarkastellut nuorten vertaissuhteita perhesuhteiden tapaan erikseen (vrt. osajulkaisu IV). Kaveri- ja ystävyysuhteiden tärkeys tuli tutkimuksessani esiin sekä hyvinvoinnin että pahoinvoinnin ja syrjäytymisen yhteydessä. Määrittäyhin nuoren syrjäytyminen tutkimieni nuorten puheessa nimenomaan yksinjäämiseksi ja syrjäytymiseksi vertaissuhteista (ks. myös Lämsä 2009; Rönkä 2017).

Kavereiden tärkeys tuli esiin myös esimerkiksi vapaa-ajan vietosta ja yläasteen kouluvalinnasta kerrottaessa. Valtaosa haastattelemistani nuorista oli valinnut (yhdessä perheensä kanssa) yläasteen koulukseen lähikoulun, koska he olivat halunneet samaan kouluun kavereiden kanssa – ja lyhyen koulumatkan (vrt. Kalalahti & Varjo 2016, 61). Tutkimani nuoret viettivät vapaa-aikaa kavereiden kanssa omalla asuinalueellaan, mutta he liikkuvat yhdessä ystäviensä kanssa myös laajemmalla alueella ja tapailivat muualla asuvia kavereitaan (vrt. Kuusisto-Arponen & Tani 2009; Tolonen ym. 2018). Nuorten kaverisuhteet kiinnittyivät paikkaperustaisiin sosiaalisiin verkostoihin, mutta ne ylittivät myös alueellisia ja joidenkin nuorten kohdalla myös etniseen taustaan liittyviä rajoja (ks. Korkiamäki & Kallio 2014).

Tutkimuksessani olen kiinnittänyt erityisesti huomiota siihen, miten kaverisuhteet näyttäytyvät nuorten hyvinvointikäsitteissä. Tärkeintä vaikuttaisi olevan se, että nuorella on kavereita, että hän ei ole yksin. Sosiaalista pääomaa nuorten vertaissuhteissa tutkinut Riikka Korkiamäki (2013, 144) kiinnitti huomiota sekä läheisten ystävyysuhteiden ja tiiviiden yhteisöiden että löyhempien ja pirstaloituneiden vertaissuhteiden kautta syntyviin osallisuuden kokemuksiin ja resursseihin. Hänen mukaansa myös löyhemmät ystävyysuhteet ja vierailut erilaisissa ryhmissä voivat torjua yksinäisyyttä ja sitä, ettei näyttäydy muiden silmissä yksinäisenä. Tulkitsen

tämän osaltaan selittävän edellä esittämäni havaintoa siitä, että tärkeintä nuorelle on se, että ylipäättänsä on kavereita.

Ystävyyksien saamiin merkityksiin, edellytyksiin ja rajoituksiin on kuitenkin usein vaikea päästä kiinni (ks. Aaltonen ym. 2011). Nuorten ryhmään kuulumisen tavat ja kokemukset eriytyvät sukupuolen mukaan ja vaihtelevat myös tilassa, ajassa ja yksilöiden välillä, kuten Riikka Korkiamäki ja Noora Ellonen (2010, 32) toteavat. Heidän mukaansa tämän moninaisuuden tavoittaminen on yksi nuorten kaverisuhteiden tutkimisen haasteista. Aaltosen ja kumppaneiden (2011, 55–56) mukaan yksilö voi usein vaikuttaa vapaa-aikansa ja ystävyyssuhteidensa muotoutumiseen, mutta myös rakenteelliset tekijät vaikuttavat nuorten vapaa-ajan toiminnan mahdollisuuksiin ja ystävyyssuhteiden syntyyn. Omassa tutkimuksessani havaitsin viitteitä esimerkiksi vapaa-ajan toiminnan mahdollisuuksien eriytymisestä, mutta kaiken kaikkiaan ystävyyssuhteiden moninaisuuden tarkastelu jää hyvinvointikäsityksiin kohdentuvassa tutkimuksessani vähemmälle huomiolle. Vertaissuhteet näyttäytyivät aineistossani kuitenkin pääosin myönteisessä merkityksessä, vaikka nuoret viittasivat myös kiusaamiseen ja kavereiden antamaan huonoon malliin (vrt. MacDonald ym. 2005; Aaltonen ym. 2011, 50–55; Korkiamäki 2013, 128).

Perhe- ja kaverisuhteiden lisäksi nuorten hyvinvointikäsitykset kertoivat myös koulunkäynnin ja erityisesti koulumenestyksen tärkeydestä (vrt. Konu 2002). Vaikka haastatteluissa viitattiin myös opetuksen laatuun, opetuksen järjestelyihin, koulutiloihin ja opettajiin, niin hyvinvointikäsitysten yhteydessä korostui koulumenestyksen merkitys ja koulumenestyksellä nuoret viittasivat nimenomaan kouluarvosanaan. Koulumenestys kytkeytyi nuorten käsityksissä tämän hetken hyvinvointiin ja se näyttäytyi myös tulevaisuuden hyvinvoinnin edellytyksenä. Jos koulumenestystä tarkastelee suhteessa Allardt (1976; 1998) hyvinvoinnin ulottuvuuksiin, niin sen voi ajatella liittyvän arvostuksen saamiseen ja mahdollisuuksiin tehdä koulutuksellisia valintoja. Tätä kautta koulumenestys kytkeytyisi itsensä toteuttamiseen hyvinvoinnin being-ulottuvuudella. Toisaalta hyvä koulumenestys näyttäytyi edellytyksenä ja resurssina, jonka avulla on mahdollistaa saavuttaa opiskelupaikka ja päästä kiinni työelämään ja hyvään elämään. Koulumenestyksen voikin ajatella kytkeytyvän tätä kautta having-ulottuvuuteen. Nuoret yhdistivät opiskelun, ammatin hankinnan, työn, hyvän toimeentulon ja asunnon hankinnan, mutta myös perheen ja kaverit tulevaisuuden hyvään elämään. Nuorten tulevaisuuden toiveet olivat samansuuntaisia kuin myöhemmissä tutkimuksissa (ks. Aapola-Kari & Wrede-Jäntti 2017; Simonen 2019). Nuoret vaikuttavat jakavan niin tutkimuksissa kuin myös julkisessa keskustelussa pitkään esillä olleen näkemyksen koulutuksen merkityksestä hyvinvoinnille. Onhan koulutuksen havaittu ennakoivan tulevaa hyvinvointia ja terveyttä (esim. Koivusilta ym. 2002; Erola 2010), kun taas koulutuksen ulkopuolelle jääminen on yhdistetty heikkoihin tulevaisuudennäkymiin ja syrjäytymiseen (esim. Nummenmaa & Tarkiainen 1993; Myrskylä 2012; Karvonen & Kestilä 2014). Nuorten usko

siihen, että koulutus parantaa työnsaantimahdollisuuksia on ollut Nuorisobarometrin mukaan vahva koko 2000-luvun, vaikka se on myös vaihdellut hieman (Myllyniemi 2017, 58, ks. myös Silvennoinen ym. 2018). Omassa tutkimuksessani nuoruus ja erityisesti peruskoulun päättäminen näyttäytyy Ollilan (2008, 179) sanoin ”tulevaisuuden tekemisen hetkenä”, jota ei voi hukata.

Allardtin (1976; 1998) hyvinvointimallin ulottuvuuksista nuorten hyvinvoinnissa korostuivat yhteisyysuhteet (loving) ja itsensä toteuttaminen (being). Tulevaisuuden hyvinvointi kiinnittyi nuorten puheessa enemmän myös elintason ulottuvuudelle (having). Terveiden olen ymmärtänyt voimavarana, jonka turvin nuoren on mahdollista tavoitella hyvinvointia eri osa-alueilla. Terveysteen liittyvät seikat nousivat tutkimuksessa esiin erityisesti nuorten kertoessa peruskoulun jälkeisistä suunnitelmistaan. Tässä yhteydessä nuoret ottivat esiin joitakin terveyteensä liittyviä rajoitteita, jotka vaikuttavat heidän tuleviin valintoihinsa. Terveys ja etenkin terveystottumukset, joita kouluterveyskyselyssä kartoitetaan laajasti, tulivat esiin tutkimieni nuorten syrjäytymisen määritelmien yhteydessä viitauksina esimerkiksi päihteiden käyttöön (vrt. esim. Määttä 2019). Allardtin mallissa mahdollisuutta vaikuttaa omaa elämää koskevaan päätöksentekoon tarkastellaan being -ulottuvuudella. Olen tarkastellut nuorten mahdollisuutta tehdä omaa elämäänsä koskevia valintoja ja mahdollisuutta vaikuttaa oman elämänsä kulkuun Allardtin (1993) tavoin osana being -ulottuvuutta. Mielekkään tekemisen ja mahdollisuuden vapaa-ajan toimintaan (doing) sisällytän tarkastelussani Allardtin tapaan being-ulottuvuuden alle (ks. Allardt 1976; 1998, myös Salmi & Lammi-Taskula 2014, 39; Kivipelto & Saikkonen 2018, vrt. Hirvilampi 2015). Omassa tutkimuksessani esimerkiksi harrastukset tarjosivat tutkimilleni nuorille mielekästä tekemistä ja myös yhteisyyden kokemuksia.

Hyvinvointi näyttäytyy nuorten käsitysten kautta tarkasteltaessa moniulotteisena ja dynaamisena. Hyvinvointi saa yksilöllisiä merkityksiä, mutta se näyttäytyy myös ikä- ja elämänvaihesidonnaisena. Hyvinvoinnin eri ulottuvuudet ja osatekijät saavat erilaisia painotuksia ja merkityksiä nuorten kuvauksissa eri elämänvaiheissa (ks. myös Bardy 2009). Hyvinvoinnilla vaikuttaisi olevan ikäspesifit piirteensä, kuten Bardy toteaa (2009, 230–231). Tutkimani nuoret punnitsivat hyvinvointiaan eri ulottuvuuksilla ja osa-alueilla. Perheen, kaverisuhteiden ja koulumenetyksen lisäksi he viittasivat harrastusten kautta saatuihin hyvinvoinnin kokemuksiin.

Pahoinvointia ja huonosti menemistä tutkimani nuoret arvioivat samoilla ulottuvuuksilla kuin hyvinvointia. Nuoren syrjäytyminen näyttäytyi ensisijaisesti syrjäytymisenä kaverisuhteista, mutta myös ongelmina kotona ja koulussa. Aikuisten syrjäytyminen taas yhdistettiin enemmän työttömyyteen, asumisen ja toimeentulon ongelmiin sekä päihdeongelmiin. Syrjäytyminen sai nuorten käsityksissä eri merkityksiä eri elämänvaiheissa samaan tapaan kuin hyvinvointi ja hyvä elämä. Hyvinvointi ja syrjäytyminen kytkeytyivät nuorten käsityksissä sekä materiaaliin että ei-materiaaliin tekijöihin (ks. esim. Lämsä 2009, 41). Nuoruudessa painottuivat ei-materiaaliset seikat ja

aikuisuudessa taas enemmän materiaaliset tekijät. Nuoren kohdalla syrjäytyminen ei näyttäytynyt staattisena tai lopullisena tilana eikä se koskettanut välttämättä kaikkia elämänalueita.

Olen tutkimuksessani kiinnittänyt huomiota myös hyvinvoinnin reunaehtoihin ja tutkinut, kokevatko nuoret voivansa vaikuttaa oman elämänsä kulkuun ja minkälaisia rajoituksia tai esteitä he mahdollisesti tunnistavat. Mahdollisuutta vaikuttaa omaa elämäänsä koskeviin päätöksiin olen tarkastellut osana nuoren sen hetkistä hyvinvointia, mutta myös suhteessa tulevaisuuden hyvinvointiin. Ymmärrän hyvinvoinnin rakentuvan suhteessa jo elettyyn elämään ja menneisiin valintoihin sekä tulevaisuuden mahdollisuuksiin ja toiveisiin (vrt. Gordon & Lahelma 2002; 2003b; Evans 2002; 2007). Myös tutkimieni nuorten käsitykset hyvinvoinnista ja elämänkulusta tukivat tätä näkemystä, sillä nuoret punnitsivat elämäänsä paitsi suhteessa hyvinvoinnin eri osa-alueisiin, myös suhteessa menneeseen ja tulevaan. Yksilön vaikutusmahdollisuudet korostuivat nuorten arvioidessa elämänkulkuun vaikuttavia tekijöitä ja elämä vaikutti olevan pitkälle ”itestä kiinni” (ks. esim. Thomson ym. 2002; Thomson ym. 2003; Simonen 2019). Yksilöllistymistä korostavan kulttuurin onkin sanottu edellyttävän nuorilta itsenäistä ja vapaata valintaa korostavaa puhetta (esim. Lappalainen ym. 2010; Käyhkö 2016).

Vaikka tutkimuksessani tulee esiin, että nuoret tunnistavat rakenteellisten tekijöiden vaikuttavan nuorten hyvinvointiin ja mahdollisuuksiin, omalla kohdallaan he ovat taipuvaisia näkemään mahdollisuuksia. ”Itestä kiinni” -ajattelu näyttäytyy yhdeksäsluokkalaisten nuoren tilanteessa enemmän positiivisena mahdollisuutena kuin rajoituksena tai taakkana, vaikka nuorten käsityksissä valinnan vastuu ja mahdollisuus hieman vuorottelivatkin (ks. Gordon 2005). Nuorten käsitykset mahdollisuuksista ja rajoituksista vaihtelivat myös haastattelun teemasta riippuen. Nuoren suhtautuminen valinnan mahdollisuuksiin ja rajoituksiin oli paikoin ristiriitaista ja jännitteistä (ks. Gordon 2005, 120-121).

Koulumenestys näyttäytyy nuorten käsityksissä keskeisenä hyvinvoinnin osatekijänä ja myös reunaehtona, joka määrittelee nuorten valintoja ja tulevaa elämänkulkua. Nuoret kokevat kantavansa itse vastuun koulumenestyksestään, mikä voi tuntua erityisen raskaalta silloin, jos heidän suunnitelmansa eivät toteudukaan. Brittitutkijat ovat lähestyneet nuorten toimijuutta jäljittäen nuorille itselleen merkityksellisiä ja elämänkulkuun vaikuttavia tilanteita ja tapahtumia kriittisen hetken (critical moments) käsitteen avulla. Heidän kiinnostuksensa kohteena on ollut se, miten nuoret vastaavat ja reagoivat eri elämänvaiheissa eteen tuleviin erityyppisiin kriittisiin tapahtumiin (Thomson ym. 2002; Henderson ym. 2007, ks. myös Aaltonen 2012). Yhdeksännen luokan valintatilanne näyttäytyy tutkimilleni nuorille erityisen merkityksellisenä, mutta myös riskialttiina hetkenä erityisesti silloin, kun siitä puhutaan hieman yleisemmällä tasolla (ks. myös Komonen 2001; Thomson ym. 2002; 2003; Henderson ym. 2007). Jaan brittitutkijoiden näkemyksen siitä, että ratkaisevaa on se, miten nuoret

pystyvät vastaamaan ”kriittisiin hetkiin” ja mitä resursseja heillä on tuolloin käytettävissään (ks. myös Wierenga 2009). Brittitutkijoiden tapaan ajattelen, että tällöin korostuu perheen resurssien ja perheeltä saatavan tuen merkitys. (Ks. Thomson ym. 2002; myös Jones ym. 2004.)

Erytisenä kiinnostuksen kohteena tutkimuksessani on se, minkä merkityksen asuinympäristö saa osana nuoren hyvinvointia ja elämäntapaa sekä se, miten alueellinen eriytyminen näyttäytyy, kun sitä tarkastelee nuorten käsitysten kautta.

Nuoret tunsivat aluevaikutusten tutkimuksestakin tuttuja tapoja, joilla asuinalue voi vaikuttaa nuoren elämään esimerkiksi alueen nuorten tai aikuisten antaman mallin kautta, vaikka korostivatkin yksilön vaikutusmahdollisuuksia (vrt. esim. Mayer & Jencks 1989; Kauppinen 2004). Nuorten kirjoitukset ja kuvaukset kertoivat myös siitä, että nuoret havaitsivat eroja eri asuinalueiden välillä ja myös koulujen välillä (ks. esim. Bernelius 2013). Tulkitsin nuorten tavon kirjoittaa omasta asuinalueestaan kertovan siitä, että ongelmalähiöpuhe oli heille entuudestaan tuttua mediasta ja että he olivat myös tietoisia alueiden maineisiin liittyvästä keskustelusta (esim. Roivainen 1999; Jovero & Horelli 2002; Junnilainen 2019). En kuitenkaan tunnistanut tutkimuksessani nuorten eriarvoista asemaa syventävää kulttuurista riitasointua, mihin Junnilainen (2019, 283–284) viittaa omassa tutkimuksessaan. Tutkimukseni antaa kuitenkin viitteitä siitä, että nuoret joutuvat käsittelemään ja myös työstämään asuinalueensa julkisuudessa saamaa mainetta (ks. myös Turtiainen 2003).

Tutkimani nuoret tunsivat asuinympäristöihin liittyvät erilaiset mahdollisuudet ja he viittasivat maaseudun niukempiin mahdollisuuksiin ja ”lähtemisen pakoon” opiskelu- ja työpaikkojen perään (vrt. Ollila 2008; Käyhkö 2016; Armila ym. 2018). Lähtemisen pakon nuoret yhdistivät nimenomaan maaseutuympäristöön. Nuoret eivät kuitenkaan pyrkineet korostamaan rajaa maaseudun ja kaupungin välillä (vrt. Tuuva-Hongisto 2018, 34; Armila ym. 2016), vaan nuorten suhde maaseutuun vaikutti ongelmatonmalta ja luontevalta (vrt. Viinikainen & Puustinen 2000, 104–105).

Tulkitsin nuorten kertomaa siten, että Helsingissä opiskelumahdollisuudet ja työpaikat ovat nuorten ulottuvissa eikä ”hyvä elämä” edellytä välttämättä lähtemistä. Lähtemisen pakko ei ollut samaan tapaan läsnä kuin Ollilan (2008, 205) tutkimuksessa. Tutkimani nuoret nostivat kuitenkin esiin myös omaan asuinalueeseensa liittyviä kielteisiä piirteitä ja käsitelivät niitä rajaamalla ne tiettyyn aikaan, paikkaan ja ihmisiin (Jovero & Horelli 2002, 31). Segregaatio näyttäytyi nuorten ainekirjoituksissa tulevaisuuden uhkana. Ainekirjoituksia saattoikin tulkita niin, että segregaation kiihtyessä lähtemisen pakko aktualisoituu. Myös elämäntapaan liittyvät asumistavoitteet saattavat ”pakottaa” nuoria lähtemään, kun itsenäiset asumispäätökset tulevat ajankohtaisiksi.

Nuoruus näyttäytyi aineistomme perusteella yhtä aikaa paikallistuneelta ja liikkuvaiselta. Emme tunnistanee merkkejä nuorten hyvinvointia uhkaavasta omalle asuinalueelle jäähäntämisestä tai kyvyttömyydestä hyödyntää

kaupunkitilaa emmekä toisaalta juurettomuudesta (vrt. Savage ym. 2005, 103). Nuoret liikkuiivat omannäköiseksi rakennetussa paikkojen verkostossa (ks. Jovero & Horelli 2002, myös Ponto 2017; Tolonen ym. 2018). Tutkimieni nuorten arjen monipaikkaisuus oli kuitenkin erilaista kuin maaseudun nuorten monipaikkaisuus (ks. Tuuva-Hongisto 2018, 32) ja toisaalta myös erilaiselta kuin Haikkolan (2012) maahanmuuton toiseen sukupolveen kuuluvien nuorten monipaikkaisuus transnationaalisuuden kontekstissa. Tutkimieni nuorten monipaikkaisuus tarkoitti kaupungin monipuolisten mahdollisuuksien hyödyntämistä hyvien kulkuyhteyksien mahdollistamana.

Vaikka nuorten hyvinvointikäsitteet näyttäytyivät samaan tapaan eri alueilla, emmekä havainneet alueellisia eroja nuorten alueellisessa kiinnittymisessä ja perheajassa, niin nuorten kirjoitukset antavat viitteitä asuinalueiden välisistä eroista sekä asuinalueiden sisäisestä erilaistumisesta etenkin heikolla ja keskiverrolla alueella. Vahvasta alueesta kirjoitetaan positiivisempaan sävyyn kuin kahdesta muusta alueesta ja alue näyttäytyy tasaisena ja hyvänä paikkana lapsiperheille asua, kuten tutkimani nuoret kuvaavat. Yksikään alue ei kuitenkaan vaikuttanut jäävän jälkeen muiden alueiden kehityksestä kaikilta osin (vrt. Vilka ym. 2014). Alueellinen erilaistuminen näyttäytyi aineistoni valossa maltilliselta ja pistemäiseltä eikä etninen eriytyminen juurikaan noussut esiin (ks. Vaattovaara 1998; Lankinen 2001a, vrt. Vilka ym. 2014; Vilka & Hirvonen 2018; Helsingin tila ja kehitys 2019).

Allardtin malli on tarjonnut hyvän ja laajan viitekehyksen tarkastelulle, vaikka monet hyvinvoinnin osa-alueet ja teemat kytkeytyvät useammalle hyvinvoinnin ulottuvuudelle eikä malli sellaisenaan tavoita kaikkia nuoren hyvinvoinnin puolia. Hyvinvoinnin ulottuvuudet kietoutuvat yhteen ja lomittuvat. Nuorten hyvinvoinnin eri puolet eivät asetu siististi kukin yhden hyvinvoinnin kategorian alle, mutta Allardtin hyvinvointimallin avulla on mahdollista tarkastella myös hyvinvoinnin ulottuvuuksien välistä dynamiikkaa.

Olen tarkastellut hyvinvointia alueellisen erilaistumisen näkökulmasta jäljittäen hyvinvoinnin alueellisuutta ja kiinnittäen huomiota myös siihen, minkä merkityksen hyvinvoinnin eri ympäristöt saavat. Päästäkseni kiinni hyvinvoinnin alueellisuuteen olen Allardtin mallin rinnalla hyödyntänyt tarkastelussani jaottelua fyysiseen, toiminnalliseen ja sosiaaliseen ympäristöön sekä tarkastellut erikseen alueellista kiinnittymistä. Maineesta kertovan puheen olen ymmärtänyt kertovan symbolisesta ympäristöstä. Tutkimukseni keskeinen löydös onkin, että alueellinen hyvinvointi muotoutuu hyvinvoinnin eri osa-alueiden dynamiikan ja asuinympäristön eri puolien välisen punninnan vuorovaikutuksessa.

Olen ymmärtänyt hyvinvoinnin kytkeytyvän tarpeisiin ja resursseihin, mutta myös kykyyn hyödyntää resursseja. Siksi olen tarkastellut vielä erikseen nuorten käsityksiä omista mahdollisuuksistaan ja peilannut niitä toimijuudesta ja sen reunaehdoista käytyyn keskusteluun. Nuoret viittasivat eriarvoisuutta tuottaviin rakenteellisiin tekijöihin. Omalla kohdallaan he

olivat kuitenkin taipuvaisia näkemään mahdollisuuksia. Tulkitsen itsestä kiinni -puheen heijastelevan nuorten uskoa omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa sekä kertovan hyvinvoinnista ja toimijuuden tunnosta (vrt. esim. Furlong & Cartmel 1997; Tolonen 2005a). Käsitukset omista mahdollisuuksista, vaikkakin rakenteellisten, kulttuuristen ja sosiaalisten reunaehtojen kehystämänä, kytkeytyvät tulkintani mukaan myös tulevaan hyvinvointiin. Siksi nuorten käsityksiä omista mahdollisuuksistaan on tärkeää tarkastella erilaisten käsitteellisten lähestymistapojen kautta.

4.3 LOPUKSI

Väitöstutkimuksessani tarkastelen nuorten hyvinvointia Helsingissä alueellisen erilaistumisen näkökulmasta. Nuorten hyvinvointi ja hyvinvoinnin alueellinen eriytyminen ovat olleet poliittisen, hallinnollisen sekä tutkimuksellisen keskustelun kestoaihe koko 2000-luvun. Huomiota on kiinnitetty koko Suomea halkovien hyvinvointierojen (esim. Karvonen & Kauppinen 2009) lisäksi kaupunkien sisäiseen hyvinvoinnin eriytymiseen (esim. Vilkama ym. 2014; Ala-Mantila 2018). Lähiökysymykset ovat olleet vahvasti esillä myös 2010-luvun lopun alueellisen eriytymisen tutkimuksessa (esim. Stjernberg 2017; 2019; Kemppainen 2017).

Nuorten hyvinvointia on lähestytty tarkastelemalla hyvinvoinnin vajeita ja syrjäytymisen riskitekijöitä (esim. Sutela ym. 2016). Nuorten syrjäytymisen ehkäiseminen on kirjattu tavoitteeksi niin hallitusohjelmiin kuin myös kaupunkien strategioihin (ks. esim. VN 2011; Maailman toimivin kaupunki 2018). Tavoitteiden toteutumista on seurattu määrällisiä mittareita hyödyntäen (ks. Hanell 2019). Säännöllisesti toteutettavien nuorten hyvinvointia kartoittavien kyselyiden, kuten Kouluterveyskyselyn ja Nuorisobarometrin, lisäksi nuorten hyvinvointia on tarkasteltu indikaattoritiedon kautta (ks. esim. Nuorten hyvinvointi-indikaattorit; Syrjässä-työkalu). Aikaamme hallitsee ”määrällisen mittaamisen imperatiivisuus ja tilastojen hegemonia” (Hanell 2019, 20). Tämä on näkynyt myös nuorten hyvinvoinnin tarkastelussa.

Tutkimuksessani tarkastelun kohteena ovat nuorten hyvinvointikäsitukset. Haluan tuoda uusia näkökulmia nuorten hyvinvoinnin ja alueellisen erilaistumisen tutkimukseen ja täydentää tilasto- ja rekisteritutkimuksen sekä indikaattoreiden antamaa kuvaa nuorten hyvinvoinnista. Päähuomioni ei ollut hyvinvoinnin riskitekijöissä ja vajeissa, kuten usein indikaattoreihin perustuvissa tarkasteluissa. Kiinnitän huomiota hyvinvointiin hyvän elämän merkityksessä.

Olen seurannut tiiviisti nuorten hyvinvointia ja alueellista erilaistumista koskevaa tutkimusta sekä nuorisotutkimuksellisia lähestymistapoja, trendejä ja virtauksia koko 2000-luvun ajan. Väitöstutkimuksessani olen halunnut paikantaa tutkimukseni erityisesti suomalaiseen nuorisotutkimuskenttään

mahdollisimman kattavasti. Samalla minun on ollut mahdollista peilata tuloksiani 2000-luvun alun tutkimukselliseen keskusteluun.

Tutkimieni nuorten käsitykset hyvinvoinnista vuosituuhannen alusta muistuttivat monin tavoin 2010-luvun lopun nuorten käsityksiä, mutta myös eroja oli löydettävissä. Nuoret suhtautuivat omaan tulevaisuuteensa luottavaisina ja uskoivat omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa samaan tapaan kuin esimerkiksi Nuorisobarometriin vastanneet nuoret 2010-luvun lopussa (ks. esim. Myllyniemi 2017). Nuorten koulutususko oli vahvaa, kuten myöhemmissäkin tutkimuksissa on havaittu, eikä löytänyt viitteitä koulutuskielteisestä kulttuurista tai työn arvotuksen heikkenemisestä (ks. Pyöriä ym. 2017; Silvennoinen ym. 2018).

Monikulttuurisuuteen tutkimani nuoret suhtautuivat ristiriitaisesti ja samansuuntaisia havaintoja on tehty myöhemmissäkin tutkimuksissa (ks. esim. Piispa 2019). Syrjäytymisen tutkimani nuoret ymmärsivät syrjäytymiseksi kaverisuhteista, mikä on tullut esiin myös 2010-luvun tutkimuksissa (ks. esim. Anttila 2017; Simonen 2019) – vaikka indikaattoreihin perustuvissa tarkasteluissa syrjäytyminen edelleen ymmärretään usein syrjäytymiseksi koulutuksesta ja työelämästä (vrt. Mukana ohjelman projektisuunnitelma 2019).

Nuorten käsitykset hyvästä elämästä ja hyvästä asuin ympäristöstä näyttäytyivät yleisempien kulttuuristen hyvään elämään ja asumiseen liitettyjen arvostusten mukaisina. Nämä arvotukset eivät ole paljoakaan muuttuneet vuosikymmeniin eivätkä ne omassa tutkimuksessani vaihdelleet alueittain. Kuitenkin tutkimukseni toi kiinnostavalla tavalla esiin sen, että käsitykset hyvästä elämästä ja hyvästä asuin ympäristöstä ovat sidoksissa myös ikään, elämänvaiheeseen ja elämäntavallisiin valintoihin.

Virtuaalisiin yhteisöihin tai ilmastonmuutokseen tutkimani nuoret eivät viitanneet eivätkä globaalit kysymykset tai huolenaiheet juurikaan nousseet esiin (vrt. esim. Myllyniemi 2017; Piispa & Myllyniemi 2019). Toisin kuin 2010-luvulla verkkoyhteisöllisyys ei näyttäytynyt tuolloin sosiaalisena välttämättömyytenä nuorille (ks. esim. Noppari & Uusitalo 2011; ks. myös Korkiamäki & Kallio 2014). Tutkimani nuoret olivat huolissaan siitä, että lähiluonto katoaa rakentamisen tieltä, mutta muutoin ympäristökysymykset eivät huolettaneet heitä samaan tapaan kuin 2010-luvun lopussa (ks. esim. Myllyniemi 2017).

Tutkimukseni osajulkaisujen aikoihin vuosituuhannen vaihteessa Helsingin sosioekonomisen rakenteen ja alueellisen erilaistumisen kehitys oli maltillista ja kaupunkirakennetta kuvattiin kansainvälisesti vertaillen tasapainoiseksi (esim. Lankinen 1997, Vaattovaara 1998). Nuorten käsityksiin pohjautuvien osajulkaisujeni kuva nuorten hyvinvoinnista ja alueellisesta erilaistumisesta tukee osaltaan tätä näkemystä. Vaikka tutkimieni nuorten kuvauksissa asuinalueet näyttäytyivät erilaisina ja nuorten kirjoituksista ja kertomasta on löydettävissä viitteitä alueellisesta erilaistumisesta, niin nuorten käsitykset hyvinvoinnista, hyvästä elämästä ja hyvästä asuin ympäristöstä muistuttivat

toisiaan kaikilla alueilla. Nuoret myös uskoivat omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa kaikilla alueilla ja kaupungin mahdollisuudet olivat heidän ulottuvillaan.

Sittemmin asuinalueiden sosiaalisen ja myös etnisen eriytymisen on havaittu voimistuneen ja tutkijat ovat ryhtyneet puhumaan segregatiosta alueellisen eriytymisen sijaan (ks. Kortteinen & Vaattovaara 2015; Helsingin tila ja kehitys 2019). Myös nuorten hyvinvointi on eriytynyt alueittain (ks. esim. Mukana ohjelman projektisuunnitelma 2019; Alshail & Högnabba 2015). Tutkimieni nuorten kuvauksissa segregatio näyttäytyi tulevaisuuden uhkana. Nuorten voikin ajatella tässä mielessä ennakoineen tulevaa kehitystä, sosiaalisten ja alueellisten erojen kasvua. Tosin yhdelläkään tutkimistani alueista sosiaaliset ongelmat eivät olleet kärjistyneet 2010-luvun loppuun mennessä nuorten kuvaamalla tavoilla. Kiinnostavaa on myös se, että nuorten hyvinvointikokemuksissa ei ole tutkimuksissa havaittu selkeitä alueellisia eroja, vaikka tilastojen perusteella nuorten hyvinvointi on polarisoitunut Helsingissä ja huono-osaisuutta ennakoivat tekijät kasaantuvat alueellisesti (ks. Alshail & Högnabba 2015; Mukana ohjelman projektisuunnitelma 2019). Koetun hyvinvoinnin erojen onkin havaittu tutkimuksissa olevan vähäisempiä kuin ns. objektiivisten erojen (esim. Karvonen ym. 2010).

Omassa tutkimuksessa nuoret viittasivat eriarvoisuutta tuottaviin rakenteellisiin tekijöihin, mutta samalla he korostivat omia vaikutusmahdollisuuksiaan. Tutkijana tasapainoilin nuorten käsitysten arvostamisen ja rakenteellisten reunaehtojen huomioimisen välillä analyysia ja tulkintaa tehdessäni (ks. myös Gordon 2005, 123).

Tutkimukseni problematiikka on edelleen monin tavoin ajankohtainen 2020-luvulle tultaessa. Olisi tärkeää seurata, miten tutkimukseni teemat näyttäytyvät tässä ajassa, muuttuneessa toimintaympäristössä ja uusien eriarvoisuutta tuottavien haasteiden edessä (ks. esim. VN 2020). Nopeasti kehittyvä Metropoli-Helsinki näyttäytyy 2020-luvun nuorelle erilaisena kuin vuosituhanteen vaihteessa. Olisi kiinnostavaa tutkia, miten monikulttuurisuus ja verkostomainen monipaikkaisuus kietoutuvat nuorten hyvinvointiin ja miten sosiaalinen media näkyy nuorten alueellisissa kiinnittymisissä. Kiinnostavaa olisi myös tarkastella lähemmin, saavatko nuorten käsitykset hyvinvoinnista ja alueellisesta erilaistumisesta sukupuolittuneita merkityksiä. Onhan hyvinvointikokemusten havaittu vaihtelevan sukupuolen mukaan ja myös alttiuden ympäristön vaikutuksille on nähty vaihtelevan niin yksilön taustan kuin myös sukupuolen mukaan (vrt. Bernelius 2013). Omassa tutkimuksessa sukupuolikysymykset jäivät vähemmälle pohdinnalle, vaikka tarkastelin nuorten hyvinvointikäsitteitä, alueellista kiinnittymistä ja perheikää myös sukupuolen mukaan. Enemmän kiinnitin kuitenkin huomiota mahdollisiin alueellisiin erityispiirteisiin.

Erityyppisten aineistojen kautta ja monimenetelmällisellä otteella pääsin omassa tutkimuksessa kiinni niin hyvinvointiin kytkeytyvien ilmiöiden yleisyyteen ja alueelliseen vaihteluun kuin myös niihin liittyviin merkityksiin, mitä pidän tärkeänä (ks. myös Cahill 2015). Havaitsin kuinka monimuotoista

ja dynaamista hyvinvoinnin ja alueellisen erilaistumisen tematiikka on. Tutkimukseni osoittaa, että hyvinvoinnin moniin ulottuvuuksiin ja esimerkiksi alueellisen kiinnittymisen ja perheen saamiin merkityksiin on vaikea päästä kiinni ilman laadullista tutkimusotetta. Nuorten hyvinvointi muodostuu lukuisista osatekijöistä, joiden merkitys on erilainen eri nuorille, riippuen myös ajasta ja paikasta. Tarvitaan ymmärrystä siitä, kuinka nuorten hyvinvointi ilmenee relationaalisesti niin yksilöiden välisissä kuin myös laajemmissa toimijoiden ja yhteiskunnallisten rakenteiden välisissä suhteissa.

Tutkimusta tehdessäni havaitsin, että nuorten hyvinvointitutkimus osoittautuu usein hyvinvoinnin vajeiden ja riskien tutkimiseksi. Hyvinvoinnin käsitettä hyödyntävää ja sitä käsitteellisesti problematisoivaa nuorten hyvinvointitutkimusta on yllättävän vähän. Indikaattoritutkimuksen ymmärrys hyvinvoinnista on usein implisiittistä – indikaattoreiden oletetaan puhuvan puolestaan (ks. Hanell 2018; 2019). Indikaattoritiedon ja kokemustiedon lisäksi tarvitaan ymmärrystä. Indikaattorit eivät puhu sellaisenaan, kuten eivät kokemuksetkaan, vaan tarvitaan kontekstualisointia ja laajempaa ymmärrystä sekä teoreettisesti virittynyttä empiiristä tutkimusta.

Nuorten hyvinvointia tutkittaessa on vaarana, että hyvinvoinnin indikaattoritarkastelu dominoi liikaa ajatteluaamme. ”Mittaamme sitä, mitä arvostamme” voikin muuttua muotoon ”arvostamme sitä, mitä mittaamme” (Hanell 2019, 15). Tulini vakuuttuneeksi siitä, että ymmärryksemme nuorten hyvinvoinnin moninaisuudesta tulisi ohjata hyvinvointia mittaavien indikaattoreiden laadintaa ja tulkintaa – eikä päinvastoin.

KIRJALLISUUS

- Aaltonen, Sanna (2006) Tytöt, pojat ja sukupuolinen häirintä. Helsinki: Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 69.
- Aaltonen, Sanna (2012) Elämän umpisolmuja avaamassa. Toimijuus ja institutionaaliset rajat nuorten siirtymissä. Teoksessa Elina Pekkarinen & Kaisa Vehkalahti & Sami Myllyniemi (toim.): Lapset ja nuoret instituutioiden kehyksissä. Nuorten elinot -vuosikirja 2012. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura julkaisuja 131. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Valtion nuorisoasiain neuvottelukunta, 180–191.
- Aaltonen, Sanna (2013) 'Trying to push things through': forms and bounds of agency in transitions of school-age young people. *Journal of Youth Studies*, 16: 3, 375–390.
- Aaltonen, Sanna (2018) Ei tulosta ilman analyysia – Näkökulmia kvalitatiivisen aineiston analyysiin. Teoksessa Tomi Kiilakoski & Päivi Honkatukia (toim.): Miten tutkia nuoria ja nuorisotyötä. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 206. Tampere: Vastapaino 372–384.
- Aaltonen, Sanna & Berg, Päivi & Ikäheimo, Salla (2015) Nuoret luukulla. Kolme näkökulmaa syrjäytymiseen ja nuorten asemaan palvelujärjestelmässä. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura julkaisuja 160.
- Aaltonen, Sanna & Kivijärvi, Antti (2017) Hyvinvointipalvelut ja nuoret aikuiset – Ohjausta monimutkaistuneissa siirtymissä. Teoksessa Sanna Aaltonen & Antti Kivijärvi (toim.): Nuoret aikuiset hyvinvointipalvelujen käyttäjinä ja kohteina. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura Verkkojulkaisuja 136.
- Aaltonen, Sanna & Kivijärvi, Antti & Peltola, Marja & Tolonen, Tarja (2011) Ystävydet. Teoksessa Mirja Määttä & Tarja Tolonen (toim.): Annettu, otettu, itse tehty. Nuorten vapaa-aika tänään. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura julkaisuja 112, 29–56.
- Aapola, Sinikka (1999) Murrosikä ja sukupuoli. Julkiset ja yksityiset ikämääritykset. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Aapola, Sinikka & Gonick, Marnina & Harris, Anita (2005) *Young Femininity. Girlhood, Power and Social Change*. Hampshire & New York: Palgrave Macmillan.
- Aapola, Sinikka & Ketokivi, Kaisa (toim.) (2005) Polkuja ja poikkeamia – Aikuisuutta etsimässä. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura julkaisuja 56.
- Aapola-Kari, Sinikka & Wrede-Jäntti, Matilda (2017) Perinteisiä toiveita, nykyhetken kiinnittyviä pelkoja – nuoret pohtivat tulevaisuutta. Teoksessa Sami Myllyniemi (toim.) Katse tulevaisuudessa. Nuorisobarometri 2016. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, Verkkojulkaisuja 111, 159–175.
- van Aerscht, Lina & Häikiö Liisa & Snellman, Karita & Kallinen, Yrjö (2016) Nuoret, pienituloisuus ja asuinalueiden eriytyminen. Lähiössä asuvien nuorten käsityksiä taloudellisesta niukkuudesta. *Yhteiskuntapolitiikka* 81:5, 540–550.

- Ahlgren-Leinvuo, Hanna & Högnabba, Stina & Mäki, Netta & Ranta, Sanni & Sulander Juhani (2017) Hyvinvoinnin monet ulottuvuudet. Elinolojen ja -tapojen yhteyksiä helsinkiläisten terveyteen ja hyvinvointiin. Helsinki: Helsingin kaupunki, kaupunginkanslia, kaupunkitutkimus ja tilastot. Tutkimuskatsauksia 3.
- Ala-Mantila, Sanna (2018) Alueellinen eriytyminen Vantaalla 1995–2015. Vantaa: Vantaan kaupunki. Tietopalvelu C1.
- Ala-Outinen, Annina (2010) Hyvinvoinnin tukiverkko koetuksella. Helsingin palveluvirastojen toiminta kaupunginosien eriytymisen ehkäisemiseksi. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 3.
- Alderson, Priscilla & Virginia Morrow (2011) *The Ethics of Research with Children and Young People. A practical handbook.* London: SAGE Publications.
- Alkula, Tapani & Pöntinen, Seppo & Ylöstalo, Pekka (1999) Sosiaalitutkimuksen kvantitatiiviset menetelmät. Helsinki: WSOY.
- Allardt, Erik (1976) Hyvinvoinnin ulottuvuuksia. Helsinki: WSOY.
- Allardt, Erik (1993) *Having, Loving, Being: An Alternative to the Swedish Model of Welfare Research.* Teoksessa Martha Nussbaum & Amartya Sen (toim.): *The Quality of life.* Oxford: Clarendon Press, 88–94.
- Allardt, Erik (1998) Hyvinvointitutkimus ja elämänpolitiikka. Teoksessa J.P. Roos, ja Tommi Hoikkala (toim.): *Elämänpolitiikka.* Helsinki: Gaudeamus, 34–53.
- Alppivuori, Kristiina (2010) Miten Suvelassa viihdytään? – nuorten ajatuksia Suvelasta asuinpaikkana. 4V: Välitä, Vaikuta, Viihdy, Voi hyvin – yhteisöllisyys ja hyvä elinympäristö -hanke. Helsinki: Pääkaupunkiseudun kierrätyskeskus Oy.
- Alsuhail, Faris & Högnabba, Stina (2015) Nuorten terveys- ja hyvinvointierot Helsingin suurpiirien välillä. Kouluterveyskyselyn tarkastelu paikkatietomenetelmin. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuskatsauksia 3.
- Anttila, Anna (2017) Hyvä vapaa-aika – parasta oppia. Helsinki: Helsingin kaupungin nuorisosiainkeskus.
- Armila, Päivi & Halonen, Terhi & Käyhkö, Mari (toim.) (2016) Reunamerkitöjä hylkysyrjästä. Nuorten elämänraameja ja tulevaisuudenkuvia harvaanasutulla maaseudulla. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura julkaisuja 178.
- Armila, Päivi & Käyhkö, Mari & Pöysä, Ville (2018) On the educational edges of learning society: the Finnish hinterland as a framework of educational choices for young people. *Journal of Youth Studies* 21:9, 1198–1215.
- Aura, Seppo & Horelli, Liisa ja Korpela, Kalevi (1997) Ympäristöpsykologian perusteet. Helsinki: WSOY.
- Ashbourne, Lynda M. & Daly, Kerry J. (2010) Parents and Adolescents Making Time Choices: “Choosing a Relationship. *Journal of Family Issues* 31:11, 1419–1441.
- Bardy, Marjatta (2009) Hyvinvoinnin ulottuvuudet – perheen ja yhteiskunnan suhteissa. Teoksessa Johanna Lammi-Taskula & Sakari Karvonen & Same Ahlström (toim.): *Lapsiperheiden hyvinvointi 2009. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 226–242.* <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80047/0e6f5676-9ccf-4490-8496-45c7b3acce5f.pdf?sequence=1> (luettu 17.3.2018)
- Benjamin, Saija & Kuusisto, Arniika (2016) ”On se ihan ok muuttaa... vaikka sä oletkin aina se uusi tyttö”. Kansainvälisyys oletusasetuksena elämässä.

- Teoksessa Antti Kivijärvi & Marja Peltola (toim.): Nuoret muuttoliikkeessä. Nuorten elinolot -vuosikirja 2016. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura julkaisuja 185, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Valtion nuorisoasiain neuvottelukunta, 79–90.
- Bernelius, Venla (2008) Lähi(ö)koulu – Helsingin koulut ja kaupunginosat EU:n Urban II -ohjelman kouluhankkeissa. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 3.
- Bernelius, Venla (2013) Eriytyvät kaupunkikoulut. Helsingin peruskoulujen oppilaspuhjan erot, perheiden kouluvalinnat ja oppimistuloksiin liittyvät aluevaikutukset osana kaupungin eriytymiskehitystä. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 1.
- Bernelius, Venla & Vilkkama, Katja (2019) Pupils on the move School catchment area segregation and residential mobility of urban families. *Urban Studies* 56:15, 3095–3116.
- Björklund, Liisa & Nord, Ulla & Tarvainen, Tom (2018) 100 nuorta kehittäjää. Nuorten terveiset psykososiaalisen tuen palvelupakettiin. Suomi 100 ”yhdessä”. me. <https://valtioneuvosto.fi/-/1271139/nuoret-haluavat-enemmän-tukea-koko-perheelle-osana-psykososiaalisia-palveluja> (luettu 23.6.2020)
- Brannen, Julia (2005) Mixing Methods: The Entry of Qualitative and Quantitative Approaches into the Research Process. *International Journal of Social Research Methodology* 8:3, 173–184.
- Brewster, Karin L. & Billy, John O.G. & Grady, William R. (1993) Social Context and Adolescent Behaviour: The Impact of Community on the Transition to Sexual Activity. *Social Forces* 71:3, 713–740.
- Bryman, Alan (2007) Barriers to Integrating Quantitative and Qualitative Research. *Journal of Mixed Methods Research*, 1:8, 17–22.
- Bryman, Alan (2008) The End of the Paradigm Wars? Teoksessa Pertti Alasuutari & Leonard Bickman & Julia Brannen (toim.): *The Handbook of Social Research Methods*. London and Los Angeles: SAGE, 13–25.
- Bush, Judith & Moffatt, Suzanne & Dunn, Christine (2001) 'Even the birds round here cough': stigma, air pollution and health in Teesside. *Health & Place* 7, 47–56.
- Bustos Castro, Paula & Lindbladh, Eva (2003) Place, discourse and vulnerability – a qualitative study of young adults living in a Swedish urban poverty zone. *Health & Place* 10:3, 259–272.
- Bäcklund, Pia (1998) Töölö mielikuvina ja paikallisina kokemuksina. Teoksessa Pia Bäcklund & Vivi Niemenmaa (toim.): *Kirjoituksia kaupunginosasta ja paikasta nimeltä Töölö*. Helsingin kaupungin tietokeskus, 38–49.
- Bäcklund & Schulman, Harry toim. (2000) Kunnostusta ja kuntokävelyä, asukastiloja ja aikamatkoja. Onnistuiko Helsingin lähiöprojekti? Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 4.
- Bäcklund, Pia & Schulman, Harry toim. (2003) Lähiöprojekti lähikuvassa. Lähiöprojektikauden 2000–2003 arviointi. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 4.
- Cahill, Caitlin (2000) Street Literacy: Urban Teenagers' Strategies for Negotiating their Neighbourhood. *Journal of Youth Studies*, 3:3, 251–277.
- Cahill, Helen (2015) Approaches to Understanding Youth Well-Being. Teoksessa Johanna Wyn & Helen Cahill (toim.): *Handbook of Children and Youth Studies*. Singapore: Springer, 95–113.
- Cieslik, Mark & Simpson, Donald (2013) *Key Concepts in Youth Studies*. London: SAGE.

- Clark, C. & Uzzell, D. (2002) The affordances of the home, neighbourhood, school and town centre for adolescents. *Journal of Environmental Psychology*, 22, 95–108.
- Coffey, Amanda (2005) “Toisen” kohtaaminen ja vieraan monimerkityksellisyys. Teoksessa Reetta Mietola & Elina Lahelma & Sirpa Lappalainen & Tarja Palmu (toim.): Kohtaamisia kasvatuksen ja koulutuksen kentillä: erontekoja ja yhdessä tekemistä. Suomen Kasvatustieteellinen Seura. Kasvatusalan tutkimuksia – Research in Educational Sciences 22, 213–223
- Coffey, Amanda & Atkinson, Paul (1996) *Making Sense of Qualitative Data*. London: SAGE Publications.
- Crane, Jonathan (1991) The Epidemic Theory of Ghettos and Neighborhood Effects on Dropping Out and Teenage Childbearing. *American Journal of Sociology* 96:5, 1226–1259.
- Dhalmann, Hanna (2011) Yhden uhka, toisen toive? – somalien ja venäläisten asumistoiveet etnisen segregaatiokehityksen valossa. Helsingin yliopisto. Geotieteiden ja maantieteen laitos A10.
- Erola, Jani (toim.) (2010) *Luokaton Suomi? Yhteiskuntaluokat 2000-luvun Suomessa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Ervamaa, Suvi (2014) Kohti onnistunutta nuorisotakuuta? Nuorten ja ammattilaisten näkemyksiä nuorisotakuun toteutuksesta ja kehittämistä. Onnistunut nuorisotakuu -hankkeen loppuraportti. Helsinki: Suomen nuorisoyhteistyö – Allianssi ry.
- Ervasti, Heikki & Juho Saari (2011) Onnellisuus hyvinvointivaltiossa. Teoksessa Juho Saari, toim.: *Hyvinvointi – Suomalaisen yhteiskunnan perusta*. Helsinki: Gaudeamus, 191–218.
- Eräranta, Kirsi & Autio, Minna (2008) Johdanto: Polarisaatio käsitteenä ja empiirisesti koeteltuna tutkimusteesinä. Teoksessa Minna Autio & Kirsi Eräranta & Sami Myllyniemi (toim.): *Polarisoituva nuoruus? Nuorten elinolot -vuosikirja*. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 84. Nuorisosiain neuvottelukunta, julkaisuja 38. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus, 8–15.
- Esaiasson, Peter (2019) Förorten – ett samhällsvetenskaplig reportage (Lähiö – yhteiskuntatieteellinen reportaasi). Göteborg.
- Eskola, Jari (1997) *Eläytymismenetelmäopas*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Estola, Eila & Uitto, Minna & Syrjälä, Leena (2017) *Elämäkertahaastattelu*. Teoksessa Matti Hyvärinen & Pirjo Nikander & Johanna Ruusuvaara (toim.): *Tutkimushaastattelun käsikirja*. Tampere: Vastapaino, 153–173.
- Euroopan nuorisostrategia 2010–2018.
<https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2012/FI/1-2012-495-FI-F1-1.Pdf>
(luettu 17.3.2018).
- Evans, Karen (2002) Taking Control of their Lives? Agency in Young Adult Transitions in England and the New Germany. *Journal of Youth Studies* 5:3, 245–269.
- Evans, Karen (2007) Concepts of bounded agency in education, work, and the personal lives of young adults. *International Journal of Psychology* 42:2, 85–93.
- Farrugia, D. (2016) The Mobility Imperative for Rural Youth: The Structural, Symbolic and Non-representational Dimensions of Rural Youth Mobilities. *Journal of Youth Studies*. 19(6): 836–851.
- Ferri, E. & Smith, K. (1996): *Parenting in the 1990s*, Family Policy Studies Centre & Joseph Roundtree Foundation, London.

- Flick, Uwe (2018) Triangulation. Teoksessa Norman K. Denzin & Yvonna S. Lincoln (toim.): *The SAGE Handbook of Qualitative Research*, 444–461.
- Forssén, Katja & Laine, Kaarina & Tähtinen, Juhani (2002) Hyvinvoinnin tekijät ja uhat lapsuudessa. Teoksessa Kirsi Juhila & Hannele Forsberg & Irene Roivainen (toim.): *Marginaalit ja sosiaalityö*. Jyväskylä: Sophi, Jyväskylän yliopisto, 81–104.
- Furlong, Andy (toim.). (2009) *Handbook of Youth and Young Adulthood*. New Perspectives and agendas. London: Routledge.
- Furlong, Andy & Cartmel, Fred (1997) *Young People and Social Change. Individualization and Risk in Late Modernity*. Guildford and King 's Lynn. Open University Press.
- Furlong, Andy & Cartmel, Fred (2007) *Young People and Social Change*. New Perspectives. Second Edition. McGraw-Hill. Open University Press.
- Giddens, Anthony (1984) *The Constitution of Society. Outline of the Theory of Structuration*. Cambridge: Polity Press.
- Gissler, Mika & Kekkonen Marjatta & Känkänen, Päivi (toim.) (2018) Nuoret palveluiden pauloissa. Nuorten elinolot -vuosikirja 2018. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137198/THL_TEE030_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y (luettu 12.7.2020)
- Gissler, Mika & Puhakka, Tiina & Vuori, Mika & Karvonen, Sakari (2006) Poikien ja tyttöjen hyvinvointi ja terveys tilastoina. Teoksessa Sakari Karvonen (toim.): *Onko sukupuolella väliä? Hyvinvointi, terveys, pojat ja tytöt*. Nuorten elinolot -vuosikirja. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura julkaisuja 71. Nuorisoasiain-neuvottelukunta, julkaisuja 35. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, 18–37.
- Gordon, Tuula (2005) Toimijuuden käsitteen dilemmoja. Teoksessa Anneli Meurman-Solin & Ilkka Pyysiäinen (toim.): *Ihmistieteet tänään*. Helsingin yliopiston tutkijakollegium. Helsinki: Gaudeamus, 114–142.
- Gordon, Tuula & Holland, Janet & Lahelma, Elina (2000) *Making Spaces: Citizenship and Difference in Schools*. London: Macmillan.
- Gordon, Tuula & Lahelma Elina (2002) *Becoming an adult: Possibilities and limitations – dreams and fears*. *Young* 10:2, 2–18.
- Gordon, Tuula & Lahelma, Elina (2003a) *Johdanto – koulun arkea tutkimassa*. Teoksessa Elina Lahelma & Tuula Gordon: *Koulun arkea tutkimassa*. Helsinki: Helsingin kaupungin opetusviraston julkaisusarja. A1:2002, 8–10
- Gordon, Tuula & Lahelma Elina (2003b) *From ethnography to life history: tracing transitions of school students*. *Social Research Methodology* 6:3, 245–254
- Granfelt, Riitta (1998) *Kertomuksia naisten kodittomuudesta*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Gretschel, Anu & Myllyniemi, Sami (2017) *Työtä, koulutus- tai harjoittelupaikkaa ilman olevien nuorten käsityksiä tulevaisuudesta, demokratiasta ja julkisista palveluista –Nuorisobarometrin erillinäyte/aineistonkeruu*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Gretschel, Anu & Paakkunainen, Kari & Souto, Anne-Mari & Suurpää, Leena toim. (2014) *Nuorisotakuun arki ja politiikka*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura julkaisuja 150.
- Haanpää, Leena (2019) *Harrastustakuu: yhdenvertaisuuden asialla*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura verkkojulkaisuja 147.

- https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/harrastustakuu_digi_final.pdf (luettu 29.10.2019)
- Haikkola, Lotta (2012) Monipaikkainen nuoruus. Toinen sukupolvi, transnationaalisuus ja identiteetit. Helsingin yliopisto. Sosiaalitieteiden laitoksen julkaisuja 2012:15.
- Hanell, Tomas (2018) Regional Quality of Life in the EU. Comprehending the European space beyond GDP through the capability approach. Aalto University publication series Doctoral Dissertations 190.
- Hanell, Tomas (2019) Hyvästä rengistä huonoksi isännäksi. Kvantifikaatioimperatiivi yhdyskuntasuunnittelussa. Yhdyskuntasuunnittelu 57:3.
- Harjunen, Oskari (2016) PD-indeksin päivitysraportti 24.5.2016. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tilaaaja Helsingin kaupungin opetusvirasto.
<https://dev.hel.fi/maatokset/media/att/b8/b854fe9bocca2af33ccdd4070f74a58b9d37f08f.pdf> (luettu 22.10.2019)
- Helne, Tuula (2002) Syrjäytymisen yhteiskunta. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Tutkimuksia 123.
- Helsingin kaupungin lapsi- ja perhepoliittinen ohjelma (2001) Helsingin kaupunginkanslian julkaisusarja A 14.
- Helsingin lähiöprojekti 1996–1999 (1999) Arvio toiminnasta ja tavoitteiden saavuttamisesta 15.11.1999. Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston julkaisuja 4.
- Helsingin tila ja kehitys (2013) Helsinki: Helsingin kaupunki, Tietokeskus.
- Helsingin tila ja kehitys (2016) Helsinki: Helsingin kaupunki, Tietokeskus.
https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/17_01_26_Helsingintilajakehitys2016.pdf (luettu 29.10.2019)
- Helsingin tila ja kehitys (2019) Helsinki: Helsingin kaupunki, kaupunginkanslia, kaupunkitutkimus ja -tilastot.
https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/19_06_17_Helsingin%20tila_ja_kehitys_2019.pdf (luettu 29.10.2019)
- Helsinki alueittain (1999) Helsinki alueittain 2000, Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Helve, Helena (1993) Nuoret humanistit, individualistit ja traditionalistit. Helsingiläisten ja pohjalaisten nuorten arvomaailmat vertailussa. Helsinki: Suomen Nuorisoyhteistyö Allianssi ry. Nuorisotutkimusseura.
- Helve, Helena (2002) Arvot, muutos ja nuoret. Jyväskylä: Yliopistopaino.
- Henderson, Sheila & Holland, Janet & McGrellis, Sheena & Sharpe, Sue & Thomson, Rachel (2007) Inventing Adulthoods. A Biographical approach to Youth Transitions. London: SAGE Publications.
- Hendry, Leo B. & Shucksmith, Janet & Love, John G. & Glendinning, Anthony (1993) Young People's Leisure and Lifestyles. Adolecence and Society Series. London and New York: Routledge.
- Henriksson, Anu (2018) Helsinki ja Tukholma kasvavat alakeskustojen kautta. Monikeskisuus muutoksenhallinnan välineenä. KVARTTI 1/2018. <https://www.kvartti.fi/fi/artikkelit/helsinki-ja-tukholma-kasvavat-alakeskustojen-kautta> (luettu 20.12.2019)
- Hermanson, Elina & Karvonen, Sakari & Sauli, Hannele (1998) Lasten ja nuorten hyvinvointi ja terveys Suomessa. Valtakunnalliset trendit 1990-luvulla. Osa I. Tilastoraportti 13/1998. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan kehittämiskeskus.

- Hiltunen, Mervi (2008) Ekomoderni verkostojen kaupunki – Kestävän kehityksen haasteita yhdyskuntasuunnittelulle. Joensuun yliopisto. Lisensiaatintutkimus, Maantieteen oppiaineryhmä.
http://epublications.uef.fi/pub/URN_NBN_fi_joy-20090022/URN_NBN_fi_joy-20090022.pdf (luettu 22.10.2019)
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena (2000) Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirvilampi, Tuuli (2015) Kestävän hyvinvoinnin jäljillä. Ekologisten kysymysten integroiminen hyvinvointitutkimukseen. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 136, Kelan tutkimusosasto.
- Horelli, Liisa (1982) Ympäristöpsykologia. Espoo: Weilin + Göös.
- Hyvärinen, Matti (2017a) Haastattelun maailma. Teoksessa Matti Hyvärinen & Pirjo Nikander & Johanna Ruusuvoori (toim.): Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino, 11–45.
- Hyvärinen, Matti (2017b) Kertomushaastattelu. Teoksessa Matti Hyvärinen & Pirjo Nikander & Johanna Ruusuvoori (toim.): Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino, 174–192.
- Högbacka, Riitta & Aaltonen, Sanna (2015) Refleksiivisyyden ulottuvuudet. Teoksessa Sanna Aaltonen & Riitta Högbacka (toim.): Umpikujasta oivallukseen. Refleksiivisyys empiirisessä tutkimuksessa. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura julkaisuja 164. Tampere: University Press, 9–31.
- Ilmonen, Mervi (1991) Elämää betonissa. Varhaisnuorten asuinympäristöt pääkaupunkiseudulla. Helsinki: Nuorisoasuntoliitto ry.
- Ilmonen, Mervi (2000) Parasta asuinalueella on ympäristö ja luonto. Teoksessa Mervi Ilmonen & Jukka Hirvonen & Liisa Knuuti & Helsi Korhonen & Markku Lankinen (toim.): Rauhaa ja karnevaaleja. Tieto- ja taitoammattilaisten asumistavoitteet Helsingin seudulla. Teknillinen korkeakoulu. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja B 78.
- Jackson, Alecia & Mazzei, Lisa (2012) Thinking with Theory in Qualitative Research. Viewing Data across Multiple Perspectives. New York: SAGE.
- Jallinoja, Riitta (2002) Arlie Hochschild – sosiologinen tutkimus käännekohtana rakentajana. Teoksessa Rahkonen, Keijo (toim.): 2000-luvun yhteiskuntateoria. Helsinki: Gaudeamus.
- Jencks, Christopher & Mayer, Susan E. (1990) The Social Consequences of Growing Up in a Poor Neighborhood. Teoksessa Lynn, Laurence E. & McGeary, Michael G. H. (toim.): Inner-City Poverty in the United States, 111–186. National Academy Press, Washington, D.C.
- Jones, Gill, O’Sullivan, Ann & Rouse, Julia (2004) “Because it’s worth it? ”Education Beliefs Among Young People and Their Parents in the United Kingdom. YOUTH & SOCIETY, 36:2, 203–226.
- Joronen, Katja & Åstedt-Kurki, Päivi (2005) Familial contribution to adolescent subjective well-being. *International Journal of Nursing Practice* 11:3, 125–133
- Jovero, Sari & Horelli, Liisa (2002) Nuoret ja paikallisuuden merkitys? Nuorten ympäristösuhteen tarkastelua Vantaan Koivukylä-Havukosken alueella. Teknillinen korkeakoulu. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja 2001 B 84.
- Junnilainen, Lotta (2019) Lähiökylä. Tutkimus yhteisöllisyydestä ja eriarvoisuudesta. Tampere: Vastapaino.

- Junttila, Niina (2015) Kavereita nolla: lasten ja nuorten yksinäisyys. Helsinki: Tammi.
- Juntto, Anneli (2010) Asumisen unelmat ja arki: suomalainen asuminen muutoksessa. Helsinki: Gaudeamus.
- Juvonen, Tarja (2015) Sosiaalisesti kontrolloitu, hauraasti autonominen. Nuorten toimijuuden rakentuminen etsivässä työssä. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 165.
- Järventie, Irmeli & Sauli, Hannele (toim.) (2001) Eriarvoinen lapsuus. Helsinki: WSOY.
- Järvinen, Tero & Jahnukainen, Markku (2001) Kuka meistä onkaan syrjäytynyt? Marginalisaation ja syrjäytymisen käsitteellistä tarkastelua. Teoksessa Minna Suutari toim.: Vallattomat marginaalit. Yhteisöllisyyksiä nuoruudessa ja yhteiskunnan reunoilla. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura julkaisuja 20, 125–151.
- Kaikkonen, Risto & Mäki, Päivi & Hakulinen-Viitanen, Tuovi & Markkula, Jaana & Wikström, Katja & Ovaskainen, Marja-Leena & Virtanen, Suvi & Laatikainen, Tiina (toim.) (2012) Lasten ja lapsiperheiden terveys- ja hyvinvointierot. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Raportti 16/2012.
- Kainulainen, Sakari (2011) Hyvinvointitutkimuksen kehityslinjat Suomessa. Teoksessa Juho Saari (toim.): Hyvinvointi. Suomalaisen yhteiskunnan perusta. Helsinki: Gaudeamus, Helsinki University Press, 140–165.
- Kalalahti, Mira (2007) Opiskeluympäristöstä koulumuotoisuutta? Kasvatus 38:5, 417–429.
- Kalalahti, Mira (2014) Muuttuvat koulutusmahdollisuudet – nuorten sosiaaliset hierarkiat ja koulumenestys. Helsingin yliopisto. Sosiaalitieteiden laitoksen julkaisuja 2014:14.
- Kalalahti, Mira & Varjo, Janne (2016) Lähikoulupolut ja painotetut valinnat. Teoksessa Heikki Silvennoinen & Mira Kalalahti & Janne Varjo (toim.): Koulutuksen tasa-arvon muuttuvat merkitykset. Kasvatustieteiden vuosikirja 1. Suomen kasvatustieteellinen seura. Kasvatusalan tutkimuksia 73. 37–67.
- Kalalahti, Mira & Varjo, Janne & Silvennoinen, Heikki (2018) Lupaus kilpailukyvästä koulutususkon evankeliumina. Teoksessa Heikki Silvennoinen & Mira Kalalahti & Janne Varjo (toim.): Koulutuksen lupaukset ja koulutususkon: Kasvatustieteiden vuosikirja 2. Suomen kasvatustieteellinen seura. Kasvatusalan tutkimuksia 79. 371–381.
- Karisto, Antti (1986) Syrjäytymisen ongelma. Havaintoja 1980-luvun Suomesta. Kuntoutus 2, 17–24.
- Karisto, Antti & Montén, Seppo (1996) Lukioon vai ei. Tutkimus alueellista eroista helsinkiläisten lukionkäynnissä ja lukiolakkautusten vaikutuksista. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 6.
- Karisto, Antti & Karjalainen, Pekka (2000) Lähiöprojektin kokovartalokuva: verkostoitumista ja kaupunkipolitiikkaa. Teoksessa Pia Bäcklund & Harry Schulman (toim.): Kunnostusta ja kuntokävelyä, asukastiloja ja aikamatkoja. Onnistuiko Helsingin lähiöprojekti? Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 4, 171–189.
- Karvonen, Sakari toim. (2006) Onko sukupuolella väliä? Hyvinvointi, terveys, pojat ja tytöt. Nuorten elinolot -vuosikirja. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 71. Nuorisotutkimusverkosto, Nuora, julkaisuja 35. Sosiaali- ja terveys tutkimus- ja kehittämiskeskus.

- Karvonen, Sakari & Kauppinen, Timo (2009) Kuinka Suomi jakautuu 2000-luvulla? Hyvinvoinnin muuttuvat alue-erot. *Yhteiskuntapolitiikka* 74:5, 467–486.
- Karvonen, Sakari & Kauppinen, Timo M. & Ilmarinen, Katja (2010) Koetun hyvinvoinnin erot ja kehitys asuinpaikan mukaan. Teoksessa Marja Vaarama & Pasi Moisio & Sakari Karvonen (toim.): *Suomalaisten hyvinvointi 2010. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos*. 216–231.
- Karvonen, Sakari & Kestilä, Laura (2014) Nuorten aikuisten syrjäytymisvaaraan liittyvä huono-osaisuus. Teoksessa Marja Vaarama & Sakari Karvonen & Laura Kestilä & Pasi Moisio & Anu Muuri (toim.): *Suomalaisten hyvinvointi 2014. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos*. Tampere: Juvenes Print, 160–177.
- Karvonen, Sakari & Rahkonen, Ossi (2000) Nuorten elämäntyylin ja terveystkäyttäytymisen kulttuurinen vaihtelu. *Yhteiskuntapolitiikka* 65:2, 135–145.
- Karvonen, Sakari & Rahkonen, Ossi (2002) Kuka vastustaa koulutusta? Kouluvastaisuuden alueelliset erot Helsingissä. *Yhteiskuntapolitiikka* 67:4, 324–332.
- Karvonen, Sakari & Salmi, Minna toim. (2016) Lapsiköyhyys Suomessa 2010-luvulla. *Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Työpaperi 30/2016*.
- Karvonen, Sakari & West, Helen & Sweeting, Helen & Rahkonen, Ossi & Young, Robert (2001) Lifestyle, Social Class and Health-Related Behaviour: A Cross-Cultural Comparison of 15 Year Olds in Glasgow and Helsinki. *Journal of Youth Studies* 4:4, 393–413.
- Kauppinen, Timo M. (2004) Asuinalueen ja perhetaustan vaikutukset helsinkiläisnuorten keskiasteen tutkintojen suorittamiseen. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 2004:6.
- Kauppinen, Timo M. (2010) Koulun ja asuinalueen vaikutukset koulutusuriin. Teoksessa Matti Rimpelä & Venla Bernelius (toim.): *Peruskoulujen oppimistulokset ja oppilaiden hyvinvointi eriytyvällä Helsingin seudulla. MetrOP-tutkimus 2010–2013 Mitä tiedettiin tutkimuksen käynnistyessä keväällä 2010? Helsingin yliopisto. Geotieteiden ja maantieteen laitoksen julkaisuja B1*.
- Kemppainen, Teemu (2017) Disorder and insecurity in a residential context. A study focusing on Finnish suburban housing estates built in the 1960s and 1970s. *Research Series 2017:2*. City of Helsinki, Executive Office, Urban Research and Statistics.
- Keskinen, Vesa (1998) *Palvelut puntarissa*. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 3.
- Keskinen, Vesa & Laihin, Eija (2017) *Kaikesta huolimatta turvallista. Helsingin turvallisuustutkimus 2015*. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 2.
- Kestilä, Laura (2008) Pathways to health. Determinants of Health, Health Behaviour and Health Inequalities in Early Adulthood. Publications of the National Public Health Institute 23/2008. Department of Health and Functional Capacity.
<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/23542/pathways.pdf?sequence=2>
 (luettu 30.10.2017)
- Kestilä, Laura & Karvonen, Sakari & Parikka, Suvi & Seppänen, Johanna & Haapakorva, Pasi & Sutela, Elina (2019) Nuorten hyvinvoinnin erot. Teoksessa Laura Kestilä & Sakari Karvonen (toim.): *Suomalaisten hyvinvointi 2018*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

- Kivijärvi, Antti (2015) Etnisyyden merkityksiä nuorten vertaissuhteissa. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura julkaisuja 162.
- Kivipelto, Minna & Saikkonen, Paula (2018) Hyvinvointia niukkuudesta? Kokemuksia viimesijaisesta turvasta. *Janus* 26:1, 57–72.
- Kohonen, Iina, & Kuula-Luumi, Arja & Spoof, Sanna-Kaisa (2019) Ihmisen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarvointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3.
https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2019.pdf (luettu 22.10.2019)
- Koivusilta, Leena & Karvonen, Sakari & Rimpelä, Matti & Rimpelä, Arja (2002) Nuorten terveyden sosioekonomisten erojen muutokset 1980- ja 1990 luvulla. Teoksessa Matti Heikkilä & Mikko Kautto (toim.): Suomalaisten hyvinvointi 2002. Sosiaali- ja terveysalan kehittämiskeskus, 62–83.
- Komonen, Katja (2001) Työn moraalista koulutuksen moraalisiin. Teoksessa Tapio Kuure (toim.): Aikuistumisen pullonkaulat. Nuorten elinolot - vuosikirja. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisosaian neuvottelukunta. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, 70–85.
- Konu, Anne (2002) Oppilaiden hyvinvointi koulussa. *Acta Universitatis Tamperensis* 887, Tampere University Press.
- Konu, Anne & Lintonen, Tomi (2019) Myönteistä kehitystä kouluhyvinvoinnissa. *Yhteiskuntapolitiikka* 84:5–6, 601–608.
- Korkiamäki, Riikka (2013) Kaveria ei jätetä! Sosiaalinen pääoma nuorten vertaissuhteissa. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 137.
- Korkiamäki, Riikka & Ellonen, Noora (2010) Ikätoverisuhteet sosiaalisina resursseina yläkouluvaiheessa. *Nuorisotutkimusseura* 3/2010.
- Korkiamäki, Riikka & Kallio, Kirsi Pauliina (2014) Ystävyys tilallisen kiinnittymisen suuntaajana: Tilateoreettisia tulkintoja lasten ja nuorten ystävyyksissä. *Alue- ja Ympäristö* 43:1, 16–33.
- Kortteinen, Matti (1992) Kunnian kenttä. *Suomalainen palkkatyö kulttuurisena muotona*. Helsinki: Hanki ja Jää.
- Kortteinen, Matti & Tuominen, Martti & Vaattovaara, Mari (2005) Asumisoiveet, sosiaalinen epäjärjestys ja kaupunkisuunnittelu pääkaupunkiseudulla. *Yhteiskuntapolitiikka* 70:2, 121–131.
- Kortteinen, Matti & Vaattovaara, Mari (1999) Pääkaupunkiseudun kehityssuunta on kääntynyt. *Yhteiskuntapolitiikka* 64:4, 342–351.
- Kortteinen, Matti & Vaattovaara, Mari (2000) Onko osa Helsingistä alikehityksen kierteessä? *Yhteiskuntapolitiikka* 65:2, 115–124.
- Kortteinen, Matti & Vaattovaara, Mari (2015) Segregaation aika. *Yhteiskuntapolitiikka* 80:6, 562–574.
- Kosunen, Sonja (2014) Reputation and parental logics of action in local school choice space in Finland. *Journal of Education Policy* 29:4, 443–466.
- Kurttila, Jukka & Tani, Sirpa (1993) Itähelsinkiläisten identiteetti. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 7.
- Kuula, Arja (2006) Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.
- Kuusisto-Arponen, Anna-Kaisa & Tani, Sirpa (2009) Hengailun maantiede. Arjen kaupunki nuorten olemisen tilana. *Alue ja Ympäristö*, 38:1, 51–58.

- Kvale, Steinar (2006) Dominance Through Interviews and Dialogues. *Qualitative Inquiry*. 12:3, 480–500.
- Kyttä, Marketta & Pahkasalo, Katariina & Vaattovaara, Mari (2010) Asuminen – eletty unelma. Teoksessa Anneli Juntto (toim.): Asumisen unelmat ja arki. Suomalainen asuminen muutoksessa. Helsinki: Gaudeamus. Helsinki University Press, 91–120.
- Käyhkö, Mari (2006) Siivoojaksi oppimassa. Etnografinen tutkimus työläistyöistä puhdistuspalvelualan koulutuksessa. Joensuu: University Press.
- Käyhkö, Mari (2016) Kotoa pois pakotetut? syrjäseutujen nuorten toiselle asteelle siirtyminen ja koulutuksen alueellinen eriarvoisuus. Teoksessa Päivi Armila & Terhi Halonen & Mari Käyhkö (toim.): Reunamerkitöjä hylkysyrjästä. Nuorten elämänraameja ja tulevaisuudenkuvia harvaan-asutulla maaseudulla. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura julkaisuja 178, 74–96.
- L1285/2016. Nuorisolaki. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20161285>.
- Lahelma, Elina & Gordon, Tuula toim. (2003) Koulun arkea tutkimassa. Helsingin kaupungin opetusviraston julkaisusarja. A1:2002
- Laine, Sofia & Merikivi, Jani & Määttä, Mirja & Tolonen, Tarja (2011) Metodit. Teoksessa Mirja Määttä & Tarja Tolonen (toim.): Annettu, otettu, itse tehty. Nuorten vapaa-aika tänään. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura julkaisuja 112, 12–27.
- Lammi-Taskula, Johanna & Karvonen, Sakari (2014) Johdanto. Teoksessa Johanna Lammi-Taskula & Sakari Karvonen (toim.) Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 13–22.
- Lammi-Taskula, Johanna & Salmi, Minna (2010) Lapsiperheiden toimeentulo lamasta lamaan. Teoksessa Marja Vaarama & Pasi Moisio & Sakari Karvonen (toim.): Suomalaisten hyvinvointi 2010. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
- Lankinen, Markku (1997) Asumisen ja segregaaion tila ja kehityssuunnat. Teoksessa Kaarin Taipale & Harry Schulman (toim.): Koti Helsingissä. Urbanin asumisen tulevaisuus. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus 1997, 171–197.
- Lankinen, Markku (2001a) Alueellisen eriytymisen suunta Helsingissä ja pääkaupunkiseudulla 1990-luvulla. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 6.
- Lankinen, Markku (2001b) Positiivinen diskriminaatio - mitä se on? Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskuksen keskustelualoitteita 2.
- Lankinen, Markku (2004) Positiivisen diskriminaation mallin muuttujakohtaiset tiedot yläasteiden oppilaaksiottoalueiden osalta, henkilökohtainen tiedonanto.
- Lapintie, Kimmo (1997) Kaupunkisuunnittelu hyvän asuinympäristön määrittelijänä. Teoksessa Kaarin Taipale & Harry Schulman (toim.): Koti Helsingissä. Urbanin asumisen tulevaisuus. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus, 229–254.
- Lappalainen, Sirpa & Mietola, Reetta & Lahelma, Elina (2010) Hakemisen pakkoa, tiedonmuruja ja itseymmärrystä: Nuorten koulutusvalinnat ja oppilaanohjaus. Nuorisotutkimus 28:1, 39–55
- Lehtovuori, Panu (2001) Metropolista identiteettiä – pohdintoja Yleiskaavan 2002 päämääristä ja välineistä. Yhteiskuntasuunnittelu 39:3, 67–80.

- Luopa, Pauliina & Kivimäki, Hanne & Matikka, Anni & Vilkki, Suvi & Jokela, Juha & Laukkarinen, Essi & Paananen, Reija (2014) Nuorten hyvinvointi Suomessa 2000–2013. Kouluterveyskyselyn tulokset. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Raportti 25.
- Luopa, Pauliina & Lommi, Anni & Kinnunen, Topi & Jokela, Jukka (2010) Nuorten hyvinvointi Suomessa 2000-luvulla. Kouluterveyskysely 2000–2009. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Raportti 20.
- Lähiöprojektin toimintakertomus (2016) Helsingin kaupunki.
https://www.hel.fi/hel2/ksv/julkaisut/julk_2017-2.pdf (luettu 30.10. 2017)
- Lähteenmaa, Jaana (2000) Myöhäismoderni nuorisokulttuuri. Tulkintoja ryhmistä ja ryhmiin kuulumisten ulottuvuuksista. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura julkaisu 14.
- Lähteenmaa, Jaana (2006) Kotipaikka maaseudulla. Nuorten näkökulmia idästä, lännestä ja etelästä. Teoksessa Terhi-Anna Wilska & Jaana Lähteenmaa (toim.): Kultainen nuoruus. Kurkistuksia nuorten hyvinvointiin ja sen tutkimiseen. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisusarja, 56–72.
- Lämsä, Anna-Liisa (2009) Tuhat tarinaa lasten ja nuorten syrjäytymisestä. Lasten ja nuorten syrjäytyminen sosiaalihuollon asiakirjojen valossa. Oulun yliopisto. ACTA Universitatis Ouluensis E 102. Kasvatustieteiden tiedekunta. Kasvatustieteiden ja opettajankoulutuksen yksikkö.
- Maailman toimivin kaupunki (2018) Helsingin kaupunkistrategia 2017–2021. Helsingin kaupunki.
- MacDonald, Robert & Shildrick, Tracy & Webster, Colin & Simpson, Donald (2005) Growing Up in Poor Neighbourhoods: The Significance of Class and Place in the Extended Transitions of ‘Socially Excluded’ Young Adults. *Sociology* 39:5, 873–891.
- MacDonald, Robert & Shildrick, Tracy (2007) Street corner society: Leisure careers, youth (sub)culture and social exclusion. *Leisure Studies* 26:3, 339–355.
- Martelin, Tuija & Karvonen, Sakari & Koskinen, Seppo (2002) Työkäisten hyvinvointi. Teoksessa Matti Heikkilä & Mikko Kautto (toim.): Suomalaisen hyvinvointi. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan kehittämiskeskus.
- Marvasti, Amir B. (2004) *Qualitative Research in Sociology. An Introduction.* New York: SAGE Publications.
- Maunu, Antti (2018) Arjen rytmit ja yhteisöt – ammattiin opiskelevien hyvä elämä ja haalistuva individualismi. *Nuorisotutkimus* 36:1, 3–21.
- Mayer, Susan E. & Christopher Jencks (1989) Growing Up in Poor Neighborhoods: How Much Does It Matter? *Science* 243, 1441–1445.
- McQueen, Carolyn & Henwood, Karen (2002) Young men in ‘crisis’: attending to the language of teenage boys’ distress. *Social Science & Medicine* 55, 1493–1509.
- Me-säätiö. <https://www.mesaatio.fi/hankkeet/> (luettu 15.11.2019)
- Mestdag I. & Vandeweyer J. (2005) Where has family time gone? Teoksessa Search of joint family activities and the role of the family meal in 1966 and 1999, *Journal of Family History*, 30:3, 304–323.
- Morrow, Virginia (2001) Young people’s explanations and experiences of social exclusion: retrieving Bourdieu’s concept of social capital. *International Journal of Sociology and Social Policy* 21: 4/5/6, 37–63.
- Mukana ohjelman projektisuunnitelma (2019). Helsingin kaupunki.
<https://www.hel.fi/static/liitteet-2019/Helsinki/syrjavytminen/mukanaohjelma.pdf>

(luettu 14.1.2020)

- Myllyniemi, Sami (2008) Tilasto-osio. Teoksessa Minna Autio, Kirsi Eräranta & Sami Myllyniemi (toim.): Polarisoituva nuoruus? Nuorten elinolot - vuosikirja. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura julkaisuja 84. Nuorisoasiain neuvottelukunta, julkaisuja 38. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, 18–93.
- Myllyniemi, Sami (toim.) (2012) Monipolvinen hyvinvointi. Nuorisobarometri 2012. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura julkaisuja 127, verkkojulkaisuja 53.
- Myllyniemi, Sami (toim.) (2015) Ihmisarvoinen nuoruus. Nuorisobarometri 2014. Helsinki: Nuorisoasiain neuvottelukunnan julkaisuja, nro 51. Opetus- ja kulttuuriministeriö, Nuorisoasiain neuvottelukunta, Nuorisotutkimusverkosto.
- Myllyniemi, Sami (toim.) (2017) Tilasto-osio. Teoksessa Sami Myllyniemi (toim.): Katse tulevaisuudessa. Nuorisobarometri 2016. Nuorisotutkimusseura, Verkkojulkaisuja 111. 9–101.
- Myllyniemi, Sami & Kiilakoski, Tomi (2019) Tilasto-osio. Teoksessa Elina Pekkarinen & Sami Myllyniemi (toim.): Vaikutusvaltaa Euroopan laidalla. Nuorisobarometri 2018. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja, nro 216, Kenttä. Valtion nuorisoneuvoston julkaisuja, nro 60.
- Myrskylä, Pekka (2012) Hukassa. Keitä ovat syrjäytyneet nuoret? EVA-analyysi 19.
<http://www.eva.fi/wp-content/uploads/2012/02/Syrjavytminen.pdf> (luettu 6.2.2018)
- Mäkelä, Klaus (2010) Alaikäisiä koskevan yhteiskunta- ja käyttäytymistieteellisen tutkimuksen eettinen ennakkosääntely. Teoksessa Hanna Lagström & Tarja Pösö & Niina Rutanen & Kaisa Vehkalahti (toim.): Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura julkaisuja 101, 67–88.
- Mäkinen, Sanna (2015) Näkökulmia toimijuuteen nuoruuden siirtymissä ja suunnanotoissa. Teoksessa Päivi Annika Kauppila & Jussi Silvonen & Marjatta Vanhalakka-Ruoho (toim.): Toimijuus, ohjaus ja elämäntilanne. Publications of the University of Eastern Finland. Reports and Studies in Education, Humanities, and Theology, 103–127.
- Määttä, Mirja (2004) Moniammatillisten ryhmien toimintaideologiat ja nuorten hyvä elämä. Teoksessa Petri Paju (toim.): Samaa aikaan toisaalla... Nuoret, alueellisuus ja hyvinvointi. Nuorten elinolot 2004 – vuosikirja. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura julkaisuja 47. Sosiaali- ja terveysalan kehittämiskeskus & Nuorisoasiain neuvottelukunta, 106–116.
- Määttä, Mirja & Määttä, Anne (toim.) (2015) Parempia ratkaisuja koulutuksen ja työn ulkopuolella olevien nuorten tukemiseen. Valtion selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 16.
http://vnk.fi/documents/10616/1456483/VNK+16_2015.pdf/2efb35eb-of6e-4428-93bf-5998df7d983d (luettu 22.9.2015)
- Määttä, Suvi (2019) Kouluterveyskysely 2019 Katsaus Helsingin tuloksiin. Helsingin kaupunki, kaupunginkanslia, kaupunkitutkimus ja -tilastot. Tilastoja 13.
https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/19_10_07_Tilastoja_13_Maatta.pdf (luettu 28.10.2019)
- Nasar, Jack L. (1998) The Evaluative Image of the City. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

- Nikander, Pirjo & Piattoeva, Nelli (2014) Artikkeliväitöskirjan yhteenvedon kirjoittaminen. Kokemuksia Tampereen yliopiston tutkijakoulun kurssilta. *Yliopistopedagogiikka* 21:1, 56–58. <https://lehti.yliopistopedagogiikka.fi/2014/05/12/artikkelivaitoskirjan-yhteenvedon-kirjoittaminen-kokemuksia-tampereen-yliopiston-tutkijakoulun-kurssilta/> (luettu 21.10.2019)
- Noppi, Elina & Uusitalo, Niina (2011) Kavereita verkossa ja sen ulkopuolella: näkökulmia nuorten verkkoyhteisöllisyyteen. Teoksessa Seppo Kangaspunta (toim.) *Yksilöllinen yhteisöllisyys: avaimia yhteisöllisyyden muutoksen ymmärtämiseen*. Tampere University Press, 140–166.
- Nummelin, Raija & Luopa, Pauliina & Rimpelä, Matti & Jokela, Jukka (2001) Kouluterveyskysely Helsingissä vuosina 1995–2000. Katsaus kyselyyn ja sen tuloksiin. Helsingin kaupungin opetusviraston julkaisusarja A7.
- Nummenmaa, Anna Raija & Tarkiainen, Ari (1993) Koulutuksen ulkopuolella oleva nuori. Työpoliittinen tutkimus nro 44. Helsinki: Työministeriö.
- Nuoret alueittain (2013) Helsingin kaupungin tietokeskuksen tilastoja 32. https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/13_10_15_Tilastoja_32_Askelo.pdf (luettu 30.10.2017)
- Nuorisolaki (L1285/2016). <https://finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20161285> (luettu 12.4.2019)
- Nuorisotakuu-työryhmän loppuraportti ja suositukset jatkotoimiksi (2015) Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Työ ja yrittäjyys. 19.
- Nuorten hyvinvointi-indikaattorit. Valtion nuorisoneuvosto. <https://indikaattorit.tietoanuorista.fi/> (luettu 27.12.2019)
- Nuorten hyvinvointikertomus. Helsingin kaupunki. <http://www.nuortenhyvinvointikertomus.fi/> (luettu 18.3.2018)
- Ohjaamo Helsinki (2017) Helsingin kaupungin keskushallinnon julkaisuja 2017:16. http://ohjaamo.hel.fi/wp-content/uploads/2017/05/Ty%C3%B6n-alla-Ohjaamo-Helsinki_web.pdf (luettu 30.10.2017)
- Ojala, Hanna & Palmu, Tarja & Saarinen, Jaana (2009) Paikalla pysyvää ja liikkeessä olevaa. Feministisiä avauksia toimijuuteen ja sukupuoleen. Teoksessa Hanna Ojala & Tarja Palmu & Jaana Saarinen (toim.): *Sukupuoli ja toimijuus koulutuksessa*. Tampere: Vastapaino, 13–38.
- Ollila, Anne K. (2008) Kerrottu tulevaisuus. Alueet ja nuoret, menestys ja marginaalit. Lapin yliopistokustannus, Rovaniemi. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 85.
- Olsson, Pia (2018) Kaikki vähän erilaisii. Yläkoulun sosiaaliset suhteet. Helsinki: Gaudeamus.
- Paju, Petri (toim.) (2004) Samaan aikaan toisaalla... Nuoret, alueellisuus ja hyvinvointi. Nuorten elinolot 2004 – vuosikirja. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 47. Sosiaali- ja terveysalan kehittämiskeskus & Nuorisosiain neuvottelukunta.
- Paju, Petri (2011) Koulua on käytävä. Etnografinen tutkimus koululuokasta sosiaalisena tilana. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 115.
- Paju, Petri & Vehviläinen, Jukka (2001) Valtavirran tuolla puolen. Nuorten yhteiskuntaan kiinnittymisen kitkat 1990-luvulla. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 18.
- Palmu, Tarja (2003) Sukupuolen rakentuminen koulun kulttuurisissa teksteissä. Etnografia yläasteen äidinkielen oppitunneilla. Helsingin yliopiston kasvatustieteen laitoksen tutkimuksia 189.

- Pekkarinen, Elina & Aapola-Kari, Sinikka (toim.) (2016) Nuoruus hallitusohjelmassa. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 180, Liike, verkkojulkaisuja 100. http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/nuoruus_hallitusohjelmassa.pdf (luettu 22.3.2017)
- Pekkarinen, Elina & Myllyniemi, Sami (toim.) (2018) Opin polut ja pientareet. Nuorisobarometri 2017. Nuorisotutkimusseura. Valtion nuorisoneuvoston julkaisuja 58.
- Pekkarinen, Elina & Myllyniemi, Sami (toim.) (2019) Vaikutusvaltaa Euroopan laidalla. Nuorisobarometri 2018. Nuorisotutkimusseura. Valtion nuorisoneuvoston julkaisuja 60.
- Peltola, Marja (2014) Kunnollisia perheitä. Maahanmuutto, sukupolvet ja yhteiskunnallinen asema. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 147.
- Piispa, Mikko (2019) Kosmopolitanismia ja kotipesäajattelua. Nuorten liikkuvuutta koskevista arvoista ja asenteista. Teoksessa Elina Pekkarinen & Sami Myllyniemi (toim.): Nuorisobarometri 2018. Vaikutusvaltaa Euroopan laidalla. Nuorisotutkimusseura. Valtion nuorisoneuvoston julkaisuja 60.
- Piispa, Mikko & Myllyniemi, Sami (2019) Nuoret ja ilmastonmuutos. Tiedot, huoli ja toiminta Nuorisobarometrien valossa. Yhteiskuntapolitiikka 84:1, 61–69.
- Poikolainen, Jaana (2014) Lasten positiivisen hyvinvoinnin tutkimus – metodologisia huomioita. Nuorisotutkimus 32:2, 3–22.
- Ponto, Heli (2017) Young people's everyday lives in the city: living and experiencing daily places. University of Helsinki. Department of Geosciences and Geography A 52.
- Pulkkinen, Jonna & Rautopuro, Juhani & Välijärvi, Jouni (2018) Kaikki hyvin? Suomalaisnuorten hyvinvointi Nuorisobarometrin ja PISA-tutkimuksen tulosten valossa. Teoksessa Elina Pekkarinen & Sami Myllyniemi (toim.): Opin polut ja pientareet. Nuorisobarometri 2017. Valtion nuorisoneuvosto Nuorisotutkimusseura, Nuorisotutkimusverkosto, Opetus- ja kulttuuriministeriö. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 200. Valtion nuorisoneuvoston julkaisuja 58, 121–132.
- Punch, Keith F. (2005) Introduction to Social Research. Quantitative and Qualitative Approaches. Second Edition. London: SAGE Publications.
- Puuronen, Vesa (2006) Nuorisotutkimus. Tampere: Vastapaino.
- Pyöriä, Pasi (toim.) (2017) Työelämän myytit ja todellisuus. Helsinki: Gaudeamus.
- Pyöriä, Pasi & Ojala, Satu & Saari, Tiina & Järvinen, Katri-Maria (2017) Nuoret työelämässä. Teoksessa Pasi Pyöriä (toim.): Työelämän myytit ja todellisuus. Helsinki: Gaudeamus.
- Raijas, Anu (2008) Arjen hyvinvointi ja mahdollisuudet sen mittaamiseen. Työselosteita ja esitelmää 110. Helsinki: Kuluttajatutkimuskeskus.
- Raijas, Anu (2015) Mistä nuorten taloudellinen hyvinvointi muodostuu? Teoksessa Sami Myllyniemi (toim.): Arjen jäljillä. Nuorisobarometri 2015. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö/Nuorisosaian neuvottelukunta/Nuorisotutkimusverkosto, 135–150.
- Rankin, Bruce H. & Quane, James M. (2002) Social Contexts and Urban Adolescent Outcomes: The Interrelated Effects of Neighbourhoods, Families, and Peers on African-American Youth. Social Problems 49:1, 79–100.

- Ranta, Juha & Kuula-Luumi, Arja (2017) Haastattelun keruun ja käsittelyn ABC. Teoksessa Hyvärinen, Matti & Nikander, Pirjo & Ruusuvoori, Johanna (toim.): Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino, 413–426.
- te Riele, Kitty (2004) Youth Transition in Australia: Challenging Assumptions of Linearity and Choice. *Journal of Youth Studies* 7:3, 243–257.
- Rimpelä, Arja & Karvonen, Sakari (2010) Koulun ja asuinalueen vaikutus oppilaiden hyvinvointiin. Teoksessa Matti Rimpelä & Venla Bernelius (toim.): Peruskoulujen oppimistulokset ja oppilaiden hyvinvointi eriytyvällä Helsingin seudulla. MetrOP -tutkimus 2010–2013. Mitä tiedettiin tutkimuksen käynnistyessä keväällä 2010? Helsingin yliopisto. Geotieteiden ja maantieteen laitoksen julkaisuja B1.
- Rimpelä, Matti (2008) Lasten ja nuorten hyvinvointi. Teoksessa Pasi Moisio & Sakari Karvonen & Jussi Simpura & Matti Heikkilä (toim.): Suomalaisten hyvinvointi 2008. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, 62–73.
- Rinne, Kati (2016) Omat jalat kantaa. Helsingiläisnuorten kokemuksia hyvinvoinnista. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 2016:1.
- Rintala, Taina & Heikkilä, Matti (2002) Eriytyykö elämänlaatu alueellisesti? Teoksessa Matti Heikkilä & Mikko Kautto (toim.): Suomalaisten hyvinvointi. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan kehittämiskeskus, 336–351.
- Ristikari, Tiina & Törmäkangas, Liisa & Lappi, Aino & Haapakorva, Pasi & Kiilakoski, Tomi & Merikukka, Marko & Hautakoski, Ari & Pekkarinen, Elina & Gissler, Mika (2016) Suomi nuorten kasvuympäristönä. 25 vuoden seuranta vuonna 1987 Suomessa syntyneistä nuorista aikuisista. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura verkkojulkaisuja 101.
http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/suomi_nuorten_kasvuymparistona.pdf (luettu 30.10.2017)
- Roivainen, Irene (1998) Nuoruus lähiössä – riskejä vai mahdollisuuksia? Teoksessa: Pia Houni & Leena Suurpää (toim.): Kuvassa nuoret. Tampere: University Press, 62–73.
- Roivainen, Irene (1999) Sokeripala metsän keskellä. Lähiö sanomalehden konstruktiona. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 2.
- Rutanen, Nina & Vehkalahti, Kaisa (2019) Lasten ja nuorten tutkimusetiikan muuttuvat kentät. Teoksessa Nina Rutanen & Kaisa Vehkalahti (toim.): Tutkimuseettisestä sääntelystä elettyyn kohtaamiseen. Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka II. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura julkaisuja 218. 7–31.
- Ruusuvoori, Johanna & Nikander, Pirjo (2017) Haastatteluaineiston litterointi. Teoksessa Matti Hyvärinen & Pirjo Nikander & Johanna Ruusuvoori (toim.): Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino, 427–442.
- Ruusuvoori, Johanna & Tiittula, Liisa (2017) Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus. Teoksessa Matti Hyvärinen & Pirjo Nikander & Johanna Ruusuvoori (toim.): Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino, 46–83.
- Rönkä, Anna Reetta (2017) Experiences of Loneliness from Childhood to Young Adulthood. Study of the Northern Finland Birth Cohort 1986. University of Oulu. *Acta Universitatis Ouluensis. E Scientiae Rerum Socialium* 172.

- Saarela, Pekka (2002) Nuorisobarometri 2002. Julkaisuja 24. Helsinki: Nuorisosaian neuvottelukunta.
- Saari, Juho (toim.) (2011a) Hyvinvointi. Suomalaisen yhteiskunnan perusta. Helsinki: Gaudeamus. University Press.
- Saari, Juho (2011b) Johdanto. Teoksessa Juho Saari (toim.): Hyvinvointi. Suomalaisen yhteiskunnan perusta. Helsinki: Gaudeamus. University Press. 9–29.
- Saari, Juho (2011c) Hyvinvoinnin kentät. Teoksessa Juho Saari (toim.): Hyvinvointi. Suomalaisen yhteiskunnan perusta. Helsinki: Gaudeamus. University Press. 33–78.
- Saikkonen, Paula & Hannikainen, Katri & Kauppinen, Timo & Rasinkangas, Jarkko & Vaalavuo, Maria (2018) Sosiaalinen kestävyys: asuminen, segregatio ja tuloerot kolmella kaupunkiseudulla, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2.
- Sallinen, Marjukka & Kinnunen Ulla & Rönkä, Anna (2004) Adolescents' experiences of parental employment and parenting: connections to adolescents' well-being. *Journal of Adolescence* 27:3, 221–237.
- Salmi, Minna & Huttunen, Jouko & Yli-Pietilä, Päivi (1996) Lapset ja lama. Sosiaali- ja terveysalan kehittämiskeskus 197.
- Salmi, Minna & Lammi-Taskula, Johanna (2014) Työn ja perheen yhteensovittaminen hyvinvoinnin tekijänä. Teoksessa Johanna Lammi-Taskula & Sakari Karvonen (toim.): Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 38–51.
- Salo, Ulla-Maija (2015) Simalabim, sisällönanalyysi ja koodaamisen haasteet. Teoksessa Riitta Högbacka & Sanna Aaltonen (toim.): Umpikujasta oivallukseen. Refleksiivisyys empiirisessä tutkimuksessa. Tampere: University Press, 166–190.
- Sandberg, Otso (2015) Hallittu syrjäytyminen. Miten syrjäytymisestä muodostui lähes jokaiseen meistä ulottuva riski? Tampereen yliopisto. Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. *Acta Electronica Universitatis Tamperensis* 1500. <http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/96542/978-951-44-9677-6.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (luettu 17.3.2018)
- Sauli, Hannele & Bardy, Marjatta & Salmi, Minna (2004) Families with small children face deteriorating circumstances. Teoksessa Matti Heikkilä & Mikko Kautto (toim.): Welfare in Finland. Saarijärvi: Sosiaali- ja terveysalan kehittämiskeskus.
- Savage, Michael & Bagnall, Gaynor & Longhurst, Brian (2005) Globalization & Belonging. GB: SAGE Publications.
- Sen, Amartya (1993) Capability and Well-Being. In Nussbaum, Martha and Sen, Amartya toim.: The Quality of life. Oxford: Clarendon Press, 30–53.
- Seppänen, Marjaana (2001) Liipolan Onni. Asuinalueen sosiaalinen erilaistuminen ja merkitys asukkaille. Helsinki: Palmenia.
- Seppänen, Marjaana & Haapola, Ilkka & Puolakka, Kalle & Tiilikainen, Elisa (2012) Takaisin Liipolaan. Lähiö fyysisenä ja sosiaalisena asuinympäristönä. Helsinki: Ympäristöministeriön raportteja 14.
- Silvennoinen, Heli & Hirvonen, Jukka (2002) Koti kerrostalossa. Asukkaiden arjen kokemuksia asumisestaan. Suomen ympäristö 575. Helsinki: Ympäristöministeriö; asunto- ja rakennusosasto.
- Silvennoinen, Heikki & Kalalahti, Mira & Varjo, Janne (toim.) (2018) Koulutuksen lupaukset ja koulutususko: Kasvatussosiologian vuosikirja 2. Suomen kasvatustieteellinen seura. Kasvatusalan tutkimuksia 79.

- Silverman, David (2000) *Doing Qualitative Research. A Practical Handbook*. Los Angeles: SAGE Publications.
- Simonen, Jenni (2019) "Mä koitan itse selviytyä kaikesta". Tutkimus työn ja koulutuksen ulkopuolella olevista nuorista. Helsinki: e2 Tutkimus.
- Simpura, Jussi (2009) Stiglitzin komissio paaluttaa yhteiskuntien edistyksen ja hyvinvoinnin mittaamisen tämän päivän maailmaan. *Yhteiskuntapolitiikka* 74:5. 554–559.
- Simpura, Jussi & Uusitalo, Hannu (2011) *Hyvinvointi ja sosiaalinen kehitys*. Teoksessa Juho Saari (toim.): *Hyvinvointi. Suomalaisen yhteiskunnan perusta*. Helsinki: Gaudeamus, University Press, 106–139.
- Stenvall, Elina (2018) *Yhteiskunnallinen osallisuus ja toimijuus. Lasten osallistuminen, kansalaisuus ja poliittisuus arjen käytäntöinä*. Acta Universitatis Tamperensis 2407. Tampere: University Press.
- Stiglitz Joseph & Amartya Sen & Jean-Paul Fitoussi (2009) Report by the Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress. Julkaistu 14.9.2009. www.stiglitz-sen-fitoussi.fr (luettu 17.8.2018)
- Stjernberg, Mats (2017) *Helsingin seudun 1960- ja 1970-lukujen lähiöiden sosioekonominen ja demografinen kehitys vuoden 1990 jälkeen*. Helsinki: Helsingin kaupunki, kaupunginkanslia, kaupunkitutkimus ja tilastot. Tutkimuksia 1.
https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/17_06_07_Tutkimuksia_1_Stjernberg.pdf (luettu 13.6.2017)
- Stjernberg, Mats (2019) *Concrete Suburbia. Suburban housing estates and socio-spatial differentiation in Finland*. Department of Geosciences and Geography A77. University of Helsinki.
- Strandell, Anna (2017) *Asukasbarometri 2016 – Kysely kaupunkimaisista asuinympäristöistä*. Helsinki: Suomen ympäristökeskuksen raportteja 19.
- Strandell, Harriet (2010) *Etnografinen kenttätö: lasten kohtaamisen eettisiä ulottuvuuksia*. Teoksessa Hanna Lagström & Tarja Pösö & Nina Rutanen & Kaisa Vehkalahti (toim.): *Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura julkaisuja 101, 92–112.
- Strauss, Anselm & Corbin, Juliet (1998) *Basics of Qualitative Research. Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory*. Second Edition. Thousand Oaks, CA : Sage.
- Ståhlberg, Krister (1998) *Samaistuminen kuntaan*. Teoksessa Kuntalaisten valta ja valinnat. Helsinki: Suomen Kuntaliitto, Kuntasuomi 2004 – tutkimuksia 13. Nro 97. 198–211.
- Sutela, Elina & Törmäkangas, Liisa & Toikka, Enna & Haapakorva, Pasi & Hautakoski, Ari & Hakovirta, Mia & Rasinkangas, Jarkko & Gissler, Mika & Ristikari, Tiina (2016) *Nuorten hyvinvointi ja syrjäytymisen riskitekijät Suomen kuudessa suurimmassa kaupungissa Helsinki, Espoo, Vantaa, Turku, Tampere ja Oulu*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Raportti 5.
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/130760/URN_ISBN_978-952-302-662-9.pdf?sequence=1 (luettu 7.8.2017)
- Suurpää, Leena (toim.) (2009) *Nuoria koskeva syrjäytymistieto. Avauksia tietämisen politiikkaan*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisuja 27.
- Suurpää, Leena & Lähteenmaa, Jaana (1995) *Nuorten yölliset kahvit*. Teoksessa Jaana Lähteenmaa & Laura Mäkelä (toim.): *Helsingin yö*. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus, 255–277.

- Sweeting, Helen & West, Patrick & Richards, Martin (1998) Teenage family life, lifestyles and life chances: associations with family structure, conflict with parents and joint family activity. *International Journal of Law, Policy and the Family* 12, 15–46.
- Syrjässä-työkalu. Me-säätiö. <http://data.mesaatio.fi/syrjassa/#unemployment/all> (luettu 27.12.2019)
- Syrjäytymistä ja sosiaalista segregatiota selvittäneen työryhmän mietintö (1997) Helsinki: Helsingin kaupunginkanslian julkaisusarja A 15.
- Söderström, Panu (2014) Monikeskuksisuus Helsingin ja Tukholman kaupunkiseuduilla. Teoksessa Panu Söderström & Harry Schulman & Mika Ristimäki (toim.): Pohjoiset suurkaupungit. Yhdyskuntarakenteen kehitys Helsingin ja Tukholman metropolialueilla. Helsinki: Suomen ympäristökeskuksen julkaisuja, 156–175.
- Tani, Sirpa (2011) Oikeus oleskella? Hengailua kauppakeskuksen näkyvillä ja näkymättömillä rajoilla. *Alue ja Ympäristö* 40:2, 3–16.
- Taponen, Harri & Ilmonen, Mervi & Viirkorpi, Paavo (1986) Helsinki nuoren ympäristönä. *Julkaisuja* 1986:1. Helsinki: Helsingin kaupunki, Nuorisosiainkeskus.
<https://thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot> (luettu 31.7.2020)
- THL-kotisivut. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot> (luettu 10.8.2020)
- Thomson, Rachel & Bell, Robert & Holland, Janet & Henderson, Sheila & McGrellis, Sheena & Sharpe, Sue (2002) Critical Moments: Choice, Chance and Opportunity in Young People's Narratives of Transition. *Sociology*. Volume 36(2), 335–354.
- Thomson, Rachel & Henderson, Sheila & Holland, Janet (2003) Making the Most of What You've Got? Resources, Values and Inequalities in Young Women's Transitions to Adulthood. *Educational Review* 55:1, 33–46.
- Tietoa nuorista -sivusto. <https://tietoanuorista.fi/> (luettu 31.7.2020)
- Toiviainen, Sanna (2019) Suhteisia elämänpolkuja – yksilöiden elämänhallintaa? Koulutuksen työn marginaalissa olevien nuorten toimijuus ja ohjaus. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura julkaisuja 217.
- Tolonen, Tarja (2001) Nuorten kulttuurit koulussa. Ääni, tila ja sukupuolten arkiset järjestykset. Helsinki: Gaudeamus.
- Tolonen, Tarja (2005a) Sosiaalinen tausta, sukupuoli ja paikallisuus nuorten koulutussiirtymissä. Teoksessa Sinikka Aapola & Kaisa Ketokivi (toim.): Polkuja poikkeamia – Aikuisuutta etsimässä. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura julkaisuja 56.
- Tolonen, Tarja (2005b) Locality and gendered capital of working-class youth. *Young*. Nordic Journal of Youth Research. London: SAGE Publications.
- Tolonen, Tarja (toim.) (2008) Yhteiskuntaluokka ja sukupuoli. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 83. Tampere: Vastapaino.
- Tolonen, Tarja & Aapola-Kari, Sinikka & Lahtinen, Jenni & Wrede-Jäntti, Matilda (2018) Miten kaupungista tulee oma: Kaupunkipääoma ja nuorten eriytyneet suhteet kaupunkitilaan. *Nuorisotutkimus* 36:3, 57–74.
- Tolonen, Tarja & Palmu Tarja (2007) Etnografia, haastattelu ja (valta)positiot. Teoksessa Sirpa Lappalainen & Pirkko Hynninen & Tarja Kankkunen & Elina Lahelma & Tarja Tolonen (toim.): Etnografia metodologiana. Lähtökohtana koulutuksen tutkimus. Tampere: Vastapaino, 89–112.

- Tulevaisuuden kunnan skenaariot ja visiot 2030. Parlamentaarisen työryhmän väliraportti Tulevaisuuden kunnasta. Valtiovarainministeriön julkaisu 9a/2017. <https://vm.fi/en/publication?pubid=17201> (Luettu 15.2.2019)
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2018) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi, uudistettu laitos.
- Turtiainen, Pirjo (1999) Lähiöprojektin perhetyö: lastensuojelua vai yhdyskuntatyötä. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuskatsauksia 3.
- Turtiainen, Pirjo (2000) Alueellinen toiminta ja lapsiperheiden hyvinvointi lähiöprojektialueilla. Teoksessa Pia Bäcklund & Harry Schulman (toim.): Kunnostusta ja kuntokävelyä, asukastiloja ja aikamatkoja. Onnistuiko Helsingin lähiöprojekti? Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 4.
- Turtiainen, Pirjo (2002) Helsinkiläisnuorten käsityksiä omasta asuinalueestaan. Nuorisotutkimus 20:4, 18–32.
- Turtiainen, Pirjo (2003) Lähiöprojekti nuorten asuinalueitoiveiden näkökulmasta. Teoksessa Pia Bäcklund & Harry Schulman, (toim.): Lähiöprojekti lähikuvassa. Lähiöprojektikauden 2000–2003 arviointi. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 4, 75–95.
- Turtiainen, Pirjo (2008) Ryhmätoiminta alueen lapsiperheiden tukena – esimerkkinä Latokartanon alueen lastensuojelun perhetyö, Lastenkaari ja Skanssi. Artikkeliteoksessa Terttu Nupponen & Eeva-Liisa Broman & Erkki Korhonen & Markus Laine (toim.) Kokemuksia lähiöprojektista ja Urban II -yhteisöaloiteohjelmasta Helsingissä. Projektin v. 2004–2007 ja ohjelman v. 2001–2006 toimintakaudet. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 6.
- Turtiainen, Pirjo (2015) Takuuta toteuttamassa – nuorisotakuu pääkaupunkiseudulla selvitysraportti. ESR/Vantaan kaupunki. https://www.vantaa.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/vantaa/embeds/vantaawwwstructure/118702_takuuta_toteuttamassa_selvitysraportti_2015.pdf (luettu 30.10.2017)
- Turtiainen, Pirjo & Karvonen, Sakari (2002) Nuoret metropolin ytimessä – nurkkapatriootteja vai maailmankansalaisia? Teoksessa Vesa Keskinen & Martti Tuominen & Mari Vaattovaara (toim.): Helsinki – pohjoinen metropoli. 16 ajankohtaisnäkökulmaa Helsingistä suurkaupunkina. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus, 267–291.
- Turtiainen, Pirjo & Kauppinen, Timo (2004) Helsinkiläisnuorten käsityksiä hyvinvoinnista ja syrjäytymisestä – alueellisuuden näkökulmasta. Teoksessa Petri Paju (toim.) Samaan aikaan toisaalla... Nuoret, alueellisuus ja hyvinvointi. Nuorten elinolot 2004 -vuosikirja. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura julkaisuja 47. Sosiaali- ja terveysalan kehittämiskeskus & Nuorisosiain neuvottelukunta, 117–131.
- Turtiainen, Pirjo & Karvonen, Sakari & Rahkonen, Ossi (2007) All in the Family? The Structure and Meaning of Family Life among Young People. *Journal of Youth Studies* 10:4, 477–493.
- Tutkimuseettisen neuvottelukunnan mietintö (2009) Humanistisen, yhteiskuntatieteellisen ja käyttäytymistieteellisen tutkimuksen eettiset periaatteet ja ehdotus eettisen ennakoarvioinnin järjestämiseksi. Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta. <https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/eettisetperiaatteet.pdf> (luettu 22.10.2019).
- Tuuva-Hongisto, Sari (2018) Kotona, maalla, syrjässä. Syrjäkylänuorten haaveita kotiseudulle jäämisestä. Nuorisotutkimus 36:3, 23–37.

- Tuuva-Hongisto, Sari & Pöysä, Ville & Armila, Päivi (2016) Syrjäkylien nuoret – unohdetut kuntalaiset? Kunnallisalan kehittämissäätiön Tutkimusjulkaisu 99.
- Työn alla Ohjaamo Helsinki (2017) Helsingin kaupungin keskushallinnon julkaisuja 2017:16.
- Törrönen, Maritta & Vornanen, Riitta (2002) Emotionaalinen huono-osaisuus peruskoululaisten korostamana syrjäytymisenä. Nuorisotutkimus 20:4, 33–41.
- Ulvinen, Veli-Matti (2014) syrjäytymisen ja nuorisotakuun välisestä suhteesta. Teoksessa Anu Gretchel & Kari Paakkunainen & Anne-Mari Souto & Leena Suurpää (toim.): Nuorisotakuun arki ja politiikka. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 156, 40–46.
- Vaarama, Marja & Moisio, Pasi & Karvonen, Sakari (toim.) (2010a) Suomalaisten hyvinvointi 2010. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Vaarama, Marja & Moisio, Pasi & Karvonen, Sakari (2010b) Johdanto. Teoksessa Marja Vaarama & Pasi Moisio & Sakari Karvonen (toim.): Suomalaisten hyvinvointi 2010. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 10–18.
- Vaarama, Marja & Mukkila, Susanna & Hannikainen-Ingman, Katri (2014) Suomalaisten elämänlaatu nuoruudesta vanhuuteen. Teoksessa Marja Vaarama & Sakari Karvonen & Laura Kestilä & Pasi Moisio & Anu Muuri (toim.): Suomalaisten hyvinvointi 2014. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Tampere: Juvenes Print, T, 20–39.
- Vaattovaara, Mari (1998) Pääkaupunkiseudun sosiaalinen erilaistuminen: ympäristö ja alueellisuus. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 7.
- Vaattovaara, Mari & Kortteinen, Matti (2001) Kansainvälisiä yhtäläisyyksiä ja kansallisia erityispiirteitä. Mistä pääkaupunkiseudun kehityksessä on kysymys? Kvartti 4/2001, 7–17.
- Vaattovaara, Mari & Kortteinen, Matti (2003) Beyond Polarisation versus Professionalisation? A Case Study of the Development of the Helsinki Region, Finland. *Urban Studies* 40:11, 2127–2145.
- Vanttaja, Markku (2002) Koulumenestyjät. Tutkimus laudaturylioppilaiden koulutus- ja työurista. Suomen Kasvatustieteellinen Seura. Kasvatusalan tutkimuksia 8.
- Veenhoven, Ruut (2018) The sociology of happiness: Topic in social indicators research. Teoksessa M.S. Schulz (toim.): 'Frontiers of sociology: Research perspectives for the 21 century'. ISA Research, Berlin/New York 2018, 243–251 <https://personal.eur.nl/veenhoven/> (luettu 16.11.2018)
- Vehkalahti, Kaisa & Rutanen, Nina & Lagström, Hanna & Pösö, Tarja (2010) Kohti eettisesti kestävä lasten ja nuorten tutkimusta. Teoksessa Hanna Lagström & Tarja Pösö & Nina Rutanen & Kaisa Vehkalahti (toim.): Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura julkaisuja 101, 10–23.
- Viinikainen, Tytti & Puustinen, Sari (2000) Kylä kaupungin kyljessä: tutkimus maaseudun ja kaupungin vuorovaikutuksesta. Espoo: Teknillinen korkeakoulu. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja, B 82.
- Vilkama, Katja (2011) Yhteinen kaupunki, eriytyvät kaupunginosat? kantäväestön ja maahanmuuttajataustaisten asukkaiden alueellinen eriytyminen ja muuttoliike pääkaupunkiseudulla. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 2.

- Vilkama, Katja & Bernelius, Venla (2019) Pikkulapsiperheiden muuttoliike muovaa koulujen oppilasporajaa Helsingissä. Helsingin kaupunki: Kvartti 3, Kaupunkitiedon verkkolehti.
<https://www.kvartti.fi/fi/artikkelit/pikkulapsiperheiden-muuttoliike-muovaa-koulujen-oppilasporajaa-helsingissa> (luettu 4.10.2019)
- Vilkama, Katja & Hirvonen, Jukka (2018) Helsingin alueellinen eriytyminen: kaksi lähestymistapaa segregaatoin seurantaan. Helsingin kaupunki: Kvartti 1, Kaupunkitiedon verkkolehti.
<https://www.kvartti.fi/fi/artikkelit/helsingin-alueellinen-eriytyminen-kaksi-lahestymistapaa-segregaatoin-seurantaan> (luettu 4.10.2019)
- Vilkama, Katja & Lönnqvist, Henrik & Väliniemi-Laurson, Jenni & Tuominen, Martti (2014) Erilaistuva pääkaupunkiseutu. Sosioekonomiset erot alueittain 2001–2012. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 1.
- Vilkama, Katja & Vaattovaara, Mari (2015) Keskiluokka kuin kotonaan? Kokemuksia sosioekonomisesti heikoimmilla alueilla asumisesta pääkaupunkiseudulla. Yhteiskuntapolitiikka 80:3, 207–220.
- Vilkama, Katja & Vaattovaara, Mari & Dhalmann, Hanna (2013) Kantaväestön pakoa? Miksi maahanmuuttajakeskittymistä muutetaan pois? Yhteiskuntapolitiikka 78:5, 485–497.
- VN (2011) Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma 22.6.2011. Hallituksen julkaisusarja 1/2011. Helsinki: Valtioneuvosto.
- VN (2015) Ratkaisujen Suomi. Pääministeri Juha Sipilän hallituksen strateginen ohjelma 29.5.2015. Hallituksen julkaisusarja 10/2015. Helsinki: Valtioneuvosto.
- VN (2020) Lasten ja nuorten hyvinvointi koronakriisin jälkihoidossa. Lapsistrategian koronatyöryhmän raportti lapsen oikeuksien toteutumisesta. Helsinki: Valtioneuvoston julkaisuja 21/2020.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-883-0> (luettu 10.8.2020)
- Watt, Paul & Stenson, Kevin (1998) The Street: It's a Bit Dodgy Around There. Safety, Danger, Ethnicity and Young People's Use of Public Space. Teoksessa Tracey Skelton & Gill Valentine (toim.): Cool Places. Geographies of Youth Culture. London and New York: Routledge.
- Weckroth, Mikko (2017) Geographies of wellbeing and development Empirical analyses on the relationship between objective and subjective measures of wellbeing in Europe. University of Helsinki. Department of Geoscience and Geography A51.
- White, Rob & Wyn, Johanna & Robards, Brady (2017) Youth & society. Neljäs painos. Oxford: Univeristy Press.
- Wierda-Boer, H. & Rönkä, A. (2004) "I wished my mother enjoyed her work". Adolescents' perceptions of parents' work and their links to adolescents psychosocial well-being', Young. Nordic Journal of Youth Research 12:4, 317–335.
- Wierenga, Ani (2009) Young people making a life. New York: Palgrave Macmillan.
- Wilska, Terhi-Anna (2001) Nuorten toimeentulo ja kulutus. Teoksessa Tapio Kuure (toim.): Aikuistumisen pullonkaulat. Nuorten elinolot -vuosikirja. Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisosaian neuvottelukunta. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus ja kehittämiskeskus, 52–59.
- Wilson, William Julius (1987) The Truly Disadvantaged. The Inner City, the Underclass, and Public Policy. Chicago: The University of Chicago Press.

- Wilson, William Julius (1996) *When Work Disappears. The World of the New Urban Poor*. New York: Vintage Books, Random House.
- Woolley, Claire (2009) Meeting the Mixed Methods Challenge of Integration in a Sociological Study of Structure and Agency. *Journal of Mixed Methods Research* 3:1, 7–25.
- Wrede-Jääntti, Matilda (2019) Tutkijan suhde nuoreen tutkittavaan kasvokkain toteutetussa laadullisessa pitkittäistutkimuksessa. Teoksessa Nina Rutanen & Kaisa Vehkalahti (toim.): *Tutkimuseettisestä sääntelystä elettyyn kohtaamiseen. Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka II*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 218, 155–185.
- Wyn, Johanna & White, Rob (1997) *Rethinking Youth*. London: SAGE Publications.

LIITE: NUORTEN HAASTATTELURUNKO

NUORTEN HAASTATTELUT

Johdattelu

Kertoisitko, millaista sun elämä on tällä hetkellä?

Sä käyt koulua, mitä muuta sun elämään kuuluu?

Asuminen ja perhe

Missä asut?

Keitä kuuluu perheeseen? Keiden kanssa asut?

Jos vanhemmat eronneet, missä toinen asuu? Käykö/asuuko haastateltava myös siellä?

Oletko asunut kyseisessä asunnossa pitkään? Kuinka kauan?

Missä (kaikkiällä) sitä ennen? Miksi muutitte?

Mistä vanhemmat kotoisin?

Minkälainen koti teillä on? Montako huonetta?

Onko omaa huonetta? Millainen? Mitä siellä on? Jos ei – haluaisiko? Miksi? Miksi ei saa?

Onko vuokra- vai omistusasunto vai jokin muu?

Vanhemmat? Mitä tekevät? Työelämässä? Ammatti, koulutus?

Sisarukset? Sisarusten iät? Mitä tekevät?

Asuinympäristö

Miten kuvailisit asuinaluettasi?

Millaista täällä on asua? Millaista väkeä täällä asuu?

Mitä täällä on parasta? Mitä huonoa/pahinta?

Missä kaikkialla liikut asuinalueellasi? Kuinka usein?

Haluaisitko jotenkin muuttaa aluetta?

Mitä luulet, että muualla asuvat ajattelevat alueesta? Millainen alue on verrattuna muihin tuntemiisi asuinalueisiin?

Muistatko kun muutitte alueelle? Mitä silloin ajattelit alueesta? Oliko alue etuudestaan tuttu?

Miten ja missä haluaisit tällä hetkellä asua, jos voisit valita?

Missä et haluaisi asua? Miksi?

Jos asuu eri alueella kuin missä käy koulua. Millainen on koulun ympäristö? Verrattuna omaan asuinalueeseen?

Tunnetko itsesi esim. keskikyläläiseksi vai helsinkiläiseksi?

Koulu, koulunkäynti ja koulukaverit

Minkälaista koulussa on?

Pidätkö koulunkäynnistä?

Oletko hyvä koulussa? Onko se, miten pärjät koulussa sinulle tärkeää? / Onko sillä miten pärjät koulussa merkitystä sinulle?

Miten päädyit kyseiseen kouluun (kouluvalinta)?

Millainen tää koulu on? Keitä oppilaat ovat? Miten kuvailisit koulun oppilaita?

Mitä teidän koulussa on hyvää, mitä huonoa?

(Millaisessa koulussa viihtyisit?)

Oletko ollut paljon poissa koulusta? Miksi?

Opettajat?

Oma luokka (jos on oma luokka)

Millainen teidän luokka on? Luokkatoverit?

Oletko samanlainen vai erilainen kuin luokkatoverit, koulun muut oppilaat?

Vapaa-aika, kaverit, harrastukset

Mitä teet koulun jälkeen ja viikonloppuisin?

Missä liikut? Keiden kanssa?

Kerro esimerkiksi viime viikosta. Mitä teit koulun jälkeen ja viikonloppuna? Missä liikut?

Yhdistääkö jokin sinua ja kavereitasi? Oletteko samanlaisia vai erilaisia?

(koulu, asuinalue, harrastukset, ajattelutapa, perhetausta, pukeutumistyyli, musiikkimaku...)

Keiden kanssa et haluaisi liikkua?

Onko sinulla harrastuksia?

Mitä haluaisit harrastaa? Mikset voi?

TÄLLÄ HETKELLÄ

Millaista elämä on?

Mitkä asiat on hyvin?

Mitkä huonosti? Onko jotain vaikeaa?

Mikä tällä hetkellä on tärkeintä/tärkeää elämässä?

Kuvaile nuorta, jolla mielestäsi menee hyvin. Mistä tietää, että asiat on hyvin?

Kuvaile nuorta, jolla menee huonosti. Mistä tietää, että asiat on huonosti?

Miten arvioisit omaa tilannettasi? Kuulutko niihin, joilla menee hyvin vai huonosti?

TULEVAISUUS

Millaisia toiveita tulevaisuuden suhteen?

Mitä aiot tehdä yhdeksännen jälkeen?

Jos ei vielä tiedä, niin mitä vaihtoehtoja?

Jos tietää, niin miten päätyi siihen?

Oletteko kotona jutelleet siitä, mitä yhdeksännen jälkeen teet? Mitä mieltä vanhemmat ovat?

Tuntuuko tulevaisuus pelottavalta? Onko tulevaisuuden miettiminen/suunnitteleminen vaikeaa?

Onko ollut puhetta siitä, minne muut **luokkalaiset** menevät ysin jälkeen?

Mitä luulet, minne kukakin menee?

Mitä **kaverisi** tekevät?

Entä tulevaisuudessa?

Miten elämän pitäisi sujua tulevaisuudessa, jotta asiat olisivat hyvin?

Milloin taas voi sanoa, että asiat ovat menneet huonosti? Miksi niin on käynyt?

Mistä se ylipäätänsä riippuu, miten elämä menee?

Mitä tulee mieleen sanasta hyvinvointi? Mitkä seikat siihen vaikuttaa?

Entä mitä tulee mieleen sanasta syrjäytyminen? Mitä se on? Tunteeko/tietääkö ketään syrjäytyntä? Kuka voisi syrjäytyä? Miksi?

Omakohntaisen syrjäytymisen pelko?

Kokeeko että on olemassa vaihtoehtoja tulevaisuuden suhteen?

Onko jotain rajoituksia/esteitä?

Onko sillä missä asuu merkitystä tulevaisuuden kannalta?

Missä muuten haluisit asua tulevaisuudessa? Miksi?

Muistilista (aiheista, jos eivät muuten tule esiin):

-Alkoholi, huumeet, tupakointi

-Työnteko

-Rahankäyttö

-Kännykkä, tietokoneet, (internetissä surffailu)